KNYGA APIE ROKUS

2020

KNYGA APIE ROKUS

Rokų inkliuzas gintaro širdy

KULTŪROS KIEMAS

Kaunas 2020

Knygos leidybą finansavo
Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Sudarytoja Vanda Mažeikienė

Dailininkas Konstantinas Klimavičius

ISBN 978-609-8187-09-0

ROKŲ INKLIUZAS GINTARO ŠIRDY

Į gintarinę širdį Žemės gaublyje visa istorija Europos sulašėjo.
Pasižiūrėkite, ar kontūrai mūs Lietuvos – tai ne širdis?
Ošimą aistmarių pušų išgirsit sakų akmenyje
Ir saulę gintaro, prabočiams švietusią, išvysit...
Išvysit Lietuvą kaip Vytį – ženklą jotvingių – jau Lietuvos herbe...
Rokų inkliuzą gintaro Lietuvoje ar matot?
Srovena jotvingių įamžintas Vyčius – vyties gimtinė...
Ir Kumė – kumelių daug auginti jotvingiai turėjo,
Juk jotys jotvingių – vyčių būriai apginti Lietuvą turėjo.
Ša... Jotvingių kalba Jiesia prašneko...

Kai pirmame tūkstantmetyje prieš Kristų dabartinėje Rokų teritorijoje įsitvirtino jotvingiai, tekėjo ten srauni, vandeninga upė, kurią jotvingiai pavadino Jiesia. Upė vis dar pasakoja ir 70 milijonų, ir milijono metų, ir dabarties istoriją – tereikia mokėti perskaityti jos atodangų knygą. Šią knygą perskaitė Rokuose gimęs inžinierius, geologas Liudas Furmanavičius ir Jiesios istoriją aprašė leidinyje „Jiesios landšaftiniame draustinyje“. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, didžiausia viduramžių Europos valstybė, kurios dalimi tapo ir jotvingių žemės, kadaise nusitęsusi nuo Baltijos iki Juodosios jūros, dabar virto mažute Lietuva, savo forma primenančia širdį, o Rokai – gintaro šalies inkliuzu, iki šiol tebepasakojančiu savo istoriją.

Jiesios atodangų knygos

TURINYS

ROKŲ INKLIUZAS GINTARO ŠIRDY 3
APIE KNYGOS SUDARYTOJĄ 6
PRATARMĖ 8
ROKŲ PRIEŠISTORĖ 10
AKMENS AMŽIUS ROKUOSE 11
ROKAI – JOTVINGIŲ ŽEMĖ 12
ROKAI – LDK DALIS 16
ROKŲ APYLINKĖS SVETIMŲJŲ PRIESPAUDOJE 21
TARPUKARIS 29
Atkurtos valstybės gynimas 29
Žemės reforma. Rokų apylinkių kaimai 31
Laikinoji sostinė pajiesyje 48
Jų vardais pavadintos Rokų gatvės... 50
KARO METŲ PADARINIAI 70
Vokiečių okupacija 70
Tarybinė okupacija ir rezistencija 74
Tarybinė okupacija ir tremtys 80
ROKAI TARYBŲ VALDŽIOS METAIS 83
Rokų plytinės gyvenvietė 85
Rokų kolūkio gyvenvietė 93
Ugdymo įstaigos 96
JIESIOS DRAUSTINIS 107
TAUTINIO ATBUDIMO METAI 112
ROKAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE 113
Istorinės atminties žadinimas 113
NAUJI VĖJAI 119
Gatvės pasakoja 119
KASDIENYBĖ (BUITIS) KEIČIASI 123
Administracinis suskirstymas 123
Sveikatos priežiūra 125
Paštas 127
Verslai 127
Rokų bendruomenės centras 135

DVASINGUMO (BŪTIES) ATSVAROS **136**

Rokų lopšelis-darželis „Rokutis **137**

Rokų mokykla-darželis **139**

Girininkų pagrindinė mokykla **142**

Vidurinės mokyklos virsmas gimnazija **143**

Paženklinti mokinių ir mokytojų kūryba 1990–1999 metai 143

2000–2011 metai – ilgosios gimnazijos idėjos brandinimas 149

2012–2019 metų darbai garbingo mokyklos šimtmečio belaukiant 160

Pabaiga vainikuoja darbą 169

ŠDUC „Šeimyna“ – dvasinio gyvenimo atnaujintoja **172**

Nuo koplyčios iki bažnyčios. Šv.Antano Paduviečio parapija **173**

Rokų kultūros centro virsmas laisvalaikio sale **176**

Rokų kultūros centras 176

Rokų laisvalaikio salė 179

„Kultūros kiemas“ – įvairiausių kultūrinių kieminėjimų erdvė, vienijanti kūrėjus ir bendruomenes **182**

Knyga – dvasios turtų šaltinis **188**

Muziejai – istorijos ir dvasingumo mokytojai **189**

KAD ROKŲ INKLIUZAS PUOŠTŲ GINTARINĘ ŠIRDĮ **195**

Rokų bendruomenės leidiniai **196**

Šaltiniai **197**

APIE KNYGOS SUDARYTOJĄ

„Juo doresnis žmogus, tuo giliau myli jis tėvynę; kibirkštėlė jo širdyje išsiplatina į didžią liepsną, kuria apima ir apšildžia visą tėvynę su jos žeme, žmonėmis, kalba, būdu ir stumia žmogų, užmiršus apie save, pasiaukauti dėl jos labo. Kiekviena tauta turėjo tokius tėvynės mylėtojus; jų vardai minavojami ir godojami jų tautiečių netaps niekados užmiršti; jų garbė eina per visus laikus; tėvai pasakoja apie juos savo vaikams, o tie vėl saviesiems.“

(Šatrijos Ragana. Apie tėvynę)

1958 metų sausio 27 dieną Kaune, Antano (Vaclovo) ir Angelės Onos Baranauskų šeimoje gimė mergaitė, kuriai tėvai davė Vandos vardą. Iš tikrųjų mergaitė gimė Rokuose, kur visą laiką gyveno ir jos tėvai, ir seneliai, ir proseneliai, ir proproseneliai. Įrašas metrikuose, kad gimė Kaune, reiškė tik tai, kad Vandos mama buvo prisiregistravusi Kaune (Linksmės kalno dabartinėje Moliakelio gatvėje), nes ir Stalino, ir Chruščiovo laikais gyvenantis kaime žmogus neturėjo teisės dirbti Kaune. 1965 m. mergaitė pradėjo lankyti Rokų pradinę mokyklą, kur 1968 m. baigė tris klases ir iki 1972 m. mokslus tęsė Rokų aštuonmetėje mokykloje. 1975 m. Vanda Baranauskaitė baigia mokslus Kauno 13-oje vidurinėje mokykloje ir tolimesnį savo kelią susieja su lietuvių kalba ir literatūra, pasirinkdama lietuvių kalbos ir vertimų studijas Vilniaus universitete, kurį baigia 1981 m.

Vienerius metus po universiteto baigimo ji moko vaikus lietuvių kalbos ir literatūros Sargėnų vidurinėje mokykloje, vėliau pradeda mokytojauti Petrašiūnų mokykloje, kurioje dirba iki 1989 m.

Tikriausiai simboliška, kad jos atėjimas į Rokų vidurinę sutapo su šios mokyklos 70-čiu. Nuo pat darbo pradžios ji tapo tikrąja mokyklos siela. Mylėdama savo gimtą kraštą, gamtos grožį, knygas, ji mokė ir savo mokinius nepamiršti, kokia svarbi žmogui yra jo šeimos, giminės, krašto istorija. Neskaičiuodama savo laiko rinko medžiagą apie žmones, gyvenusius Rokų apylinkėse, sužavėta Jiesios kraštovaizdžiu ir istorija, įkvėpė mokytojus kartu kurti pratybas, kuriose mokomieji dalykai būtų integruoti su vietos gamtos, kultūros ir istorijos paveldu. Ji nuolatos primindavo, kad pasaulio pažinimas prasideda nuo savo kiemo, gatvės – savo gimtojo krašto pažinimo, o mokinių ugdymas turi būti siejamas su gyvenimiška praktika. Todėl kartu su „Rokučio“ lopšeliu-darželiu ir Rokų

Vanda Mažeikienė su Gustaitynės vaikais ekskursijos po IV fortą metu.
Istorikas A. Baliukevičius Gustaitynės vaikams vedė ekskursiją po slapčiausius IV forto kampelius, į kuriuos patekti galima tik įšliaužiant pro siaurus plyšius bei urvus – ant nugaros ar pilvo, jeigu yra ledas – kitaip patekti neįmanoma.

mokykla augino Bendruomenės medį. Bendruomenė jai nebuvo tik žodis. Kūrė ją vadovaudama Gustaitynės organizacijai, kurios nariai, mokyklos moksleiviai, kartu su mokytoja Vandute (taip švelniai ją vadina ne tik kolegos, bet ir jos mokiniai) keliavo po Rokų apylinkes, rinko kraštotyrinę medžiagą, braižė maršrutus tiems, kurie dar nespėjo atrasti ir pamilti Rokų apylinkių grožį.

Kaip tikra kovotoja, ji stojo ginti savo mokyklos, kai miesto valdininkai nusprendė, kad Rokų mokykla verta likti tik dešimtmete. Ji ne tik tikėjo Rokų mokyklos ateitimi, bet ir kitus įkvėpė kovai. Jos svajonė Rokuose turėti ilgąją gimnaziją išsipildė, nes ja patikėjo ta bendruomenė, kurią ji kūrė, kuriai skyrė visas savo parašytas knygas. O jų tikrai daug! Pirmoji pasirodė „Dešimtosios mūzos užkariavimo strategija ir taktika“. Po jos sekė kitos: „Rokai ir jų apylinkės. Penkių amžių įkandin“, „Molio kelias“, „Šventasis Rokas ir Rokai“, „Rokai šiandien – bendruomenės mokykla“, penki pratybų sąsiuviniai „Rokų bendruomenės mokykla“, „10 maršrutų po Rokų apylinkes“, „Rokų gatvių pavadinimai“„Rokų muziejai ir lankytinos vietos“, „Rokų mokyklos šimtmečio kelias: Rokų bendruomenės atsiminimai“.

Matyt tėvų auklėjimas ir pasakojimai apie Rokų apylinkes lėmė, kad Vanda Mažeikienė taip stipriai pamilo Rokų kraštą ir jos gyventojus. Jos mintyse gimsta šimtai idėjų ir visos jos apie taip mylimus Rokus, kuriems skirta ir ši naujoji knyga.

Už biografinius faktus dėkoju Vandos Mažeikienės sūnui Vygintui ir dukrai Vaivai.

Loreta Jankūnienė

PRATARMĖ

Šis leidinys pasakoja apie Rokus Lietuvos istorinių įvykių kontekste. Įvykių, apie kuriuos liudija vietiniai žmonės, apie kuriuos rašoma knygose ir medijose, kuriuos stengiamės atkurti savo vaizduotėse, todėl leidinys toks margas: jame yra ir šnekamojo stiliaus pavyzdžių, ir mokslinių tyrimų medžiagos, ir publicistikos elementų, ir beletristikos. Kai kuriems medžiagos pateikėjams būtų arba yra jau ir šimtas, ir daugiau kaip šimtas metų, kai kurie medžiagos rinkėjai iš paauglių išaugo į keturiasdešimtmečius, kai kurie dar tebesimoko mokykloje. Knyga – visos bendruomenės darbas. Įvykių liudytojai ir kraštotyros medžiagos rinkėjai kaip bitutės į korio akutes sunešė savo darbo žiedadulkes, iš kurių išėjo visas korys. Jų darbo medumi galės mėgautis visi, kas nori susipažinti su Rokų ir jų apylinkių praeitimi ir dabartimi.

Žinių medų knygai sunešė buvę ir esami Rokų mokyklos kraštotyrininkai Arūnas Simonavičius, Skirmantė Kalinkevičiūtė, Giedrė Deltuvaitė, Jūratė Vilkevičiūtė, Erika Batutytė, Gerda Savickaitė, Sonata Steponavičiūtė, Jolita Subaitė, Asta Vaksmanaitė, Raimundas Ambrulaitis, Vaida Dagilytė, Egidijus Gailevičius, Justė Keturakytė, Artūras Pučėta, Raminta Tvarijonavičiūtė, Vaida Katkevičiūtė, Asta Morkūnaitė, Marina Širiajeva, Giedrius Koncevičius, Andrius Baranovas, Aivaras Bardauskas, Nerijus Barauskas, Ernestas Blinovas, Rokas Bubelis, Vaidotas Šimkonis, Vaidas Baranauskas, Aistis Jankūnas, Donatas Zailskas, Ada Misevičiūtė, Evelina Gintvainytė, Gintarė Jackūnaitė, Edita Savickaitė, Agneta Venckutė, Agnė Piliūtė, Sandra Sinkevičiūtė, Laura Kaziuraitė, Dovilė Vonžodaitė, Giedrė Grišiūtė, Mantas Pocius, Viktorija Kasparičūtė, Skaidrius Navickis, Artūras Vyčas, Ieva Aglinskaitė, Skaistė Januševičiūtė, Nerida Navickytė, Rasa Bliūdžiūtė, Martynas Keturakis, Ugnė Gusaitė, Gintarė Kondratavičiūtė, Sandra Rudzevičiūtė, Žymantė Saveraitė, Daiva Sorokaitė, Ugnė Šachvorostovaitė, Audronė Štreimikytė, taip pat Rokų gimnazijos mokiniai, kūrę filmą „Motiejaus Gustaičio gyvenimo traukinys“, pristatantį gimnazijos kraštotyros muziejų per Rokų mokyklos 100-metį.

Daug žinių pateikė kraštotyrininkai Eleonora Čepulienė, Aldona Skrinskienė, Jurgis Tamulevičius, Rokų lopšelio darželio „Rokutis“ direktorė Ramutė Stanislovaitienė, direktorės pavaduotoja Julija Bakūnaitė, Rokų koplyčios, bendruomenės centro įkūrėja Janina Danielienė, klebonas Virginijus Gražulevičius, Rokų ir aplinkinių kaimų gyventojai: Virginija Stasiulevičiūtė-Tvarijonavičienė, Ona Stasiulevičiūtė-Čepienė, Lina Stasiulevičienė, Danutė Jezerskienė, Saulius Grigas, Jonas Matiušinas, Ona Lenčiauskaitė-Jarmalienė, Ona Lencevičiūtė-Grimalauskienė, Roma Juravičiūtė-Grabauskienė, Šarūnas Boruta, Gražina Juozapavičiūtė-Jucienė, Janina Lapinskaitė-Kurienė, Vitalijus Mickevičius, Antanina ir Julijonas Abraičiai, Albina Batutytė-Dobilienė, Elena

Astromskaitė-Rekuvienė, Birutė Lukoševičienė, Marytė Kairiūkštytė-Juškevičienė, Vytas Meilutis, Marija Rimienė, Jonas Slavinskas, Angelė Slavinskaitė-Baranauskienė, Konstancija Slavinskaitė-Motiejūnienė, Pranas Katkevičius, Simonas Furmonavičius, Marija Galinaitytė-Furmonavičienė ir kiti bendruomenės nariai. Ona Rakauskaitė-Albrechtienė Rokų gimnazijos muziejui dovanojo knygą „1941–1952 metų Lietuvos tremtiniai. Pirmoji knyga“. Apie Rokų seniūniją, kultūros centrą, laisvalaikio salę, VšĮ „Kultūros kiemas“, ambulatoriją, odontologijos kabinetus, paštą, bibliotekas, darželius, mokyklas, kai kurias įstaigas informaciją pateikė, tikslino jų vadovai, apie kitas įstaigas žinių teko ieškoti internete.

„Knyga apie Rokus“ skiriasi nuo 2004 m. leidinio „Rokai ir jų apylinkės penkių amžių įkandin“ tuo, kad 2020 m. leidinyje medžiagos daugiau, ji pateikiama chronologiniu principu, o 2004 m. knygelėje tekstai sugrupuoti pagal temas.

Knygos sudarytoja dėkinga leidinį inicijavusiam Rokų bendruomenės nariui Konstantinui Klimavičiui, projektą knygos išleidimui rašiusiai VšĮ „Kultūros kiemas” direktorei Daivai Klimavičienei, projekto rėmėjams – Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

ROKŲ PRIEŠISTORĖ

Prieš 70 milijonų metų ten, kur dabar sruvena Jiesia, tyvuliavo jūra, kurioje klostėsi mergelinga kreida. Vyravo šilti orai, todėl jūra iš lėto traukėsi, išniro sausuma. Jiesios žemupyje kreidos mergelio klodai ir dabar liudija 70 milijonų metų istoriją. Tą milijonų metų istoriją – upės krantuose susiklosčiusius kreidos mergelio klodus – žmonės dabar naudoja tinkui ar kalkių skiediniui gaminti.

Kreidos sluoksniai Jiesios skardžiuose

AKMENS AMŽIUS ROKUOSE

Prieš milijoną metų labai atšalo ir Jiesios slėnis pakliuvo besiformuojančio ledyno įtakon. Milijono metų ne tik Rokų, bet ir visos Lietuvos geologinės praeities istoriją liudija Jiesios slėnių atodangos – 20-yje skardžių matomos ledynmečiu susiklosčiusios 35–50 metrų storio nuogulos, susiformavusios dėl ledynų slinkimo. Po ledynmečio virš būsimos Jiesios upės tyvuliavo ežeras. Nusekus Nemunui, susiformavusi Jiesios upės vaga (spėjama, siekusi abu slėnio šlaitus) ištekino ežerą ir įsirėžė į beveik 40 metrų ledynų suklostytas nuogulas. Atgijo augalija, grįžo gyvūnai. Akmens amžiuje čia atsikraustė ir žmonės. Kad būta stovyklaviečių prie Jiesios ir Rokų apylinkėse, liudija akmens kirvukai, strėlių antgaliai, rasti prie Jiesios ir daržuose netoli Rokelių. Šiuos akmens amžiaus radinius dabar galima pamatyti Rokų gimnazijos muziejuje. Jiesios slėnio istoriją pasakoja upės krantuose gausiai randamos fosilijos – Jiesios šlaituose rasta suakmenėjusių korių, kriauklių, žuvų įspaudų akmenyse, perkūnkulkių.

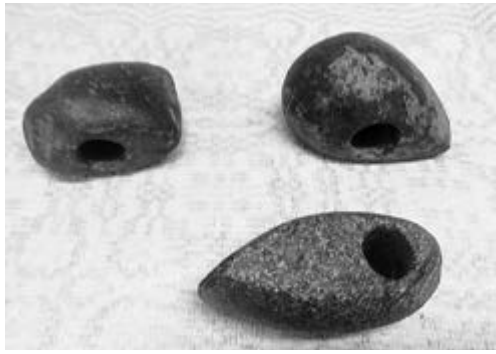

Akmens amžiaus kirvukai
(Rokų gimnazijos muziejus)

Rokų apylinkėse gyvenę akmens amžiaus žmonės maistui ir buities reikmėms medžiodavo mamutus. Tą įrodo dar 1859 m. Jiesios atodangoje iškasti mamutų dantys. 1933 m. prie Jiesios vėl rasti du krūminiai šio akmens amžiaus dramblio protėvio dantys, o 1937 m. prie Jiesios rastas vienas dantis ir Rokų kaime iškastas mamuto mentės fragmentas.

Kadaise prie Jiesios upės gyveno mamutai.

Mamuto iltis ir dantis, rasti
prie Jiesios, eksponuojami Tado
Ivanausko zoologijos muziejuje.

XX a. viduryje Rokų kaimo gyventojas Katkevičius prie Jiesios rado gerai išsilaikiusią 2 metrų ilgio mamuto iltį, dabar saugomą Kaune, Tado Ivanausko zoologijos muziejuje. Tai ne paskutiniai radiniai, liudijantys Rokų apylinkėse gyvenus milžiniškus žolėdžius, sverdavusius apie 7 tonas, užaugdavusius iki 2,5-3,5 metrų aukščio, sulaukdavusius iki 150 metų amžiaus: prie Jiesios, netoli Rokų, kasdami žemę, XX a. pb. žmonės taip pat aptiko krūminį mamuto dantį. Dažnas net neatpažįsta mamutų palaikų, kuriuos lengva supainioti su neįprastos formos akmenimis, medžių šakomis.

ROKAI – JOTVINGIŲ ŽEMĖ

II tūkstantmetyje prieš Kristų Lietuvos, taip pat ir Rokų teritorijoje, įsikūrė baltai, iš kurių I tūkstantm. pr. Kr. viduryje susiformavo aukštaičių, žemaičių, prūsų ir kitos gentys. Rokų apylinkėse įsikūrė baltų gentis, kaimyninių šalių vadinta Jotve, o jos gyventojai – jotvingiais. Vokiečių rašytiniuose šaltiniuose jotvingiai vadinti sūduviais, o jų gyvenama teritorija – Sūduva. Graikų geografas Klaudijus Ptolemėjus apie 90–168 m. veikale „Geografija“ pirmą kartą pamini Sūduvos vardą, taigi, Sūduva paminėta net apie 850 metų anksčiau nei Lietuva (Lietuvos vardas pirmą kartą paminėtas Kvedlinburgo analuose 1009 m.). Jotvingiai anksčiau negu lietuviai minimi ir Nestoro metraštyje – 983 m., aprašant Kijevo kunigaikščio Vladimiro žygį į Jotvę (jotvingių žemes).

Lietuvių gentys XII a.

Jiesia jotvingių kalba reiškė „jeinanti, labai skubanti“.

Jotvingių gyvenamoje teritorijoje yra tankiausias upių ir upelių tinklas, o vandenvardžiai, kaip teigia kalbininkai, ilgiausiai išsaugo čia gyvenusių tautų kalbas, nes miestų ir kaimų pavadinimai atėjūnų dažniausiai būna pakeičiami. Rokų apylinkių upeliai išsaugojo jotvingių kalbos atminimą. Jiesia jotvingių kalba reiškė „jeinanti, labai skubanti“. Tais laikais, kai Rokų apylinkėse gyveno jotvingiai, Jiesia iš tikro buvo viena srauniausių upių. „Upėvardžio šaknis jies- susijusi su indoeuropiečių eis-, ois-, kuri reiškė „judantis, greitai judėti““, – teigiama „Lietuvių hidronimų etimologiniame žodyne“. Jiesia (Jusse) minima XIV a. kryžiuočių karo kelių aprašymuose.

Dešinysis Jiesios intakas Vyčius – dar vienas jotvingių gyventų vietų liudytojas: jotvingių ženklas buvo vytis – raitas ginkluotas karys. Jotvingiai nuo seno garsėjo beatodairiška karių narsa ir šiai tautai būdinga itin laisva, nepriklausoma dvasia. Vytis dar reiškė ir protėvių karžygio vėlę, karžygių vėlių vedlį. Eidami į mūšį jotvingiai tikėjo, kad jie eina ne vieni – vėliavose juos lydi protėvių vėlės, todėl būdavo stengiamasi, kad vėliava nepatektų į priešų rankas. Dar vienas įrodymas, kad upelio pavadinimas Vyčius įamžina jotvingius, yra jotvingių kalbai būdingi vietovardžių pavadinimai su kirčiuota galūne -us.

Jiesia sraunioji

Į Jiesią įtekanti upelė Kumė gali būti susijusi su kumelės vardu. Jotvingiai laikydavo daug žirgų, jų kariuomenės didžiąją dalį sudarydavo jotys, vadinasi, kumelės, atsivedančios kumeliukus, turėjo būti labai svarbios ir galėjo būti įamžintos upelio pavadinime.

Sūduvoje yra išlikę per 150 piliakalnių. Du iš jų yra Rokų apylinkėse – tai Jiesios ir Vainatrakio piliakalniai. Ant jų uždegus laužus būdavo pranešama, kad jotvingiams ir lietuvių gentims – artimiausiai Kauno piliai gresia pavojus (puola kryžiuočiai).

Vainatrakio piliakalnis,
dar vadinamas prūsų kapais

Vainatrakio piliakalnis yra Vyčiaus ir Striaunios santakoje, netoli Patamulšėlio kelio į Pakuonį. Vainatrakio piliakalnio šlaitai apie 5 m aukščio, viršuje yra 40 m ilgio ir 30 m pločio aikštelė. Piliakalnį juosia du pylimai – 40 m ir 135 m ilgio, jų aukštis 3 m. Piliakalnis datuojamas II tūkstantmečio pradžia, pripažintas valstybės saugomu objektu. 1971 m. piliakalnį tyrinėjo istorijos institutas.

Apie Jiesios piliakalnį, esantį kairiajame Nemuno krante, netoli Jiesios žiočių, yra daugiau žinių, nes jame rasta X a. žalvarinių dirbinių, jis paminėtas arabų keliautojo knygoje. Žymus arabų keliautojas, geografas ir filosofas Al Idrisijus sudarė tuo metu pažinto pasaulio žemėlapį „Tabula Rogeriana“, kurį papildė išsamiu aprašymu „Kelionės vadovas trokštančiam apkeliauti pasaulį“. Šis veikalas ir žemėlapis, palyginti su amžininkų, buvo itin išsamus ir tikslus, nes Idrisijus jame sujungė arabų ir vikingų žinias apie pasaulį. Al Idrisijaus žemėlpyje baltų gyvenamos teritorijos vadinamos Lestlandu. Veikale „Kelionės

Jiesios piliakalnis

Jiesios piliakalnis dar vadinamas Napoleono kalnu.

vadovas trokštančiam apkeliauti pasaulį“ minima 1140 m. ant Jiesios piliakalnio stovėjusi medinė pilis. Vadinasi, ji buvo pastatyta anksčiau už Kauno pilį (Kauno pilis rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėta 1361 m.). Ant Jiesios piliakalnio stovėjus pilį, kaip minėta, liudija Jiesios piliakalnyje ir apie jį rasti žalvariniai dirbiniai, papuošalai. Lietuvos teritorijoje žalvario dirbių atsirado apie XVIII–XVI a. pr. Kr. Ir dabar Jiesios gyvenvietės sodybiniuose sklypuose, apie piliakalnį ir Jiesios šlaituose kai kada randama ne tik žalvarinių dirbinių, bet ir metalinių monetų, molinių puodų šukių, papuošalų, kuriuos archeologai priskiria XI–XII a. laikotarpiui. Pietinėje ir šiaurinėje piliakalnio papėdėse buvo senovės gyvenvietė, joje rasta XIV–XVII a. grublėtosios ir žiestos keramikos kultūrinis sluoksnis. Jiesios piliakalnis – natūrali kalva, pritaikyta gynybai. Jis daug didesnis už Vainatrakio: aukštis 63,6 m, aikštelės plotas – 45 m ilgio ir 22 m pločio. Piliakalnis tirtas 1997 m., yra saugomas valstybės.

Geležies rūdos kirvukas (Rokų gimnazijos muziejus)

Jotvingiai gyveno balų rūdos paplitimo zonoje. Rasti balų geležies rūdą jiems buvo ne sunkiau negu surasti tinkamo molio puodų gamybai. Geležies rūdos aptikdavo balose, pievose, ežerų, upelių pakrantėse, žemėje. Kazlais buvo vadinami rūdininkai, geležies rūdos degėjai. Balų rūdos apdirbimas jotvingių krašte, spėjama, prasidėjęs I tūkstantm. pr. Kr. gimimą viduryje. I tūkstantm. po Kristaus gimimo pradžioje iš geležies rūdos jotvingiai gamindavo darbo įrankius, ietigalius, o pirmo tūkstantmečio pabaigoje – trumpus plačius kalavijus, balnų kilpas. Apie geležies gamybą liudija ir vietovardžiai – Rokų apylinkėse buvo Rudbalės pieva, kairysis Jiesios intakas iki šiolei vadinamas Rude.

Rūdos rauda tokia ruda.
Kazlai iš balų semia ją.
Kazlų Rūda žemėlapin įbėgo,
Kad ištirpdytų atminimų sniegą.
Kartu su Rūdiškėm ir kaimu Rūdninkų,
Su Rudbale, Rude, Rūdaičiais ir Rudamina
Dar mena – geležinė buvo Lietuva.

Jotvingiai mirusiuosius laidodavo pilkapiuose. Jotvingių pilkapiai būdavo nedideli, apskriti, apie 5–12 m skersmens, iki 1,5 m aukščio, juos pildavo iš žemių, o centrinėje dalyje sukraudavo akmenis. Sampilą juosdavo stambių akmenų vainikas. Nesudeginti mirusieji IV–V a. laidoti daugiausiai po vieną viename pilkapyje. Nuo Girmuonio žiočių 3–4 km, Girininkų, Vainatrakio ir Dangstytės kaimų riboje, baloje, buvo toks žmonių vadinamas Apvalus piliakalnis, sunaikintas melioracijos laikais. Galbūt tai ir buvo vienas iš jotvingių pilkapių? Manoma, kad X–XIII a. akmenimis krautus jotvingių pilkapius pakeitė plokštiniai kapinynai. Vainatrakio kaime, prie Vilko sodybos, neaukštoje kalvelėje ir žemumoje, dirbamame lauke yra plokštinis kapinynas. 2009 m. ir 2014 m. kapinyno teritorijoje aptikta XI–XIV a. degintinių žmonių ir griautinių žirgų kapų radinių. Plokštiniai kapinynai sunkiai pastebimi aplinkoje, todėl dažniausiai atrandami atsitiktinai: dirbant laukus, tiesiant kelius ar atliekant įvairius kitus žemės judinimo darbus. Girmuonio dešiniajame krante, netoli Girmuonio ir Bevardžio upelio santakos, dirbamame lauke apie 1960 m., kasant smėlį, buvo rasta žmonių kaulų ir įvairių archeologinių dirbinių. 1986 m. Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojai, vadovaujami archeologo Virgilijaus Valickio, ištyrė 44,5 m^2 šio lauko plotą, tačiau nei kapų, nei jų įkapių neaptiko. 2016 m. paieškos buvo sėkmingesnės – rastas XI–XIV a. kapinynas – degintinių žmonių ir griautinių žirgų kapų radinių. Didelis žirgų kapų skaičius plokštiniuose kapinynuose patvirtina viduramžių Lietuvoje, ypač Jotvėje, buvusį tvirtą karių raitelių sluoksnį. Ypatingu baltų papročiu buvo žirgo guldymas greta mirusiojo kario.

Rokų apylinkėse aptinkama XI–XIV a. archeologinių radinių.

1259 m. Lietuvos karalius Mindaugas, kad užsitikrintų taiką su Livonijos ordinu, Ordinui atidavė beveik visą Jotvę. Jotvingiai gynė savo žemes nuo kryžiuočių, padėjo ir prūsams – aktyviai dalyvavo Didžiajame prūsų sukilime, rengė žygius į Ordino užimtas Prūsijos žemes. Keršydamas už prūsų palaikymą, 1277–1283 m. vokiečių ordinas nusiaubė šiaurvakarinę jotvingių krašto dalį. Ilgiausiai kryžiuočių prievartai spyrėsi jotvingių kunigaikščiai bei vadai Komantas (Skomantas), Gedotė (Gedėtas) ir Kontgirdas (Kantigirdas). Jotvingių būrys, vadovaujamas kunigaikščio Skurdo, nepasidavė kryžiuočiams ir pasitraukė į Lietuvą. XIII a. Jotvė buvo žiauriai nusiaubta ir pavergta kryžiuočių. 1283 m. daugumą gyventojų kryžiuočiai iššudė, kiti jotvingiai pabėgo ir apsigyveno svetur. Nesitikėdami jotvingių žemėse išsilaikyti, kryžiuočiai degino sodybas ir visą kraštą pavertė dykra, kuri turėjo saugoti jų valdas nuo netikėtų puolimų. Per dešimtmečius tie plotai užaugo sunkiai peržengiamomis giriomis, kuriose gyventojų mažai beliko.

Jotvingiai aršiai gynė savo žemes nuo kryžiuočių.

XIV a. pr. pirmą kartą Lietuvą pasiekė maras, jį iš Prūsijos ir iš Livonijos atnešė kryžiuočiai. Tada nuo jo mirė daug gyventojų.

1361 m. kryžiuočiai žvalgė Kauno apylinkes. 1362 m. kovo mėnesio viduryje ordino kariuomenė drauge su kviestiniais riteriais iš Anglijos, Italijos, Vokietijos laivais atvyko į Kauną, apgulė pilį ir atkirto ją nuo bet kokios pagalbos. Balandžio 10 d. buvo pramuštas pilies mūras. Lietuviams nepavyko apsiginti nuo puikiai parengto vokiečių ordino antpuolio. Palyginti negausiai pilies įgulai vadovavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) kunigaikščio Kęstučio sūnus Vaidotas. Manoma, kad 1362 m. pavasarį įvykusioje pilies apgultyje Ordino pusėje galėjo dalyvauti apie 4000 karių. Pilies gynėjų galėjo būti apie 10 kartų mažiau. Vaidoto įgula kovėsi žūtbūtinai. Kunigaikščiai Kęstutis ir Algirdas atvyko į pagalbą, tačiau pralaužti apsupties žiedo jėgų neužtenko. Pilies gynėjai žuvo, bet sustabdė kryžiuočių veržimąsi į šalies gilumą. Prie Nevėžio žiočių lietuviai pasistatė kitą – Naujojo Kauno pilį. 1367 m. vasarį Ordinas dvi dienas niokojo Kauno apylinkes, išsivedė 800 belaisvių ir didžiojo kunigaikščio žirgyną, išdegino Veršvų apylinkę. 1368 m. birželį Ordinas nuniokojo Romainius, o Naująjį Kauną sunaikino per dvi dienas. 1369 m. išardę lietuvių pradėtą statyti mūrinę pilį ir panaudoję jos plytas, kryžiuočiai pasistatė galingą Gotesverderio pilį. 1382 m. kryžiuočiai sunaikino Eigulių pilį. Žemės aplink Kauną tapo nesaugios gyventi. Iš abiejų Nemuno pusių apie 20 km plytojo tuščia, negyvenama teritorija, per laiką apaugusi mišku. Tokia padėtis tęsėsi iki 1410 m. – Žalgirio mūšio.

ROKAI – LDK DALIS

Pasibaigus karams, po 1411 m. Torunės taikos, jotvingių kraštas atiteko Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei (LDK). Į šiaurinę jotvingių žemės dalį, dabar vadinamą Užnemunę, pradėjo keltis lietuviai bei į Lietuvą pabėgę jotvingių likučiai.

1500 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras visą Jiesios žemupį bei Pajiesio kalną ir žemes apie jį, atimtas iš Kauno muitininko Zubco, atidavė Kauno pinigų kalėjui Pindrichui Šlegirui. Jam suteikta teisė ant Jiesios upės statyti vandens malūną ir įsirengti tvenkinį. 1500 m. dokumente Roko lauko vardu pirmą kartą paminėti Rokai. Netoli Jiesios žiočių ir šiandien aptinkami buvusio malūno pėdsakai, bet ar jis buvo pastatytas P. Šlegiro, žinių nėra.

1500 m. dokumente Roko lauko vardu pirmą kartą paminėti Rokai.

1522 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Senasis Jiesios aukštupio žemes su Karkazų gyvenviete ir miškais pavedė valdyti Vilniaus karvedžio tarnybiniam Andriui Ilgauskui.

1558-1583 m. trukęs Livonijos karas su Maskvos Didžiąja Kunigaikštyste dėl buvusio Livonijos ordino teritorijos ir priėjimo prie jūros labai susilpnino Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę. LDK negalėjo viena sėkmingai kovoti prieš Maskvą. Tai paskatino unijos su Lenkija sudarymą.

1569 m. sausį Liubline LDK delegacijai vadovavęs Vilniaus vaivada Mikalojus Radvila Rudasis siekė lygiateisių valstybių sąjungos, o lenkai norėjo prisijungti Lietuvą. Žygimantas Augustas neatlaikė lenkų spaudimo ir kovo 24 d. pasirašė lenkų siūlytą unijos variantą – prie Lenkijos prijungė beveik pusę LDK teritorijos. Birželį, per baigiamąjį derybų etapą, LDK delegacijos vadovo Jono Chodkevičiaus autoriteto ir diplomatijos dėka pavyko išsiderėti palankesnes unijos sąlygas, apibrėžiančias valstybių konfederaciją. Buvo sukurta lygiaverčiais pagrindais funkcionuojanti Abiejų Tautų Respublika (ATR). Žygimanto Augusto laikais pradėtas intensyvus Sūduvos krašto, apaugusio neįžengiamomis giriomis, apgyvendinimas. Krašto apgyvendinimas reiškė jo girių išretinimą. Todėl ilgainiui Sūduvos miškingumas susilygino su kitų Lietuvos sričių miškingumu.

Steponas Batoras, 1576 m. vainikuotas Lenkijos karaliumi bei Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, sėkmingai užbaigė Livonijos karą – atgavo žemes, kurias buvo užėmusi Maskva, sustiprino ATR sienas.

1577 m., valdant Steponui Batorui, žemes Jiesios ir Vyčiaus upių santakoje LDK vyrausiasis maršalka, Kauno seniūnas Jonas Chodkevičius, valdovui pritariant, dovanojo popieriaus meistrui Jurgiui Reineriui. 1577 m. dokumente Rokai minimi Roko lauko vardu. Šią datą bus lengva prisiminti, jeigu ją susiesime su to paties Jono Chodkevičiaus pastangomis po dvejų metų Vilniuje 1579 m. įkurti universitetą. Didžioji dalis LDK senatorių protestantų (tarp jų ir abu LDK antspaudų turėtojai – kancleris ir pakancleris) priešinosi katalikiško universiteto steigimui. Ryžtingas daug mačiusio ir autoritetą darbais pelniusio Jono Chodkevičiaus žodis padėjo karaliui ir didžiajam kunigaikščiui Steponui Batorui apsispręsti ir 1579 m. balandžio 1 d. paskelbti ir antspauduoti Vilniaus universiteto steigimo dokumentą ant popieriaus, galbūt pagaminto prie Jiesios, netoli Rokų, nes popieriaus malūnas buvo pastatytas 1578 m. Dirbtuvės steigėjas Reineris galėjo kirsti medžius valstybiniame miške ir 10 metų buvo atleistas nuo mokesčių ir duoklių. Po 10 metų LDK kanceliarijai J. Reineris kasmet turėjo duoti 10 rėzų (1 rėzas = 500 lapų, 53 kg. svorio), o Vilniaus vaivadai 5 rėzas popieriaus. Popierius buvo aukščiausios rūšies, su vandens ženklais, naudojamas karalių kanceliarijose. Kadangi popierių Reineris tiekė valstybinėms įstaigoms, tai buvo tituluojamas kunigaikščio Kauno pavieto popierininku. 1589 m. Kauno seniūnas Albrechtas Radvila dovanojo Reinerio „popierniai“ dar vieną papildomą sklypą. 1590 m. J. Reineris pastatė naują, daug didesnę popieriaus dirbtuvę Jiesios-Vyčiaus upių santakoje. Jiesios šlaitai buvo sustiprinti mūriniu pylimu. Naujosios dirbtuvės popierius jau

1578 m. prie Jiesios, netoli Rokų, buvo pastatytas popieriaus malūnas.

1591 m. plačiai pasklido Lietuvoje. J. Reineris gamino popierių su vandens ženklais, vaizduojančiais didžiąją bei mažąją vytį be inicialų ir mažąją vytį su inicialais „GR“ (Georgius Reiner). Popieriaus dirbtuvės vadintos popieriaus malūnais, nes jose būdavo vandens sukamas ratas ir prie jo pritaisytas grūstuvo velenas. Geriausią popierių pagamindavo iš lininių ir medvilninių skudurų, iš vilnonių ir šilkinių pagamintas popierius tikdavo tik pakavimui. Skudurai turėjo būti seni, o nepakankamai senus pūdydavo, maišydavo su kalkėmis. Popieriaus rūšis labai priklausė ir nuo vandens skaidrumo. Popieriaus malūne paprastai dirbdavo 10 darbininkų. Meistrai dažniausiai būdavo šveicarai. Fabrikus statydavo dviejų aukštų – 1-ame popieriaus dirbtuvė, 2-ame – butas popieriaus meistrui, palėpėje – džiovykla. Buvusių popieriaus malūnų likučių galima rasti netoli Jiesios ir Vyčiaus santakos bei ties Karkazų kaimu: Jiesios pakrantėje yra išlikęs buvusio popieriaus malūno pylimas ir polių. Prie Vyčiaus malūnas gamino aukščiausios rūšies popierių dar apie 70 metų. Po to keitėsi savininkas, popieriaus kokybė labai sumenkėjo ir XVIII a. septintame dešimtmetyje Popiernia (taip vadinosi palivarkas, kuriame buvo popieriaus malūnas) nustojo dirbusi.

Buvusių popieriaus malūnų likučių galima rasti netoli Jiesios ir Vyčiaus santakos, ties Karkazų kaimu.

Popieriau baltas, Jiesios girnom maltas,
Išėstas kalkėm pakrančių iki sniego balčio.
Popieriau baltas, tavy Jiesios vardas,
Išrašytas vandens ženklais Lietuvos kunigaikščiams,
Reinerio, vyro garbaus.
Popieriau baltas, kiek tavy melo, klastos,
Kiek meilės, koks tu nekaltas.
Sukas malūnai Jiesios ir Vilnelės sraunios,
Kad Lietuva išgirsta pasaulyje būtų.
Kad baltas popierius liudytų
Lapais metraščių ir statutų.

1603 m. Rokuose veikė bernardinų vienuolyno plytinė, iš kurios plytų pastatyta šv. Jurgio bažnyčia ir vienuolyno rūmai Kaune.

1603 m. Rokuose veikė bernardinų vienuolyno plytinė, iš kurios plytų pastatyta šv. Jurgio bažnyčia ir vienuolyno rūmai Kaune, šiuos faktus patvirtina 1639 m. LDK kanclerio Alberto Stanislovo Radvilos dovanojimo raštas bernardinų vienuoliams, patvirtintas karaliaus Vladislavo IV. Jame skelbiama, kad už mylios (mylia – 7,467 km) nuo Kauno Rokakiemio kaime 1603 m. vienuoliams skiriamas gabalas žemės, „kad ten būtų gaminamos ir degamos plytos bei čerpės“ ir papildomai dovanojama žemių – tai Rudbalės lanka už Rokakiemio. Rokakiemio plytinė gal veikė jau 1589 m.? Vienuolyno kronikoje 1589 m. aktas plytinei ir daržams nuomoti išlikęs, bet nenurodyta vieta. Iš Rokakiemio į Kauną plytas bei čerpes gabenti buvo labai patogu: plaustais

plukdydavo Jiesios upe, po to – Nemunu. Iš Rokų molio plytų vietoj sudegusios medinės pastatyta mūrinė švento Jurgio kankinio bažnyčia, bernardinų vienuolynas. Bažnyčioje buvo įrengtas įspūdingas tiems laikams altorių skaičius – net 16. Bažnyčia buvo didžiausia Kaune. 1804 m. vizitacijos duomenimis, mūrinio vienuolyno ir bažnyčios statybai ypač pasitarnavo Vladislovo Vazos 1639 m. suteikta privilegija turėti plytinę Rokakiemio (Bokieymie) kaime.

XVII a. antroje pusėje visa Užnemunė, taip pat ir Rokai priklausė LDK kancleriui Kristupui Zigmantui Pacui. Dalį savo žemių jis padovanojo italų architektui Liudvikui Fredui, pagal kurio projektą buvo statomas Pažaislio vienuolynas. Iki šiol išliko vietos pavadinimas – Freda, o Pažaislio bažnyčios ir vienuolyno ansamblis yra laikomas puikiausiu brandžiojo baroko architektūros šedevru Šiaurės rytų Europoje.

XVII a. – intensyvių karų laikotarpis. LDK kariuomenei pietuose teko kovoti su Osmanų imperijos, rytuose – su Maskvos Didžiosios Kunigaikštystės, šiaurėje – su Švedijos kariuomenėmis. Amžiaus karai stipriai nualino valstybę. To, kas nutiko 1654–1655 m., Lietuva dar nebuvo patyrusi – beveik visą kraštą okupavo Rusijos ir Švedijos kariuomenės. Pirmą kartą buvo užimtas Vilnius, Kaunas. LDK žemes užėmusios Rusija ir Švedija ėmė organizuoti savo administraciją. Jiems svarbiausia buvo išspausti kuo daugiau mokesčių ir išmaitinti įvestą kariuomenę. Prieš švedus ir jų sąjungininkus kovojo bajorų konfederacija, vadovaujama didžiojo etmono Povilo Jono Sapiegos, lauko etmono V. K. Gosievskio, Kristupo Zigmanto Paco ir Mykolo Kazimiero Paco. Ši bajorų grupė deklaravo unijinę ištikimybę Lenkijai ir karaliui Jonui Kazimierui Vazai. 1659–1660 m. iš Lietuvos buvo išvyti paskutiniai švedų kariuomenės likučiai. Per šešerius metus trukusią okupaciją kraštas buvo taip nuniokotas, kad, pabrėžiant tragedijos mastą, šis laikotarpis vadinamas tvanu. XVII a. viduryje prasidėjo Abiejų Tautų Respublikos nuosmukis.

1700–1721 m. vyko Rusijos ir Švedijos karas (Šiaurės karas) dėl Baltijos ir jos pakraščių. Per XVI ir XVII a. karus Švedija buvo įsigalėjusi Baltijoje, į kurią pretendavo didžiąja Europos valstybe ketinanti tapti Rusija. Švedai buvo sutriuškinti Poltavos mūšyje 1709 m. Rusija tapo didžiąja Europos valstybe. Švedai į Poltavos mūšį ir iš jo žygiavo per Rokų apylinkes ir dabartinę Jiesios gyvenvietę. Kalkinės gyvenvietėje, Sąnašos upelio pakrantėje, ties geležinkelio pervaža yra taip vadinami švedkapiai. Šiaurės karo metu kariuomenės plėšdavo maisto išteklius, o nualinusios vieną teritoriją jos eidavo į kitą. Negana to, 1708–1709 m. žiema sunaikino pasėlius – žmonės pradėjo

1709 m. Švedai į Poltavos mūšį ir iš jo žygiavo per Rokų apylinkes.

Švedų karo kelio dalis

Švedkapiai Kalkinėje,
Sąnašos upelio pakrantėje

badauti ir valgyti kas įmanoma, net šunis, kates. Vasarą buvo sausros, tad rudenį derliaus beveik neliko. Nusilpusius, pusbadžiu gyvenusius žmones ištiko maro epidemija. Ji siautė 1708–1711 m., nuniokojo visą kraštą. Užnemunėje išmirė apie pusė gyventojų. Kaime susirgus vienam gyventojui, kiti tų namų gyventojai buvo iškraustomi už kaimo į palapines, pakrūmes ar kitur, o namai nugriaunami, sudeginami. Lavonus laidojo kuo greičiau, kapus apibarstydavo storu kalkių sluoksniu. Ant palaidotųjų būdavo stengiamasi supilti didesnius kauburius žemių, kad iš tolo ir ilgam matytųsi. Rokų apylinkių Pamoterio kaimo viduryje yra senos kapinės. Tai ne kaimo kapinės. Seni žmonės jas vadino maro kapinaitėm. Kapinėse stovėjo aukštas medinis kryžius. Šalia kapinių, tik per kelią, buvo Zelenkos sodyba. Sukūrus kolūkį, kryžių nugriovė, kapines išarė. Vykdydami melioracijos darbus, darbininkai pastebėjo žmonių kaulus ir daugiau ten nekasinėjo. Kaip pasakojo vietinė gyventoja Roma Juravičiūtė-Grabauskienė, tą vietą galima atsekti iš ąžuolų – nuo pietvakarių ąžuolo maždaug už 10 metrų į pietus ir buvo tos kapinės.

Išmirus gausybei Lietuvos gyventojų, ligos nusiaubtos teritorijos greitai neatsigavo. Net XVIII a. antroje pusėje, t. y. praslinkus 50–80 metų po epidemijos, vis dar buvo atkuriami kaimai, atkeliami naujakuriai. Po maro bandydamas gaivinti valstybę Augustas III (1696–1763) pasirašė nemažai privilegijų naujiems miesteliams kurti bei vystyti, į vakarines LDK žemes bei miestus kvietė žydus, nes jau nebebuvo kam mokėti mokesčių. Taip išmirusių katalikų vietą miestuose dažnai užėmė žydai, o kaimuose – iš rytinių LDK teritorijų atkeldinti valstiečiai, kurie gana greitai sulietuvėjo. Nors gyventojų skaičius Abiejų Tautų Respublikoje augo labai lėtai, Augusto III valdymo laikotarpis dažnai tapatinamas su savotišku ekonominiu pakilimu. Iš rytinių LDK žemių atsikėlę naujakuriai pervadino senąsias vietoves savais vardais.

Badas, karas ir maras paspartino ekonominį ir politinį ATR smukimą, į jos vidaus reikalus ėmė kištis užsienio valstybės, ypač Rusija. Po Liublino unijos (1569 m.) Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, tapusi Abiejų Tautų Respublikos dalimi, kartu su Lenkijos karalyste gyvavusi daugiau nei 200 metų, XVIII a. pabaigoje buvo galutinai pasidalinta Rusijos ir Prūsijos.

ROKŲ APYLINKĖS SVETIMŲJŲ PRIESPAUDOJE

Po paskutiniojo Lietuvos-Lenkijos valstybės padalijimo, 1795 m., LDK nustojo egzistavusi, didžioji Abiejų Tautų Respublikos dalis atiteko Rusijos imperijai, tik visą Užnemunę, taip pat ir Rokus su apylinkėmis, prisijungė Prūsija. 1807 m. Naujosios Rytų Prūsijos žemėlapyje pažymėta Rokay. Manoma, kad duomenys vietovardžiui imti iš vietos gyventojų. Tai dabartinio Rokų vietovardžio pradžia. Prūsijos vietinė administracija savo žinion perėmė visas įmones: Jiesios vandens malūną, kalkinę, prie Jiesios gyvenvietės buvusią karčiamą, kuri pardavinėjo degtinę, midų, alų, prekiavo druska, žuvimis ir virvėmis. Atėmė ir užeigą prie karčiamos, kurioje apsistodavo sielius, vytines Nemunu plukdę žmonės. Ant Jiesios piliakalnio buvo įrengtas karinis sargybinis bokštas. Per Jiesios upę pastatytas medinis tiltas. Į maro metu išmirusiųjų sodybas buvo keliami vokiečių tautybės gyventojai, lietuvių vadinti prūsais. Rokų apylinkės Vainatrakio kaime Vyčiaus ir Striaunios santakoje esantį Vainatrakio piliakalnį vietiniai žmonės pradėjo vadinti prūskapiais, nes jame Raželių dvaro ponai, vokiečiai liuteronai, laidodavo savo mirusiuosius. Vietinės gyventojos Lenčiauskaitės-Jarmalienės liudijimu, Raželių dvaras, kaip Jarmalienei pasakojusi jos XIX a. pabaigoje gimusi motina, buvęs didelis, raudono mūro, net dviejų aukštų. Šį dvarą žmonės dar vadino Patamulšėlio dvaru, mat buvo ant Raželių ir Patamulšėlio kaimų ribos. Kur dabartinė Patamulšėlio-Raželių kaimo riba, anksčiau buvo Žvyryno kaimas, todėl tą dvarą dar seniau vadino Žvyryno dvaru. Dvarponiai vokiečiai savo mirusiuosius laidodavo iškilmingai – laidotuvių vežimai ir žirgai būdavę papuošiami kaspinais, prūskapiuose statomi paminklai.

1795–1807 m. Rokų apylinkėse šeimininkavo prūsai.

Vokiečiai apsigyveno ir Frandzeliavos dvare. Seniausias atsekamas dvaro savininkas nuo XIX a. pr. – Prūsijos vokietis Frendzelis, kuris pats ar jo įpėdiniai XIX a. antroje pusėje dvarą arendavo Prūsijos valdiniui Enkei. Dvarui priklausė 30 ha miškelis, vadintas Girute. Anot Rokelių gyventojo Prano Furmonavičiaus, žmonės pasakoję, kad dar baudžiavos laikais, kai į dvarą vasaroti atvykdavę ponaičiai ir užsimanydavę pamedžioti, įsakydavę baudžiauninkams lipti į medžius ir kukuoti. Ponaičiai pro išlakias pušis ir ąžuolus taikydavę į „gegutes“, o pataikę džiaugdavęsi. Vėliau šaudę ne į baudžiauninkus, o į garnius, nes čia jų labai daug buvę. Bet atsitikę taip, kad perkūnas išmušęs besiganančias dvaro karves. Iš penkiasdešimties tik dvi likusios. Žmonės kalbėję, kad tai – bausmė už garnius.

„Ponaičiai užsimanydavę pamedžioti, įsakydavę baudžiauninkams lipti į medžius ir kukuoti…“

Po 12 metų Užnemunė atiteko Varšuvos kunigaikštystei ir jai priklausė aštuoniolika metų (1807-1815). 1808 m. čia buvo įvestas Napoleono kodeksas, galiojęs iki 1840 m. Napoleono kodeksu Užnemunėje panaikinta baudžiava – pusšimčiu metų anksčiau negu kituose Lietuvos regionuose. Užnemunėje galiojo popiežiaus Grigaliaus XIII patvirtintas taip vadinamas Grigaliaus kalendorius, tai yra Saulės kalendorius, besiremiantis Žemės apsisukimo apie Saulę reguliarumu. LDK šis kalendorius naudotas jau nuo 1584 m. Kitoje Lietuvos dalyje, valdomoje carinės Rusijos, 1800 m. grįžta prie senojo – Julijaus kalendoriaus. Tuo metu Kauno ir Aleksoto gyventojai juokaudavo, kad Aleksoto tiltas yra pats ilgiausias pasaulyje, nes jam pereiti reikia net 13 dienų, mat skirtingose upės pusėse galiojo skirtingi kalendoriai, tarp kurių buvo 13 dienų skirtumas.

Aleksoto tiltas buvęs ilgiausias pasaulyje.

1812 m. Prancūzijos imperatorius Napoleonas I ėmėsi įgyvendinti savo planą nubausti Rusiją už tai, kad ji nesilaikė Didžiosios Britanijos kontinentinės blokados. Sutelkęs daugiau negu pusės milijono vyrų armiją, Napoleonas per Varšuvos kunigaikštystę 1812 m. birželį pražygiavo Vilkaviškį, Pilviškius, Skriaudžius, Veiverius, Garliavą. Prieš jam atvykstant į Aleksotą, I pėstininkų korpusas, vadovaujamas maršalo L. Davu, jau buvo išsidėstęs ir užsimaskavęs miškuose prie Nemuno krantų (nuo Aleksoto iki Jiesios) ir buvo įrengęs kepyklas, kurios pagal galimybes turėjo aprūpinti duona atvykstančius korpusus. Kitapus Nemuno buvo jau kita valstybė – Rusijos imperija. Likus dienai iki persikėlimo per Nemuną, Napoleonas kartu su keletu karininkų nujojo prie Jiesios piliakalnio, nuo kurio viršūnės apžvelgė Kauną ir jo apylinkes. Napoleonui grįžtant į štabą, žirgas pasibaidė staiga iš Jiesios krūmynų ties Rokais iššokusio kiškio ir imperatorius nukrito. Napoleonas, nieko netaręs, greitai atsikėlė, užšoko ant žirgo ir juokaudamas pasakė: „Jei būčiau romėnas, dabar pasukčiau atgal.“ Lydintys karininkai šį įvykį palaikė blogu ženklu. Napoleono įsakymu, ant piliakalnio buvo užtemptos patrankos, kurios turėjo savo ugnimi dengti per Nemuną besikeliančius pulkus. Deja, prancūzai nesutiko jokio pasipriešinimo. 1812 m. birželio 24 d. nuo Jiesios piliakalnio besikeliančią per Nemuną armiją stebėjo pats Napoleonas. Napoleono palydoje buvo ir lietuvių – kunigaikščiai Eustachijus Sanguška, Romualdas Giedraitis, grafai Liudvikas Pacas bei Gabrielius Oginskis. Per Nemuną buvo nutiesti keturi tiltai. Vieną tiltą surinko ir pastatė prie Jiesios piliakalnio, kitus du už Jiesios upės, Aukštosios Panemunės link. Vėliau surinko ketvirtąjį ir nuplukdė prie Aleksoto. Jais persikėlė ir per Kauną pražygiavo apie 220 tūkstančių

Nežinomo autoriaus paveikslas „Napoleono armija keliasi per Nemuną“

karių. Napoleono armija kėlėsi keturias dienas. Pasak istoriko Arvydo Pociūno, „perkėla per Nemuną buvo viena geriausių persikėlimo operacijų pasaulinėje karybos istorijoje. Per trumpą laiką organizavus tiltų nutiesimą ir perkėlus dešimtis tūkstančių žmonių, žirgų, kito karinio turto, ne tik nežuvo nė vienas karys ar žirgas, bet nebuvo prarastas nė vienas vežimas.“ Po šių įvykių Jiesios piliakalnis pradėtas vadinti Napoleono kalnu. Valio Daugos (tai rašytojo Balio Sruogos ir jo žmonos istorikės Vandos Daugirdaitės bendras slapyvardis) knygelėje „Kas bus, kas nebus, bet žemaitis nepražus“ aprašomas Napoleono žygis pro Rokų apylinkes ir kėlimasis per Nemuną ties Šančiais bei įvykiai Šančiuose. B. Sruogos šeimai šios vietos buvo labai artimos, nes tarpukariu kiekvieną sekmadienį su šeima mažyčiu automobiliuku vykdavo į svečius pas Rokų kalno papėdėje, prie Jiesios, gyvenusį profesorių Albiną Rimką. Rokų gimnazijos mokiniai per dvi pamokas ir pertraukas spėja nužygiuoti į Napoleono kalną ir iš jo sugrįžti. Kalno viršūnėje jie aptaria minėtos knygos įvykius, apžvelgia vietas, kur buvo įsikūrusios Napoleono karių stovyklos, pamato, kur buvo keliamasi per Nemuną į Šančius. Kauno Šančių rajono pavadinimas yra prancūzmečio palikimas Kaune. Šis pavadinimas yra kildinamas iš prancūzų kalbos žodžio *chantier* – gynybos sistema. Lietuviai šį pavadinimą sulietuvino ir atsirado Šančiai, bet dingo čia įsikūrusių Naujakiemio, Baibokų ir kitų kaimų pavadinimai. Napoleoną Varšuvos kunigaikštystės gyventojai sutiko kaip išvaduotoją. Apie tai rašoma ir minėtoje Valio Daugos knygoje, ir Adomo Mickevičiaus poemoje „Ponas Tadas“.

Valio Daugos knygelės „Kas bus, kas nebus, bet žemaitis nepražus“ viršelis. Leidykla „Sakalas“, 1937 m.

Kaip pasakoja vietiniai Rokų žmonės, Napoleono laikais buvo pastatytas netoli dabartinių Rokų esantis Pajiesio dvaras (dar vadinamas Vingytės dvaru). Jis turėjo ilgus požeminius koridorius. Tų arkinių koridorių liekanos matęsi dar gana ilgai, tik XX a. septintajame dešimtmetyje, atidavus pajiesio žemes kolektyviniams sodams, viskas buvo suniokota.

100 metų (1815–1915 m.) Užnemunė priklausė Rusijos imperijai.

100 metų (1815–1915 m.) Užnemunė (o kartu ir Rokų apylinkės) priklausė Rusijos imperijai ir įėjo į Lenkijos karalystės sudėtį: 1816–1837 m. buvo Augustavo vaivadijoje, 1837–1867 m. – Augustavo gubernijoje, o 1867–1915 m. įėjo į Suvalkų guberniją, dėl to XX a. 1-oje pusėje Užnemunė pradėta vadinti Suvalkija.

Po 1830 m. sukilimo caro administracija uždarė bernardinų vienuolyną ir plytinę, o žemes Rokuose atėmė. Pasakojama, kad priešais Pajiesio dvarą, ant kalno, stovėjo bernardinų vienuolynas ir bažnytėlė, bet kai caro valdžia tiesė geležinkelį, buvo įsakyta abu pastatus panaikinti. Tiesiant pirmąjį geležinkelį Lietuvoje, Kauno-Kybartų atšaką, turėjusią sujungti Peterburgą su Varšuva, buvo prakasti Jiesios šlaitai. Geležinkelis pradėjo veikti 1861 m. Pirmasis Lietuvoje geležinkelis labai pakeitė Jiesios slėnio ir jo kaimų kraštovaizdį. Jiesios šlaitai tapo prieinami poilsiautojams iš Kauno.

Pirmasis Lietuvoje geležinkelis, pradėjęs veikti 1861 m., labai pakeitė Jiesios slėnio ir jo kaimų kraštovaizdį.

1864 m. bežemiai valstiečiai gavo po 6 margus (3,54 ha) žemės, taip Užnemunėje, netoli Rokų, atsirado Margininkų kaimas. Užnemunėje įvesta valstiečių vietos savivalda, sparčiau nei likusioje Lietuvoje plėtojosi prekyba ir verslas, kilo kultūra ir žemės ūkis, daugiau vaikų baigdavo mokslus (ir aukštuosius), ėmė formuotis iš valstiečių kilusi lietuvių inteligentija. Visos šios sąlygos sudarė prielaidas XIX a. pabaigoje Užnemunei tapti lietuvių tautinio judėjimo centru. Užnemunėje iš valstiečių kilusi lietuvių inteligentija subrandino nepriklausomos Lietuvos idėją ir padėjo pamatus lietuvių bendrinei kalbai.

Po1863–1864 m. sukilimo Rusijos imperijos valdžia uždraudė europinės imperijos dalies gubernijose spausdinti, įvežti ir platinti lietuviškus leidinius lotyniškomis raidėmis. Pirmiausia 1864 m. generalgubernatorius M. Muravjovas uždraudė lotyniškomis raidėmis spausdinti elementorius, po to – kitus pasaulietinius leidinius. Lietuviški leidiniai galėjo būti leidžiami tik kirilica (rusiškomis raidėmis). Uždrausta buvo ne tik spauda, bet ir mokymasis lietuvių kalba pradinėse mokyklose. Tačiau Augustavo, vėliau Suvalkų gubernijoje, priklausiusioje Lenkijos karalystei, taikyta kiek kitokia politika. Draudimas leisti ir platinti lietuvišką spaudą galiojo ir čia, tačiau kai kuriose mokymo įstaigose lietuvių kalba buvo paliktas kaip dalykas. Lietuvių kalbos buvo mokoma Veiverių mokytojų seminarijoje, kaip fakultatyvinio dalyko jos taip pat mokyta Suvalkų ir Marijampolės berniukų gimnazijose bei Seinų progimnazijoje. Suvalkų gubernijos berniukų gimnazijos absolventams, turintiems atestate lietuvių kalbos pažymį, buvo skirta 10 valstybinių stipendijų Maskvos universitete. Taip siekta vykdyti skaldyk ir valdyk politiką, išugdant prorusiškai nusiteikusią, tapatybės nepraradusią lietuvių inteligentiją. Tačiau iš tikro būtent iš Maskvos universitetą baigusių Suvalkijos lietuvių susiformavo lietuvių tautinio sąjūdžio vadovai. Kaip pasipriešinimas caro valdžios veiklai, atsirado knygnešystė. Rizikuodami savo gyvybe, artimųjų gerove, turtu, knygnešiai gabeno lietuvišką spaudą iš Vokietijos į Lietuvą. Knygnešiai, sulaikyti prie tuometinės Vokietijos-Rusijos sienos, caro žandarų buvo mušami, kankinami, o pastebėti ir nesustoję – šaudomi vietoje. Sugautus ir nuteistus knygnešius dažniausiai tremdavo į Sibirą, sodindavo į kalėjimą nuo 1 iki 5 metų laikotarpiui. Šis kultūrinis sąjūdis, kurio dalyviai daugiausia buvo valstiečiai ir kuris laikomas

lietuvių tautinio sąjūdžio dalimi, padėjo pamatus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui 1918 m. ir išliko svarbiu tautinės savimonės išsaugojimui ligi šių dienų.

Rokų apylinkėse taip pat darbavosi knygnešiai. Žmonės pasakoja, kad urvuose Linksmės kalne buvo slepiama kontrabanda – knygos iš Prūsų. Dabar tų urvų tik likučiai telikę. Žinomiausi lietuviškos spaudos platintojai kilę iš Girininkų kaimo – tai Petras Varkala ir Kazys Aglinskas.

Rokų apylinkėse taip pat darbavosi knygnešiai. Žinomiausi – Petras Varkala ir Kazys Aglinskas, kilę iš Girininkų kaimo.

Knygnešys Kazys Aglinskas

Kazys Aglinskas gimė 1851 m. Girininkų kaime, baigė penkias Marijampolės gimnazijos klases, Maskvoje išlaikė provizoriaus padėjėjo egzaminus, dvejus metus dirbo Petrapilyje, po to įstojo į Maskvos universitetą. Studijuodamas jis su Jonu Basanavičiumi įsteigė pirmąjį lietuvių studentų ratelį, o vėliau sumanė leisti laikraštį „Aušra. Po mokslų sugrįžo į Lietuvą ir 1885 m. Garliavoje įsteigė vaistinę. Organizavo lietuviškų raštų gabenimą ir platinimą. Jauna mirusi K. Aglinsko žmona – knygnešystės laikų auka. Ji dažnai už vyrą priimdavo draudžiamos spaudos ryšulius ir platindavo lietuvišką spaudą, bet, nuolat žandarams persekiojant, paveikta kratų, susirgo ir mirė. Po Didžiojo Vilniaus seimo 1905 m. pas K. Aglinską ištisas savaites gyveno daktaras Jonas Basanavičius, slapstydamasis nuo žandarų. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, K. Aglinskas pasitraukė į Rusiją, Voroneže artimai bendravo su Jonu Jablonskiu. 1918 m. grįžo į Lietuvą, atnaujino vaistinę ir vėl kibo į visuomeninę veiklą. Pageidavo būti palaidotas laisvamanių kapinėse. Prieš mirdamas norėjo visą turtą užrašyti Lietuvos universitetui, bet nespėjo. Mirė 1924 m. rugpjūčio 25 d. K. Aglinsko palaidojimo vieta ligi šiol nežinoma.

Knygnešys Petras Varkala

Petras Varkala – knygnešys, kentėjęs caro kalėjimuose. Už švietėjišką veiklą 1904 m. jis kalėjo Kauno kalėjime, vėliau, po 1905 m. revoliucijos, paleistas pagal caro manifestą, paskelbus amnestiją. Gimė 1873 m. Girininkų kaime, Petrapilyje baigė felčerių mokyklą. Įsijungė į lietuvišką „cicilikų“ veiklą. Kaip pasakojo knynešio duktė Antanina Varkalaitė, Petras Varkala penkerius metus (1894–1899 m.) tarnavo caro kariuomenėje, gavęs lietuviškos spaudos, duodavo paskaityti ir kitiems patikimiems lietuviams kareiviams. Sugrįžęs Tėvynėn, Petras Varkala pasišventė toliau ir plačiau tęsti knygnešystę. Susiradęs savo aplinkoje patikimų bendraminčių, netrukus rado ryšį su Tilžės lietuvininkais. Iš pradžių pats važinėjo į Tilžę ir iš ten atsigabendavo draudžiamos lietuviškos spaudos. Tačiau tas važinėjimas atimdavo daug laiko, o ūkyje laukė darbai. Be to, į jį,

Varkalų sodyba

medicinos felčerį, neretai kreipdavosi pagalbos kaimynai – ir tam reikėjo laiko. Už pagalbą Varkala niekada neimdavo atlyginimo, todėl per rugiapjūtę, šienapjūtę, kūlimą ar bulviakasį visada kas nors iš kaimynų noriai atskubėdavo į talką. Visi talkininkai išeidami gaudavo spaudos. Varkala turėjo gerą pažįstamą, sąžiningą pirklį, kaimo „kupčių“ žydelį Zeliką, kuris supirkinėdavo iš ūkininkų veršiukus, avis ir kitką, o pats atveždavo iš miesto smulkių prekių. P. Varkala davė jam adresą ir laiškelį Paprūsėje gyvenančiam lietuviškos spaudos platintojui. Zelikas, gavęs iš ten pluoštą draudžiamos spaudos, susidėdavo ją į dvigubą vežimo dugną, apkraudavo savo prekėm, šienu ir dar avelę kokią užguldydavo. Net gudriausias žandaras negalėjo įtarti, kad čia gabenama „nusikalstama medžiaga“. Žydas Zelikas juokaudamas vėliau didžiavosi, kad jis prisidėjęs prie lietuvybės kėlimo. P. Varkala eidamas pas ligonius užsikišdavo už aulo ar į užantį lietuviškų laikraščių, kalendorių ir juos dalindavo, šviesdavo žmones. 1941 m. balandžio 28 d., palūžus sveikatai, Petras Varkala mirė. Palaidotas Aukštosios Panemunės kapinėse, ant balto marmuro lentos iškaltas užrašas: „Be atilsio dirbai dėl mūsų ateities šviesesnės, už tiesą kovojai be kardo. Knygnešys Varkala, miręs 1941. 69 m. amžiaus.“ Varkalų namuose dažnai lankėsi daktaras Garmus, vaistininkas Aglinskas, o Vincas Mickevičius-Kapsukas čia kurį laiką gyveno – slapstėsi nuo valdžios represijų.

1886 m. Rokų kaime buvo 397 gyventojai.

Caro įsakymu pradėjus fortifikuoti Kauną, 1883–1889 m. Rokuose pastatytas IV fortas.

Caro įsakymu pradėjus fortifikuoti Kauną, netoli Rokų, kitoje Jiesios pusėje, pastatytas III fortas, o Rokuose – IV fortas.

Aukščiausioje Jiesios slėnio prakaso pusėje, kuris atsirado 1861 m. tiesiant geležinkelį, įrengtas III-asis fortas ir III-oji baterija. Jos likučiai išlikę ir šiandien. Dešinioji prakaso pusė vadinama Batareikos kalnu. Bunkerių liekanų, vadinamų ,,bitonais”, yra ir Kalkinės gyvenvietėje. III-asis fortas yra dabartinės Titnago gatvės gale. Dabar jis vietinės bendruomenės rūpesčiu puikiai sutvarkytas.

IV forto plyta

IV-asis fortas, kaip ir visi vienuolika tvirtovės fortų, pradėtas statyti 1883 m., baigtas 1889 m. Jį statė daugiausia iš čia pat laikinose vietinėse Frandzeliavos kaimo plytinėse

išdegtų plytų: tą liudija ir ant kai kurių plytų išlikę užrašai: Ф1, Ф3, Ф4... Jie žymi degimo vietą. Prie IV-ojo forto buvo septynios rankinės plytinės. Į jas caro valdininkai privežė dirbti gruzinų, armėnų ir kitų tautybių kareivių. Fortus skubėjo statyti, todėl reikėjo daug darbo jėgos. Stipriausios plytos būdavo iš paviršutinio molio, tad juodžemį nuimdavo ir kasdavo vis į ilgį. Molį vežiojo karučiais, plytas formavo rankomis. Plytų vežta ir iš Rokų gyventojų nuosavų plytinių, ir iš Frandzeliavos dvaro plytinės. Fortą pastatę, caro valdininkai jį visą apsodino greičiausiai augančiais ir geriausiai maskuojančiais medžiais – topoliais. Fortą pašventino popas. Į šventinimą geležinkeliu atvyko pats caras Nikolajus II.

IV forto koridoriai

1909 m. Rusijos imperijos gamyklų sąrašuose pažymėta Panemunėje, Rokų kaime, esanti plytinė, įkurta 1883 m., priklausanti Giršai Brechšteinui ir Icikui Frankui. Jų plytos buvo žymimos inicialais БФ. Prano Katkevičiaus (g.1884 m. Rokuose) liudijimu, kai statė dabartinę Rokų plytinę, jo tėvas Ignas Katkevičius jau buvo suaugęs. Jis pasakojęs, kad plytinę iš valstiečio Bernardo Monasevičiaus nusipirkę Frandzeliavos dvaro savininkai žydai Frankas ir Brechšteinas. Vėliau valdęs Gurvičius plytinę perleido žentui Trivaksui.

Iki Pirmojo pasaulinio karo, anot pasakotojo, caro laikais, molį veždavo 6 poros šeimininkų arklių ir 10–15 ūkininkų vežimų. Vienas vežimas molio parveždavo 12–15 kartų per dieną. Atvežtą molį pildavo į 6 duobes. Kiekviena duobė buvo padalinta į tris sektorius, o vidury stovėjo maišytuvas. Į vieną sektorių pildavo atvežtą molį, kitame molis mirkdavo, o iš trečio imdavo jau išmirkusį. Maišytuvus sukdavo arklys. Išmirkytą molį veždavo 6–10 karučių „strikoriams“ (formuotojams). 8–10 „strikorių” dėdavo molį į medines formas, o 6 „podnosčikai“ (nešėjai) nešdavo plytas džiovinti specialioje aikštelėje ant žemės arba į džiovyklas. Išdžiūvusias plytas kraudavo 8 krovikai į „štabelius“ (rietuves) ir apdengdavo šiaudais. 6 darbininkai veždavo išdžiūvusias plytas į sandėlius karučiais. 4 darbininkai veždavo į krosnį. Degimo krosnis

Iki Pirmojo pasaulinio karo, „caro laikais“, plytinių darbas buvo menkai mechanizuotas.

Plytas išgabendavo arkliais

stovėjo keturių džiovyklų vidury, prie jos dirbo 2 statikai, 1 degikas ir 2 padėjėjai. Iš krosnies veždavo 3 karučiai. Dar būdavo samdomas darbų vadovas – „prikazčikas", raštininkas ir sargas. Dirbantieji su savininko arkliais per dieną gaudavo 0,60 rublio, su savo arkliais uždirbdavo po 4 rublius per dieną, „strikoriai" – 3 rublius per dieną, kiti darbininkai – 1,5–2 rublius per dieną. Karvė caro laikais kainavo 25–30 rublių, rugių pūdas – 1 rublį, avis – 2–3 rublius, žąsis – 0,5–1 rublį, 10 kiaušinių – 10 kapeikų. Per dieną darbininkai dirbdavo 12–15 valandų. Apie pusė darbininkų buvo lietuviai iš Rokų, Rokelių, Aukštosios Panemunės. Darbininkai neretai siekdavo, kad padidintų atlyginimą, streikuodavo, todėl savininkai parsiveždavo iš Rusijos provoslavų ir sentikių. Caro laikų Panemunės ir Šančių kareivinės statytos iš Rokų plytinės plytų.

Rokuose veikė ne viena plytinė.

Poeto Motiejaus Gustaičio tėvas Kazimieras Gustaitis (gimęs 1844 m. Rokuose) iš savo tėvo paveldėjo plytinę ir, būdamas tik šešiolikos metų, vėliau ją taip padidino, kad galėjo verstis plytų gamyba ištisus 40 metų. Plytas Gustaitis gabendavo ir į kitus miestus. Pirmąjį mūrinį dviejų aukštų Prienų namą žmonės taip ir vadino – ,,Gustaičio mūras". Vėliau Gustaitis pristatinėjo plytas fortų statybai ir taip praturtėjo, kad 1902 m. nusipirko Zagrados dvarą. Vėliau Gustaičių plytų verslą perėmė žentas Rimas. Ir dabar Gustaitynėje (buvusioje Gustaičių sodybos vietoje) galima rasti buvusios plytinės dirbinių, nors sodyba melioracijos jau seniai iškelta.

Alfonsas Starkevičius iš Patamulšėlio taip pat turėjo plytinę. Iš jos plytų pastatyti visi Starkevičių vienkiemio pastatai.

1913 m. Jiesios piliakalnyje (Napoleono kalne) lankėsi Rusijos caras Nikolajus II.

1913 m. šimto metų pergalės prieš Prancūzijos imperatorių Napoleoną proga Jiesios piliakalnyje (Napoleono kalne) lankėsi Rusijos caras Nikolajus II. Šį įvykį savo mamos atsiminimuose užfiksavo kaunietė Gražina Žitkutė-Kaušinienė: „1913 m. rugpjūčio 15 dieną į Jiesią traukiniu atvažiavo caras. Šiam itin svarbiam įvykiui buvo ruošiamasi ištisą mėnesį. Napoleono kalne buvo iškirsti krūmai ir net dalis medžių. Iki pat kalno viršaus buvo įrengti lentomis sutvirtinti laiptai, kurie prieš pat atvykstant carui buvo nukloti kilimais. Aplink kalną keliomis eilėmis išsirikiavo kareiviai. Caras su šeima ir maždaug septynių žmonių palyda užkopė į kalną, nuo kurio 1812 m. prancūzų karvedys stebėjo savo armijos persikėlimą per Nemuną. Kaimo žmonėms iš anksto buvo įsakyta užsidangstyti langus ir neiti iš namų. Atvykęs caras pradėjo teirautis, kodėl nematyti nė vieno vietinio žmogaus. Tuomet žandarai pradėjo bėgioti po namus, ragindami žmones išeiti į lauką, rinktis prie Napoleono kalno ir garsiai šaukti „ura".

1914 m. rugpjūtį Lietuva, kaip Rusijos imperijos dalis, buvo įtraukta į Pirmojo pasaulinio karo verpetą. Lietuvos jaunuolius mobilizavo į Rusijos armiją, o vokiečių okupacijos metu – ėmė į vokiečių kariuomenę. Rusijos valdžia gilyn

į Rusiją perkėlė apie 160 Lietuvos įmonių su įrenginiais ir darbininkais, vidurines mokyklas, gubernijų ir apskričių įstaigas. Kartu su jomis, gelbėdamiesi nuo karo, Rusijoje atsidūrė ir apie 300 000 Lietuvos gyventojų.

1915 m. rugpjūčio 18 dieną vokiečių dešimtoji armija užėmė Rokuose esantį IV fortą. Per visą I pasaulinį karą Lietuva buvo Vokietijos kariuomenės okupuota ir liko karo veiksmų zona iki karo pabaigos, o paskutiniai vokiečių daliniai buvo išvesti iš Lietuvos tik 1919 m. Visą Lietuvos gyvenimą tvarkė karinės valdybos. Valdžios aparatą centre ir vietose sudarė vokiečiai. Lietuva turėjo išlaikyti okupacinę kariuomenę ir dar remti Vokietijos ūkį. 1915–1916 m. nebuvo leidžiama lietuviška spauda. Lietuva neteko didžiosios dalies savo gyventojų. Rokų gyventojai mūšių metu slėpdavosi forifikaciniame įrenginyje – blindaže, pastatytame revo gilumoje netoli Rokų plytinės.

Po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvos kraštas buvo visiškai nualintas okupantų vokiečių. Miestai merdėjo. Per didžiuosius karo mūšius sudegė netoli Rokų buvę dvarai – Zagrada (jį buvo pirkęs poeto M. Gustaičio tėvas), Pamaišupys, Freda. Visi šie dvarai turėjo didžiulius sodus, jų pastatai buvo mūriniai. Kaimuose ūkininkų šeimoms buvo palikta po vieną karvę ir vieną arklį, ir tą vokiečių kareivių iškeistą į okupantams nebetinkamą: šlubą, aklą ar sužalotą.

Vokietijos pralaimėjimas 1918 m. suteikė galimybę Lietuvai išsikovoti nepriklausomybę.

TARPUKARIS

Atkurtos valstybės gynimas

Pirmą kartą Lietuvos valstybė buvo atkurta 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Tarybai pareiškus, kad ji „skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atskirianti nuo visų valstybinių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis.“ Valstybės atkūrimo akte šalį atstatanti Lietuvos Taryba pabrėžė, kad atkuriama valstybė nėra nauja, o tik seno valstybingumo tąsa. Svarbu pabrėžti, kad Lietuvos valstybės istorija yra kuriama daugiau nei 1000 metų. Tuo skiriamės nuo kaimyninių Latvijos ir Estijos, kurios 2018 m. minėjo savo valstybių įkūrimo šimtmetį.

Ginant valstybingumą, dvejus metus jaunai Lietuvos valstybei teko kovoti su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. 1918 m. lapkričio 23 d. laikinoji Lietuvos vyriausybė, esanti Vilniuje, paskelbė antrąjį savo verte istorinį dokumentą – Pirmąjį Įsakymą Lietuvos kariuomenei: Ministerių Kabinetas pašaukė visus galinčius nešioti ginklą vyrus į savanorių pulkus. Kariuomenę Lietuvos

vyriausybė pradėjo organizuoti tik lapkričio pabaigoje. Jai trūko visko – ir pinigų, ir ginklų, ir transporto, ir karininkų, ir kareivių. Viską reikėjo iš nieko sukurti, o kraštas buvo nualintas.

1918 m. gruodžio 12 d., pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, bolševikai perėjo Lietuvos etnografines ribas ir 1919 m. sausio 5 d. užėmė Vilnių ir didžiąją dalį Lietuvos. 1919 m. vasario pradžioje bolševikai nusprendė užimti Kauno miestą, kuris, netekus Vilniaus, buvo politinis ir karinis lietuvių atsparos centras. Padėtis atrodė beviltiška – lietuvių karių buvo daug mažiau, ne visi turėjo ginklus, o turintys ne visi buvo apmokyti jais naudotis. Tuometiniame Kaune, kaip ir Vilniuje, lietuviai sudarė labai mažą gyventojų dalį. Kauno mieste, vėliau tapusiame laikinąja sostine, 1918 m. daugiausia gyveno svetimkalbiai. Gatvių praeivių minioje vyravo rusų, žydų, lenkų kalbos. Lietuvių kalbą buvo galima išgirsti tik iš kaimo su reikalais atvykusių valstiečių tarpusavio šnekose.

Justinas Griškonis iš Zastiankų kaimo, Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1919.02.11

1919 m. į bolševikų rankas pateko du trečdaliai Lietuvos teritorijos. Lietuvos savanoriai narsiai kovojo. Bolševikai patyrė pralaimėjimus Alytuje, Jiezne, Kėdainiuose. Lietuvos savanoriams kovoti su bolševikais padėjo vokiečiai, parėmę ginklais, drabužiais, savais savanoriais. Visoje Lietuvoje vyko žūtbūtinės kautynės. Bolševikai iš visų pusių mėgino veržtis į Kauną, bet jo užimti nepavyko. 1919 m. pavasarį ir vasarą po platesnio masto kautynių bolševikai buvo išvyti iš visos Lietuvos.

Po Vokietijos kapituliacijos Antantei 1919 m. įkurta provokiškos orientacijos baltagvardiečių kariuomenė – bermontininkai. Rusų baltagvardiečiai siekė įsitvirtinti Baltijos šalyse, atkurti carinę Rusiją, kovoti su bolševizmu. Bermontininkai planavo karinį perversmą Kaune. Lietuvos vyriausybė pareikalavo, kad bermontininkai išsikraustytų iš šalies, tačiau jie reikalavimų nepaisė. Per spalio ir lapkričio mėnesius bermontininkai užėmė didesniąją dalį Latvijos, taip pat trečdalį Lietuvos. Lapkričio 21–22 d. lietuviai Radviliškio kautynėse sumušė bermontininkus ir privertė juos pasitraukti į Rytprūsius.

Po pergalės prieš bolševikus ir bermontininkus teko pradėti kovos veiksmus su lenkais. Tuo metu Lietuvos kariuomenė buvo stipresnė, lyginant su ankstesnėmis kovomis prieš bolševikus ir bermontininkus, tačiau šių karinių pajėgų nepakako norint sėkmingai kautis su Želigovskio legionais. Lenkai, išdaviko lietuvio Pilsudskio ir aukštųjų prancūzų karininkų organizuojami, paskubomis rengėsi okupuoti visą Lietuvą ir paversti ją savo provincija. Lenkai 1919 m. balandžio 19 d. išvijo bolševikus iš Vilniaus ir, klastingai sulaužę Suvalkų taikos sutartį, užėmė Vilnių bei didelę dalį Lietuvos teritorijos. Tik kautynėse ties Širvintomis ir Giedraičiais sustabdžius želigovskininkus, lenkai atsisakė tolesnio

žygio į Lietuvos gilumą. Kovos su lenkais vyko nuo 1919 m. pavasario iki 1920 m. vėlyvo rudens. Per tuos dvejus metus buvo daugybė derybų, įvairių niekšybių iš lenkų pusės, susitarimų nevykdymo. Lenkai nepakluso ir tarptautinių organizacijų tarpininkavimui. Istorikai didžiausia lenkų niekšybe vadina 1920 m. spalio 7 d. pasirašytos sutarties dėl karo veiksmų sustabdymo sulaužymą. Su Pilsudskio pritarimu generolas Lucjanas Želigovskis 1920 m. spalio 9 d. atplėšė sostinę Vilnių nuo Lietuvos. 1920 m. lapkričio 29 d. Kaune pasirašytos karo paliaubos, tarp kariaujančių kariuomenių nustatyta neutrali zona. Lietuva paliaubas pasirašė su sąlyga, kad Lenkija grąžins Vilnijos kraštą Lietuvai. Bet lenkai, kaip žinome, sutarties nevykdė – Vilniaus kraštas daugelį metų liko atplėštas nuo Lietuvos.

Iki 1921 m. Lietuvos Respubliką pripažino dauguma pasaulio valstybių.

1923 m. vyko lietuvių kovos dėl Klaipėdos krašto, kuriame, Antantės pavedimu, 1920–1923 m. buvo Prancūzijos kariuomenė. Lietuvai pavyko susigrąžinti senąjį uostą.

Apie kovas už Lietuvos Nepriklausomybę Šaulių Sąjunga išleido rašytojo Petro Babicko, tarpukariu gyvenusio netoli Rokų, novelių rinkinį „Vakar“ (1931 m.). Joje įsimintiniausias pajiesio geležinkeliu vežamų žuvusių savanorių – jaunų Lietuvos karių, atlikusių pareigą savo tėvynei, epizodas.

1923 m. kovo 15 d. Ambasadorių konferencija priskyrė Vilnių ir Vilniaus kraštą Lenkijai. Lietuva nepripažino savo rytinių teritorijų aneksijos ir iki 1938 m. neturėjo su Lenkija diplomatinių santykių.

Brangiai buvo atpirkta Lietuvos laisvė ir žemė – savanorių gyvenimais ir krauju.

Knygos apie kovas už Lietuvos nepriklausomybę viršelis

Žemės reforma. Rokų apylinkių kaimai

1922 metų vasario 15 d. prasidėjo viena svarbiausių tarpukario Lietuvoje reformų – Žemės reforma. Jos politiniu architektu vadinamas kunigas ir vienas krikščionių demokratų lyderių Mykolas Krupavičius. Jis buvo įsitikinęs, kad tai itin svarbus būdas perskirstyti nuosavybės pasiskirstymą besikuriančioje valstybėje, motyvuoti kuo daugiau žmonių tapti savo pačių ateities kūrėjais. Pretekstu nuosavybės perskirstymui buvo du argumentai: vienas iš jų labiau susijęs su istoriniu teisingumu, kitas – su Bažnyčios socialiniu mokymu. Žemės reformos įstatymas

Mykolas Krupavičius

reikalavo, kad į bendrą valstybės valdomą fondą būtų perimti tų dvarininkų, kurie nuosavybę įgijo per carinės valdžios prielankumą, žemės „perviršius“. Pastarasis buvo suvokiamas kaip visa tai, kas viršija 80 ha. Žemė į fondą išperkama, o ne atimama – už ją sumokama „teisinga kompensacija“. Tiesa, ji buvo mažesnė nei žemės kaina rinkoje ir tai kėlė dvarininkų susierzinimą. Svarbu pabrėžti, kad valstybė nesiruošė pati valdyti visas fondo žemes, bet jos buvo išdalintos žmonėms, kurie turėjo tapti naujuoju ūkininkų sluoksniu. Pirmenybė gauti žemę suteikta tiems žmonėms, kurie turėjo kokių nors nuopelnų besikuriančiai valstybei. Didžiausi nuopelnai buvo atkurtos Lietuvos valstybės gynėjų – savanorių.

1918–1920 m. Rokų apylinkėse atsirado savanorių kaimai – Dankstytė ir Vingytė.

Turbūt nėra Lietuvoje tokios gyvenvietės, miestelio, šalia kurių nebūtų savanorių kaimų. 1918–1920 m. savanoriams, atlikusiems karinę tarnybą, valstybė paskirdavo žemės. Rokų apylinkėse atsirado savanorių kaimai – Dankstytė ir Vingytė.

Dankstytės kaimas šiaurės rytuose ribojasi su Vainatrakiu, šiaurės vakaruose – su Girininkais, vakaruose – su Pamoteriu. Štai ką apie Dankstytės kaimą paliudijo Roma Juravičiūtė-Grabauskienė: „Dankstytės kaimas atsirado po žemės reformos, kai Pagirmuonio dvaro žemė buvo išdalyta Lietuvos savanoriams. Nepriklausomos Lietuvos laikais ten žemės gavo ir gausias šeimas augino savanoriai Kazys Zelenkevičius (g. 1893 m.), Antanas Kazerskas (g. 1878 m.), Juozas Zelenka (g. 1899 m.), Antanas Kasikauskas (g. 1902 m.), Kazys Rimas (g. 1896 m.), Povilas Kemežys (g. 1899 m.), iš Rokų kaimo kilęs savanoris Mykolas Kalašinskas (g. 1888m.), tarnavęs Lietuvos kariuomenėje 1919–1923 m., jo brolis Jurgis Kalašinkas (g. 1899 m.) 1920 m. pateko į lenkų nelaisvę ir ten po kelių mėnesių mirė. Dankstytėje dar apsigyveno Juravičiai, Batučiai, Celiešiai, Stankevičiai, Uleckai, Kairiūkščiai, Labanauskai, Štriupkai, Masalskiai, Dičkai, Grybauskai, Čepulioniai, Vėgėlevičiai, Geležiai, Drūlios, Mickos, vertęsi kalvyste“. 1936 m. Dankstytėje buvo 20 ūkių ir gyveno apie 100 gyventojų.

Dankstytę puošė jaunimo iniciatyva pastatytas cementinis kryžius. Tradicija buvo tapę kaimo rožančiai: kiekvienais metais rudenį, šeštadieniais, už kaimą būdavo aukojamos Šv. Mišios, po jų vis pas kitą kaimyną žmonės giedodavo rožinį, po to visi vaišindavosi susineštomis vaišėmis. Kaimas išnyko melioracijos metu. Iškėlus kaimo gyventojus, kryžius nebuvo nugriautas. Jis yra vienintelis išlikęs Dankstytės kaimo praeities liudininkas. Dabar kryžius restauruotas, prie jo kasmet rugpjūčio mėnesį susitinka senieji Dankstytės kaimo gyventojai.

Jiesios dešiniajame krante esantis **Vingytės kaimas** taip pat atsirado XX a. pradžioje, po žemės reformos. Čia taip pat įsikūrė Lietuvos savanoriai. Jiesios

draustinio dešiniajame krante esantis Vingytės kaimas yra lygioje vietoje, gražioje lomoje. Jis vingiuoja Jiesios pakrantėmis, todėl ir pavadintas Vingytės vardu. Per kaimą ėjo keliukas, juo smėlį iš Astrausko lauko (ten buvo nedidelis gražaus balto smėlio kalnelis) į Rokų plytinę veždavo penkios „padvados“ (arkliai su vežimais): Justino Katkevičiaus, Justino Griškonio (tėvo), Bertlingio, Drūlios, Zorckaus. Vingytėje ant kalno gyveno Drulios, Zorskiai, Aduškevičiai, Apanavičiai, Griškoniai, Mačiulaičiai, Zaveckai, Astrauskai, žemiau – Tumai, Beniai. Prieš Antrąjį pasaulinį karą pro Vingytę tiesė kelią į Garliavą. Per Jiesią buvo pastatytas medinis tiltas, bet pavasario potvyniai jį išgriovė. Tarpukaryje į Vingytę kėlėsi nemažai įžymių Lietuvos žmonių: ekonomistas ir finansinikas Albinas Rimka, dailininkas Rimtas Kalpokas, sodininkas Jovaiša. Kiek teko išsiklausinėti iš senųjų Vingytės gyventojų per 2016 m. Rokų mokyklos vaikų kraštotyrininkų ekspediciją, Vingytėje buvo įsikūręs viršila Kazys Marčiulaitis (g. 1896 m.), tačiau jokių duomenų apie jį nepavyko surinkti.

Savanorio Antano Drulios (g. 1896 m.) trobos Vingytės kaime išlikusios, gyva ir jo dukra, bet atsiminimų užrašyti nepavyko, nes valda saugoma, privati, į ją užeiti draudžiama.

Vingytės kaime savanoris Justinas Griškonis (g. 1899 m.) užaugino šešis vaikus. Jo atminimo įamžinimu rūpinosi dukra, Vilniaus pedagoginio universiteto socialinių mokslų daktarė Monika Griškonytė-Lazauskienė. Rokų gimnazijos kraštotyrininkams ji paliko aplanką, skirtą Griškonių giminės atminimui. Jame yra 1931 m. rugpjūčio mėn. 31 d. Liudijimas, kad Justinas Griškonis yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 m. vasario 11 d. ir Prezidento vardu apdovanojamas kūrėjo savanorio medaliu. Liudijimas pasirašytas Krašto apsaugos ministro pulkininko Giedraičio ir Vyriausiojo štabo viršininko generolo leitenanto Kubiliūno.

Liudijimas apie kūrėjo savanorio medalį

Vingytės kaime, kitoje geležinkelio pusėje nuo minėtų savanorių kaimo, buvo įsikūręs dar Napoleono laikais statytas Pajiesio dvaras. 1922 m. galutiniojoje rezoliucijoje minimi Pajiesio (Vingytės) ir Frandzeliavos dvarai. Kiekvienai valstiečių sodybai iš tų dvarų paskirta po 3,36 ha (6 margus) žemės. Kaip jau minėta, Pajiesio (Vingytės) dvaro žemės buvo išparceliuotas savanoriams. Vietinis gyventojas V. Mickevičius pasakojo, kad

Pajiesio (Vingytės) dvaro namas buvo didelis (30 m. ilgio ir 12 m. pločio). Pirmame aukšte įrengta didelė salė. Ten jaunimui leisdavo ruošti šokius. Ant aukšto buvo įtaisyti dar du dideli kambariai. Tarpukariu Pajiesio dvaro šeimininkas buvo Nepriklausomos Lietuvos karininkas, atsargos majoras Banionis. Jis atvažiuodavo tik nuomos pasiimti ir ančių pamedžioti. 1935 m. Pajiesio dvarą nuomavo ,,ogrodnikas" (agronomas) Sasnauskas. Jis turėjo didžiulius šiltnamius, kuriuose augindavo agurkus, pomidorus, kitas daržoves, dar medžiodavo Senajiesy antis. Šiltnamiuose darbo būdavo ne vienam aplinkinių kaimų gyventojui. Nuo 1938 m. dvarą nuomavo Ramanauskienė (ar Barauskienė?) iš Panemunės. Ji dvare įrengė kepyklą ir saldainių cechą (kepė riestainius – senas riestainis kainuodavo 3 centus, šviežias – 5 centus, virė saldainius „Pajiesio karvutė" ir „Irisas"). Šiuos gaminius parduodavo Kaune. Pas Ramanauskienę dirbdavo šeši darbininkai – keturi kepėjai ir du vežėjai. Du apskardintus uždarus sunkius vežimus traukdavo šeši stambūs arkliai, bet ir juos dažnai reikėdavo keisti, nes patrūkdavo. Ramanauskienė turėjo sūnų Aleksą ir augintinę Vandą. Riestainių ir saldainių prekyba vertėsi iki 1942 m. 1940 m. permainas kepėjai sutiko su džiaugsmu – visos dvaro sienos buvo nukabinėtos plakatais. Darbininkai tikėjosi, kad dirbti reikės mažiau, o algas gaus didesnes. Vėliau dvarą nuomavo Bartkus. Jis perpardavinėdavo vogtus arklius, už tai vokiečių buvo suimtas ir įkalintas. 1944 m. grįžo pats Banionis. Jis visai nesugebėjo prižiūrėti ūkio, net jo arklys pats turėjo prasimaitinti – visus metus laikė palaidą. Banionis mokėjo daug užsienio kalbų. 1944 m. jis pasitraukė kartu su vokiečiais. Vėliau į dvarą atsikėlė Banionienė ir gyveno iki 1946 m. Pradėjus puldinėti enkavedistams, išsikėlė nežinia kur.

Pajiesio (Vingytės) dvare veikė kepykla ir saldainių cechas.

Frandzeliavos dvarui priklausė 30 ha miškelis, vadintas Girute. Paskutiniai ąžuolynai tame miškelyje iškirsti XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Franzeliavos dvarą įsigijo du žydų tautybės savininkai: Trivaksas – Rokeliuose, Flygeris – Rokų pusėje. Antaninos Keturakytės-Abraitienės (g. 1910 m.) liudijimu, žydas Flygeris vertėsi medienos prekyba, o Trivaksas – plytų gamyba.

Dalis dabartinės Rokų plytinės gyvenvietės žemių seniau priklausė Frandzeliavos dvarui. Buvusiose Frandzeliavos dvaro žemėse nuo seno gyveno Keturakiai, Paužos (dabar Rokakiemio gatvės neporiniai numeriai), Marcinkevičiai (dabar Bernardinų plytinės gatvės neporiniai numeriai), kiti Keturakiai (tą vietą žymi ąžuolai prie pietinio Kauno apvažiavimo).

Siauras ir ilgas **Frandzeliavos kaimas** šiaurėje ribojosi su Panemunės palivarku, pietvakariuose – su Rokais, pietryčiuose – su Rokeliais, rytuose – su Armališkėmis. Sėmena skiria Frandzeliavos ir Armališkių kaimų ribas. Į Sėmeną Frandzeliavoje įteka Bevardis upelis. Frandzeliavos pavadinimas kilęs iš dvaro savininko Frendzelio pavardės. Šiame kaime gyveno nedaug žmonių. Tai Šimukonis, kurio sodyba, mirus senajam Šimukoniui, parduota; Keturakis, Aleksandravičius, vėliau atsikėlė Abraičiai, Ankudavičiai.

Frandzeliavos dvaro pastatą nusipirko vienas Lietuvos kariuomenės kūrėjų Sergejus Fanstilis. Jis gyveno Šančiuose, o čia tik vasarodavo. Prie dvaro buvo didelis sodas, tvenkiniai, tiltukai, valčių. Fanstilis valdė ir didžiąją Šančių dalį. Žemuosiuose Šančiuose įkūrė privačią bendrovę „Sodininkystė“, įrengė šiltnamius ir gėlynus, kur pardavimui augindavo gėles, sodinukus. Fanstilis tarpukariu ėmė masiškai pardavinėti jam priklausiusias Šančių žemes: tai skatino daryti tuo metu prasidėjusi žemės reforma. Fanstilis išpardavė daugiau kaip 300 sklypų ir 150 išnuomojo. Ant jo žemės išdygo Šančių rūmai, nameliai ir fabrikai su daugiau kaip 20 000 gyventojų.

Lietuvos kariuomenės kūrėjas Sergejus Fanstilis

Sergejus Fanstilis 1919-1924 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Jis pasirūpino, kad Lietuvos kariuomenėje būtų sukurta automobilių kuopa. A. Fanstilis automobilius pirko iš vokiečių kariuomenės, be to, buvo atvežta mašinų iš Karaliaučiaus. Panemunės garnizone kilus maištui, Fanstilisis pats su šarvuotu automobiliu pervažiavo Panemunės tiltą ir dalyvavo maištininkų numalšinimo operacijoje. Už ryžtingus veiksmus esant kritinei situacijai buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus 5 laipsnio ordinu. Tarnaudamas caro kariuomenėje, Sergejus Fanstilis buvo gavęs net tris ordinus, tačiau po Pirmojo pasaulinio karo grįžo į Lietuvą, kad savo patirtį dovanotų atsikūrusiai Lietuvos valstybei.

Apie Sergejų Fanstilį (g. 1884 m.), savo giminaitį, medžiagą surinko Rokų gimnazijos kraštotyrininkė, Gustaitynės vaikų organizacijos narė Rusnė Apolonskytė, gyvenanti S. Franstilio gatvėje. Rusnės tėtis Dainius pasirūpino, kad S. Fanstilio pavardė būtų įamžinta Rokų gatvės pavadinime. D. Apolonskis sudarė geneologinį Fanstilių medį: Olandas R. van Stilis + vokietė = Georgijus Romanovas Fanstilis + stačiatikė rusaitė = Sergejus Georgavičius Fanstilis + Jevgenija Chodeckaja (bajorai) = Galina Fanstilytė + Arėjus Eimaitis (tremtiniai) = Dainius Apolonskis.

| Ką galėtų reikšti pavadinimas Rokai? |

Pats didžiausias Rokų apylinkių kaimas buvo **Rokai**. Ką galėtų reikšti pavadinimas Rokai? Rokai galėjo atsirasti iš vardo Rokas, kurio kilmė germaniška: *rohon* ,,kautynių šauksmas” + *waltan* ,,valdyti”. Gal tai kryžiuočių krikšto palikimas? Šventasis Rokas – ligonių globėjas, o Rokų skardžiai, anot gamtininko R. Kazlausko, spinduliuoja itin teigiamą energiją. Gal dėkingi už išgijimus riteriai taip pakrikštijo šią žemę ir ją tokiu pavadinimu pažymėjo savo žemėlapiuose? Šis vardas krikščioniškas, o Sūduva, kurios teritorijoje yra Rokai, kaip minima istoriniuose šaltiniuose, pradėta apgyvendinti tik po 1410 m. Žalgirio mūšio, kai LDK kunigaikštis Vytautas atgavo Žemaitiją ir Sūduvą. Iki to laiko ši tankiomis giriomis apaugusi žemė dėl karų su kryžiuočiais buvo mažai gyvenama, o kad patys lietuviai prancūzų ir vokiečių ypač garbinto šventojo vardu būtų šią vietovę praminę, mažai tikėtina. Roko

lauko pavadinimas galėjo atsirasti vėliau, po krikšto, pripratus prie krikščioniškų vardų ir pradėjus jais krikštytis, nebūtinai šventojo garbei: žmogus, vardu Rokas, galėjo būti Rokų žemių savininkas. Kalbininkai (N. Taluntytė) aiškina, kad Rokų pavadinimas galėjo atsirasti iš pravardinės pavardės Rakauskai: slaviškai *рак* reiškia „vėžys“. Anksčiau prie Jiesios būdavę gausu gėlo švaraus vandens mėgėjų vėžių, turbūt todėl ir Rakauskų Rokų apylinkėse kiekvienam kaime buvo bent po kelis. Lietuvių kalbos žodyno XI t. V., 1978, p.85 randame tokias žodžio „rokas“ reikšmes: a) rūkas, migla (bene kasdien nuo kalno prie Jiesios matome rūko marškas, o labai giedru oru – juostas); b) rokas – slavybė – vėžys; c) rokas – pasakų paukštis milžinas, kurio visi pasaulio paukščiai bijojo; d) rokavimas – tikslingas elgimasis, veikimas, apskaičiavimas, numačius pasėkmes.

Apie Rokų kaimo istoriją iki 1918 m. Lietuvos nepriklausomybės žinoma nedaug. Caro laikais ten buvo didelis pušynas. XIX a. pradžioje dalį to miško iškirto ir į kelmyną iš Obelynės kaimo, buvusio Dubravos miškuose, atkėlė Katkevičių, Slavinskų, Brazaičių, Kazlauskų šeimas.

Rokų apylinkių žemėlapis

Rokų bendruomenė ant Katkevičiaus kalno (dabar – Rokų lopšelio-darželio „Rokutis“ teritorija) 1938 m.

Einant iš Panemunės, pirmasis Rokų kaimo gyventojas buvo ūkininkas Antanas Bendoraitis, turėjęs 60 ha žemės. Grįžęs iš Amerikos, jis žemę pirko iš Frandzeliavos dvaro ir vedė turtingo Rokų ūkininko dukrą – Antaniną Kairiūkštytę. Bendoraičio žemė ribojosi su forto teritorija, aplinkiniais mažažemiais valstiečiais, tęsėsi iki dabartinio Kauno Marijampolės plento. Bendoraičiui priklausė ir visa Linksmė iki Antano Paužos valdų. 1940 m. padarytas Bendoraičio žemės Linksmės kalne parceliacijos planas (matininkas Babilius), nes numatyta plėsti Kauną. Pagal parceliacijos planą sklypus iš Bendoraičio nusipirko Saboniš, Žiūrauskas, Krasnickas, Jasilionis, Paukštys. Vieną sklypą Bendoraitis pasiliko sau ir pasistatė mūrinį namą. Už Bendoraičio, prie Jiesios, netoli dabartinės Rokų gimnazijos, gyveno Griškonis, Kulikauskas. Kur dabar vairavimo mokymo aikštelė – gyveno Deltuva, už jo, prie dabartinės Bernardinų plytinės gatvės, – Kavaliauskas, sodininkas Marcinkevičius. Rokų dalį, seniausiai prijungtą prie miesto (buvusi Molyno gatvė už Rokų gimnazijos) rokiečiai vadindavo Šikmiesčiu, mat ten gyvenusieji, nors jų buitis prijungus prie miesto nė trupučio nepasikeitė, jautėsi esą pranašesni už gyvenančius kaime. Šikmiestyje gyveno Kulikauskai, Sriubai, Keturakiai, Zinkevičiai, Kaziūnai, Saboniai, Jasinevičiai. Dabartinio Rokakiemio gatvėje buvo Keturakio, Paužos, Slavinsko sodybos.

Rokų dalį, seniausiai prijungtą prie miesto, rokiečiai vadindavo Šikmiesčiu

Pirmąja žinoma Rokų medike galima būtų pavadinti bobutę pribuvėją – Oną Katkevičiūtę-Slavinskienę, savo įgūdžiais tarnavusią Rokų ir aplinkinių kaimų gimdyvėms XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Kai laimingos motinos krikštydavo naujagimius, į krikštynas būtinai kviesdavo ir bobutę. Ši visada ateidavo su didžiule pintine žagarėlių. Krikštatėviu dažniausiai kviesdavo pribuvėjos vyrą – Simoną Slavinską, mat šis krikštavaikius iki metų aprūpindavo manų kruopomis ir muilu. Slavinską nuo ūkininko Katkevičiaus skyrė Rokų plytinė. Katkevičius labai prižiūrėjo savo žemėje augantį mišką, skiepydavo laukines kriaušes, obelis. Katkevičiaus sūnus prie Jiesios rado mamuto iltį, kuri šiuo metu yra Kauno zoologijos muziejuje. Visa Rokų plytinės gyvenvietė, lopšelis-darželis, gimnazija yra ant Katkevičiaus žemės. Už ūkininko Paužos buvo ūkininko Kazlausko žemė (prie jų sodybos yra Rokų kaimo kryžius). Prie Kazlausko gyveno kitas Keturakis. Tą Keturakį, užėjus tarybų valdžiai, už tai, kad nėjo balsuoti, taip sumušė, kad kruvinus marškinius reikėjo gręžti. Prie Keturakio buvo Buzų žemė. Už dabartinio viaduko per kelią į Garliavą gyveno

Mokykla Rakauskynėje

Mokytoja Viktorija Rimienė

K. Dementavičius, kurio sodyboj 1919 m. buvo įsteigta pirmoji Rokų mokykla. Namų šeimininkė Agota Dementavičienė-Blaževičiūtė, būdama pakankamai išsilavinusi, rūpinosi savo vaikaičių mokymu ir tapo pirmąja mokytoja. 1930 m. Rokų pradinė mokykla atidaryta ūkininko P. Rakausko namuose. P. Rakausko vaikaičiai dar ilgai atsiminė pilną koridorių mokinukų klumpaičių. Ji veikė iki 1940 m. Mokyklos vedėja buvo Viktorija Užkuraitytė-Rimienė.

Netoli Dementavičių gyveno Rokų kalvis Vaksmanas, Čyvas, Balčiūnas, turtingas ūkininkas Bartlingis, kurio name, jį ištrėmus, buvo Rokų pradinė mokykla. Rokų dalis už Bartlingio buvo vadinama Bagadelne, nes čia daug namų stovėjo vienas prie kito. Bagadelnėje gyveno Pečiulaičiai, Kreivėnai, Keturakiai, Balčiūnai, Rugieniai, Meilučiai. Ūkininkų Kairiūkščių namuose, juos ištrėmus į Sibirą, buvo kolūkio kontora, biblioteka. Už Kairiūkščio gyveno ūkininkai Alfonsas Furmonavičius, Baronaitis, Šliumpa, Pauža, Šalna. Kitoj kelio pusėj – Vilimas, Griška, Zaveckas, Kemežys. Rokų kaimo gale buvo įsikūrę ūkininkai Rinkevičiai, Starkevičiai, Petras Rakauskas, Raudonikis, Šiugždinis, pirmoji Rokų mokyklos mokytoja Rimienė, už beržynėlio – Ambrazas. Beveik visi, turėję mažiau žemės, buvo sezoninės plytinės darbininkai. Rokų kaimas nebuvo panašus į dabartinį: jį puošė namai dviem galais, apsodinti gražiais darželiais, į gatvę namai stovėdavo dažniausiai šonu, kaip įprasta vakarų Lietuvoj, o ne priekiu. Vienkiemiuose – įvairiai.

Rokus puošė pušynas, tęsęsis net nuo blindažo. Jame buvo galima ir pasigrybauti, ir pasiuogauti. Po karo pušynas buvo iškirstas kurui. Dabar apie jo buvimą galima spręsti tik iš kelių apykreivių pušelių ant Jiesios kalnų. Pušyno buvimą paliudija ir inžinieriaus Jono Borutos prisiminimai apie brolį rašytoją Kazį Borutą – šis mėgdavęs rašyti, nuo Čigonkalnio žvelgdamas į gražų Rokų pušyną. Prie ūkininkų Starkevičių augo išlakus ąžuolynas, į kurį niekam nebūdavo valia įžengti net gilių kiaulėms pasirinkti. Rokų keramikos gamyklos vakarinėje pusėje, tiesiai prieš Slavinskynės pietinį rubežių, žiojėjo didžiulis revas, kurio gilumoje buvo įrengta karo slėptuvė, o rankų darbo raudonos plytos liudijo, kad tai – IV-ojo forto fortifikacinių įtvirtinimų dalis.

Rokų ir aplinkinių kaimų žmonės anksčiau dažniausiai pėsčiomis eidavo melstis į Aukštosios Panemunės bažnyčią, kur nuo seno meldėsi jų proseniai ir proproseniai. Per „mojavas“ (gegužines) ir birželines pamaldas kaimo žmonės rinkdavosi kurio nors gyventojo namuose giedoti litanijų ir giesmių. Rokiečiai dar melsdavosi prie švento paveikslo, kuris buvo įkeltas į pušį netoli Marcinkevičių sodybos (vėliau ten įsikūrė Marcinkevičiaus žentai Kizelevičiai, Keršiai, Ruseckai). Ta pušis augo šalia moliakelio, vedančio į Panemunę. 1933 m. Rokų kaimo gyventojai dėjosi po 5 litus Rokų kaimo kryžiui. Trūkstamus pinigus paaukojo Kazlauskienė. Kryžius buvo pastatytas Kazlauskų (dabar Krušinskų) sodo gale, prie Kauno-Prienų kelio. Pastačius Rokų kaimo kryžių, prieš Šeštines rokiečiai susieidavosi švęsti „kryžiavų“ dienų (Iš Rokų kilęs kunigas ir poetas M. Gustaitis „Pamoksle penktajam sekmadienui po Velykų“ rašo: „Trys ateinančios dienos vadinasi Kryžių arba Maldos dienomis. Jose iškilmingai einame pas kryžius melstis, kad Dievas laimintų mūsų gyvenimą, kad būtume pasiruošę ateinantį ketvirtadienį drauge su Jėzum į dangų žengti“ / Kun. d-ro M. Gustaičio PAMOKSLAI. Kaunas, 1935, p. 7).

Rokų kaimo kryžius

Rokai iki 1924 m. priklausė ne Kauno, o Marijampolės apskričiai. 1923 m. Rokų kaime gyveno 526 gyventojai. Visi jie buvo stambesni ar smulkesni ūkininkai. Turintys mažiau žemės vasaros sezonu dirbdavo plytinėje.

Per Pirmąjį pasaulinį karą plytinė sudeginta. Tarpukariu Rokų plytinė vadinosi Frandzeliavos plytine. Galbūt todėl, kad jos savininkai gyveno Frandzeliavoje. Tą patvirtina ir užrašai ant tarpukario laikotarpio nuotraukų. Pirmojo pasaulinio karo metu sugriautą plytinę per porą metų atstatė akcinę bendrovę įkūrę savininkai žydai Leiba ir Chana Trivaksai, Genochas Aranovskis ir Abelis Fainbergas. Šių verslininkų žydų atstatyta plytinė gamino plytas, čerpes, drenažo vamzdžius, tuščiaviduriusblokus. Akmenimis buvo nugrįstas kelias iš plytinės iki Kauno-Prienų plento. Ant senų krosnių pamatų pastatyta lauko krosnis, kūrenama malkomis (anksčiau kūrendavo anglimis) ir kaminas. Ta krosnis veikė iki 1967 m. Buvo pastatytos džiovyklos plytoms ir

Tarpukariu Rokų plytinė vadinosi Frandzeliavos plytine.

Plytinės darbininkai su savininkais

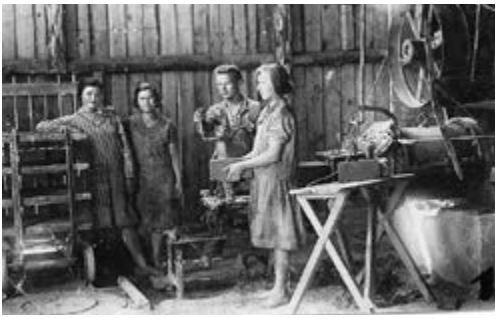

Darbai Rokų plytinėje

Plytinės darbininkai laisvadienį

Marija Galijotaitė (Rimienė) su kitomis plytinės darbininkėmis

čerpėms. Molį plytinėje maišė duobėse. Apie 1935 m. įsigijo presą ir vidaus degimo variklį. Iš preso einančias plytas moterys pjaustydavo rankomis. Plytas į džiovyklas pradėjo vežti bėgiais vagonėliuose. Džiovindavo tik džiovyklose. Kai įsigijo presą, moliui kasti įrengė motorinį bagarą, kuriuo dirbo Vitkauskas. Buvo nutiestas geležinkeliukas iš plytinės iki Rokelių moliui parvežti. Geležinkeliukas ėjo pro Jono Slavinsko sodą, netoli Andriaus Paužos gyvenamojo namo langų. Arklys traukdavo du vagonėlius. 1938 m. savininkai plytinėje pastatė transformatorių. Tada įvedė elektrą. Smetonos laikais su vienu arkliu darbininkas uždirbdavo 15-20 litų per dieną. Darbams vadovavo vedėjas Maksas Apčinskis ir jo padėjėja žydaitė, kuri vesdavo apskaitą. Darbininkai dirbdavo po 12 valandų per dieną. Atlyginimus mokėdavo kas dvi savaites patys savininkai. Produkcija buvo labai paklausi: visada visas plytas ir čerpes išpirkdavo. Gaminius ženklindavo inicialais TAF (savininkų pavardžių pirmosios raidės). 1936 m. Kaune, Vileišio aikštėje, vyko visos Lietuvos statybinių medžiagų paroda, kurioje buvo eksponuojamos ir Rokų plytos. Jos buvo pripažintos geriausiomis, ir gamintojai apdovanoti 300 Lt premija. 1939 m. plytinė pagamino apie 150 tūkstančių čerpių ir 3,5 milijono plytų.

„Paaugusi pradėjau dirbti plytinėje, – pasakojo vietinė gyventoja Marija Rimienė. – Po darbo visi praustis vasaros metu eidavom į Jiesią. Nebuvo jokių dušų. Jų ir nereikėjo. Nueidavo žmonės ir atgaudavo vėl jėgas ir gerą nuotaiką. Paupyje augo visokių valgomų gėrybių. Skaniausios buvo gervuogės. Būdavo nusiprausiam, prisivalgom gervuogių arba prisirenkam ir parsinešam namo, vakare prisitrinam jų su cukrumi, išsikepam blynų… Labai mėgom jaunystėje dainuot liaudies dainą apie Jiesią.“

Jonas Slavinskas, Marijos Rimienės pusbrolis, pasakojo, kad Jiesioje seniau žuvų prisigaudydavo rankomis – stambūs vijūnai slėpdavosi prie didelių akmenų, netrūko upėtakių ir kitokių žuvų. Marija Rimienė pasakojo, kaip jų jaunystėje atrodė pajiesys: „Prisimenu, kokia Jiesia buvo graži. Paupiu ėjo gražūs takeliai, daug visokių gėlių ir paukščių. Ten, kur dabar kolektyviniai sodai, prie Jiesios buvo didelė pieva. Ten ganydavom viso kaimo karves." Galima tik įsivaizduoti, kokia ramybė, grožis visur buvo – neūžė viena paskui kitą mašinos, prie Jiesios visi laisvai galėjo prieiti, išsimaudyti jos tyrame vandenyje, paplaukioti.

Rokų palydovas **Rokelių kaimas** įsikūrė prie Girutės miško, pro jį teka Pasėmenio upelis. Rokeliai buvo gatvinis kaimas. Tą įrodo abipus kelio išlikę medžiai. Anksčiau čia gyveno keliolika šeimų. Kairėje keliuko pusėje namą pasistatė siuvėjas Boleslovas Kisielius, turėjęs šešis margus žemės. Jo sodyba išlikusi. Ją žymi medinių gandrų pora ant malūno stogo. Šalia stovėjo seserų Marytės ir Onutės Ragauskaičių, Petrausko, Senovaičio (jo duktė ištekėjo už Skurkevičiaus), Marčiulaičio, dviejų Šmitų šeimų namai. Kitoje gatvės pusėje gyveno Savickas, Kalašinskas, Kemežys, Beliauskas, Jezerskis. Toliau pasistatę namus buvo Argustas, dvi Gūžių šeimos, Baltrus Bozyka, Dementavičius, Kairiūkštis, kurio sodybos raudonų mūrinių vartų arka traukdavo akį iš tolo. Dar 1930 m. Rokelių gyventojai, susidėję pinigų, už Jezerskių sodo pastatė geležinį kryžių cementiniu pamatu. Vienkiemyje (jau nugriautas) gyveno Jurgis Starkevičius, turėjęs 25 margus žemės. 1920 m. jo namuose įsteigta Rokelių pradinė mokykla. Mokyklos vedėju paskirtas ,,Saulės" mokytojų seminarijos auklėtinis K. Valiūnas, Rokelių mokykloje išdirbęs iki 1931m. Vėliau mokykla buvo perkelta į ūkininko Kazio Gūžio namus. Vedėju paskirtas mokytojas K. Jankauskas. Starkevičiaus dukra Anelė ištekėjo už pirmojo Rokelių pradinės mokyklos mokytojo – Valiūno. Valiūnai pasistatė namus prie seniausios Rokelių kaimo liepos. Andriaus Paužos, turėjusio daug vaikų, namai sudegė po karo. Rokeliuose gyveno Girutės Furmonavičiai ir Didžiosios ulyčios Furmonavičiai. Visame kaime gražiausias buvo mūrinis girininko Eimaičio, Frandzeliavos dvaro savininko žento, namas.

Rokeliai gali didžiuotis čia gimusiu įžymiu ornitologu Leonu Jezersku (1926–2018). Jis padėjo profesoriui Tadui Ivanauskui įkurti Kauno zoologijos muziejų, beveik 40 metų dirbo Ventės Rago ornitologinės stoties vedėju. Leonas Jezerskas – didžiausių bei moderniausių paukščių gaudyklių ne tik Europoje, bet ir pasaulyje išradėjas.

Dalis Rokelių ir Rokų caro laikų dokumentuose buvo vadinama Zastiankomis. Tą patvirtina 1922.03.22 Kauno Laikinosios apskrities žemės tvarkomosios komisijos galutinioji rezoliucija. Pavadinimas galbūt kilęs dėl kaimo padėties – buvimo už tvirtovės sienų („už sienų" – *за стенками*).

Už Rokelių, perbridus Sėmeną, einant Vaišvydavos link, yra toks kalnelis, vadinamas Moliakalniu. Kaip pasakojo Rokelių gyventoja Danutė Jezerskienė, Moliakalnį dar vadino Plikakalniu, nes anksčiau čia buvo išpjautas miškas ir išrauti kelmai. Rusų žemėlapiuose, o kartais ir pačių gyventojų ši vieta dar buvo vadinama Lisagura – išvertus iš rusų kalbos, reikštų ,,plikas kalnas" – *лысая гора*. Plikakalnis ribojosi su Armališkėmis, Rokų Kelmynu, Vaišvydava. Kaime buvo gili Patiltės bala, Buktos pieva, Alksnyno miškelis. Moliakalnyje gyveno tik trys gyventojai: 38 ha turėjo Škėma, 12 ha – Varanavičius, 1,5 ha – Bartusevičius.

Armališkių kaimas vakaruose ribojasi su Rokelių, Frandzeliavos, šiaurėje – su Abromiškių, Naujųjų Pakalniškių (anksčiau vadinosi Trakelių kaimas, o senieji Pakalniškiai liko Kauno marių dugne), pietuose – su Rokų Miško Kelmyno kaimais. Į Sėmeną įteka per Armališkes vingiuojantis Garšvės upelis. Kaimą puošė eglaitėmis užsodintas Mingino revas, 40 ha pločio Trečioko pušynėlis, sodintas daktaro Trečioko, vėliau emigravusio į Ameriką. Tai senas kaimas, buvęs gana didelis, gyveno jame daug stambių ūkininkų, kurių dauguma pokario metais buvo ištremti. Seniausi gyventojai – Rekai. Iš vienų Rekų 40 ha buvo pirkęs daktaras Trečiokas, vėliau perpardavęs Jančiauskams. Iš kitų Rekų žemę pirko Minginai, ją pardavę Miknevičiams, o šie – Kazakevičiams. Išlikusios Vaitauskų, Mendickų, Šablinskų, Kepežinskų sodybos. Armališkėse gyveno Randžių, Vaitkevičių, Pačėsų, Diedonių, Rakauskų, Kralikų, Zubrių, Kriuglų, Jankauskų, Petruškevičių, Varanavičių, Sprangauskų, Viršučių, Bartusevičių, Savickų, Kriščiūnų, Januškevičių šeimos.

Abromiškių kaimą seniau vadindavo Ambrazevičiškėm, nes šiame kaime daugiausia žemės turėjo ūkininkas, pavarde Ambrazevičius. Abromiškės šiaurrytinėje dalyje ribojasi su Panemunės palivarku, šiaurės vakarinėje dalyje – su fortifikaciniais įrenginiais, vakarinėje – su Armališkėmis, rytuose – su Zuikine. Abromiškės seniai įeina į Kauno miesto ribas.

Rokų Miško Kelmyno kaimas yra miške, šiaurės rytuose jis ribojasi su Armališkėmis, rytuose – su Rokeliais, pietuose – su Patamulšėliu, rytuose – su Vaišvydava. Kaimas atsirado apie 1880 m., iškirtus mišką naujai gyvenvietei. Buvo išrauti kelmai, kad ariant nesulūžtų „štegės" (arklas su dviem verstuvėmis sunkioms žemėms arti). Į šį kaimą iš Obelyno kaimo, kitos miško gyvenvietės, kurioje buvo labai mažai žemės, atkėlė keturias Juozapavičių giminės šeimas. Jos įsikūrė prie revo, dabar vadinamo Juozapavičiaus revu. Šie Juozapavičiai – žinomo Lietuvos karininko A. Juozapavičiaus, žuvusio ant Alytaus tilto tik prasidėjus kovoms už Lietuvos nepriklausomybę, giminės. A. Juozapavičius yra pasakotojos apie šį kaimą Gražinos Juozapavičiūtės-Jucienės (g.1933 m.) senelio brolis. Iš Juozapavičių pavardės pavadinimą gavo ir pro Rokų Miško Kelmyną tekantis upelis – Juozapavičiaus upelis. Dabar jis vadinamas Sūre. Upelyje buvo Muraškinės brasta. Muraškine dar buvo vadinama dalis Rokų Miško Kelmyno kaimo, apie 4 ha. ploto. Muraškinėje gyveno Juškevičiai, Baronas. Vėliau,

1936 m., iš Barono sodybą pirko girininkas Digrys. Už Sūrės revo įsikūrė Bungardaitis, Tarasevičus, Daškevičius, Gružas, anksčiau buvęs vienintelis Liepyno kaimo gyventojas. Vėliau atsikėlė Raulinavičius, Migonis, Kreivėnas.

Šiame pastate veikė
Patamulšėlio pradinė mokykla

Patamulšėlis – pagal Tamulšios upelį išsidėstęs kaimas. Šiaurrytinė kaimo dalis yra prie Patamulšėlio miško, rytinę kaimo dalį Vyčiaus upelis skiria nuo Vyčiaus kaimo, o pietinę – nuo Vainatrakio, pietvakariuose Patamulšėlis ribojasi su Raželiais, vakaruose – su Paraželiais, šiaurės vakaruose – su Rokais, šiaurėje – su Rokeliais ir Rokų Miško Kelmynu.Tą Patamulšėlio dalį, kur žmonės gyveno vargingai, tik iš uogų ir grybų, vieni prie kitų, vadino Jeruzolimu. Patamulšėly gyveno Paplauskai, kurių skardiniame namo papuošime žibanti 1934 m. data kartu rodo ir pirmosios Patamulšėlio mokyklos įkūrimo metus. Mokykloje dirbo dvi mokytojos – Andriuškevičienė ir Vanagienė. Patamulšėly gyveno Lenčiauskai, Pažėrai, Stankevičiai, Rugieniai, Ražanskai, Prakapavičiai, Leščinskai, Belevičiai, Vyšniauskai, Rimai, Kairiūkščiai, Jančiauskai, Juodsnukiai. Netoli vokiečio Vasiliausko namo gyveno Žilinskai, Daineliai, Uleriai, Mušnickai, Milušauskai, Lukoševičiai, Dagiliai, Staniuliai, Maknevičiai, Kavaliauskai, Zinkevičiai. Pas Zinkevičius prieš karą buvo malūnas ir lentpjūvė. Alfonsas Starkevičius turėjo plytinę.

Vyčiaus kaimas šiaurėje ribojasi su Patamulšėlio mišku, vakaruose – su Patamulšėlio kaimu, pietuose – su Vainatrakiu. Iki Antrojo pasaulinio karo Vyčiaus kaime gyveno Jančkaičiai, Tamaliūnai, Januliai, Santockiai, Sprackevičiai, Petraičiai, Janavičiai, Banioniai, Diedoniai, Arlauskai, Dičkai, Arbušauskai, Pimlickai. Banionių ir Santockių šeimos turėjo po penkiolika vaikų. Pimlickų sūnus buvo įžymus lakūnas. Vyčiaus kaimo žmonės vertėsi žemės ūkiu, gyveno vienkiemiuose maždaug kas pusė kilometro vienas nuo kito. Visi sutarė draugiškai. Vyčiaus pradžios mokykla buvo įkurta 1919 m. pas ūkininką Santockį. Pirmu mokytoju buvo paskirtas jaunas vaikinas Starkevičius. Jis dirbo trumpai, nes tais pačiais metis mirė nuo pokariu siautusios šiltinės. Kai mokykla išaugo iki keturių skyrių, svirne buvo 1–2 skyriai, gyvenamame name 3–4 skyriai. Dirbo du mokytojai. 1931 m. Vyčiaus pradinės mokyklos vedėju paskirtas Kazys Valiūnas. Ilgus metus mokyklos vedėja buvo Šiupailienė, ilgai mokytojavo ir jos sesuo Aldona, gyvenusi Kairiūkštynėje. Mokykloje mokydavosi apie 40 mokinių. Mokiniai rinkdavosi iš Raželių, Vainatrakio, Vyčiaus, Patamulšėlio kaimų. Į mokyklą mokiniai kasdien nešdavosi malkų ryšulėlius, o turtingesni – ir mokytojams maisto. Vėliau seniūnas parūpindavo malkų, kurias mokiniai su mokytoja per darbų pamokas turėdavo susipjauti.

Raželių kaimas pietuose ribojasi su Raželių mišku, vakaruose – su Pavyte, šiaurėje – su Paraželiais, rytuose – su Patamulšėliu ir Vainatrakiu. Raželiuose stovėjo švento Jono koplyčia. Dalis Raželių kaimo žmonių gyveno vienkiemiuose, dalis – Raželių dvaro kumetyne. Raželių kaime gyveno Gervės, Alioniai, Šimukoniai, Tamošiūnai, Veprauskai. Raželių dvare dirbo ir gyveno Bičiulaičiai, Augustauskai, Prakapavičiai, Matiušinai. Raželių dvarą žmonės dar vadino Patamulšėlio dvaru, mat buvo ant Raželių ir Patamulšėlio kaimų ribos. Ties dabartine Patamulšėlio ir Raželių kaimo riba dar anksčiau buvo Žvyryno kaimas (ten iškasdavo daug žvyro), todėl minėtą dvarą dar vadino Žvyryno dvaru. Žvyryno žemės buvusios tokios sunkios, kad arkliai neatlaikydavę ir žemę artojai turėdavę dirbti jaučiais. Per žemės reformą iš dvaro žemes atėmė ir išdalino mažažemiams. Po kovų už Lietuvos nepriklausomybę dvaro žemės gavo savanoris Kasiulevičius. Dvarui buvo palikta 100 ha. Jo buvusius savininkus vokiečius mena prūskapiai. Tarpukariu prūsų dvarininkų kapai buvo gražiai prižiūrimi, apsodinami gėlėmis.

Paraželių kaimas rytuose ribojasi su Patamulšėliu, šiaurėje – su Rokais, vakaruose – su Pavyte, pietuose – su Raželiais. Paraželių kaime buvo pastatyta Jėzaus Širdies koplytėlė. Paraželiuose gyveno Danielius, Dementavičius, Radvilavičius, Šalna, buvę savanoriai Stasiulevičius, Venckus. Apie Paraželių gyventoją Aglinską buvo sukurta dainelė: „Prie Raželių dvaro Aglinskas Antanas pypkelę kūreno“. Paraželių kaimo pavadinimas greičiausiai kilęs iš Raželių miško vardo ir reiškia vietą, esančią „po Raželiu, prie Raželių“. Ražais Užnemunėje vadina ne tik nudilusios šluotos virbus, bet ir krūmų stiebus. Apie Raželių miško eglynus ir dabar auga pusplikiai krūmokšnių ražai, tarsi saugantys mišką.

Tuoj už Raželių miško prasideda **Vainatrakio kaimas**. Vakaruose jis dar ribojasi su Raželių ir Girininkų kaimais, šiaurėje – su Patamulšėlio ir Vyčiaus, pietuose – su Dankstytės kaimais. Jau pavadinimas rodo, kad Vainatrakio kaimas atsirado karo metu (rusų k. *война* – karas), iškirtus miške taką (kelią, properšą). Vainatrakio kaime prie J. Vilko sodybos yra Vainatrakio plokštinis kapinynas, o tokie kapinynai buvo pradėti pilti dar geležies amžiaus pradžioje, pirmame mūsų eros tūkstantmetyje. Vainatrakio kaime yra ir pradėjusios nykti XIX a. pabaigoje senosios Vainatrakio kaimo kapinės. Kairiajame Vyčiaus upelio krante, į rytus nuo kelio į Prienus, yra X–XV a.Vainatrakio piliakalnis. Išlikę senųjų Vainatrakio pievų pavadinimai – Vyčiaus, Diedoniškių, Marčiulionių pievos. Vainatraky stambiausi ūkininkai buvo Marčiulioniai, turėję 120 ha žemės. Vėliau tos žemės dalį jie pardavė sklypams. Nuo seno Vainatrakyje gyveno Šliumpos, kurių sodyboje buvo ir kaimo mokykla. Seni Vainatrakio gyventojai: Banioniai, Jarmalos, Rimai, Laukiai, Radvilavičiai, Gervės, Jankauskai, Rakauskai, Kazlauskai, Kuzmickai, Lapinskai, Tamošiūnai, Kapočiai. Radvilavičių ir Gervių buvo kelios šeimos. Kad atskirtų, apie kuriuos kalbama, kaimynai jiems davė savotiškas pravardes. Dvi Radvilavičių šeimas vadino Klebonais – Klebono Juozas ir Klebono Jonas (abu buvo broliai), o kitą

Radvilavičių – Šauliu. Vieną Gervių šeimą vadino Naujagerviais, o kitas atskirdavo pagal šeimų galvų vardus – Praniukas, Antanas. Vainatrakio kaime išlikusi bala su salele. Šalia jos graži žydinti augmenija. Žiemą bala būdavusi didžiausia Vainatrakio vaikų linksmybių vieta – vidury įkaldavo kuolą, prie jo pririšdavo virvę, kitą virvės galą – prie rogių. Vienas vaikas sukdavo virvę, o kitiems būdavo smagi karuselė. Rimynėje (Rimų sodyboje) per Velykas kaimo žmonės ridendavo margučius, per Užgavėnes kurdavo laužą, apie jį šokdavo, degindavo morę. Dažnai būdavo vakaruškos, per jas rodydavo filmus, vykdavo šokiai, vaidindavo. Vaidinimams vadovavo Anelė Santockutė ir Radvilavičių Albina.

Visi Lietuvos gyventojai, ypač savanoriai, labai sielojosi dėl Vilniaus krašto praradimo. Vainatrakio kaimo katalikiško jaunimo kuopa susidėjo pinigų ir 1925 m. iš lauko akmenų Vainatrakio senkapiuose pastatė gražų paminklą, kurio intencija buvo Vilniaus išvadavimas. Paminkle įrašyta: „LKJS Vainatrakio kuopos atminčiai, Dievui ir Tėvynei 1925 12 26“, šonuose puikiai matomi užrašai: „Vilnius mūsų buvo ir bus“, „Katalikais gimėm, katalikais ir mirsim“. Vainatrakio paminklas savo išvaizda labai primena Kaune prie Karo muziejaus stovintį paminklą Nežinomam kariui. Vainatrakio senkapiuose buvo koplyčia. Ji minima 1872 m. Aukštosios Panemunės bažnytiniuose dokumentuose kaip šios bažnyčios dvasininkų aptarnaujama koplyčia. Per Pirmąjį pasaulinį karą koplytėlė sudegė, liko tik akmeniniai pamatai. Vainatrakio kapinių kapus puošė gražūs juodo blizgančio akmens antkapiai su įrašais lenkų ir lietuvių kalbomis, kaltiniai vartai su kryžiumi.

Paminklas Vainatrakio senkapiuose

Jiesios draustinio dešiniajame krante esantis **Pavytės kaimas** raštuose minimas nuo 1577 m. Jis tęsiasi palei Vyčiaus upelį. Pavytės dvaro gyvenamasis namas išlikęs. Jo buvusį prašmatnumą mena šoniniai pastato karnizai. Sename ir gražiame vaizdingose apylinkėse įsikūrusiame dvare gyveno dvarponiai Macarskai, iš jų prieškaryje dvarą nusipirko Dobulevičiai. Pavytės kaimas, vietinės gyventojos O. Lencevičiūtės-Grimalauskienės pasakojimu, buvo tarsi padalintas į dvi dalis – Pirmoji Pavytė ir Antroji Pavytė. Tų dalių gyventojai lankė skirtingas bažnyčias, artimuosius

Pavytės dvaras

laidodavo kitose kapinėse: vieni – Aukštosios Panemunės, kiti – Garliavos. Pavytėje 1872 m. jau buvusi koplyčia. Iki 1935 m. ją aptarnaudavo Aukštosios Panemunės kunigai. Vėliau, kaip pasakojo vietinės gyventojos O. ir D. Gervytės, koplyčia išardyta, išvežta ir pristatyta prie Aukštosios Panemunės bažnyčios kaip zakristija. Pavytės kely medyje buvo kryžius. Per Antrąjį pasaulinį karą čia ėjo fronto linija, vyko mūšiai, buvo daug žuvusiųjų. Pirmojoje Pavytėje gyveno Rakauskai, Pauliukevičiai, Bivainiai, Dobulevičiai, Beleškevičiai, Alioniai, dveji Gaideliai ir Dagiliai, Grigaliūnai, Savickai, Gaigalai, Lencevičiai. Antrojoje Pavytėje gyveno Jankai, Kizai, Butkevičiai, Gervės, Maceinos.

Tarpukariu Raželių, Paraželių, Pavytės, Vainatrakio kaimai priklausė Vainatrakio seniūnijai, Panemunės valsčiui. Seniūnu buvo Raželių kaimo gyventojas Pranas Gervė (g. 1906).

Už Raželių miško prasideda **Girininkų kaimas**, šiaurėje besiribojantis su Raželių mišku, rytuose – su Vainatrakiu, Dankstyte, pietuose – su Pamoteriu, Linksmakalniu, vakaruose – su Kairiūkščiais. Girininkų kaimo pavadinimas kilęs iš žodžio „giria“, o girioje gyvenę žmonės buvo vadinami girininkais, kilusiais iš girių. XIX a. II pusėje Girininkai, per kuriuos teka Girmuonio ir Moteros upeliai, minimi kaip gana pasiturinčių ūkininkų kaimas. Iš čia kilo nemažai išsilavinusių ir Lietuvos tautiniam atgimimui nusipelniusių žmonių. Juozas Kairiūkštis savo autobiografijoje rašė, kad mokėsi Girininkuose pas daraktorių, o visi mokyklos daiktai buvo pervežami iš vieno kaimo ūkininko pas kitą. Girininkų kaimą ne kartą autobiografijoje mini daktaras J. Basanavičius. Po Lietuvių mokslo draugijos įkūrimo dr. J. Basanavičius 1908 m. balandžio 27 d. per Rinkūnus ir Pavytę atvažiavo į K. Aglinsko, su kuriuo artimai bendravo, gimtąjį Girininkų kaimą pas Kemežį, iš kurio, kaip nurodo autobiografijoje: „pirkau Mokslo draugijos muziejui senovišką drobulę ir žiurkštą.“

Girininkų kaimo kryžius

Nepriklausomybės metais (1918–1940) Girininkų kaimas minimas kaip esantis 6–8 km. atstumu nuo Pakuonio ir priklausantis Pakuonio valsčiui. 1923 m. čia buvę 28 ūkiai ir 247 gyventojai, o 1939 m. – 29 ūkiai ir 161 gyventojas. Girininkuose gyveno stambūs ūkininkai. Žemę dirbo daugiausia arkliais, tik Juozas Krušinskas ir Grybauskai turėjo traktorius ir kuliamąsias mašinas. Visi turėjo arklines kertamąsias ir šienaujamąsias, grėblius, o kai kurie – ir bulviakases. Dažniausiai darbus nudirbdavo sava šeima su nuolatiniais samdiniais, tik vasarą kviesdavosi padienių darbininkų. Apsišviesdavo žibalinėmis lempomis, o vokiečių okupacijos metais buvo įsivedę elektrą. Girininkų kaime, prie kelio Kaunas-Prienai, 1935 m. pastatytas geležinis kryžius su akmens pamatu, skirtas 1933–1935 šventiesiems metams atminti. Jo statybą finansavo atsargos kapitonas Jurgis Grybauskas, kilęs iš Girininkų kaimo. Jame užrašas:

,,Keleivi žemės! Pažvelk, kiek kentėjau už tave. Nuo to kryžiaus tik viena prašau: atmink, o kaip tu iki šiol mylėjai mane. Švenčiausioji Jėzaus Širdie, mirštanti ant Kryžiaus, išganyk mane."

Grioviškės vienkiemy buvo įsikūręs pavyzdinis buvusio knygnešio Petro Varkalos ūkis – dvaras. Jo didžiuliame sode tryško šaltinėlis, užtvenktas Girmuonio upelis suko vandens malūno sparnus. Netoliese stūksojo liepų giraitė. Prie šimtamečio klevo su koplytėle rinkdavosi aplinkinių kaimų žmonės gegužinėms maldoms. Dvaro takeliai buvo apsodinti geltonomis lelijomis. Petras Varkala su žmona aktyviai dalyvavo lietuviškoje veikloje. Sekė ūkinę literatūrą. Jų ūkis buvo gyvulininkystės ir žemdirbystės pavyzdys. Visi keturi vaikai lankė gimnaziją, vėliau studijavo universitete. Ūkininkas ir felčeris P. Varkala buvo mylimas žmonių, nes patardavo, pagydydavo, sutaikydavo.

Girininkuose veikė pradžios mokykla. Iš pradžių ji buvo įsikūrusi ūkininko Prano Aglinsko sodyboje, vėliau – ūkininko Petro Griškos namuose, nekūrenamame kambaryje. Čia dirbo mokytojas Juozas Kazlauskas, kilęs iš Vainatrakio.

Pamoterio kaimas rytuose ribojasi su Dankstytės, šiaurės vakaruose – su Girininkų kaimais. Pamoterio pavadinimą gavo iš Moteros upelio vardo. Pamoterio gyventojai buvo ūkininkai, tik dvi vokiečių šeimos – Emelio ir Gustavo Dūvių – vertėsi dar ir kalvyste. Pamoterio kaime buvo įsikūrę stabūs ūkininkai Zykai, Zelenkos, Uleckai, Česikai, Gervės, Gribauskai, Rakauskai. Pamoteryje gyveno Juodžiai, Matjošaičiai, Kužaičiai, Rubiai. Kaimo viduryje buvo senos kapinės – nuo maro laikų. Jose stovėjo aukštas medinis kryžius.

Kairiūkščių kaimas ribojosi su Raželių mišku šiaurėje, o su Girininkais – pietryčiuose. Kairiūkščių kaimas jau išnykęs, todėl ir žinių apie šį kaimą tarpukariu nepavyko surinkti. Išlikę tik dalis Kairiūkščių dvaro pastatų.

Suvalkėlių kaimas buvo prie Vyčiaus žiočių, prie pat Raželių miško. Šiame kaime veikė pradinė mokykla. Suvalkėliuose gyveno Sūnelaitis, Paplauskas, Lencevičius, Ruzgys, Naudžius, Petkevičius, Delinikaitis su šeimomis.

Juodgirės kaimas buvo prie Juodgirės miško, netoli nuo Raželių miško, pro jį tekėjo Juodupės upelis. Juodgirėje buvo dvaras. Šiame kaime gyveno Armalai, Girniai, vėliau pasitraukę į Čikagą, Žeiviai.

Jiesios draustinio kairiajame šlaite, 3 kilometrai į pietryčius nuo Garliavos esantis **Rinkūnų kaimas** atsirado XX a. pradžioje. Jame yra Garliavos geležinkelio stotelė. Rinkūnuose gyveno Lietuvoje ir pasaulyje žinomos aktorės Unės Babickaitės-Graičiūnienės brolis rašytojas, radijo diktorius Petras Babickas. Rinkūnuose 1924 m. gimė Lietuvos gydytoja pediatrė, habilituota biomedicinos mokslų daktarė Ona Grinkevičienė, 1930 m. – Lietuvos kompozitorius, pedagogas, profesorius Vytautas Kairiūkštis.

Jiesios draustinio kairiajame šlaite esančiame **Ražiškių kaime** ant Čigonkalnio įsikūrė kalbininkas Napalys Grigas, žemės nusipirkęs iš savanorio Mališausko, taip pat rašytojas Kazys Boruta, žemės įsigijęs iš Napalio Grigo. Prieš kelio į Garliavą tiesimą Borutas nuo Grigų skyrė tik Čigonkalnio lomelė, vėliau – nežymus keliukas. Rašytojas ir kalbininkas džiaugėsi ramybe. Ražiškių kaime 10 ha turėjo ūkininkas Bubnys. Pečiulaičiai turėjo 8 margus, Žebrauskai – 1 margą žemės. 1933 m. Ražiškiuose apsigyveno Mickevičiai. 1936 m. į Ražiškius atsikėlė gyventi sodininkas ir N. Grigo ūkvedys Varkalys. Jis vedė Pečiulaitytę ir, gavęs 5 ha, pasistatė namus. Iš jo 6 arus namo statybai pirko buvęs ekonomisto A. Rimkos ūkvedys Mikulevičius.

Taigi, tarpukariu, po žemės reformos, atsigavo kaimai, buvo steigiamos mokyklos.

Laikinoji sostinė pajiesyje

1919 metais iš senamiesčio nutiestas siaurukas pro Karmelitų bažnyčią, Šančius, per Panemunės tiltą, Nemuno pakrante, Linksmės papėde (Kalendriške) į Jiesios gyvenvietę. Siauruką žmonės vadindavo „kukūška“. Jiesios slėnis tapo pamėgta vieta poilsiautojams iš Kauno. Atrodydavo, kad savaitgaliais į Rokų apylinkes, ypač pajiesį, suplūsta visa Laikinoji sostinė. Kauniečiai čia atvykdavo maudytis – smėlio pliažiukų salelės, viena nuo kitos atskirtos krūmynų, tęsėsi visa Jiesios pakrante. Tokioje pliažiuko salelėje tilpdavo iki dešimties žmonių. Jiesios vanduo buvo tyras, ne toks gilus kaip Nemune, todėl poilsiautojai dažniau rinkdavosi Jiesią, o ne Nemuną. Abiejų upių pakrantės švytėjo geltonu, švariu smėliu, mat nei Nemunas, nei Jiesia dar nebuvo užtvenkti ir per pavasario ledonešius pakrantės kasmet būdavo pavyzdingai nušveičiamos ledo lyčių. Daug žmonių siauruku prie Jiesios atvykdavo žvejoti, vėžiauti, riešutauti. Nepaisant to, kad siaurukas buvo pelningas, siaurųjų geležinkelių valdybai buvo per brangus rekonstruoti, todėl 1935 m. rugpjūčio 1 d. jį uždarė. Tarpukariu kas pusvalandį kursavo autobusas per Panemunę iki Aleksiūno krautuvės (už Karo mokyklos), o Rokai per Linksmės kalną jau ranka pasiekiami – iki Rokų plytinės apie pora kilometrų.

1919 m. nutiesus siauruką iš Kauno į Jiesios gyvenvietę Jiesios slėnis tapo pamėgta vieta poilsiautojams.

Geležinkeliuko pylimas Kalendriškėj

Vėliau kas trys kilometrai Jiesios, Pajiesio ir Garliavos stotelėse stodavo automotrisa – skystu kuru varomas greitaeigis traukinėlis bei traukinys „Kaunas-Virbalis“, atveždavę kauniečius į gražias Jiesios apylinkes. Pasiturintys kauniečiai pajiesyje pirkosi sklypus, statėsi nuolatinius būstus ar vasarnamius.

Stasys Šimkus

Prie Jiesios įsikūrė kompozitorius Stasys Šimkus, itin mėgęs gamtos grožį. Pusė visų Nepriklausomoje Lietuvoje dainuojamų dainų buvo S. Šimkaus. Daugelį metų S. Šimkaus vedami chorai buvo laikomi geriausiais Lietuvoje. Kompozitorius gerai pažinojo mūsų liaudies kūrybą ir paliko užrašęs apie 1200 liaudies dainų melodijų ir tekstų. Dauguma jų ir dabar įeina į profesionalų bei mėgėjų atlikėjų repertuarą.

Pajiesyje įsikūrė finansų ministras Albinas Rimka, rašytojai Kazys Boruta ir Petras Babickas, kalbininkas Napalys Grigas, dailininkas Rimtas Kalpokas, majorai Stanaitis ir Banionis. Pajiesys vasaromis virsdavo laikinąja sostine, kur vieni pas kitus svečiuodavosi iškilūs Kauno žmonės. Dažnai į pajiesį pas ekonomistą Rimką atvykdavo rašytojas Balys Sruoga su žmona istorike Vanda ir dukra Dalia, seserys Čiurlionytės. Muzikos pedagogė Jadvyga Čiurlionytė ir jos sesuo Valerija Karužienė su Albinu Rimka, Baliu Sruoga ir Vanda Daugirdaite-Sruogiene buvo jaunystės draugai, kartu mokėsi Vokietijoje, susirašinėdavo. Pas Rimką dažnai svečiuodavosi Mykolas Krupavičius – kunigas, politikas, žemės ūkio ministras, jie kartu su Albinu Rimka sukūrė žemės ūkio reformą, pačią geriausią Europoje. Rimkų namuose lankydavosi ekonomistas profesorius J. Jurgutis, ekonomistas P. Šalčius, agronomas ir pedagogas J. Pajaujis. Rašytojas Kazys Boruta dažnai ateidavo į svečius pas kaimyną profesorių Rimką pasižiūrėti šio dukrelės kuriamų spektaklių ir pasiskaityti jos leidžiamo laikraštėlio.

Baleto šokėja Jadvyga Jovaišaitė-Olekienė vasarodavo pajiesyje pas brolį sodininką, profesoriaus Rimkos kaimyną. Jos vyras Petras Oleka – Kauno operos teatro solistas ir režisierius taip pat mėgdavo atvažiuoti į pajiesį.

Unė Babickaitė, radijo diktoriaus Petro Babicko sesuo, pirmoji lietuvių kilmės Holivudo aktorė, vėliau vaidinusi Paryžiaus ir Londono scenose, mėgo lankytis pajiesyje su savo vyru Vytautu Graičiūnu, vadybos mokslo pradininku. Unė Babickaitė buvo tikra Lietuvos patriotė – ji nesutiko atsisakyti Lietuvos pilietybės ir priimti Amerikos, todėl jos pavardė buvo ištrinta iš filmų titrų. Garsiosios aktorės brolis Petras Babickas pasitraukęs iš Lietuvos į Braziliją, Lietuvos pilietybės neatsisakė, o Brazilijos pilietybės nepriėmė, todėl mirė skurde. P. Babicko namuose apsilankydavo ir V.Graičiūno brolis poetas Jonas Graičiūnas, ir Petro Babicko broliai karininkai Juozas ir Vytautas.

Rokuose gimė poetas, simbolizmo pradininkas Motiejus Gustaitis, ne kartą savo eilėse minėjęs Jiesią. Tarpukario Lietuvoje jis buvo visų gerbiamas kunigas, mokslų daktaras. Gustaitį labai mėgo visi laikinosios sostinės rašytojai, nes

į pirmąjį stilistikos vadovėlį jis sudėjo visų rašytojų, ne tik klasikų, bet ir modernistų kūrybos pavyzdžių, nemenkino nė vieno rašytojo kūrybos – Gustaitis buvo pats tolerantiškiausias žmogus Lietuvoje, su visokių pažiūrų žmonėmis rasdavo bendrą kalbą, visus mylėjo, visiems rasdavo gerą žodį – buvo kunigo ir pedagogo pavyzdys.

Poetė Salomėja Nėris, studijuodama Lietuvos universitete, mėgdavo atvykti prie Jiesios kartu su ateitininkais, vėliau likimas taip lėmė, kad, baigus universitetą, jai teko apsigyventi ką tik mirusio Lazdijų gimnazijos direktoriaus Motiejaus Gustaičio kambarėlyje, kuris savo forma priminė karstą. Motiejus Gustaitis gyveno karsto formos palėpėje, nes pritrūkęs patalpų gimnazijai, jai užleido visą savo namą. Grįžusi į Kauną, Salomėja Nėris lankydavosi pas rašytoją Kazį Borutą ir net planavo šalia jo statytis namą, bet atsitiko taip, kad su vyru apsilankė Palemone, rado šaltinėlį ir prie jo nusprendė įsikurti. S. Nėris savo eilėse apdainavo Jiesios grožį. Romane „Altorių šešėly“ vaizdingas Jiesios pakrantes minėjo Vincas Mykolaitis-Putinas. Antano Škėmos romane „Balta drobulė“ veiksmo užuomazga rutuliojasi prie Jiesios. Pajiesiais dažnai vaikščiodavo ir jais grožėdavosi rašytojas Petras Cvirka su žmona dailininke Marija Račkauskaite.

Su kiekvienu prie Jiesios įsikūrusiu Lietuvai nusipelniusiu žmogumi, jo veiklos sritimis būtina susipažinti – juk jų vardais pavadintos Rokų gatvės. Būtų gėda nieko nežinoti apie čia gimusius ir gyvenusius įžymius žmones, apie Laikinąją sostinę pajiesyje.

Jų vardais pavadintos Rokų gatvės...

Motiejus Gustaitis

Kunigas ir poetas Motiejus Gustaitis gimė 1870 m. vasario 27 d. Rokuose. Septynerių metų liko našlaitis – mirė motina. 1881 m. baigė Aukštosios Panemunės pradinę mokyklą, 1887 m. – Marijampolės gimnazijos penkias klases, įstojo į Seinų kunigų seminariją ir 1893 m. Varšuvoje įšventintas kunigu. Iki 1897 m. dirbo Marijampolėje vikaru. 1897 m. rudenį Seinų vyskupas poetas A.Baranauskas padėjo Motiejui Gustaičiui išvykti į užsienį. 1899 m. Gustaitis baigė bažnytinės muzikos studijas Regensburge. 1901 m. Romoje jėzuitų ir šv. Apolinaro universitetuose studijavo viešąją ir kanoniškąją teises. 1901–1903 m. Friburge – literatūrą ir meno istoriją. Parašė disertaciją apie Adomo Mickevičiaus „Krymo sonetus“. Jis – pirmasis literatūros ir meno istorijos mokslų daktaras Lietuvoje. Grįžęs į Lietuvą iki Pirmojo pasaulinio karo kunigas Gustaitis dirbo pedagoginį ir švietiamąjį darbą Marijampolėje, per karą – Rusijoje, po karo – Seinuose ir Lazdijuose. Gustaitis atsisakė asmeninės gerovės, karjeros Kaune – švietė suvargusią ir apleistą Dzūkiją. Dirbo be poilsio. Mirė 1927 m. gruodžio 23 d. Laidotuvėse dalyvavo 5–7 tūkstančiai žmonių. Poeto, pedagogo ir kunigo gailėjo ir verkė ne tik lietuviai, bet ir kitų tautybių žmonės. Apie Motiejų Gustaitį, rašytojo

V. Mykolaičio-Putino vadintą dvasios aristokratu, sakoma, kad jis vienas nuveikė dešimčių vyrų vertus darbus. Juos apybraižoje „Motiejus Gustaitis“, išleistoje 1993 metais „Vagos“ leidyklos, išsamiai atskleidžia kilęs iš Lazdijų apskrities Lietuvos pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui veikėjas, teisininkas, pedagogas, rašytojas Antanas Patackas.

Motiejus Gustaitis

Knygnešystė. Motiejus Gustaitis talkino knygnešiams: būdamas Marijampolėje tikybos mokytoju ir kapelionu, dalindavo mokinams lietuvišką spaudą, pats ir mokinių padedamas platino lietuviškas knygas. Buvo toks atsargus ir taktiškas, kad valdžia prie jo neprikibo. Nemažai padėjo daktarui Jonui Basanavičiui, kuris ne kartą lankėsi pas M. Gustaitį Marijampolėje, buvojo Gustaičių dvare Zagradoje. Padėjo ir daktarui Vincui Kudirkai-Kapsui, aktyviai bendradarbiavo „Varpe“. Gustaičio slapyvardis buvo Balandis.

Visuomenės švietimas. Jam M.Gustaitis atidavė daug jėgų ir sveikatos, nes suprato, kad tai – tautos žadinimas nepriklausomybei. Gustaitis – ilgametis „Žiburio“ draugijos, įkurtos 1904 m. Marijampolėje, pirmininkas. „Žiburio“ draugija švietė tamsuolius, steigė mokyklas, suaugusiųjų kursus, daraktorių mokyklas, kuopeles mokyti skaityti ir rašyti (kai valdžia neleisdavo steigti pradinės mokyklos), auklėjo beturčių vaikus, aprūpindavo vargdienių senatvę, kūrė krikščionių darbininkų draugijas, padedančias susirasti darbą, besirūpinančias nemokamu narių gydymu, teikiančias pašalpas bedarbiams. „Žiburio“ draugija steigė skaityklas, kūrė bibliotekas. M. Gustaitis joms paaukojo daug savo kygų. Vėliau buvo įsteigta kooperatinė „Žagrės“ draugija su ūkio rateliais daugelyje kaimų, savomis parduotuvėmis, bandomaisiais sklypais, mašinų naudojimo punktais.

Labdara, altruistiniai darbai. 1908–1918 m. M. Gustaitis pirmininkavo labdaros ir švietimo draugijai ,,Žiburys”. Be atlyginimo dirbo Marijampolės mergaičių progimnazijos direktoriumi – caro valdžiai neremiant, turėjo pats ją išlaikyti. 1914 m. JAV septynis mėnesius rinko aukas ,,Žiburio” rūmams ir mergaičių progimnazijai. Pirmojo pasaulinio karo metais pirmininkavo Lietuvos šalpos komitetui nukentėjusiems nuo karo šelpti. Gustaičio iniciatyva lietuviams tremtiniams buvo pristeigta bendrabučių, vaikų prieglaudų, mokyklų, visiems suteikta pastogė, visi apsaugoti nuo siautėjusio bado. Po karo pasiūlius užimti profesoriaus pareigas Kauno universitete, o vėliau – tapti Vilkaviškio gimnazijos direktoriumi, M.Gustaitis atsisakė šios garbės, puikiai suvokdamas, kad į nuskurdusią Dzūkiją, kuriai tuo metu grėsė sulenkinimas, kandidatų nebus: „Garbės aš neieškau. Dirbu tai, ką matau labiausiai reikalinga mūsų suvargusiai tėvynei“. Motiejus Gustaitis porą metų kovojo Lietuvos valdžios neremiamas dėl Seinų „Žiburio“ gimnazijos išlikimo, rizikuodamas net gyvybe – lenkai nesidrovėjo į kunigo langus šaudyti, apmėtyti jį akmenimis, nusiaubti gimnazijos patalpas. Gimnazijos perkėlimas į Lazdijus buvo dzūkų švietimo gelbėjimas.

Valdžiai kėsinantis Lazdijų „Žiburio“ gimnaziją reorganizuoti, Motiejui Gustaičiui teko gimnazijos statusą ginti pasitelkus į pagalbą mokinių tėvus, miestelio visuomenę. Algą ir kitas asmenines pajamas M. Gustaitis atiduodavo gimnazijos reikalams – teikė mokiniams pastogę, maitino stokojančius, apaudavo basus, nupirkdavo vadovėlius. Kiekvieną mėnesį po 1000 litų siųsdavo okupuoto Seinų krašto lietuvių reikalams.

Lietuviškų mokyklų kūrimas. Motiejus Gustaitis įkūrė pirmą aukštesniąją mokymo įstaigą mergaitėms, norėdamas pakeisti visuomenės požiūrį į moterų švietimą. Didžiausias kraitis mergaitei, – anot poeto, – išsilavinimas, kad ji vėliau nebūtų priklausoma, galėtų ir pati pragyventi, ir Lietuvai naudingesnė būti, išsilavinę lietuviai tada nenutautėtų, nes nereikėtų vesti svetimšalių, nesant išsilavinusių lietuvaičių. 1907 m. Gustaitis Marijampolėje įkūrė pirmą progimnaziją mergaitėms. Pakvietė į ją dirbti geriausius pedagogus, tarp kurių buvo ir rašytoja Šatrijos Ragana, Petras Kriaučiūnas. Progimnazijai be atlyginmo Motiejus Gustaitis dirbo iki 1918 m. – globojo ją, teikė auklėtinėms pastogę, maistą per visus karo sunkmečius ir dar sugebėjo gauti leidimą mergaičių gimnazijai, kurios pirmoji laida buvo išleista Tambove. Tremtyje Gustaitis suorganizavo 7 pradines mokyklas ir vieną progimnaziją. M. Gustaičio pastangomis Seinų apskričiai buvo išrūpintas privalomas pradinis mokymas. Tai pirmoji Lietuvos apskritis, kurioje buvo pasirūpinta visuotiniu raštingumu. Prie Lazdijų gimnazijos, Motiejaus Gustaičio rūpesčiu, veikė dvejų metų pedagogų kursai, 1927 m. įkurtas Motiejaus Valančiaus liaudies universitetas.

Motiejaus Gustaičio klasė Lazdijų krašto muziejuje

Pedagogika. Sulenkėjusių ir atrodė beviltiškai demoralizuotų mokinių širdis Gustaitis nukreipė nauju, katalikišku keliu, nuolat žadino tautinę sąmonę – per tikybą aiškino Lietuvos istoriją, literatūrą, pamokydavo lietuvių kalbos. Ne tik žodžiais, bet ir visu savo gyvenimu, elgesiu buvo tikras moralinis autoritetas. Motiejus Gustaitis buvo gero pedagogo pavyzdys – mylintis ir drausminantis. Jeigu kas neišmokdavo namie, turėdavo išmokti klasėje. Gustaitis niekada nekeldavo balso, reikšmingas nutylėjimas, matant blogą poelgį, būdavo paveikiausia auklėjimo priemonė. Kiekvienam mokiniui mokytojas rasdavo padrąsinantį ar paguodžiantį žodį, pamokos laiką išnaudodavo ypač produktyviai – mokiniai būdavo dėmesingi, nes žinojo bet kada galį būti pakviesti ištaisyti draugo klaidos. Pažymių mokiniai turėdavo gausiai, bet niekada Gustaitis neužkirsdavo kelio norintiems pasitaisyti, nekeldavo reikalavimų kartelės. Buvo įdomus, ramus, malonus, dėmesingas, mokinių mylimas ir dar ligi šiol Dzūkijoje su meile prisimenamas buvusių mokinių, mokinių

vaikams ir vaikaičiams žinomas pedagogas. Motiejaus Gustaičio vardu pavadinta Lazdijų vidurinė mokykla, gatvė, yra jam skirta muziejaus ekspozicija.

Draugijų steigimas. Be jau minėtos ,,Žiburio" draugijos, M. Gustaitis 1911 m. su kitais visuomenės veikėjais įkūrė muzikos, literatūros ir meno draugiją „Gabija", kurį laiką buvo jos pirmininkas. Draugija turėjo savo chorą, dramos kuopą, orkestrą, knygyną, skaityklą. Rinko tautosaką, gastroliavo – parodyta nemaža dramos veikalų, ne kartą koncertavo choras, orkestras; buvo skaitomos paskaitos.

Muzikos populiarinimas. Dar dirbdamas vikaru Marijampolėje, M.Gustaitis sukūrė mišrų bažnytinį chorą. Grįžęs po studijų užsienyje, 1903 m. Marijampolės berniukų gimnazijoje subūrė mokinių chorą – choras tapo labai populiarus, nes jo repertuaras buvo lietuviškas – mokiniai jautėsi esą tikri kovotojai už gimtosios kalbos teises, savos kalbos gynėjai. 1910 m. M. Gustaitis organizavo Užnemunės dainų šventę, sugebėjo suburti 20 chorų. Lazdijų ,,Žiburio" gimnazijoje jo rūpesčiu įsteigtas mokinių choras, dūdų orkestras labai pagyvino miestelio gyvenimą.

Motiejus Gustaitis

Kunigystė ne dėl karjeros. Daugelis Gustaičio bendraamžių kunigų buvo pamaloninti prelatų, knauninkų titulais, o išskirtinai nepriekaištingo elgesio, žmonių dvasios šviesa buvęs Gustaitis taip ir liko paprastu kunigėliu, tačiau garbės, kaip jau buvo minėta, jis ir neieškojo. Kas rytą paaukodavo Šventas Mišias ir pradėdavo praktinę pastoracinę veiklą tarp savo ganomųjų. Visus žavėjo ne tik didingi Gustaičio darbai, bet ir pamokslai. Jie būdavo trumpi, gražūs, iškalbingi, gerai paruošti, su Lietuvos istorijos pavyzdžiais, svarūs, turiningi, paremti pasaulio protų išmintimi. Vien mokiniams Gustaitis galėjo pasakyti ne mažiau kaip 800 pamokslų, kadangi net 23 metus dirbo gimnazijose kapelionu. Jei pavartytume knygelę „Kun. M. Gustaičio pamokslai" (Kaunas, 1935), rastume neišsenkančią gyvojo žodžio versmę – pripildančią, gaivinančią, keliančią mūsų sielas. Daugelį pamokslų vietų galima cituoti kaip aforizmus: „Sėkla, iš kurios tegali išaugti gersnė ateitis – tai mūsų jaunuomenė. Išauklėkime ją sveiką kūnu, protu ir dvasia, o išgis Lietuva! Greta su apšvietimu privalo žengti ir dora, kurios lavinimu užsiima tikėjimas. Religija – vienintelis ir galingiausias akstinas būti doru."; „...ne ta vadinasi turtinga visuomenė, kur keli kapitalistai milijonus krauna, bet ta, kur didžiuma gerai pasituri, kur visi žmonių sluoksniai gerovėje gyvena."; „...geros knygos lapai – tai šv. Dvasios sparnai, kurie žmogų kelte kelia."; „Gyventi dangui – reiškia – eiti pašaukimo keliu, kuris reikaluja trijų dalykų: turėti gryną sąžinę, uoliai eiti savo pareigas ir, svarbiausia, kasdien kurti, kurti ir kurti savo kuriamąjį darbą...". M. Gustaitis ir iš klasės katedros, ir iš sakyklos švietė, dorino tautą ne tik žodžiais, bet ir savo pavyzdžiu.

Redagavimas. 1911 m. M.Gustaitis įsteigia ir iki 1914 m. redaguoja laikraštį „Žiburys“, „Žiburio“ draugijos, katalikiškos šviečiamosios paskirties leidinį.

Publicistika. M. Gustaičio parašyti straipsniai ir pamokslai, buvo spausdinami įvairiuose laikraščiuose bei žurnaluose. Jo rūpesčiu buvo išleisti leidinėliai visuomenei aktualiomis temomis: „Marijampolės Lietuvaičių Progimnazijos atsišaukimas į visuomenę”, 1910; „Lietuvos vyčių dovanėlė” – Chicago, 1915; „Amerikos mokykla“, Seinai, 1919.

Monografijos. M. Gustaitis matė nepaprastą savo mokytojų, bendražygių pasiaukojimą „vardan tos Lietuvos“, todėl suprato pareigą įamžinti išėjusiųjų amžinybėn darbus, kad jie išliktų kitų kartų atmintyje, kad žmonės turėtų iš kur semtis jėgų, turėtų pavyzdį. M. Gustaitis parašė šias monografijas: „Kunigas Antanas Tatarė: Jo gyvenimas, charakteristika ir raštai“ (Vilnius, 1913) – apie pirmąjį lietuvių beletristą didaktą, „Pamokslų išminties ir teisybės“ autorių A. Tatarę; „Kun. J. Galeckas“ (Lazdijai, 1924) – apie savo darbuose Lietuvai išsieikvojusį ir tik 50 tesulaukusį kunigą Juozą Galecką, kovotoją su lenkų grobuonimis, lenkų kankintą Dzūkijos švietėją, visą savo gerą paaukojusį vargstančių labui; „Petras Kriaučiūnas“ (Kaunas,1926) – apie savo Marijampolės gimnazijos mokytoją knygnešį, vėliau bendradarbį, lietuvių tautinės dvasios žadintoją P. Kraučiūną; „J.Basanavičius ir „Aušra““ (Kaunas, 1927) – pie lietuvių inteligentijos žadintoją tautos atgimimui Joną Basanavičių. Dar išleido knygeles apie M. Sarbievijų, Julijų Cezarį, A. Mickevičiaus „Poną Tadą“.

Kraštotyra. M. Gustaitis rinko pats ir ragino kitus rinkti dzūkų pasakas, dainas, padavimus. Pats eilėmis aprašė Rimiečio ir Punsko ežerų, Lazdijų Pilaitės legendas, istorinę Kryžių bažnyčią prie Dusios ežero, Rudaminos piliakalnį. Liko neišspausdinta drama apie šalia vienas kito esančius ežerus „Gaustas ir Zapsė“. Gustaitis organizavo tautosakos ir vietovardžių, vietos faunos ir floros registravimo, eksponatų rinkimo darbus. 1923 m. gimnazijoje pradėtas kurti muziejus. Jaunimas entuziastingai įsitraukė į kraštotyros veiklą – rinko eksponatus, rengė patalpą, gamino lentynas ir stalus eksponatams. 1925 m. „Židinyje“ išspausdintas M. Gustaičio straipsnis „Laikas Dzūkijai kurtis muziejų“. Taigi, M. Gustaitis – pirmojo Dzūkijos muziejaus įkūrėjas.

Vertimai. Motiejus Gustaitis gerai mokėjo lenkų, rusų, vokiečių, lotynų kalbas. Naudojosi prancūzų, italų, anglų literatūra. M. Gustaitis buvo geriausias lenkų kalba rašiusio poeto Adomo Mickevičiaus tyrinėtojas ir žinovas Lietuvoje, gal todėl A. Mickevičiaus kūrinių išvertė daugiausia: „Krymo sonetus“, 2-ąją „Vėlinių“ dalį, „Farį“, „Odę jaunystei“, „Konradą Valenrodą“. Labai mėgo romėnų autorius, iš lotynų kalbos vertė Vergilijų, Horacijų, Ovidijų, lietuvių poetą M. Sarbievijų, rašiusį lotyniškai. Vertė lenkų poetų J. Slovackio, L. Kondratovičiaus kūrinius, iš prancūzų kalbos – V. Hugo, Š. Bodlerą, iš rusų kalbos – A. Puškiną, J. Baltrušaitį.

Stilistika, literatūros teorija. M. Gustaičio „Stilstika“ – pirmasis stilistikos vadovėlis Lietuvoje. Pavyzdžiams šiame vadovėlyje pasitelkti lietuvių autorių kūriniai. Tuo metu tai buvo puiki mokymo priemonė, vienu metu supažindinanti su literatūros teorija ir su lietuvių autoriais, visai nekreipiant dėmesio į jų politines pažiūras ir ideologiją.

Poezija. M.Gustaitis – pirmasis lietuvių poetas simbolistas, filosofinės lyrikos pradininkas. Jo poezijoje vyrauja ne jausmas, o mintis. M. Gustaitis – poetas iš prigimties, bet laiko poezijai jam beveik nelikdavo. Anot poeto V. Mykolaičio-Putino, Gustaitis – gilios refleksijos, maldingos ekstazės ir abstrakcijos mintytojas, į gyvenimą žiūrįs iš idėjų ir pareigų aukštybės. Eilėraščiuose primygtinai pabrėžiamas grynas idealizmas ir viršžemiškų aukštybių pamėgimas. Motiejaus Gustaičio eilės pasižymi geru garsų derinimu – puikia orkestracija. Dėl dažno širdies įvaizdžio jis buvo vadinamas „širdies poetu“. Pirmuosius eilėraščius Gustaitis sukūrė Šveicarijoje ir Balandžio slapyvardžiu spausdino „Tėvynės sarge“, „Draugijoje“. Amerikoje išleido pirmąsias poezijos knygas: „Aureolė“, „Meilė“, „Tėvynės ašaros“ (1914). Kitos poezijos knygos: „Erškėčių taku“ (1916), „Sielos akordai“ (1917), „Varpeliai“ (1925), išėjo Lietuvoje.

Tolerancija. Gustaitis – tolerancijos etalonas. Jis puikiai su visais sutarė ir sugebėjo į bendrą darbą tėvynės labui įtraukti įvairių pažiūrų žmones, vengė politinių ir ideologinių ginčų kaip pernelyg primityvių, nukreiptų tik į vartotojiškumą, paminant idealus. Motiejus Gustaitis nesusikompromitavo net mažmožiuose.

Vytautas Kairiūkštis

Prie Jiesios, Rinkūnų kaime, 1930 m. birželio 17 d. gimė kompozitorius ir dainininkas Vytautas Kairiūkštis. Jis Rokų mokyklos muzikos mokytojai G. Sauspreikšaitienei pasakojo, kad į svečius atvažiuojantys draugai stebėdavęsi aukštais Jiesios skardžiais, kurie kaip siena stūksojo visai šalia Kairiūkščių sodybos ir sakydavę, kad jis negalėjo gimti ne menininkas. Kairiūkščio gimtinė – tikra grožio pajautos įkvėpėja. Iš jos dabar telikęs tik sodas, bet kaimo gyventojai dar parodo Kairiūkštynę, parodo, kur būsimasis kompozitorius laukdavo traukinio Kaunan.

Kompozitorius Vytautas Kairiūkštis su Rokų mokyklos muzikos mokytoja Gražina Sauspreikšaitiene

Profesorius pasakojo, kad jo tėvai turėję labai gražius balsus – giedoję bažnyčios chore, be jų neapsieidavusi nė viena šventė, jie buvę gyvas pavyzdys būsimajam kompozitoriui ir dainininkui. Kartą per vienas kaimo vestuves,

dar visai mažas būdamas, V. Kairiūkštis pirmą kartą išgirdęs armoniką ir iš to susižavėjimo nėjęs miegoti, kad tik išgirstų visus grojamus kūrinius. Dėl nuovargio bei įtempto klausymosi net užmigęs. Tėvai išsigandę, kad vaikas neatsikelsiąs. Po to tėvų labai prašęs nupirkti armoniką, bet nebuvę iš ko: namai sudegę, karas. Tada būsimasis kompozitorius pats dirbdinęsis nuosavą instrumentą iš degtukų dėžučių ir kojinaičių gumų, kurias ištempdavęs ant dėžutės ir išgaudavęs garsus.

Būdamas dešimties metų, būsimasis Lietuvos konservatorijos profesorius mokėjo dirbti visus ūkio darbus, nes tėvas, kad nepaimtų į kariuomenę, turėjo įsidarbinti geležinkeliečiu (dirbančių prie geležinkelio į karą neimdavo). Po visos dienos darbų vaikas būdavo taip pavargęs, kad net nepajėgdavo nueiti į Jiesią išsimaudyti – krisdavo sode į rasą ir užmigdavo. Besimokydamas Jėzuitų gimnazijoje, V. Kairiūkštis giedodavo solo Garliavos bažnyčioje, buvo Jėzuitų bažnyčios choristas. Dainininkas Petras Oleka, išklausęs V. Kairiūkštį, patarė šiam stoti į konservatoriją, tik įspėjo, kad būsią sunku, nes V. Kairiūkštis nesimokęs muzikos. V. Kairiūkštis LTSR konservatorijoje dainavimo mokėsi pas patį Kiprą Petrauską, o kompozicijos – pas Julių Juzeliūną. Kompozitorius iš pajiesio parašė daug mokslinių straipsnių, sukūrė vokalinių ciklų, instrumentinių, solo, choro kūrinių, oratoriją-poemą „Vakaro misterija“, siuitą chorui ir fortepijonui „Sakmė apie didžiąją meilę“, simfoninę poemą „Daina apie arą“, „Jaunatvišką uvertiūrą“ simfoniniam orkestrui. Išgirdę populiariąją „Aš viską viską užmiršau“, žinokime, kad tai mūsų kraštiečio sukurta daina, juokais vadinama „Sklerotikų himnu“ (žodžiai A. Baltakio).

Petras Babickas

Petras Babickas Kauno radiofone

Rinkūnų kaime, netoli V. Kairiūkščio tėviškės, įsikūrė rašytojas Petras Babickas (1903–1991). 1931 m. jis gavo Lietuvos Šaulių sąjungos premiją už apsakymų rinkinį „Vakar“, kuriame aprašomos kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės, ir Rinkūnų kaime, prie Jiesios upelio, savo jėgomis pasistatė namą. Kadangi kurį laiką buvo Vytauto parko tvarkytoju, tai ir sodybą apsiželdė yptingai – egzotiniais augalais, tam kvietėsi sodininką Macevičių.

Petras Babickas kasdien traukiniu važiuodavo į Kauną. Savo prisiminimuose finansininko A. Rimkos dukra, žymi arfininkė Elena Rimkaitė rašo, kad vaikystėje mėgdavo būti kalbinama Petro Babicko, Lietuvoje visiems žinomo radijo laidų vaikams autoriaus ir vedėjo. Vos įlipę į traukinį, Rimkos iš karto išgirsdavę linksmą Babicko balsą: „Ateikit čia! O,

mano simpatija, gražioji Elena, sėsk šalia manęs!“ Kiekvieną kartą, važiuodamas pro baigiamą statyti kalbininko Napalio Grigo namą, kartodavo: „Tai bjaurybė Grigas! Pavogė mano namo modelį!“

Meilę ir visą gyvenimą, paaukotą Lietuvai, liudija ir įvairiaspalvė P. Babicko veikla, darbai, nuveikti „vardan tos Lietuvos“.

Petras Babickas su broliais karininkais

Poezija. Petrą Babicką galime pavadinti tikruoju miesto poetu: jis visuose eilėraščiuose vaizdavo miestą ir jo žmones – vairuotojus, policininkus, studentus, valdininkus. Petro Babicko žodynas maištingas ir šiurkštus, raiška ekspresyvi. Jo poezijai būdingas optimizmas, dinamiškumas, plakatiškumas, publicistiškumas. Tą iliustruoja rinkiniai „Geltona ir juoda“ (1930), „Žmogaus remontas“(1934).

Kūryba vaikams. Knygelėse vaikams Babickas su mažaisiais skaitytojais kalbasi kaip su sau lygiais, o kartu – lengvai, žaismingai. Knygeles „Nuostabi Jonuko kelionė“ (1929), „Tra-ta-ta“(1930), „Murziukas“ (1935) iliustravo pats autorius. „Murziukas“ apdovanotas LRK jaunimo premija. P. Babicko apsakymėliai vaikams pasirodydavo kone kiekviename leidinio vaikams „Žiburėlis“ numeryje.

Publicistika. Dar gimnazisto Petro Babicko korespondencijas ir nuotraukas spausdindavo „Vairas“, „Vienybė“, „Žiburėlis“, „Židinys“, „Naujoji Romuva“, „Trimitas“, „Karys“, „Skautų aidas“. P. Babickas buvo vakarietiško tipo žurnalistas, rūpinosi kultūriniu estetiniu visuomenės švietimu. Tą įrodo ne tik gausūs straipsniai to meto laikraščiuose ir žurnaluose, bet ir apybraižų knygos su nuostabiomis Babicko fotografijomis – „Gintaro krantas“ (1932, 1938, 1958), „Marių pasakos“ (1933), „Elada“ (1939), „Brazilija“ (1951 m., jau emigracijoje). 1940 m. Jis išleido publicistikos knygelę jaunimui „Gyvenimas – laimė“. Babickas – vienas geriausių tarpukario žurnalistų.

Fotografija. P. Babickas pirmasis Lietuvoje ėmė rengti fotoreportažus. Pats įspūdingiausias fotoreportažas buvo 1939 m. spalio 29 d. užfiksuotas Vilniaus ir Vilniaus krašto grąžinimas Lietuvai. P. Babickas – taip pat ir meninės fotografijos pradininkas. 1932 m. gruodžio 18 d. Nepriklausomų dailininkų draugijos salone surengė pirmąją Lietuvoje personalinę meninės fotografijos parodą. Joje buvo eksponuojama apie 300 nuotraukų. 1933 m. P. Babickas įkūrė, redagavo ir leido žurnalą „Foto mėgėjas“. Buvo „Mūsų Vilniaus“ redaktorius. 1933 m. įkūrė Lietuvos fotomėgėjų sąjungą, kuri per savo gyvavimą suorganizavo keturias

parodas. 1937 m. Paryžiuje vykusioje Pasaulinėje meno ir technikos parodoje Petro Babicko fotografijos buvo įvertintos aukso medaliu.

Radijo laidos. 1926 m. pradėjęs dirbti Kauno radiofone P. Babickas buvo pirmasis Lietuvoje radijo diktorius, vaikų valandėlių vedėjas, tituluojamas „Radijo dėde“. Pasižymėjo maloniu, išraiškingu balsu. Vėliau Petras Babickas dirbo radiofono direktoriumi – įkūrė sveikatos, technikos, švietėjiškas, muzikines, literatūrines laidas, laidas kaimui, ypač populiari buvo „Pupų Dėdės pastogė“, vedama su aktoriumi P. Biržiu. Ne kartą radijuje talkindavo ir garsioji aktorė Unė Babickaitė. P. Babickas užmezgė ryšį su Valstybės teatru ir ne tik visa Lietuva, bet ir Portugalija galėjo klausytis operų – 1928 m. Kauno radijo stotis įėjo į didžiausių ir galingiausių pasaulio radijo stočių ketvertuką. Radijo direktoriaus rūpesčiu kiekvieną sekmadienį žmonės galėjo klausytis Šv. Mišių. Petras Babickas parašė apie 20 radijo vaidinimų.

Rokų gimnazijos kraštotyrininkai prie rašytojo Petro Babicko namelio

Kinas. Petrą Babicką galėtume laikyti ir dokumentinių filmų pradininku Lietuvoje. 1931–1934 m. jis stažavosi Maskvos kino institute. Sukūrė trumpametražius filmus Švietimo ministerijos prašymu apie rašytojus ir visuomenės veikėjus M. Jankų, A. Jakštą-Dambrauską, J. Šliūpą, G. Petkevičaitę-Bitę, generolą J. Bulotą, ilgo metražo juostą ,,Lietuva vasarą”.

Kelionės. J.Babickas apkeliavo Vakarų Europą, Mažąją Aziją, Šiaurės Afriką, Ameriką. Visus įspūdžius aprašė, fotografavo.

Kraštotyra. Dirbdamas Jurbarke, P. Babickas iš valstiečių užrašinėjo pasakas. Mėgo po Lietuvą važinėti dviračiu, rinkti tautosaką, muziejines vertybes, ypač juostas, medžio ir gintaro dirbinius. 1941 m. Vytauto Didžiojo karo muziejuje P. Babickas įkūrė Raudonojo teroro muziejų. Šio muziejaus įkūrimas – priežastis, kodėl Petras Babickas negalėjo pasilikti Lietuvoje.

Rimtas Kalpokas

Nuo Petro Babicko sodybos perėję tris geležinkelio tiltus per Jiesią, Vingytės kaime, Čigonkalnio papėdėje, kur Jiesia daro grakštų lanką, rastume žolėmis apaugusius pamatus. Čia, prie pat upelio, skardžių mūru nuo visų vėjų saugomas tarpukariu stovėjo tvarkingas, dailus, medžio drožiniais išpuoštas vasarnamis. Jame gyveno dailininkas Rimtas Kalpokas, jo žmona ir tarnaitė. Kalpokai turėjo prijaukintą stirniuką. R.Kalpokas mėgdavo tapyti, grožėdamasis Jiesios skardžiais, slėniais. Vasarnamio kambariuose buvo daug paveikslų. Žiemą ant Jiesios dailininkas įrengdavo didelę čiuožyklą. R. Kalpokas labai mėgdavo čiuožinėti ir pas draugus, gyvenančius pajiesyje, žiemą dažnai atčiuoždavo Jiesia.

Dailininkas Rimtas Kalpokas gimė 1908 m. balandžio 18 d. Miunchene, garsiojo Lietuvos peizažisto Petro Kalpoko šeimoje. 1935 m. R.Kalpokas baigė Moncos dailės institutą Italijoje. Jis žinomas tapytojas, grafikas. Dailininkas iliustravo daugiau kaip 40 knygų. R. Kalpoko sodyba sudegė per karą – 1944 m.

Išlikę Rimto Kalpoko namo pamatai

Finansininko A.Rimkos dukra atsiminimuose rašė, kad Rimtas Kalpokas buvo tolimiausias jų kaimynas, nors gyveno tame pačiame Vingytės kaime: „Vingytės kaimas nedidelis. Jis įsispraudęs slėnin vingiavo kartu su Jiesia. Kai laukdavom traukinio Pajiesio stotelėj ar eidavom nuo stotelės geležinkeliu, Kalpokas ginčydavosi su Boruta, katras jų artimesnis mūsų kaimynas. Boruta net įsikarščiuodavo besiginčydamas, o Kalpokas sakydavo: „Aš gi su Rimka vienam kaime gyvenu, tai kas arčiau gyvena? To paties kaimo gyventojai." Boruta pats pirmas pradėdavo juoktis. Po kurio laiko (savaitės arba dviejų) vėl įsileisdavo į ginčą šiuo klausimu. Iš tikrųjų atstumas turbūt buvo vienodas, tik Boruta gyveno ant kalnelio, o Kalpokas tolėliau, bet pakalnėj."

Kazys Boruta

Iš pakalnės, kurioje gyveno dailininkas Rimtas Kalpokas, pakilę į kalną, Čigonkalniu vadinamą, atsidursime jau kitame, Ražiškių kaime. Čia, Čigonkalnio viršūnėje, gyveno rašytojas Kazys Boruta (1905-1965). 14 arų sklypą rašytojas nusipirko iš kalbiniko N. Grigo, nusižiūrėjęs šią vietą čia besisvečiuodamas. Dienoraštyje apie tai K. Boruta rašė: „Traukė mane atsidėti kūrybiniam darbui, bet trukdė miesto aplinka ir kasdieniniai rūpesčiai (...). Pagaliau suradome netoli Kauno Pajiesyje šlaitą, kurio aplinkinis vaizdas vėl mane pritraukė fiordų prisiminimu." 1938 m. pats rašytojas pradėjo lyginti kalną – ruošė namui aikštelę, nes po ilgų klajonių metų norėjo turėti savo šeimai ir sau ramią vietą kūrybai ir poilsiui. Tais pačiais metais Liudvinavo meistrų paruošta medžiaga dešimčia vežimų buvo atgabenta į Čigokalnį. K. Boruta, būdamas geros širdies ir norėdamas padėti vargstantiems, iš darbo biržos į namelio statybą parsivesdavo bedarbių, iš anksto gerai sumokėdavo, o šie po to jau nesirodydavo. Netekęs kantrybės rašytojas net telegrafavo broliui Jonui: „Atvažiuok į Pajiesį, ba padegsiu."

Rašytojo Kazio Borutos namelis ant Čigonkalnio.

Atvažiavus broliui, namas buvo greitai pastatytas, bet kadangi projektas buvo brolio Jono, tada dar studento, namo negalėjo pristatyti, todėl 1939 m. architektas Klimavičius projektą padarė savo vardu. Tų pačių metų ankstyvą pavasarį rašytojas su žmona Ona ir dukrele Egle čia apsigyveno. Kalne pasodino obelų sodą, palangėje – vynuogę, dovanotą šventraščio vertėjo arkivyskupo J. Skvirecko, nutiesė takus, pavadintus „Gyvenimo tempas“, „Ramybės tempas“. Prasidėjus karui, kad gestapininkų nebūtų suimtas, su šeima pasitraukė į Vilnių, kur būtų mažiau pastebimas. Dienorštyje įrašė: „Nieko nenorėjau vežti iš Pajiesio, nebent tik būtiniausius daiktus. Aš palikau net savo biblioteką ir rankraščius su rašomuoju stalu.“ Įdomią K. Borutos rašomojo stalo ir knygų spintos istoriją papasakojo rašytojo duktė Eglė Borutaitė-Makariūnienė, fizikė, fizinių mokslų daktarė. Rašytojas visiems sakydavęs, kad jo rašomasis stalas ir knygų spinta pagaminti iš tėvo karsto lentų. Tai išgirdusius apimdavo siaubas. O viskas buvę daug paprasčiau: neturėdamas nei rašomojo stalo, nei spintos, rašytojas paprašė tėvą atiduoti ąžuolines lentas, laikomas karstui, mat seniau būdavo mada dar jaunystėje pasiruošti geros medienos karstui. Kazys Boruta sakęs: „Tu, tėve, gyvensi dar šimtą metų, o man stalo ir spintos reikia dabar.“

Knygų spinta iš tėvo karsto lentų

Kalėdamas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime, rašytojas sielojosi ne tiek dėl savęs, kiek dėl žmonos Onos Kazanskaitės-Borutienės, kuri laukėsi kūdikio. K. Borutos tėvai ir pažįstami visaip stengėsi padėti jaunajai šeimai, bet veltui. Tada motina nusprendė eiti pas patį Lietuvos prezidentą A. Smetoną, maldauti už sūnų. Kaip visuomenininkė – kaimo moterų draugijos pirmininkė – ji priėjo prie valdžios, šiaip taip išprašė leidimo pasimatyti su sūnumi, o dėl marčios prezidentas liepė kreiptis į prokurorą. Prokuroras sutiko už solidų užstatą iki teismo paleisti marčią, ko gero, nesitikėdamas, kad tą užstatą ūkininkų šeima pajėgs duoti. „Ona buvo paleista už 50.000 litų užstatą. Tėvas surašė visą ūkį – su gyvu ir negyvu inventoriumi, ir nuvažiavo pas prokurorą“ (Iš M. Borutaitės-Bajerčienės atsiminimų). Vėliau poeto liūdesį praskaidrindavo prie kalėjimo atėjusi žmona, kurią jis pamatydavo pro kameros langą. Pradžioje ji ateidavo viena, paskui su naujagime dukryte.

1941 m. mirus žmonai, netekęs pusiausvyros, regėdamas bjaurią karo prievartą, žudynes, rašytojas, ieškodamas nusiraminimo ir įkvėpimo, Pajiesyje, kur buvo laimingiausias su savo šeima, įkvėptas aplinkos grožio, 1944 m. per keletą savaičių parašė apysaką „Baltaragio malūnas“. Dar nė vienoje rašytojo knygoje žmogus nebuvo taip trgiškai pralaimėjęs, taip baisiai žuvęs. Meilės kova

prieš blogio demonus, kaip ir paties K. Borutos gyvenime, romane parodoma beviltiška. Po karo Pajiesin rašytojas atvažiuodavo atostogauti. Lauke, prie stalelio, rašė, vakarais klausydavosi lakštingalų. Pajiesys rašytojui buvo tarsi ramybės stotelė, dienoraštyje jis rašė: „Tegul stovi Pajiesys kaip namų pasiilgimas." Vėliau, kai čia jau gyveno brolio Jono šeima, atvažiuodavo ir dažniau, organizuodavo aplinkos tvarkymo talkas, kasdavo naujas terasas. Tačiau ne vien nusiraminimo salelė buvo pajiesys – keletą metų prieš mirtį K. Boruta rašė: „Ar ne paskutinį kartą buvau Pajiesyje? Sukilo atsiminimai kaip vaiduokliai ir sukėlė baisų nerimą."

Kovotojas. Kazys Boruta visuomet drąsiai išsakydavo savo pozicijas, priešinosi bet kokiai prievartai ir priespaudai, todėl ir kalėjo prie visų valdžių. Anot rašytojo J. Baltušio, K. Boruta „niekada nedarė to, ko nediktavo jo sąžinė, neliepė širdis". 1924 m. už pasipriešinimą mokytojų seminarijos vadovybei, neleidusiai švęsti Gegužės pirmosios, K. Boruta pašalintas iš seminarijos. 1925 m. pašalintas iš Kauno universiteto už protestą dėl kareivio komunisto nuteisimo mirties bausme. 1927 m. suimtas ryšium su Tauragės sukilimu. K. Boruta emigravo į Latviją, bet 1928 m. iš ten buvo ištremtas dėl antifašistinės veiklos. 1933 m. suimtas ir Lietuvos kariuomenės teismo nuteistas 4 metams už antifašistinius straipsnius ir laiškus. 1946 m. nuteistas 5 metams kalėti už nacionalistinę veiklą.

Kazys Boruta su žmona ir dukrele Egle

Poetas. 1925 m., dar besimokydamas universitete, Kazys Boruta išleido avangardinių eilėraščių rinkinį „A-lo", 1927 m. – rinkinį „Dainos apie svyruojančius gluosnius". 1927 m. Rygoje išėjo antifašistinių eilėraščių rinkinys „Kryžių Lietuva". Poetui kalint, 1934 m. draugai išleido jo naujų eilėraščių rinkinį „Duona kasdieninė". Išėjęs iš kalėjimo, poetas 1938 m. parašė rinktinę „Eilės ir poemos".

Prozininkas. 1928 m., gyvendamas Rygoje, Kazys Boruta išleido apsakymų knygą „Drumstas arimų vėjas" ir apysaką ,,Namas Nr.13", už kurios platinimą Lietuvoje grėsė 5 000 litų bauda. Patį rašytoją labai primena apysakos „Mediniai stebuklai" (1938) pagrindinis veikėjas menininkas ir maištininkas Vincas Dovinė. Liaudies išsivadavimo kovas rašytojas vaizduoja 1926–1935 m. parašytoje apysakoje „Saulę ant savo pečių parnešti išėjo". 1945 m. išleistas romanas „Baltaragio malūnas" susilaukė galybės leidimų ir vertimų, pastatytas teatre, pagal jį sukurtas filmas „Velnio nuotaka".

Publicistas. 1927 m. K. Boruta Rygoje išleidžia almanachą „Audra“. Rašytojas buvo pažangaus žurnalo „Trečias frontas“ vienas iniciatorių. 1931 m. jis ėmė leisti literatūrinį almanachą „Darbas“, kuriame pasirodė ir pirmasis tada dar spaustuvės darbininko J. Baltušio kūrinys. Vėliau K. Boruta bendradarbiavo „Kultūroj“, „Prošvaistėj“, išrinktas žurnalo „Dienovidis“, kurį pasuko pažangia kryptimi, sekretoriumi. 1945 m. išrinktas į Rašytojų sąjungos žurnalo „Pergalė“ redkolegiją. Boruta parašė ir mokslo populiarinimo dviejų dalių apybraižą „Kelionė į Šiaurę“ (1938–1939).

Vertėjas. Vertimais Kazys Boruta užsidirbdavo kasdieninės duonos kąsnį. Rašytojo vertimai itin profesionalūs, į juos, anot jo paties, įdėta daugiau negu savo kūrinį rašant. Vienas geriausių lietuviškų vertimų – A. Tolstojaus romanas „Petras Pirmasis“. Pavykę H. Ibseno dramų, V. Majakovskio, V. Vitmeno poezijos, operų libretų vertimai.

Napalys Grigas

Napalys Grigas jaunystėje
ir sulaukęs brandaus amžiaus

Kitoje Čigonkalnio pusėje, tame pačiame Ražiškių kaime, tik per įlomėlę, gyveno rašytojo Kazio Borutos kaimynas kalbininkas Napalys Grigas (1896–1972). Napalys Grigas 8 hektarus žemės Ražiškių kaime nusipirko iš nusigyvenusio savanorio Mališausko 1936 m. ir iš karto pradėjo statytis namą. Jį statė iš Rokų gamyklos plytų. Pastačius namą, reikėjo ūkvedžio ir šeimininkės. Šeimininkę surado per skelbimą laikraštyje. Žemės ūkio akademijos studentė Emilė Gliaudelytė, radusi skelbimą laikraštyje, kad reikalinga namų šeimininkė, nutarė padirbėti. Ūkvedys Kazimieras Varkalys ir Emilė tvarkė visą N. Grigo ūkį. Vėliau Varkalys vedė ir išėjo gyventi pas žmoną, o N. Grigo ūkyje liko viena Emilė. Ji užveisė didelį sodą. Pati sodino ir skiepijo medelius, daug skaitė, rinko įvairias veisles, domėjosi mokslu. E. Gliaudelytė į Žemės ūkio akademiją negrįžo ir mokslo nebaigė. Po karo, N. Grigui išvykus dirbti į Vilnių, Emilė viena augino sūnų Saulių, tvarkė ūkį ir dar važinėdavo į Vilnių sutvarkyti N. Grigo buities reikalų. Emilė nedirbo jokio viešo darbo. Šiek tiek pajamų gaudavo iš ūkio: parduodavo obuolius, kitus vaisius, medų, gėles. Labai šiltai bendravo su žmonėmis, visus žavėjo savo žiniomis, darbštumu, kuklumu ir meile bei pagarba aplinkai. Daugelis Rokų gyventojų eidavo pas Grigienę pirkti obuolių ir pasikalbėti. Iki šiol išlikęs didelis sodas, menantis šviesuolę Emilę Grigienę.

Napalys Grigas daug nusipelnė Lietuvos kultūrai, bet visuomenė mažai apie jį žino. Galbūt todėl, kad kalbininkas nepataikavo nė vienai valdžiai, visuomet gynė tiesą, dėl jos aukojo net karjerą. Jis turėjo stiprų kalbos jausmą, mielai

dalijosi kalbininko patirtimi. N. Grigas nerūkė, negėrė, buvo vegetaras, pacifistas, tolstojininkas, tikėjimo atžvilgiu indiferentas. Aplinkiniai dėl uždaro būdo jį laikė keistuoliu, bet pažinoję artimiau jį labai gerbė už dorumą, nesavanaudišką pagalbą.

Napalys Grigas – kalbininkas iš prigimties. Dar besimokydamas Kupiškio progimnazijoje, turtino savo kalbą iš A. Juškos žodyno. Biržų gimnazijoje gerai išmoko esperanto kalbą. Panevėžio mokytojų seminarijoje, vadovaujamas kalbininko J. Balčikonio, vertė pasakas, redagavo.

Napalys Grigas dirba

Perskaitęs kalbininko Kazimiero Būgos veikalų, pats ėmė rinkti žodžius K. Būgos norimam išleisti didžiajam „Lietuvių kalbos žodynui“ ir į šį darbą įtraukė kitus. Iš viso žodyno kartoteką N. Grigas papildė 5 000 žodžių iš gyvosios kalbos ir 45 000 žodžių iš raštų. Pusę milijono žodžių turintis 20 tomų lietuvių kalbos žodynas tokių pasiaukojančių kalbininkų, kaip N. Grigas dėka, – vienas didžiausių (o gal ir didžiausias?) pasaulyje. Žodynui žodžius rinko daug lietuvių – jie kaip tos darbščiosios bitutės pildė žodyno korio akis, Napalys Grigas užpildė visą korį, o kalbininkas Kazimieras Būga – visą avilį.

Mokydamasis Vytauto Didžiojo universitete, N. Grigas pakviestas dirbti kalbininko J. Jablonskio sekretoriumi. 1930 m. gabų auklėtinį dirbti „Lietuvių kalbos žodyno“ sekretoriumi pakvietė J.Balčikonis. N. Grigas vienintelis savo atkaklumo dėka iššifravo K. Būgos žodyno lapelių santrumpas. Kai profesorius J. Balčikonis, redaguodamas Žodyną, nežinodavo, ką kokia santrumpa reiškia, visuomet kreipdavosi į N. Grigą, o šis geriausiai jas išaiškindavo. Ištisas valandas N. Grigas galėdavo išsėdėti šifruodamas su didinamuoju stiklu sunkiai perskaitomus senuosius rankraščius – Bretkūno Biblijos, Brodovskio žodyno ir kitus. 1936 m. su kalbininku J. Senkumi Grigas keliavo po Vilniaus kraštą ir tikrino žodžių užrašymo tikslumą kortelėse nurodytose vietose. Tai buvo grandiozinis darbas kalbos tikslumo vardan. Vokiečių okupacijos metais N. Grigas paliko Žodyno redakciją nesutaręs su kalbininku P. Skardžiumi dėl darbo metodikos. Vėliau paaiškėjo, kad N. Grigas buvo teisus. P. Skardžius atsiprašė. 1942–1944 m. kalbininkas prabuvo ūkelyje prie Jiesios. Su malonumu darbavosi sode, rašė dienoraštį. Nuo 1945 m. jis pradėjo dirbti Enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidyklos redaktoriumi Kaune. Rinko medžiagą Lietuvių kalbos atlasui, papildė J. Barono „Rusų-lietuvių kalbų žodyno“ leksiką bei

frazeologiją. 1947–1957 m. vėl pakviestas dirbti prie žodyno – redagavo III–IV tomus, parengė didelį „Lietuvių kalbos rašybos žodyną“ (1948), kartu su kalbininku A. Lyberiu parašė „Lietuvių kalbos rašybos žodyną mokykloms“ (1956). 1957 m. N. Grigas išėjo iš darbo, kadangi nesutiko paklusti Lietuvos Mokslų Akademijos vadovybei ir pakeisti „Lietuvių kalbos žodyno“ sistemą, įtraukti į jį sakinių iš sovietinės spaudos. 1960 m. kiti kalbininkai N. Grigą prišnekino dirbti Vilniuje, Lietuvių kalbos institute. Kalbininkas buvo Terminologijos komisijos narys. Liko neišleistas didelis N. Grigo parengtas „Lietuvių kalbos patarėjas“.

Nuo 1926 m. N. Grigas aktyviai bendradarbiavo periodikoje: rašė kalbos klausimais, recenzijas, vertė. Daug kalbininko straipsnių galima rasti leidiniuose „Lietuva“, „Kalba“, „Kardas“, „Kultūra“, ,,Lietuvos mokykla“, „Naujoji Romuva“, „Švietimo darbas“. Sovietmečio spaudoje mažai bendradarbiavo, nes nepasitikėjo redakcijų darbuotojais, į apolitiškus straipsnius prikaišiodavusiais ideologinių sakinių.

N. Grigas labai mėgo važinėtis dviračiu, deja, perkasus Čigonkalnį ir nutiesus kelią į Garliavą, pasivažinėjimas judriu plentu tapo itin pavojingas. Kartą kalbininką partrenkė automobilis ir sunkiai sužalojo. Atgavęs sąmonę ir šiek tiek atsitokėjęs, mėgstąs vienatvę ir nepriklausomybę N. Grigas pabėgo iš ligoninės. 1972 m. liepos 15 d. buvo lemtinga – važiuojantį dviračiu netoli namų N. Grigą suvažinėjo automobilis. Mirus N. Grigui, žmona Emilė rūpinosi jo atminimo išsaugojimu. Ilgai rinkosi skulptorių antkapinio paminklo skulptūrai. Susibičiuliavo su skulptore Danute Danyte, kuri įamžino Napalio Grigo atminimą Romainių kapinėse. Ten pat 1992 m. palaidota ir Emilė.

Napalio Grigo sūnus Saulius su žmona dailininke Rita Kneipferavičiūte

Dabar kalbininko Napalio Grigo namuose gyvena jo sūnus Saulius – radijo inžinierius, ilgus metus dirbęs Kauno radijo matavimų technikos mokslinio tyrimo institute, keturių išradimų bendraautorius. Jo žmona dailininkė Rita Kneipferavičiūtė buvo kaimynystėje gyvenusio dailininko Rimto Kalpoko mokinė. Rita Grigienė, panašiai kaip ir Emilė Grigienė, mylėjo gėles ir grožį. Ji sukūrė gražių kompozicijų iš gėlių, senų buities reikmenų, tekstilės ir augalų.

Jovaišos

Nusileidę nuo Grigų sodybos kalno, perėję geležinkelį ir liepteliu perkirtę Jiesią, ten, kur tarybiniais laikais buvo Rokų valymo įrenginiai, galėtume pastebėti išlikusį nemažą ūkinį pastatą. Tai sodininko Jovaišos buvusios sodybos liudininkas. Jovaiša turėjo nemažą sodą, samdydavo Vingytės kaimo vaikus už 1 litą skinti serbentų. Kambariuose stovėdavo daug didžiulių butelių, mat šeimininkas raugdavo vyną. Mėgo gyvūnus – turėjo kalaitę Citrą, kuri neleisdavo Jovaišai maudytis – tuoj ištraukdavo (išgelbėdavo) iš Jiesios. Vėliau Jovaiša įsiveisė sidabrinių lapių ir nutrijų ūkį. Žvėrelius šerdavo kumeliukų ir nusenusių kuinų mėsa. Nuo tos sodybos, nelygu vėjo kryptis, sklisdavo negeras kvapas, drumstęs vasarotojų prie Jiesios idilę. Užtat Jovaiša per mėnesį uždirbdavo 1200 litų. Prieš pat karą Jovaiša vedė ir pasitraukė su vokiečiais.

Pas Jovaišą dažnai atvažiuodavo dvi jo seserys. Vyresnioji buvo ištekėjusi už atsargos karininko, amžino A. Rimkos studento (niekaip negalėjo pas A. Rimką egzamino išlaikyti). Jaunesnioji Jovaišaitė, vardu Jadvyga (gimusi 1903 m. Tbilisyje – mirusi 2000 m. Vilniuje), buvo balerina. Šokėjos karjerą ji pradėjo 1918 m. baleto studijoje Tbilisyje, būdama penkiolikmetė. Mokėsi italų šokėjos M. Perini studijoje. Nuo 1921 m. tobulinosi O. Dubeneckienės baleto studijoje Kaune ir šoko Kauno valstybės teatro operų spektakliuose, o 1925 m. debiutavo pirmajame lietuviškame baleto pastatyme L. Delibo „Kopelija“, kur atliko Studentės vaidmenį. 1927–1928 m. ji tobulinosi Paryžiuje. 1934 m. kartu su Lietuvos baleto trupe J. Jovaišaitė gastroliavo Londone ir Monte Karle. J. Jovaišaitė-Olekienė nuo 1941 m. iki 1963 m. be pertraukos šoko Lietuvos operos ir baleto teatre – atliko solinius vaidmenis. Režisierius Pavelas Petrovas, atsižvelgdamas į J. Jovaišaitės gabumus, specialiai jai pastatė „Pepitą Rozą“. J. Jovaišaitė-Olekienė dirbo ir pedagoginį darbą: 1928–1938 m. dėstė plastiką Kauno konservatorijoje (iki 1933 m. Kauno muzikos mokykla). 1941–1943 m. buvo Lietuvos operos ir baleto teatro baletmeisterė. 1952–1983 m. dėstė klasikinį ir istorinį šokį Čiurlionio menų mokykloje, konservatorijoje.

Jadvyga Jovaišaitė-Olekienė

Kaip prisimena E. Rimkaitė, ekonomisto Albino Rimkos dukra, J. Jovaišaitė labai mėgusi megzti. Megzdavo sėdėdama pievelėje ant kalno, laukdama traukinio, traukiny. J. Jovaišaitė daug pasakodavo apie jaunystę, praleistą Tbilisyje – ten gimė, mokėsi baleto meno. Ji buvo ištekėjusi už dainininko Petro Olekos (gimęs 1895 m. Maskvoje – miręs 1975 m. Vilniuje), kuris taip pat lankydavosi Vingytėje. Oleka dainavimo mokėsi Maskvoje, Italijoje, Prancūzijoje, buvo vienas lietuvių operos teatro kūrėjų. 1920 m. jis dainavo pirmajame lietuvių operos spektaklyje – D. Verdžio „Traviatoje“. Režisavo apie 20 operų. Sukūrė ir harmonizavo dainų. Dėstė konservatorijoje, jo studentai – A. Lietuvninkas, V.Blažys, E.Kaniava.

Kažkur prie Jovaišos ūkio galėjo būti ir pulkininkų Jakšto, Steponaičio, majoro Stanaičio vilos.

Albinas Rimka

Profesorius Albinas Rimka

Jovaišos ūkis šiaurinėje pusėje ribojosi su finansininko Albino Rimkos (1886–1944) ūkiu. A. Rimka, 1931 m., gavęs honorarą už vieną iš savo knygų, nusipirko sklypą iš savanorio Vingytės kaime. A. Rimka su šeima į Pajiesį persikraustydavo nuo ankstyvo pavasario. Kas norėdavo susitikti su juo, turėdavo atvažuoti į Vingytės kaimą. Kas sekmadienį Vingytėn savo mažu pilku automobiliuku atvykdavo Sruogos. Sruogų ir Rimkų šeimos visą laiką, iki pat šeimų narių mirties (ryšys nutrūko mirus Rimkienei, susirašinėjusiai su esančia emigracijoje Sruogiene), labai artimai bendravo. A. Rimka buvo liudininkas Sruogų vetuvėse. B. Sruogai mažametė Rimkų dukra Elenutė patikėdavo visas „paslaptis“. Atvažiavęs Pajiesin, B. Sruoga Rimkaitei skaitydavo ištraukas iš savo tuomet rašomo „Aitvaro teisėjo“ ir klausdavo, ar patinka. Jeigu nepatikdavo, mergaitė turėdavusi aiškinti, kodėl nepatinka.

Albinas Rimka gimė 1886 m. vasario 16 d. Skerpievių kaime, prie Lankeliškių, Vilkaviškio rajone. Kai tapukario Lietuvoje būdavo iškilmingai minima Lietuvos Nepriklausomybės diena – Vasario 16-oji, Rimkaitė būdavo tvirtai įsitikinusi, kad taip visas Kaunas švenčia jos tėvelio gimtadienį. A. Rimkos dukra prisiminimuose apie tėvą „Vaikinas iš Lankeliškių“ rašo, kad Lankeliškės buvo kalvota vieta, gal todėl Rimka taip mėgo kalnus: mylėjo Vilnių, kurio kalneliai priglaudė jo palaikus, gerai jautėsi Šveicarijoje, kur praleido dalį jaunystės, ir sklypelį įsigijo prie Jiesios skardžių, kalno papėdėje namelį pasistatė.

A.Rimkos gyvenimo kelias dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių buvo gana vingiuotas, bet turiningas, kupinas prasmingos ir kryptingos veiklos:

Albinas Rimka su žmona

Knygnešystė. Iki 1907 m. A. Rimka ūkininkavo gimtuosiuose Skerpieviuose, įrengė klėtelėje slaptą skaityklą, kūrė jaunimo savišvietos ratelius. Skerpievių ir aplinkinių kaimų vaikinai eidavo pas Rimką priedanga „baliavoti“, o iš tikrųjų skaitydavo lietuviškas knygas. A. Rimkos klėtelėje lankydavosi Lietuvos politiniame gyvenime tapę žinomais visuomenės veikėjais aplinkinių kaimų vaikinai: revoliucionieriai Z. Aleksa-Angarietis, V. Mickevičius-Kapsukas, būsimasis Lietuvos kariuomenės vadas, generolas V. Vitkauskas. A.Rimka visiems kartodavęs: „Mokslą išėję Lietuvai būsim naudingesni“. 1935 m. ta garsioji klėtelė perkelta į Vingytės kaimą.

Publicistika. Dar tebeūkininkaudamas, nuo 1905 m. A. Rimka bendradarbiavo lietuviškuose laikraščiuose. Laikraščių redaktorius stebino Karvelio slapyvardžiu pasirašyti brandūs straipsniai taisyklinga lietuvių kalba. 1908 m. A. Rimka pakviečiamas dirbti į „Lietuvos ūkininko“ redakciją. Globojamas žinomos visuomenės veikėjos F. Bortkevičienės, jis gyveno pas F. Grincevičiūtę kartu su būsimuoju prezidentu K. Griniumi, revoliucionieriumi V. Mickevičiumi-Kapsuku, matematiku ir kultūros veikėju Z. Žemaičiu. Tilžėje 1913–1914 m. atnaujino „Varpo“ leidimą. Po V. Kudirkos ir P. Višinskio

Albinas Rimka su dukrele maudosi Jiesioje

Prie Jiesios kalno

mirties A. Rimka – trečiasis „Varpo“ redaktorius. 1914–1917 m. JAV Rimka redagavo liberaldemokratinės pakraipos laikraščius „Ateitis“, „Jaunoji Lietuva“. Susidraugavo su JAV kultūros veikėjais J. Šliūpu, M. Petrausku, St. Šimkumi, K. Vairu-Račkausku, P. Čiurlioniu, R. Karuža. 1919 m. Rimka redagavo vienintelį tuo metu dienraštį „Lietuva“, o vėliau pradėjo dirbti Spaudos ir propagandos biuro vedėju. 1924 m. redagavo žurnalą „Lietuvos ūkis“. 1935–1940 m. jis buvo žurnalo „Ekonomika“ redaktorius.

Politika. 1911 m. caro valdžiai iškėlus bylą už nelegalių jaunimo būrelių organizavimą, A. Rimka emigravo. Persekiojamas caro žandarų, apsigyveno Tilžėje pas žinomą prūsų veikėją Mortą Zauniūtę. Vėliau pasitraukė į Šveicariją. A. Rimka – Lietuvos demokratų partijos 1914 m. programos pagrindinis autorius. Kelionėje laivu jam teko bendrauti su Rusijos KP vadu Leninu. Jie kalbėjęsi daugeliu ekonominių ir socialinių klausimų – išsiaiškino esą bendraminčiai – abiems rūpėjo visų žmonių, o ne saujelės išrinktųjų gerovė. Ir vėliau, prisimindamas šią kelionę, A. Rimka sakydavo: „Leninas – protingas žmogus“. 1917 m. Peterburge A. Rimka vadovavo liaudininkams. 1918 m. grįžo į Lietuvą ir aktyviai dalyvavo Lietuvos socialistų liaudininkų, Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų, Lietuvos valstiečių sąjungos (buvo jos atstovas Steigiamajame seime) ir Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos veikloje. 1920 m. A. Rimka išrinktas į Steigiamąjį seimą (atstovavo Lietuvos valstiečių sąjungai). A. Rimka – 1921 m. žemės reformos projekto kūrėjas. Šis projektas buvo labai pasisekęs ir tapo pavyzdžiu kitoms Europos tautoms. 1926 m. A. Rimka – K.Griniaus vyriausybės narys – finansų ministras.

Albino Rimkos duktė Elena – įžymi arfininkė, knygos apie A. Rimką autorė

Ekonomika. 1912–1914 m. Frankfurte prie Maino A. Rimka studijavo ekonomiką. 1918–1920 m. vadovavo Lietuvos Žemės ūkio ministerijos Statistikos skyriui, kartu buvo žemės reformos komisijos narys, o nuo 1921 m. – sekretorius. 1921–1923 m. Frankfurte prie Maino studijavo visuomenės ir prekybos mokslus, bendravo su B. Sruoga, V. Daugirdaite, J. Čiurlionyte, B. Dvarionu, F. Kirša. 1923–1940 m. dėstė Kauno universitete. 1930 m. A. Rimka gavo profesoriaus vardą. Dėstė statistiką ir ekonominę politiką. 1928–1939 m. gabusis ekonomistas – Lietuvos banko Statistikos ir ekonomikos informacijos skyriaus vedėjas. A. Rimka buvo labai kuklus, visada tardavosi su pavaldiniais. Išleido tris originalius statistikos vadovėlius, daug knygų apie Lietuvos ūkį įvairiais istoriniais laikotarpiais. A. Rimka – statistikos mokslo pradininkas Lietuvoje. Jo vadovėliai aukščiausio europinio lygio. Nuo 1940 m. jis – Vilniaus universiteto profesorius, pirmasis ekonomikos fakulteto dekanas. Ir dabar ekonomikos fakultete galima išvysti A. Rimkos biustą. Buvo išrinktas LTSR Mokslų Akademijos akademiku. Vokiečių okupacijos metais A. Rimkai

buvo siūlomos aukštos pareigos, bet jis atsisakė bendradarbiauti su okupantais. A. Rimkos veikalai nepraradę aktualumo ir šiandien. Ekonomistas A. Žilėnas („Lietuvos ūkis“, 1991.07.10) profesorių A. Rimką vadina „Lietuvos ekonomistų simboliu“.

Literatūra. A. Rimka studijavo šventus indų raštus, parašė knygą apie R.Tagorę, išvertė jo poezijos. Išleido knygelę „V.Kudirka savo raštuose“. Universiteto kalbininkai jo raštus rekomenduodavo skaityti lituanistams, kad pasimokytų taisyklingos lietuviškos kalbos.

Rašytojas Balys Sruoga žaidžia su Albinu Rimka šachmatais

Šachmatai. A.Rimka buvo labai geras šachmatininkas. Kiekvieną sekmadienį, kai tik būdavo gražus oras, Vingytėje vykdavo A. Rimkos ir B. Sruogos šachmatų turnyrai. B. Sruoga ir kiti svečiai visada pralošdavo A. Rimkai, nebent jis, norėdamas pakelti svečiui ūpą, kilniaširdiškai leisdavo laimėti. E. Rimkaitė prisiminimuose rašo, kad jai labai būdavo gaila pralošusių svečių, ypač B.Sruogos. Šachmatai išgelbėjo A. Rimką nuo represijų per 1926 m. perversmą. Visus vyriausybės narius suėmė, o Rimkos niekur nerado, mat jis per naktį pas Sruogas žaidė šachmatais, o po to Sofijos Čiurlionienės įspėtas pasitraukė į Vakarus, kur prabuvo, kol viskas aprimo.

Altruizmas. A. Rimkos sodyboje prieglaudą rado ne vienas mokslo siekęs žmogus. Ūkį tvarkė iš gimtųjų Lankeliškių parsikviesti, ten darbo neturėję samdyti žmonės – iš pradžių Daminykų, vėliau, šiems įsigijus nuosavą ūkelį, Mikulevičių šeima. Šeimininkavo A. Rimkos žmonos sesuo Onutė Bagdonaitė, garsi siuvėja, vietinių meiliai vadinta Rimkute. Ji pastogę čia turėjo iki pat savo mirties. Vėliau Rimkos sodyboje glaudėsi Rimkienės brolio vaikai.

Rokų gimnazijos kraštotyrininkai prie Albino Rimkos namo

Nors A. Rimka stengdavosi visiems, reikalingiems pagalbos, padėti, pats, prireikus pagalbos, jos negavo. 1944 m. vasarį profesorius į Vingytės kaimą atvyko maisto produktų. Nesutikus ūkvedžiui pavežti arkliais, brido ties Žygiais per Jiesią, sušalo, o Kaune, nakvodamas pas Pajaujus, nedrįso paprašyti šildytuvo. Peršalęs ir trumpai pasirgęs, vasario 27 d. mirė.

KARO METŲ PADARINIAI

1939 metų kovo 22 d. hitlerinė Vokietija iš Lietuvos atplėšė Klaipėdos kraštą. 1939 m. rugpjūčio 23 d. Maskvoje pasirašyta J. Ribentropo ir V. Molotovo Vokietijos-Tarybų Sąjungos nepuolimo sutartis ir papildomi slaptieji protokolai, kuriais pasidalinta Lenkija ir Balijos valstybės. 1939 m. spalio 10 d. pasirašyta Lietuvos ir Sovietų Sąjungos pagalbos sutartis – 1939 m. spalio 29 d. Lietuva atgavo Vilniaus kraštą, tačiau Lietuvoje atsirado tarybinės karinės bazės. Lietuviai labai džiaugėsi atgavę Vilnių, bet liūdnai juokaudavo: „Vilnius – mūsų, o mes – rusų“. Ypatingą vertę turi pajiesyje gyvenusio radijo diktoriaus, rašytojo, publicisto, fotografo Petro Babicko žodžiu ir fotoaparatu užfiksuotas Vilniaus grąžinimas. Kai Lietuva atgavo Vilniaus kraštą, jis, kaip korespondentas, su pirmaisiais lietuvių kariuomenės daliniais įžengė į Vilnių 1939 m. spalio 29 d. Tą žygį jis įdomiai aprašė ir padarė puikių dokumentinių nuotraukų.

1940 m. birželio 14 d. Tarybų Sąjungai įteikus ultimatumą (reikalauta sudaryti naują, Maskvai priimtiną Vyriausybę, įsileisti į Lietuvos teritoriją neribotą tarybinės armijos kontingentą), Lietuva nesiryžo ginklu pasipriešinti. 1940 m. birželio 15 d. Tarybų Sąjunga okupavo Lietuvą. 1941 m. birželio 14 d. prasidėjo pirmieji masiniai Lietuvos gyventojų trėmimai. Iš Rokų kaimo ištremtas Alfonsas Kulikauskas, iš Girininkų kaimo – Juozas Kazlauskas, pradinių klasių mokytojas. Jų trėmimo vieta ir tolesnis likimas nežinomi.

Iš visų Kauno kampelių matytas Rokų plytinės kaminas per karą nugriautas

1940 m. nacionalizuota Rokų plytinė ir pavadinta Valstybine Rokų plytine. Pirmasis plytinės direktorius iki vokiečių okupacijos buvo tos pačios plytinės darbininkas, komisaras V. Griškevičius, anksčiau dirbęs žiedinės krosnies darbininku. Tarybų valdžios laikotarpiu plytinės darbas nebuvo nutrauktas, rubliais mokėjo netgi šiek tiek didesnį atlyginimą, nors darbininkai dirbdavo jau tik po 8 valandas.

Vokiečių okupacija

1941 metų birželio 22 d. Lietuva pateko į pasaulinio karo sūkurį. Pirmomis karo dienomis netoli Rokų žuvo daugiau kaip 700 rusų kareivių. Jie palaidoti prieštankiniame įtvirtinime. Juos laidojęs Frandzeliavos kaimo gyventojas J. Abraitis kraštotyrinikei A. Skrinskienei rodė tą vietą. Žymės jokios nelikę, tik griovys. Galbūt kariai

perlaidoti? Išstūmusi sovietinius karius, Lietuvą okupavo Vokietija. Lietuvą valdė Vokietijos karinė, o nuo 1941 m. liepos pabaigos iki 1944 m. rudens – civilinė administracija. Į karinius vokiečių dalinius Lietuvoje buvo paimta apie 30 000 lietuvių, o priverstiniams darbams į Reichą išvežta apie 60 000 žmonių.

Prasidėjo masinės žydų žudynės. Nacistinės Vokietijos vadovas Adolfas Hitleris teigė, kad žydai nepriklauso net žemesniajai rasei, jie esą tiesiog ne žmonės. Jis skelbėsi pasaulio gelbėtoju nuo žydų pavojaus, o tą gelbėjimą suprato kaip visų žydų sunaikinimą. Nacių administracija organizavo žydų genocidą. 1941–1944 m. Lietuvoje buvo nužudyta apie 195 000 žydų (apie 96 % visų Lietuvos žydų). Iš viso Antrojo pasaulinio karo metais žuvo apie 6 milijonai žydų.

1941–1944 m. Lietuvoje buvo nužudyta apie 195 000 žydų (apie 96 % visų Lietuvos žydų).

Žydus gelbėjo rašytojas Kazys Boruta. Jis rinko pinigus ir maistą Onos Šimaitės gelbstimiems pasmerktiesiems žydų tautos atstovams. Savo bute karo metais slėpė žydų vaikus, priglaudė geto pabėgėlius. Profesorius Albinas Rimka vokiečių okupacijos metais savo sodyboje slėpė žydų tautybės mergaitę.

Angelė Ona Slavinskaitė-Baranauskienė (g. 1936 m.) pasakojo, kad vokiečių laikais žydus iš Vilijampolės geto atveždavo dirbti į Rokų plytinę. Juos lydėdavo žydų tautybės daktaras Abramovičius. Vietiniai žmonės, gyvenę prie plytinės, kiek galėdavo, sušelpdavo žydus maistu, ypač žydes motinas. Visi gamykloje dirbę žydai buvo nužudyti IV forte. Gyvas išliko tik daktaras Abramovičius, bet ir jis neteko visos savo šeimos. Po karo jis atvažiavo į Rokus atsidėkoti jo tautiečiams padėjusiems žmonėms, visus apdovanojo.

Eugenija Konstancija Slavinskaitė-Motiejūnienė (g.1937 m.) prisiminė, kai su seserimi būdamos dar visai mažos mergaitės mėtydavo per plytinės tvorą burokus, bulves, kad jų galėtų pasirinkti badaujantys žydai. Pasakojo, kad moteris žydes kartais išleisdavo pasirinkti maisto produktų iš vietinių gyventojų. Šie duodavę, ką turėdavę – dažniausiai pieno, duonos, kiaušinių, bulvių. Žydės į maistą stengdavosi iškeisti turimus vertingesnius daiktus, bet kaimietės jų daiktų nesigviešė, tiesiog padėdavo kuo galėdavo.

1941 m. rugpjūčio 2 dieną Kauno IV forte, esančiame Rokuose, pradėtos žydų žudynės. Tautos darbo apsaugos (TDA) bataliono kareiviai, vadovaujami leitenantų Juozo Barzdos ir Jurgio Skaržinsko, iš Kauno kalėjimo, buvusio A. Mickevičiaus gatvėje, atvarė pasmerktuosius žydus į IV fortą, kur jau laukė nacių karininkai ir kareiviai. Tarp šlaitų buvo iškastas keliolikos metrų ilgio ir kelių metrų pločio griovys, prie kurio grupėmis buvo varomi ir šaudomi žmonės. Per apie dvi valandas trukusias žudynes nacių bei TDA bataliono kareiviai nušovė 209 žmones: 170 Lietuvos žydų, 33 žydes, 1 JAV žydą, 1 JAV žydę ir 4 lietuvių komunistus.

1941 m. rugpjūčio 9 d. TDA 1-ojo batalijono 3-iosios kuopos kariai, vadovaujama leitenantų Juozo Barzdos ir Anatolijaus Dagio, iš Kauno kalėjimo A. Mickevičiaus gatvėje išvarė žydus į IV fortą. Forto viduje vyrai ir moterys buvo atskirti. Pirmiausia į nugaras buvo sušaudytos moterys, grupėmis atvarytos prie vienos iš karo belaisvių iškastų duobių. Vėliau prie duobių kraštų sustatyti ir sušaudyti vyrai. Sušaudžius grupę žydų, karo belaisviai juos apkasdavo žeme, tada šaudydavo kitą grupę. 1941 m. rugpjūčio 9 d. Kauno IV forte buvo nužudyti 534 žydai: 484 vyrai ir 50 moterų.

Paminklas holokausto aukoms IV forte

1941 m. rugpjūčio 18 d. Kauno geto žydų taryba gavo iš geto komendanto SA haupšturmfiurerio Frico Jordano įsakymą surinkti žydų vyrus inteligentus ir atvaryti prie geto vartų. Buvo surinkti 534 žydai neva darbui Kauno miesto archyve. Visi jie tą pačią dieną buvo nuvežti į Kauno IV fortą ir sušaudyti. K. Jėgerio ataskaitoje rašoma, kad 1941 m. rugpjūčio 18 d. Kauno IV forte buvo nužudyta 1812 žmonių: 698 žydai, 402 žydės, 1 lenkė, 711 inteligentų žydų iš Kauno (Vilijampolės) geto.

1941 m. rugsėjo 26 d. nacių kareiviai ir jų talkininkai apsupo geto (Vilijampolėje) Ariogalos ir Veliuonos gatves. Mirčiai buvo atrenkami pirmiausiai seneliai, ligoniai ir moterys. Oficialus akcijos pretekstas buvo tai, kad žydai esą šovė į nacių-vokiečių policijos karininką Vilį Kozlovskį. Pagal K. Jėgerio ataskaitą, tą dieną Kauno IV forte buvo nužudyti 1 608 žydai: 412 vyrų, 615 moterų ir 581 vaikas.

Rokų gyventojas Vytautas Meilutis (g. 1930 m.) su siaubu prisiminė, kaip jam, vienuolikmečiui, sutemus pėsčiam teko grįžti iš Panemunės į Rokus, praėjus kelioms dienoms po masinio žydų sušaudymo. Prie forto jis pamatė baltų šešėlių minią (tada dar nežinojo, kai tai cheminiai elementai, išsiskiriantys iš kiekvieno žmogaus kūno po mirties). Išsigandęs pradėjo bėgti, o šešėliai – iš paskos. Iš baimės vos atsigavo.

Rokų gyventoja M.Kairiūkštytė-Juškevičienė (g. 1918 m.) pasakojo, kad kai šaudydavo žydus, nieko nepraleisdavo plentu – nei pėsčio, nei važiuoto. Rokuose būdavo girdėti tik užvestų tankų gaudesys, kulkosvaidžio šūviai. Sušaudytuosius užpildavo nestoru žemių sluoksniu – į viršų veržda vosi kraujas, judėdavo žemė: galbūt krutinama sužeistų kūdikių, senelių ar suaugusiųjų. Karo pabaigoje, norėdami nuslėpti nusikaltimo prieš žydų tautą mastus, vokiečiai sušaudytuosius degino. Nepakeliamas tvaikas ir juodi dūmai tvyrojo virš Rokų.

Prie IV forto pastatytas paminklas holokausto aukoms idiš ir lietuvių kalbomis byloja: „Čia, IV forte, 1941 m. naciai ir jų vietiniai talkininkai nužudė apie 4 000 žydų, vien rugpjūčio 18 d. daugiau kaip 500 Kauno geto inteligentų.“ Paskutinį spalio mėnesio sekmadienį Kauno žydai renkasi paminėti aukų. Rokų gimnazijos mokiniai rugsėjo 23 dieną prisimena Žydų genocido dieną. Susirenka prie paminklo, pagal žydų papročius nužudytųjų atminimui iš akmenukų išdėsto menorą, skaito kūrinius žydų genocido tema.

Prie Jiesios esančiame Rinkūnų kaime, kur buvo įsikūręs radijo diktorius, rašytojas Petras Babickas, vokiečių laikais vadovavęs Kauno radiofonui ir Vytauto Didžiojo muziejuje įkūręs Raudonojo teroro ekspoziciją, buvo sušaudyti Garliavos žydai. P. Babickas įsitikino, kad okupantai vokiečiai ne mažiau žiaurūs už sovietus: holokaustas – ne tik žydų, bet ir visos Lietuvos tragedija.

Likus porai savaičių iki žudynių (rugpjūčio viduryje) Garliavos policininkai ir baltaraiščiai Garliavos ir aplinkinių kaimų žydus suvarė į miestelio sinagogą. 1941 m. rugpjūčio 28 d. juos varė į žudynių vietą – Rinkūnų kaimo slėnį. Policininkai ir baltaraiščiai apsupo žudynių vietą ir grupėmis vedė žydus prie duobės. Pirmiausia buvo šaudomi vyrai. Žudynės pradėtos pavakare ir baigėsi sutemus. Kai kurie bataliono kariai turėjo prožektorius ir pasišviesdami pribaiginėjo sužeistas aukas. Žudynių dalyvių liudijimu, buvo sušaudyta apie 300 žydų. K. Jėgeris nurodo, kad Garliavoje buvo nužudyti 247 žydai: 73 vyrai, 113 moterų ir 61 vaikas. Žudynių vykdytojai – 1-ojo lietuvių policijos bataliono 3-iosios kuopos atrinkti kareiviai ir vadai J. Barzda, A. Dagys, B. Norkus bei Garliavos baltaraiščiai ir policininkai. Įrašas ant paminklo Rinkūnų kaime idiš ir lietuvių kalbomis byloja: „Šioje vietoje hitleriniai galvažudžiai ir jų vietiniai pagalbininkai 1941. VIII. 28 nužudė 247 žydus – vaikus, moteris ir vyrus.“

Keršydama už sužlugdytą bandymą įsteigti lietuvių esesininkų legioną, okupacinė valdžia 1943 m. kovą uždarė Lietuvos aukštąsias mokyklas, suėmė ir išvežė į Štuthofo koncentracijos stovyklą 46 žymius Lietuvos inteligentus ir visuomenės veikėjus. Tarp jų ir dažnai Vingytės kaime pas profesorių Albiną Rimką besilankiusius rašytoją profesorių Balį Sruogą, agronomą pedagogą Joną Pajaujį, ekonomistą profesorių Vladą Jurgutį.

Traukdamasi iš Lietuvos, Vokietijos kariuomenė naudojo vadinamąją išdegintos žemės taktiką. Šimtai svarbių pramonės įmonių, tiltų, geležinkelio atkarpų, pastatų buvo susprogdinta, įrenginiai ir inventorius, žaliavų ir prekių atsargos išvežti į Vokietiją. Rokų plytinė karo metu nukentėjo nedaug, apgriautas tik kaminas, iš visų Kauno vietų rodęs kelią į Rokus. Vokiečių laikais plytinei vadovavo V. Abraitis.

Tarybinė okupacija ir rezistencija

Baigiantis karui ir artinantis tarybinei armijai, nuo tarybinių okupantų į Vokietiją ir kitas Vakarų Europos šalis iš Lietuvos pasitraukė daugiau kaip 60 000 žmonių, iš jų daug mokslininkų, aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokytojų, ūkio, meno, kultūros ir kitų veikėjų.

Pasitraukė ir radijo diktorius, poetas Petras Babickas. Svetur išėję jo rinkiniai pasižymi nostalgija – „Toli nuo Tėvynės“ (pirmasis iš visų lietuvių poetų išeivių rinkinys, išleistas ne Lietuvoj), „Eilėraščiai“ (1946), „Svetimoj padangėj“ (1947), „Dramblio kojos“ (1957). 1948 m. Buenos Airėse P. Babickas išleido knygą „Lietuva bolševikų okupacijoj“ Jurgio Manto slapyvardžiu. Tai buvo pirmieji autentiški jo įspūdžiai iš 1940 m. birželio dienų Lietuvoje. Ne tik pas mus, bet ir išeivijoje ši knyga yra bibliografinė retenybė, niekur ir niekada nebuvo paminėta tikroji autoriaus pavardė. 1950–1965 m. P. Babickas, gebėjęs bendrauti aštuoniomis kalbomis, dirbo Lietuvos pasiuntinybės Brazilijoje sekretoriumi, kultūros skyriaus vedėju ir spaudos atašė. Nuo 1958 m. Petras Babickas Brazilijoje vadovavo savaitinei radijo valandėlei „Lietuvos balsas“. Įsidėmėtini jo žodžiai per Rio de Žaneiro radiją: „Per Brazilijos valstybinį radiją kalbėti lietuviškai – nuopelnas mūsų gimtosios kalbos, nuostabios lietuvių kalbos, apie kurią garsusis prancūzų mokslininkas Elise Reclus yra parašęs: „Jeigu tautos vertė būtų sprendžiama pagal kalbos gražumą, lietuviai būtų pirmoje vietoje visų Europos tautų šeimynoje.“

Sovietų Sąjungos okupacinė valdžia į frontą mobilizavo apie 108 000 Lietuvos gyventojų. Jie po menko apmokymo buvo siunčiami į frontą, kur daugelis žuvo. Likusieji gyvi kariai tarybų valdžios buvo labai gerbiami, vadinami karo veteranais, Pergalės dienos proga jiems buvo ruošiamos iškilmingos šventės. Rokų apylinkėje taip pat buvo karo veteranų – žmonių, patyrusių visą karo siaubą: A. Čekavičius, P. Deimantavičius, J. Deimantavičius, J. Andriukaitis, J. Kizevičius, A. Sakalauskas, J. Radvilavičius, A. Dabašinskas, J. Viršutis, S. Šumauskas, J. Kupčinskas, S. Kaminskas, S. Rekus, A. Šichas, V. Petruševičius, S. Radzevičius, J. Navickas, V. Janulis, J. Ilmonas, J. Pečkys, V. Prakapavičius, A. Grabauskas, V. Kimbirauskas.

Rokų apylinkės II pasaulinio karo veteranai

1944 m. vasarą – 1945 m. pradžioje nacių Vokietijos okupaciją Lietuvoje pakeitė stalininės TSRS okupacija. 1940 m. rugpjūtį TSRS aneksuotos Lietuvos teritorija po Antrojo pasaulinio karo padidėjo nuo 56 000 iki 65 000 km^2. Pirmą kartą istorijoje Lietuvai kartu atiteko dalis Vilniaus krašto ir Klaipėdos

kraštas. TSRS okupuota ir aneksuota Lietuva buvo vėl oficialiai vadinama Lietuvos Tarybine Socialistine Respublika.

Paminklas Rokuose žuvusiems sovietų kariams

1944 m., traukiantis vokiečiams, Jiesios šlaituose žuvo daug kareivių. Ūkininkams, turintiems arklius, buvo įsakyta tuos karius palaidoti Vingytės kaimo smėlyne. Ant kareivių kaklų buvo numeriukai. Prie Rokų kolūkio kontoros sodo (dabar Rokų seniūnija) buvo pastatytas paminklas ir jame surašytos čia žuvusių kareivių pavardės – „Jie žuvo vaduodami mūsų apylinkę: Akuličius S. E., Ananjevas A. P., Amtilovas D., Avlosevičius I. S., Bactiorinas I., Čebotnikovas A. P., Čiganovičius K. A., Dubrovinas F. A., Filipovas P. I., Grišovas M. I., Gusevas V. I., Jariminas, Kartabajevas T., Kanovalčikas A. D., Korovinas A., Kuznecovas, Leonenka E., Lukanovas A. F., Makusevas I. M., Mazuras A. N., Milko A. D., Mišeninas V. F., Ombrijčeika P. A., Peinas I., Savčinkas S. K., Surtajevas M. G., Sutkovojus A. A., Surametovas I. G., Toslinkas, Vinokurovas D. N.

Puoselėdami nepriklausomybės idealus, tūkstančiai Lietuvos vyrų ėmė slapstytis ir partizanauti. Prasidėjo organizuotas lietuvių partizaninis karas. Iš Patamulšėlio kilęs Antanas Santockis Aukštosios Panemunės stribų būryje dirbo partizanų naudai, o vėliau perėjo į partizanų gretas, jo slapyvardis buvo Špokas. Sužeistas Patamulšėlio miške apsupusių kareivių, jis nusišovė. Jam tebuvo 27 metai. Po mirties Antanas Santockis apdovanotas Laisvės Kovos Kryžiaus Pasižymėjimo lapu. Iš Pavytės kaimo kilę partizanai Benas Juodsnukis-Žvangas, „Geležinio Vilko“ rinktinės „Kęstučio“ kuopos partizanų grupės vadas, ir Antanas Rakauskas-Vijoklis Ražiškių kaime, pas Štuopius esančiame bunkeryje, susisprogdino, išdavus buvusiam partizanui Mėnuliui iš Pavytės kaimo. Su jais Štuopių bunkeryje žuvo trys broliai partizanai Vasiliauskai. Ražiškių kaime veikė „Sakalo“ ir „Viesulo“ partizanų būriai. Armališkių kaime gimęs „Birutės“ rinktinės „Žiedo“ kuopos partizanas Pranas Puidokas-Žynys žuvo būdamas 20 metų amžiaus, išduotas agento. Iš Rokelių kaimo kilęs Vitas Pauža, „Geležinio Vilko“ rinktinės „Žiedo“ kuopos partizanas, žuvo 24 metų, jo kaimynas Justinas

Partizanas Antanas Santockis (pirmas iš kairės)

Gūžys-Žaibas, tos pačios rinktinės ir kuopos partizanas, suimtas ir nuteistas 10 metų lagerio. Rokų Miško Kelmyno kaime labai dažnai lankydavosi partizanai. Iš čia kilęs partizanas Jurgis Vilkas-Vaidila, žuvęs kartu su partizanais Naru ir Viesulu. Rezistencijos kovose žuvo Gervių, Labašauskų šeimų nariai iš Pamoterio kaimo.

Vyčiaus kaime, pamiškėje, netoli Paplausko sodybos, 1947 m. vyko žiaurios partizanų ir rusų bei stribų kautynės, kurių metu, partizanams narsiai ginantis (turėjo vokišką kulkosvaidį, tris automatus, pistoletų ir „raketnyką“), rusai, palikę nukautuosius ir sužeistuosius, buvo priversti bėgti. Žuvo Kazlauskas-Uošvis, Kazys Viršutis-Katinas sunkiai sužeistas nusišovė, Merkys buvo sužeistas. Vyčiaus kaime gimė žinomas Lietuvoje partizanas – Jurgis Miliauskas-Sapnas, „Geležinio Vilko“ rinktinės „Žiedo“ kuopos partizanų būrio vadas, žuvęs išduotas informatoriaus, būdamas 29 metų amžiaus. Iš Vyčiaus kaimo kilęs ir partizanas Kazys Krazauskas-Tigras.

Partizanų ryšininkė Marija Aglinskienė su Gustaitynės vaikų organizacijos kraštotyrininkėmis, marčia ir kaimynu Vidu Kėvalu

Iš Girininkų kaimo gyventojo Vido Kėvalo Rokų ginmazijos Gustaitynės vaikų organizacijos narės Kornelija Kemežytė ir Ieva Grybauskaitė sužinojo, kad Girininkų kaime gyvena buvusi partizanų ryšininkė Marija Aglinkaitė-Aglinskienė (g. 1924 m.) Štai ką ji papasakojo Rokų gimnazijos kraštotyrininkams:

„Pirmą kartą partizanus pamačiau 1944 metais, vasarą, kai į dėdės namus atėjo „Geležinio Vilko“ rinktinės partizanų vadas Vytautas Marčiulionis-Viesulas su dar keliais partizanais. Visi trys dėdės sūnūs išėjo į partizanus. Jų slapyvardžiai buvo Liepsna, Žirnis ir Gluoksnis. Pas mus gyveno trys partizanai: vadas Marčiulionis, slapyvardžiu Viesulas, kitų neatsimenu, dar buvo partizanas Naktis, karininkas iš Šančių. Vieną dieną pas mus į namus atėjo Krušinskas Romas pranešti, kad pas juos namuose yra tardytojas Varnas iš Pakuonio valsčiaus. Tada pas mus buvo šeši partizanai. Jie ruošėsi ginklus ir vienas netyčia iššovė. Išgirdę šūvį, Varnas su kareiviu ėjo pas mus. Partizanas Viesulas įsakė dviem vyram – Gluoksniui ir dar vienam pasiimti dalgius ir eiti pjauti žolę. Pakeliui jie sutiko Varną ir nušovė kartu su kareiviu. Viesulas visus šeimos narius uždarė į kambarį ir neleido išeiti. Kaip nuvežė užkast Varną su kareiviu, niekas nematė. Varną ir kareivį užkasė kažkur Banionio kalne. Po dviejų savaičių gavom pranešimą, kad bus krata. Buvo šv. Roko atlaidai, visi susiruošė važiuoti į bažnyčią. Vežime sėdėjo mano dėdė Aglinskas Pranas, jo žmona Marija ir dukra Gražina, juos visus ir areštavo, o mes – aš, mano mama Gendrūta, mamos sesuo Katerina ir kita sesuo Marijona pabėgom iš namų. Partizaną Gluoksnį (Aglinsko Prano sūnų) suėmė, nespėjo

išbėgti. Labai žiauriai tardė, mušė iki sąmonės netekimo – apliedavo vandeniu, kai atsigaudavo, vėl mušė. Taip tris kartus. Pamanė, kad jau negyvas ir paliko gulėti. Partizanas Gluoksnis ilgai gulėjo, tačiau atsigavo, persiropštė per svirną, išlupo grindis, nes grindyse buvo padaryta slėptuvė, ir pasislėpė. Stribai ieškojo, bet nerado. Kai nerado, padegė visus pastatus. Kai degė svirnas, kažkaip Gluoksnis pabėgo ir pasislėpė javuose, po to nuėjo pas kaimyną, taip ir išsigelbėjo.

Po kelių mėnesių rusai mane pasamdė prižiūrėti arklius ir man su mama ir teta davė aplūžusį namelį Girininkuose. Rusų kariškiai atvažiuodavo šienauti, tada turėdavome pagaminti jiems pietus. Jie kviesdavo ir mus prie stalo, elgdavosi draugiškai. Nežinojo, kad vakarais čia lankosi partizanas Gluoksnis. Prie lovos po grindimis dėl visa ko buvom įrengę nedidelę slėptuvę. Jei kas netikėtai pasibelsdavo, Gluoksnis pakeldavo kelias lentas ir guldavosi ant plikos žemės. Nuo ilgo slapstymosi miškuose Gluoksnis susirgo džiova. Rūpinausi kiek pajėgiau, per vargus gaudavau vaistų, bet niekas nepadėjo. 1949 metų kovą Gluoksnis pajautė, kad mirs – prašė, kad pakviesčiau kunigą ir palaidočiau kapinėse. Vakare apsilankė Išlaužo bažnyčios kunigas, pasikalbėjo su pusbroliu ir jis po kelių akimirkų mirė. Kunigas pasakė, kad Gluoksnis šventas vyras. Reikėjo susirasti žmonių, kurie neišduotų, ir įvykdyti paskutinę brolio Gluoksnio valią – palaidoti kapinėse. Namuose pusbrolio kūną pralaikiau naktį ir kitą dieną iki sutemų, bijodama, kad tik kas neužeitų. Karstą Gluoksniui sukalė kaimynas Kastantas Balnanosis, dabar jau sulaukęs 96 metų. Jis niekam neprasitarė. Išvežti į kapines padėjo kaimynė Liūdė Grigutė: abi įkėlėm karstą į roges ir pakinkiusios arklį išvežėm. Laimė, kad tą naktį snigo ir kelyje nebuvo žmonių. Kapinės buvo užrakintos, bet jose mūsų laukė zakristijonas Simonas Paltanavičius. Mes su Liūde karstą įkėlėme per akmeninę tvorą. Zakristijonas buvo iš anksto parinkęs vietą, kur labai seniai buvo palaidota artimųjų neturėjusi moteris ir to kapo jau seniai niekas nelankė. Išlaužo klebonas už Gluoksnį atlaikė šv.Mišias ir nieko už jas neėmė. Visi pusbroliai partizanai žuvo. Pirmasis – Liepsna, vėliau Sabalėnuose nušovė Žirnį. Mano vyras Bronislovas Aglinskas buvo partizanas, slapyvardžiu Laimėtojas. Mes susituokėme 1952 m. jam grįžus iš tremties Sibire. Jis išgyveno 85 metus.“

Marija Aglinskienė laisvės kovų dalyve pripažinta 2000 m. kovo mėnesį. Ji viską darė dėl meilės savo artimiesiems ir tėvynei, ji jokio pripažinimo neieškojo. Džiaugiasi bent tuo, kad pavyko nors vieno brolio partizano atminimą įamžinti – pastatyti paminklą. Kitų brolių kapai nežinomi – jie tapo Lietuva.

Rokų Gustaitynės vienkiemyje, prie Stasiulevičių namo, žuvo trys partizanai. Onutė Stasiulevičiūtė-Čepienė (g. 1934 m.) šiuos įvykius aprašė „Varpo“ žurnalo 2004 m. sausio numeryje.

1945 m. Kalėdų naktį prie Stasiulevičių namo buvo nušautas sargyboje stovėjęs partizanas Tautmylis. Iki šiol nežinoma jo pavardė. Jaunučio gražaus vaikino kūnas, granatos išdraskytu šonu, dešimt dienų išgulėjo palangėje; kraujas maišėsi su sniegu, bet kūno laidoti stribai neleido – matyt, laukė, gal kas

išsiduos, atpažins. Pokariu po kaimą vaikščiojo daug elgetų. Prie mėlynakio šviesiaplaukio jaunuolio kūno kartą priėjo viena elgetėlė, nusibraukė ašaras, bet šeimininkų nieko neprašė. Gal tai buvo Tautmylio motina ar sesuo? Vėliau stribai leido jaunuolio kūną užkasti pakelėje. Stasiulevičių dukrelės partizano kapą nuolat puošė lauko gėlėmis, išdėstydamos iš jų Gedimino stulpus, nors stribai kaskart viską išspardydavo. Per šešerius metus, iki šeimos tremties, Tautmylio kūno niekas neišsikasė, o grįžę iš Sibiro Stasiulevičiai partizano kapo nerado nė ženklo, nes aplink plytėjo kolūkio laukai.

Partizanai Albinas Juodis-Šturmas, Jonas Juodis-Diedas, Jurgis Miliauskas-Sapnas, Agota Juodienė

1948 metais Stasiulevičių vienkiemyje, po alyvų krūmu, buvo įrengtas bunkeris. 1951 m. sausio 12 dieną sodyboje įvyko susišaudymas. Partizanai nenorėjo grįžti į bunkerį ir taip išduoti šeimininkų, todėl bandė pabėgti. Per susišaudymą žuvo partizanas Jurgis Miliauskas-Sapnas ir vienas iš šešių brolių partizanų Juodžių – Albinas Juodis-Šturmas. Agota Juodienė neteko visų šešių sūnų ir vyro (buvo ištremtas). Spėjama, kad ją, norėdami apsaugoti nuo Sibiro, gydytojai paskelbė psichikos ligone. Bet ar po tokių kančių įmanoma išlikti sveikai? Nei motinos, nei šešių sūnų partizanų palaidojimo vietos nežinomos.

Už Lietuvos partizanų kovos su sovietų okupacija rėmimą, už nepriklausomos Lietuvos siekimą 1951 m. rudenį į Sibirą buvo ištremta visa Stasiulevičių šeima – Jurgis ir Ona Stasiulevičiai su vaikais Justinu, Alfonsu, Aleksandru, Marcele, Teofile, Kaze, Onute.

Ką turėjo išgyventi partizanai, kokia buvo jų buitis, kokie partizanai lankėsi Rokų apylinkėse, Onutė Stasiulevičiūtė-Čepienė aprašė atsiminimuose „Kova ir gyvenimas po žeme“:

„Rytas ar vakaras, diena ar naktis, pavasaris, vasara, ruduo ar žiema – iki graudulio vienodai slenka jaunų vyrų gyvenimas, jei tai galima pavadinti gyvenimu, kai nuolat esi medžiojamas kaip laukinis žvėris. Ta nuolatinė įtampa, tas jausmas, kad turi saugotis pašalinės akies, kai nežinai, ar visi, kurie dedasi esą draugai, yra tikri draugai, kai negali ramiai pailsėti net belangėje duobėje po žeme ar tvarte po mėšlu, kur trūksta šviežio oro, smelkiasi drėgmė. Esi priklausomas nuo tų, kas tavo slėptuvę uždarys, užmaskuos ir vėl atidarys, kas paduos valgyti, sutvarkys drabužius, patalynę ir daug daug kitų buitinių reikalų... Toks buvo pokario jaunų vyrų – partizanų – gyvenimas, gyvenimas po žeme.

Partizanų bunkerio brėžinys

Mano tėviškėje Kauno raj., A. Panemunės vls., Rokelių k., 1948–1950 m. Tauro apygardos „Geležinio vilko“ rinktinės „Žiedo“ būrio partizanai buvo įsirengę žeminę. Ta žeminė bunkeris buvo įrengta labai išmoningai: nežinant įėjimo į jį, surasti nebuvo įmanoma. Beje, NKVD jos ir nesurado. Įėjimo anga buvo rūsio – daržovių saugyklos – viduje, o pati žeminė-bunkeris, ant kurio augo didelis alyvų krūmas, buvo už jos ribų. Patalpoje buvo įmanoma tik sėdėti arba gulėti, nes aukštis tebuvo 120-130 cm, išsitiesti atsistoję galėjo tik įėjimo angoje. Jei apylinkėje siautėdavo kariuomenė ar stribai, iš slėptuvės negalima būdavo rodytis nei dieną, nei naktį. Todėl ten turėjo būti maisto atsargų, tualetas – kibiras su dangčiu (vadintas urna), kuris stovėjo įėjimo angoje. Slėptuvė buvo apšviečiama elektra iš akumuliatoriaus. Ten buvo radijo aparatas, rašomoji mašinėlė, kuria buvo spausdinami atsišaukimai bei įvairūs dokumentai. Bunkeryje nuolat laikėsi 2–3 vyrai, kartais turėjo talpintis 4–5. Mūsų namuose nuolat tvyrojo įtampa, nuolat buvo budima besisaugant stribų, pašalinių žmonių, kaimynų ir net artimų giminaičių. Apie bunkerį žinoti buvo nevalia niekam. Pastebėjus stribus ar įtartinus asmenis, buvo skubiai maskuojama anga, beldimu į sieną vyrai buvo įspėjami išjungti radiją, garsiai nekalbėti. Taip ėjo gyvenimas po žeme.

Partizanai, gyvenę Stasiulevičių bunkeryje

Mano tėvų Onos ir Jurgio Stasiulevičių sodyboje įrengus slėptuvę, 1948 m. apsigyveno partizanai Juozas Juodis-Ungurys, Jurgis Miliauskas-Sapnas ir Antanas Santockis-Špokas. Užeidavo ir apsistodavo Juozas Išganantis-Dėdė, Vytautas Kabašinskas-Litas, Petras Valiūnas-Papartis, ryšininkas Vytautas Valiūnas. 1949 m. pavasarį prisijungė Juozo Juodžio broliai Albinas-Šturmas ir Jonas-Diedas. Sūnų aplankyti atvykdavo Juodžių motina Agota Juodienė. Iš visų išvardintų gyvi iki 1949 m. išliko Jurgis Miliauskas-Sapnas, Petras Valiūnas-Papartis ir du iš šešių brolių Juodžių – devyniolikmetis Albinas-Šturmas ir septyniolikmetis Jonukas-Diedas. Tą 1949 metų rudenį broliai nusprendė drauge nebūti, kad nelaimės atveju nežūtų abu. Tačiau jiems buvo lemta žūti beveik kartu... Sapnas ir Šturmas pasiliko mūsų namuose įrengtoje slėptuvėje, o Papartis ir Diedas išėjo įsirengti slėptuvę žiemojimui kažkur kitur. Jiedu slėptuvę įsirengė Kauno rajono Pakuonio valsčiaus Margininkų kaimo valstiečio, pasirodo, NKVD užverbuoto, sodyboje. Prienų rajono NKVD operatyvinėje pažymoje tvirtinama, kad „patikimas“ šeimininkas „Nykštukas“ „kilniadvasiškai“ leido įsirengti slėptuvę. „Nykštukas“ 1950 m. sausio

16 dieną praneša NKVD, kad jo namuose tvarte Jonas Juodis-Diedas ir Petras Valiūnas-Papartis 1949 m. gruodžio 25 dieną įrengė bunkerį. NKVD operatyvinė grupė nusprendė partizanams leisti gyventi ramiai, kad „Nykštukas“ kokiu nors būdu sužinotų, kur yra Albino Juodžio-Šturmo slėptuvė. Buvo 1950 m. sausio 19 d. šaltas žiemos rytas. Mūsų namuose iš slėptuvės, kaip paprastai, į kambarį atėjo nusiprausti ir pavalgyti A. Juodis-Šturmas ir J. Miliauskas-Sapnas. Nuo įėjimo į daržovių saugyklą reikėjo eiti 15–20 metrų per lauką. Eilinei kratai išsiruošęs stribų būrys prie mūsų namų pasirodė visai netikėtai. Partizanams grįžti į bunkerį galimybės nebebuvo, todėl, atsišaudydami pistoletais, iš sodybos bėgo per kiemą ir už kluono leidosi į laukus. Tačiau Šturmą ir Sapną pakirto kulkosvaidžio kulkos. Per sumaištį nesutrikusi sesuo Marcelė, paėmusi bulvinį krepšį, nuskubėjo į rūsį ir staigiai užmaskavo bunkerio įėjimo angą, todėl stribai slėptuvės ir nesurado. Neradus akivaizdaus įkalčio, mūsų šeima išsigelbėjo nuo lagerio kančių. Žuvusiųjų kūnus stribai sumetė į roges ir išgabeno nežinia kur. Tą pačią naktį, t. y. 1950 m. sausio 20 d., Prienų NKVD gauna pranešimą telefonu iš A. Panemunės poskyrio, kad, pasinaudoję agento „Žibutė“ paslaugomis, Panemunės valsčiaus Rokelių kaimo gyventojo, apylinkės tarybos pirmininko Jurgio Stasiulevičiaus (apylinkės tarybos pirmininkas buvo Justinas Stasiulevičius) sodyboje aptiko tris partizanus, priklausančius „Tauro“ apygardos „Geležinio vilko“ rinktinės „Žiedo“ būriui. Įvykusio susišaudymo metu žuvo Albinas Juodis-Šturmas ir Jurgis Miliauskas-Sapnas. Tą pačią naktį Prienų NKVD nusprendžia likviduoti „Nykštuko“ sodyboje besislapstančius Diedą ir Papartį. Atvykę į vietą, stribai 8 val. 30 min. susitiko su „Nykštuku“, kuris parodė tvarte esantį bunkerį ir įėjimą į jį. 9 val. 20 min. Diedas ir Papartis žuvo.“

Po 1950 m. sausio 20 d. iš didelės ir gražios Agotos ir Motiejaus Juodžių šeimos liko tik motina, kuriai buvo lemta išgyventi visų šešių sūnų žūtį, nežinant nei vieno jų kapo, taip pat ir vyro mirtį. Motiejus Juodis, lageryje paralyžiuotas ir parvežtas į Lietuvą pas Kauno rajone, Girionyse, gyvenantį brolį, 1953 m. mirė ir palaidotas Pakuonio kapinėse brolio šeimos kape. Agota Juodienė dar aštuonerius metus gyveno kažkokioj Prienų prieglaudoj svetima pavarde ir buvo palaidota bendrame vargšų kape. Tikrai tragiškas patriotiškos, už laisvę kovojusios lietuvių šeimos likimas.

Tarybinė okupacija ir tremtys

Rezistenciją lydėjo tremtys. Dažniausiai buvo tremiami rezistentų artimieji, pasiturintys ūkininkai, inteligentai. 1940–1952 m. Tarybų Sąjungos aukščiausios vadovybės nutarimais buvo vykdytos masinės okupuotos Lietuvos Respublikos gyventojų deportacijos į atokias Tarybų Sąjungos vietoves. Civilių gyventojų trėmimais siekta numalšinti pasipriešinimą sovietizacijai. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro

duomenimis, 1940–1953 m. laikotarpiu iš Lietuvos buvo ištremta 131 600 žmonių. Kas dešimtas Lietuvos tremtinys buvo vaikas. Kelyje į tremtį ir tremtyje žuvo apie 5 000 Lietuvos vaikų. Dar apie 156 tūkstančiai Lietuvos gyventojų buvo įkalinta. Įkalinimas – tai aktyvaus santvarkos priešininko arba asmens, kuris buvo traktuojamas kaip nelojalus santvarkai, uždarymas lageryje arba kalėjime. Taigi, bendras deportuotų asmenų skaičius priartėjo prie 300 tūkstančių.

Rašytojas Kazys Boruta taip pat buvo įkalintas. 1946 m. jis nuteistas 5 metams kalėti už nacionalistinę veiklą. Nuo išvežimo į Sibirą Borutą gelbėjo Jadvyga Čiurlionytė, padedama Justo Paleckio. Po K. Borutos įkalinimo, rašytojo dukters teigimu, – 20 metų įkalinta buvo – uždrausta spausdinti – apysaka „Baltaragio malūnas“. 1947–1949 m. Rasų kalėjime Vilniuje K. Boruta parašė knygą „Gyvenimas drauge su draugu“, išleistą 1999 m. – tai atsiminimai apie jaunystės draugą ir žmoną Oną Kazanskaitę-Borutienę. Kalėjime Boruta išvertė P. Bak romaną „Geroji žemė“, V. Korolenkos apysaką „Giria gaudžia“ ir su draugu – R. Rolano epopėją „Žanas Kristofas“. Pirmajame pokario dešimtmetyje po kalėjimo vargų Boruta taip pat daugiausia vertė – F. Šilerį, V. Šekspyrą, rusų sakmes, ukrainiečių noveles. Daug vertimų dėl to meto aplinkybių išėjo be vertėjo pavardės.

Pasmerktieji ištremti niekaip negalėjo išvengti tremties. Dvarininko Fanstilio duktė, kaip jau buvo minėta, ištekėjusi už giriniko Eimaičio, kurio namai buvo gražiausi Rokeliuose, kad jų šeimos neištremtų į Sibirą, kaimynams Batučiams ir Baciulevičiams pasiūlė po pusę namo ir Frandzeliavos žemes, bet vis tiek Eimaičiai buvo ištremti.

Per tremtis išnyko Moliakalnio (Plikakalnio, Lisaguros) kaimas. Jame gyveno tik trys gyventojai: 38 ha turėjo Škėma, jis 1949 m. ištremtas į Irkutską; 12 ha valdęs Varanavičius taip pat ištremtas; 1,5 ha turėjusį Bartusevičių, jo sodyboje radę bunkerį, įkalino.

Vokiečių Emelio ir Gustavo Dūvių šeimos iš Pamoterio kaimo 1941 m. repatrijavo į Vokietiją. Zykai, Zelenkos, Uleckai, Česikai, Gervės, Gribauskai, Rakauskai ištremti į Irkutsko sritį.

Knygoje „1941–1952 metų Lietuvos tremtiniai. Pirmoji knyga“ (Vilnius, Vidaus reikalų ministerija, 1993) užregistruotos šios Rokų apylinkių tremtinių šeimos ir pavieniai asmenys:

Knygoje „1941–1952 metų Lietuvos tremtiniai. Pirmoji knyga“ užregistruotos Rokų apylinkių tremtinių šeimos ir pavieniai asmenys.

Bobiklių kaimas: 7 Ožeraičių šeimos nariai.
Dankstytės kaimas: Marija Aukštakalnienė, 2 Masalskių šeimos nariai, Elena Mickienė.
Frendzeliavos kaimas: 4 asmenų Eimaičių šeima, Emilija Dženkaitė.

Girininkų kaimas: 6 Krušinskų šeimos nariai, Jančiauskai, 3 Vasiliauskų šeimos nariai, Petruškevičiai, Gerdviliai, 5 Valentų šeimos nariai, Aglinskai, Paukščiai, Gervės, 5 Šliumpų šeimos nariai, 6 Brazaičių šeimos nariai, 4 Laurinavičių šeimos nariai, 6 Nėnių šeimos nariai, 3 Smailių šeimos nariai, 2 Škėmų šeimos nariai, 5 Barkauskų šeimos nariai, Magdalena Bagdonaitė.

Juodgirės kaimas: 2 Daugėlų šeimos nariai, 3 Rakauskų šeimos nariai, 5 Žotkevičių šeimos nariai.

Paraželių kaimas – 5 Santockių šeimos nariai.

Pamoterio kaimas: 5 Česėkų šeimos nariai, 3 Grybauskų šeimos nariai, 3 Rakauskų šeimos nariai, 6 Uleckų šeimos nariai, 3 Zelionkų šeimos nariai.

Patamulšėlio kaimas: 5 Dičkų šeimos nariai, 3 Kairiūkščių šeimos nariai, Agota Paplauskienė-Biliūnienė, 6 Santockių šeimos nariai.

Pavytės kaimas: 4 Alionių šeimos nariai, Vaclovas Budrevičius, 5 Danielių šeimos nariai, 2 Drulių šeimos nariai, Agota Gaidelienė, 9 Gervių šeimos nariai, 4 Gilių šeimos nariai, 5 Radvilavičių šeimos nariai, 4 Rakauskų šeimos nariai, 4 Storpirščių šeimos nariai.

Raželių kaimas: 3 Bridževaičių šeimos nariai, 3 Deimantavičių šeimos nariai, Marija Medelinskienė.

Rokelių kaimas: 2 Argustų šeimos nariai, 6 Belevičių šeimos nariai, Tomas Bozika 4 Deltuvų šeimos nariai, 7 Gužių šeimos nariai, 2 Kalašinskų šeimos nariai, Jonas Vladas Pauža, 2 Purvinskų šeimos nariai, 2 Starkevičių šeimos nariai.

Rokų kaimas: 5 Ambrazų šeimos nariai, as Petras, Ambrazienė Marija, Ambrazas Petras Kęstutis, Ambrazas Bronius – ištremti 1951-10-02 į Tomską, Kargasoką; 2 Balčiūnų šeimos nariai, 4 Bartlingių šeimos nariai, 4 Juškevičių šeimos nariai, Gendrutė Kairiūkštienė, 3 Katkevičių šeimos nariai, 2 nepilnametės seserys Keturakytės, 9 asmenų Stasiulevičių šeima.

Vainatrakio kaimas: 5 Aglinskų šeimos nariai, Ona Banėnienė, Motiejus Bublys 4 Jančauskų šeimos nariai, 3 Kairiūkščių šeimos nariai, 3 Kazlauskų šeimos nariai, 4 Kemežių šeimos nariai, 3 Kunickų šeimos nariai, 5 Miliūnų šeimos nariai, 4 Rimų šeimos nariai, 6 Šliumpų šeimos nariai, 4 Varkalų šeimos nariai, 2 Zaveckų šeimos nariai.

Vyčiaus kaimas: 2 Arbašauskų šeimos nariai, 4 Miliauskų šeimos nariai, 10 Miliauskų šeimos narių, 4 Ožeraičių šeimos nariai, 6 Paplauskų šeimos nariai.

Taigi, iš Rokų ir aplinkinių kaimų ištremtųjų sąrašas netrumpas. Dalis sąraše esančių pavardžių šiuose kraštuose jau išnykusi, tad nors čia surašytosios primins, kokios pavardės XX a. pirmoje pusėje Rokų apylinkėje buvo dažnos. Pavardės parodo šeimų gausą, kartais leidžia atspėti, už ką išvežti artimieji, pavyzdžiui, Gužiai, Santockiai, Miliauskai – garsių laisvės gynėjų – rezistentų giminės. Paaiškėja kraupių faktų – vienut vienutėlės ištremtos dvi nepilnametės sesutės Keturakytės. Deja, knygoje surašytos ne visos iš Rokų ištremtųjų pavardės, pavyzdžiui, nėra Justino Katkevičiaus, Romo Krušinsko, Stepono Ročkos, Aduškevičių šeimos.

Įvairi trėmimų geografija – dauguma Rokų apylinkių gyventojų tremti į Irkutską – Ust Udą, Usolę, Zimą, bet yra ir unikalių tremties vietų, kuriose atsidūrė tik vienas žmogus (M. Bagdonaitė – Permė, Kudym Kara) ar viena šeima (Drulios – Komijos ASSR, Pečiora; Laurinavičiai – Sverdlovskas, Novaja Lialia; Katkevičiai – Krasnojarskas, Suchobuzimskojė). Beviltiška, kai trėmimo vieta iš viso nežinoma ir reikia rašyti „?,?“.

Trėmimų istorija – taip pat labai iškalbinga – ištremtųjų 1941 m. trėmimo vieta ir tolesnis likimas nežinomi (Alfonsas Kulikauskas, Juozas Kazlauskas), mat dauguma buvo ištremti prie negyvenamos Laptevų jūros, kur beveik visi žuvo.

Daugiausia iš Rokų apylinkių žmonių tremta 1948 m.

ROKAI SOVIETŲ VALDŽIOS METAIS

Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Lietuva beveik penkiems dešimtmečiams prarado laisvę ir nepriklausomybę. Kaip jau minėta, grįžus sovietų valdžiai, vėl prasidėjo trėmimai – tolesni karo pasekmių padariniai, mat reikėjo izoliuoti patriotiškiausiai nusiteikusius žmones.

Itin sunki situacija po karo buvo kaimuose, kurių labiau išsilavinusius žmones tarybų valdžia versdavo tapti apylinkių pirmininkais. Į apylinkių pirmininkus, kaip į sovietų valdžios rėmėjus, tėvynės išdavikus, žiūrėjo partizanai, todėl dažniausiai tarybų valdžios paskirtus vadovus nuteisdavo mirties bausme. Toks likimas ištiko Pavytės kaimo gyventoją Lencevičių, kurį valdžia privertė tapti apylinkės pirmininku, nes jis buvo pramokęs rašto ir skaičiavimo. Už šias pareigas kankinta Lencevičiaus šeima, o patį Lencevičių partizanai nušovė, liko žmona su mažamečiais vaikais, kaip liudijo O.Lencevičiūtė-Grimalauskienė.

Prasidėjo ateizacija. Nuversta švento Roko koplytėlė, buvusi Rokų kaime, netoli radiolokatorių. Nugriauta Jėzaus širdies koplytėlė, esanti Paraželių kaime, dešinėje kelio į Prienus pusėje, prie keliuko į Pavytę. Rokų kaimo kryžius nuplėštas nuo postamento ir, kaip kalbėjo žmonės, paskandintas Nemune. Dingo koplytėlė su kryžiumi iš Grioviškės vienkiemio Girininkuose. Sunyko ir surūdijo neprižiūrimas Rokelių kaimo kryžius.

Rokų kaimo kryžius nuplėštas nuo postamento ir, kaip kalbėjo žmonės, paskandintas Nemune.

Tarybiniais laikais fortą savo reikmėms naudojo tarybinės kariuomenės 108-asis aviadesantinis pulkas. Pasakojama, kad pokario metais forte kurį laiką gyveno žmonės, net šokiai būdavę. Fortifikacijų liekanų liko prie tvenkinio, rokiečių praminto Baikalu. Juos vietiniai gyventojai vadino blindažais. Linksmės kalne labai gerai išsilaikę dideli fortifikaciniai įtvirtinimai. Molio (dabar Rokakiemio) gatvės gale, netoli plytinės sodo, 7-ame dešimtmetyje plytinės broku (drenažo duženom) buvo užverstas didžiulis revas, jo gilumoje buvo fortifikacinių įtvirtinimų dalis – slėptuvė, kurioje Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo metais slėpėsi rokiečiai.

Sumažėjo gyventojų Rokų ir jų apylinkių kaimuose, kai kurių kaimų nebeliko.

Tarybiniais metais dingo Suvalkėlių ir Juodgirės kaimai – jų teritorijoje įsikūrė kariniai daliniai („poligonai“). Kairiūkščių kaimas buvo paverstas molio karjerais, nes čia iškasamas labai geras molis, be kalkių – iš šio molio degami dirbiniai netrūkinėja. Rokų dalyje, netoli Paraželių kaimo, buvo sovietų priešlėktuvinės gynybos dalinio teritorija. Joje po žeme paslėpti erdvūs gelžbetoniniai angarai, septinto dešimtmečio pabaigoje tarybiniai kariai juos statė net naktimis. Veikė priešlėktuvinės gynybos radiolokacijos stotis, stovėjo raketos. Požeminė radiolokacinė stotis buvo pastatyta labai patikimai – sienų storis siekia daugiau kaip pusę metro.

Sumažėjo gyventojų Rokų ir jų apylinkių kaimuose, nes dauguma ūkininkų, kaip matyti iš aukščiau pateikto sąrašo, buvo ištremti, jų žemė ir visas turtas nacionalizuotas. Bartlingių name įkurta Rokų pradinė mokykla, Aduškevičių – Rokų pradinė ir vakarinė septynmetė, Kairiūkščių – kolūkio kontora, Rokų biblioteka. Eimaičių name įsteigta Rokelių pradinė mokykla, Vasiliauskų – Patamulšėlio septynmetė mokykla, Krušinskų – Girininkų ambulatorija, o ūkiniuose pastatuose – Girininkų kolūkio ferma. Nacionalizavus dalį ūkininko Bendoraičio pastatų, atidarytas „Ąžuolo“ fabriko, gaminusio baldus, cechas. Jame kurį laiką buvo gaminami karstai, tad žmonių buvo pramintas „grabine“, kai vėl gamino baldus, žmonės šį cechą vadino „šakaline“, „Bendoraityne“.

Pajiesio dvaro liko tik vištidė

Po karo tarybų valdžia nacionalizavo Pajiesio dvarą. 1946 m. dvaro saugoti pasamdytas vietinis gyventojas V. Mickevičius, bet 1947 m. jis suimtas už neteisėtą šautuvo laikymą, mat buvo užmiršta, kad V. Mickevičius yra dvaro sargas. Po karo buvo išlikęs dvaro pastatas, šikeris su dideliu požemiu ir vištidė. Kaip pasakojo vietinis gyventojas V. Mickevičius, 1947 m. į dvarą buvo atkeltas rusas ar ukrainietis. Jis virdavo degtinę, o kad nereikėtų eiti į mišką malkų, griovė namą. Pradėjo nuo stogo gegnių. Namas sugriuvo. Pats

gyventojas išsigelbėjo ir išvyko nežinia kur. Sugriuvusį dvaro pastatą išnešiojo kas statybinėms medžiagoms, kas malkoms. Šikeryje (ūkiniame pastate) buvo įrengtos Kauno elevatoriaus pagalbinės patalpos – laikomi grūdai. Vėliau jame gyveno penkios šeimos. 1970 m. šikeris sudegė. Liko tik požemis. Paskutiniai iš požemio išsikėlė Rinkevičiai. Iš viso dvaro dabar išlikusi tik vištidė. Po karo joje buvo įsikūręs kareivių padalinys, nakvojęs ant sukaltų narų. Vėliau ten buvo apgyvendinta Aniulių šeima.

Į dvarą atkeltas rusas ar ukrainietis virdavo degtinę, o kad nereikėtų eiti į mišką malkų, griovė namą.

Frandzeliavos ir Pavytės dvarų pastatuose apgyvendinti kolūkiečiai.

Rokų plytinės gyvenvietė

Rokų plytinė dirbo ir per karą, ir po karo. Jos direktoriai dažnokai keitėsi: iš pradžių direktoriumi buvo vežikas iš krosnies Penkoraitis, vėliau, iki 1951m., – Žemaitis, iki 1952 m. pradžios – Poderis, iki 1952 m. pabaigos – V. Starkevičius, iki 1955 m. – V. Kontarovičius, iki 1957 m. – Aleksejevas. 1951 m. pastatyta antra žiedinė krosnis. Tais metais plytinė pagamino tris milijonus plytų ir pusę milijono drenažo vamzdžių. Plytinėje pradėjo dirbti specialistai inžinieriai. Pirmu vyriausiuoju inžinieriumi buvo paskirtas Z. Rutkauskas, 1956 m. vyriausiojo inžinieriaus pareigas užėmė iš Intos lagerio grįžęs rašytojo Kazio Borutos brolis Jonas Boruta.

Plytas veždavo karučiais

Iki 1960 m. į Lietuvą sugrįžo apie 80 tūkstančių tremtinių. Didžiulių sunkumų buvę tremtiniai patirdavo norėdami įsidarbinti, apsigyventi.

Iš Sibiro pradėjusius grįžti tremtinius mielai priimdavo dirbti Rokų plytinė, nes didėjant gamybai, trūko darbo rankų. Taip buvęs Rokų kaimas tapo nemaža tremtinių gyvenviete. Rokų keramikos gamykloje įsidarbindavo iš tremties grįžusios visos šeimos ar pavieniai asmenys: Richardas Albrechtas, Juozas Bašinskas, Jonas Boruta, Roma Bunikytė-Fatejeva, Elena ir Mykolas Cecevičiai, Jonas, Arvydas, Valerijonas Čeponiai,

Plytinės gelžkeliuko bėgiai ėjo pro pat Grybausko namelį

Kazimieras Čepulis, Teodoras Algimantas Deltuva, Antanina Keturakytė-Deltuvienė, Pranutė Dūdaitė, Gracijonas Dūda, Julija ir Adolfas Finevičiai, Genutė ir Viktoras Endziulevičiai, Taras Floreskul, Onutė ir Danutė Gervytės, Aldona Agota Gylienė, Irena ir Antanas Gudžiūnai, Pranas ir Marijona Jankauskai, Albina Jankauskienė, Vytautas ir Janina Jasilioniai, Teofilė ir Jonas Kašiubos, Justas Katkevičius, Romas Krušinskas, Jurgis Lazdauskas, Bronislovas Lisajus, Jonas Mačiulaitis, Bronislovas Markauskas, Leonora ir Juozas Algirdas Mateliai, Miliūnai, Albina Navikienė, Edmundas Pakalniškis, Julius ir Jonas Pakrosniai, Juozas Petrauskas, Juozas ir Ignas Rakauskai, Kazimiera Rakštienė, Steponas Ročka, Antanas Rumša, Marija Staniulienė, Janina Keturakytė-Strogonova, Antanas Šlėvė, Jurgis, Magdalena ir Regina Tamošiūnai; Bronius Ūdras, Jacunda ir Feliksas Valantinai.

Rokuose apsigyvenę politiniai kaliniai ir tremtiniai vėliau čia sukūrė gražią gyvenvietę, savo darbu pelnė garbę Rokų keramikos gamyklai, buvo žmogiškojo orumo ir padorumo pavyzdys visiems rokiečiams.

1957 m. plytinės direktoriumi buvo paskirtas A. Zubauskas, vyriausia inžiniere – J. Ramonienė. Šiuos 12 metų Rokų plytinei atidavusius vadovus labai geru žodžiu minėjo tremtiniai. Gamyboje specialistus praktikus pakeitė diplomuoti specialistai: O. F. Tučina, R. Micka, V. Valenta, R. Šitikovienė, E. Zakarauskaitė-Čepulienė, L. Škėma, F. Vaitkevičienė. Nuo 1957 metų plytinė jau buvo nebe sezoninė – dirbo nepertraukiamai visus metus trimis pamainomis. Žmonės turėjo nuolatinį pajamų šaltinį.

Tarybiniais metais plytinės vadovams pavykdavo gauti leidimus individualių namų statyboms. Inžinierius Jonas Boruta buvo šių namų projektų autorius. 1958 m. jis sudarė ir pradėjo vykdyti gyvenvietės apželdinimo planą.

1959 metais Rokuose buvo 622 gyventojai.

1960 m. darbininkų apgyvendinimui pastatyti du aštuonių butų gyvenamieji namai, bendrabutis.

Bendrabutis

Vadinamasis „Raudonasis kampelis“, 2018 m. nugriautas

Netoli gamyklos buvo įrengta kino salė ir biblioteka – vadinamasis „Raudonasis kampelis“, kur gyventojai rinkdavosi koncertuoti, šokti, žiūrėti kino filmų, demonstruojamų Edvardo Motiejūno, vėliau – Tautvilo Dauderio.

Dailininko J. Žario freska
Rokų ambulatorijoje

Pirmoji ambulatorija Rokų kaime atidaryta iš karto po Antrojo pasaulinio karo Kazlauskų (prie dabartinės Maximos) name – tik per kelią nuo pribuvėjos Slavinskienės namų. Pirmojoje Rokų ambulatorijoje dirbo gydytojas Sidaras. 1960 m. pastačius bendrabutį, jame įsikūrė paštas ir ambulatorija. Naujojoje Rokų ambulatorijoje medicinos paslaugas teikė felčeris Bendžiūnas, stomatologė Albina Eidukaitienė, akušerė Leokadija Zabielienė. Vėliau ambulatorijos vedėja paskirta Vida Juškienė, vaikų gydytoja dirbo Virginija Petrauskienė, po jos – Virginija Lukoševičienė, stomatologe – Kristina Gaidukaitė, akušere – Regina Dirmienė, medicinos seselėmis – A. Palubinskienė, D. Sadauskienė, G. Mickevičienė, D. Jančiauskienė. 1988 m. gamyklos rūpesčiu buvo pastatyta moderni Rokų ambulatorija. Joje erdvūs kabinetai, gera medicininė įranga. Atidaryta laboratorija, kurioje dirbo laborantė Žukauskienė, procedūrinis kabinetas. Pradėtas statyti vaikų ligoninės priestatas.

1961 m. paštą perkėlus į ką tik pastatytą bendrabutį, kuriame, kaip minėta, įsikūrė ir Rokų ambulatorija, darbo sąlygos paštininkams labai pagerėjo – pirmasis Rokų paštas, atidarytas šeštojo dešimtmečio pradžioje, buvo ankštame kambarėlyje, tame pačiame barake, kur ir parduotuvė. Keletą gyvenimo dešimtmečių paštui atidavė pirmoji Rokų paštininkė Zofija Jankauskienė, ją pakeitė Janina Dainelytė, ilgus metus pašte dirbo Monika Simonavičienė, po jos – Nijolė Savickienė. Ilgiausiai laiškaneše dirbo Milda Stankevičienė. Rokuose spaudą ilgėliau nešiojo Puidokaitė, Matusevičių šeima, P. Kacilauskas. Daugiausia laiškanešių krepšiai svėrė tarybiniais metais, nes žmonės buvo agituojami užsisakyti kuo daugiau leidinių, be to, spauda buvo pigi. Visi pradinukai privalėdavo užsisakyti žurnalą vaikams „Genys“, vidutinio mokyklinio amžiaus vaikai – laikraštį „Lietuvos pionierius“, vyriausieji – laikraštį „Komjaunimo tiesa“, žurnalą „Moksleivis“. Gyventojų patogumui šalia pašto buvo įkurtas Lietuvos taupomojo banko skyrius.

Nuo 1964 m. iš Kauno į Rokus pradėjo kursuoti 22 autobusas maršrutu „Petrašiūnai-Rokai“. Autobusas kursavo gana dažnai – ir kas pusvalandį, ir kas 20 minučių. Į Rokų keramikos gamyklą dirbti atvažiuodavo

Nuo 1964 m. iš Kauno į Rokus pradėjo kursuoti 22 autobusas maršrutu „Petrašiūnai-Rokai“.

žmonių iš miesto. Nuo aštunto dešimtmečio pro Rokus važinėjo du tarpmiestiniai autobusai – Kaunas-Kazlų Rūda, Kaunas-Kudirkai-Prienai. Susisiekimas su Rokais buvo patogus.

Visi plytinės darbuotojai būdavo aprūpinami butais 7–9 dešimtmetyje sparčiai statomuose daugiaukščiuose, visi norintys gaudavo sklypus individualių namų statyboms.

1961 m. prie Rokų plytinės prijungta Garliavos plytinė. Jai vadovavo G.Poviliūnas, o 1972 m. – Alytaus (Geištarų) plytinė. Gamybos apimtys plėtėsi.

Drenažo vamzdžiai išvežiojami „motovozais“

1960–1968 m. Rokų plytinėje savo jėgomis buvo vykdoma didžioji įmonės rekonstrukcija. Rekonstrukciją inicijavo ir projektavimo darbus vykdė, statybai vadovavo inžinierius Jonas Boruta. 1963 m. formavimo linijoje pradėjo dirbti pirmasis drenažo vamzdžių šlifavimo-pakrovimo automatas. Tais pačiais metais drenažo vamzdžius pradėta eksportuoti į Suomiją, Švediją, Čekoslovakiją, Lenkiją. 1967 m. užkurta pirma tunelinė krosnis, 1968 m. – antra tunelinė krosnis. 1969 m. plytinė pagamino per 50 mln. sąlyginių drenažo vamzdžių.

1969 m. Rokų plytinei pradėjo vadovauti direktorius E. Janavičius ir vyriausioji inžinierė E. Čepulienė. 1969 m. pastatyti Rokų keramikos gamyklos kultūros namai ir administracinis pastatas.

1970 metais Rokuose buvo 1 222 gyventojai.

Pradėta apželdinti, puošti karjeruose iškastais akmenimis gamyklos aplinka

Nors Rokų keramikos gamyklos kultūros namai jau tik istorija (veikė nuo 1969 m. iki gamyklos privatizavimo), negalima pamiršti buvusios kultūros namų veiklos. Rokų keramikos gamyklos kultūros namai vadinosi zoniniais, nes apėmė ir kuravo Samylų, Viršužiglio, Mičiurino kolūkio kultūros namus. Jie kartu buvo metodinis centras, pavyzdiniai respublikoje – į kultūros namus mokytis renginių organizavimo meno ir kitos veiklos važiuodavo kultūros darbuotojai iš visos respublikos. Pirmoji kultūros namų direktorė – Genovaitė Bužinskienė, gabi chorvedė. Jos vyras Petras Bužinskas – meno vadovas, kuriam įvairiapusiškumo pavydėtų ne vienas.

Jis ir puikus chorvedys, ir patyręs kapelos vadovas, ne tik Rokus, bet ir visą Kauną ir dar platesnę auditoriją per TV linksminęs nuotaikingomis melodijomis. Anksčiau pats dainavo duete, kurdavo TV reportažus, fotografavo kultūros renginius, meistriškai organizuodavo masinius renginius. Nuo 1980 m. kultūros namų direktore dirbo Ramutė Stanislovaitienė, atgaivinusi kultūros veiklą naujais renginiais, sumanymais. Veikė rokiečių labai mėgtas etnografinis ansamblis, vadovaujamas Rasos Kinienės, vėliau – Virginijos Blaževičiūtės-Batutienės. Kultūros namuose kurį laiką veikė net ir cirkas. Jam vadovavo gamtininkas Jonas Kvedaras, anksčiau cirko programomis džiuginęs Biržų, Šakių gyventojus, Kauno zoologijos sodo lankytojus. J. Kvedaro dėka, buvo gražiai sutvarkyta Rokų gyvenvietės ir gamyklos aplinka. Jis susirašinėjo su viso pasaulio zoologijos sodais, su žymesniais gėlininkais. J. Kvedaro prižiūrimuose šiltnamiuose išaugintos įvairiaspalvės nuostabaus grožio gėlės puošė ne tik gamyklos aplinką, bet ir vidų. Keletą kartų per savaitę Rokų kultūros namuose buvo rodomi kino filmai, kuriuos demonstruodavo Tautvilas Dauderis.

Rokų keramikos gamyklos kultūros namuose kurį laiką veikė cirkas.

Jonas Kvedaras su savo bezdžione ir paukščiais

1972 m. pavasarį duris atvėrė Rokų keramikos gamyklos vaikų lopšelis-darželis, jo vedėja paskirta Elena Marčiulionytė. Vidaus ir lauko erdvėmis darželis buvo gražiausias ne tik rajone, bet ir mieste. Nuo 1986 m. darželiui vadovauja Ramutė Stanislovaitienė.

1974 m. Rokų keramikos gamyklos administraciniame pastate įsikūrė V. Kudirkos viešosios bibliotekos Vingytės filialas. Jos fondus nuo 1984 m. prižiūrėjo Sigutė Nastareikienė. AB „Rokų keramika“ techninės bibliotekos įkūrimu rūpinosi inžinierė Aldona Skrinskienė.

Aštuntajame dešimtmetyje gamyklos rūpesčiu darbininkų patogumui prie paskutinio tuomet Ąžuolo gatvės daugiaaukščio pastatyta maisto ir pramoninių prekių parduotuvė. Pramoninių prekių skyriuje dirbo Veronika Norvilienė, sugebėdavusi rokiečius aprūpinti visomis pageidaujamomis prekėmis. Veronika Norvilienė buvo prekybininkė iš pašaukimo. Ji visą laiką dirbo Rokuose, ne kartą už gerą darbą buvo apdovanota garbės raštais, visų rokiečių vadinama maloniniu Verutės vardu. Žmonės sakydavo, kad eina ne į parduotuvę, o – pas Verutę. Ąžuolo gatvės parduotuvė buvo antra Rokuose.

Pirmoji krautuvė Rokuose tuoj po karo buvo atidaryta Juozo Keturakio namo kamaraitėj. Tiesiant pietinį Kauno apvažiavimą, tas namas nugriautas. Pirmasis pardavėjas buvo pavarde Sriubas. Vėliau parduotuvė perkelta į deportuoto ūkininko Bartlingio mūriuką. Prieš tai ten buvo pradinė mokykla.

Šis mūriukas turėjo didelį rūsį, jame per karą slėpdavosi Rokų turtingieji. Po to parduotuvę perkėlė į vieną iš barakų, kuriuose gyveno Rokų keramikos darbininkai. Barake dirbo pardavėjas Jonas Kavaliauskas. Vėliau kolūkis, plytinei aprūpinus darbininkus butais, barako vietoje pastatė kuklią mūrinę kaimo parduotuvę, kurios pardavėjas ilgus metus nesikeitė. Visi rokiečiai jį vadindavo vardu, todėl ir parduotuvę buvo praminę Jono parduotuve.

Kuklią kaimo parduotuvėlę rokiečiai buvo praminę Jono parduotuve.

Tarybų valdžios metais buvo itin rūpinamasi gyventojų buitimi, todėl didesnėse gyvenvietėse iš gyventojų buvo nuomojamos patalpos įvairioms buities tarnyboms. 1975 m. Naujojoje gatvėje, Barauskų name nuomojamame kambarėlyje, atidaryta pirmoji Rokų kirpykla. Vėliau kirpyklai patalpos buvo nuomojamos įvairiuose Ąžuolo gatvės (dabar Jono Borutos) daugiabučiuose, ilgiausiai kirpykla veikė Jono Borutos gatvėje, tame pačiame name, kur ir paštas.

Batų taisyklai ir siuvyklai patalpos buvo išnuomotos Drenažo gatvėje (dabar Rokų), Onaičių (dabar Bernatonių) verandoje. Kaip ir kirpykla, taip ir batų taisykla, vis keitė vietą, kol įsikūrė tame pačiame name, kur ir paštas, kirpyklos kaimynystėje. Nuo pat taisyklos atidarymo 1975 m. joje dirbo patyręs meistras, rokietes džiugindavęs puikiai pasiūtais žieminiais aulinukais, – Steponas Godvaiša, rokiečių meiliai vadinamas Stepuku.

Rokų keramikos gamykla

1978 m. gamyklos direktoriumi paskiriamas A. Baltrušaitis. 1981 m. gamykloje dirbo 570 darbuotojų: Rokuose – 334, Alytuje – 192, Garliavoje – 44. Šiuo laikotarpiu itin intensyviai buvo mechanizuojamas ir automatizuojamas gamybos procesas. Čia pasižymėjo racionalizatoriai: P. Valadkevičius (pirmas išradėjas įmonėje ir statybinių medžiagų pramonės sistemoje), A. Šalna, R. Krušinskas, J. Šimkus, A. Čeponis, J. Bašinskas, J. Boruta, B. Zaščiurinskas, B. Šlapkauskas, J. Danisevičius, R. Šitikovienė, K. Urbaitis, V. Jonaitis ir jų vadovė inžinierė A. Skrinskienė. Už kūrybinius ir darbo laimėjimus įmonė ne kartą gavo Statybinių medžiagų pramonės ministerijos apdovanojimus, Lietuvos Vyriausybės diplomus, trylikai darbuotojų buvo įteikti įvairūs medaliai ir ordinai. Nuo 1975 m. iki 1989 m. gamykla buvo aukštos gamybos kultūros įmonių grupėje.

1979 m. Rokuose buvo 2220 gyventojų.

Šiuo laikotarpiu plėtėsi gyvenvietė, tęsėsi daugiabučių ir individualių gyvenamųjų namų statyba. Rokų keramikos gamykla vienintelė Kaune buvo vadinama gamykla be eilės butams gauti – visi, dirbantys gamykloje, Rokų darželyje ar mokykloje, gaudavo butus. Gamyklos aplinka taip pat buvo pripažįstama viena gražiausių respublikoje. Nors gaminti plytas, drenas nėra švarus darbas, gamykla visą laiką buvo itin tvarkinga. Akį džiugino įvairiaspalviai gėlynai, dailūs medeliai ir krūmeliai. Plytinės sodas buvo puiki vieta poilsio valandėlei pietų pertraukos metu. Visą šį grožį puoselėjo gamtininkas Jonas Kvedaras, įrengęs gamyklos teritorijoje šiltadaržius. Gamykla turėjo ir savo dailininką – Juozą Žarį, kuris dirbo dailiosios keramikos darbus – kūrė pano, medalius, indus. Jo puikios freskos puošė gamyklos salę, administracijos korpusą, ambulatoriją, paštą, darželį.

Inžinierius Jonas Boruta

Atskirai reikėtų paminėti inžinierių Joną Borutą, Rokų plytinėje dirbusį iki sulaukė 80 metų. Jonas Boruta, nusipelnęs Lietuvos inžinierius, gimė 1915 m. Marijampolės apskrity, Liudvinavo valsčiuje, Kūlokų kaime. Naujagimiui per Pirmąjį pasaulinį karą su visais karo pabėgėliais teko trauktis į Rusijos gilumą, į Maskvą. 1940 m. Jonas Boruta baigė Vytauto Didžiojo universitetą Kaune ir ten pat, Technologijos fakultete, dėstė plytinikystę ir Kauno politechnikume – statybinių medžiagų technologiją. 1948 m. jis įtrauktas į gabiausių Lietuvos inžinierių, turėjusių paruošti Lietuvos kolektyvizacijos programą, sąrašą. Kadangi programa buvo paruošta tik dešimčiai metų, inžinieriai palaikyti liaudies priešais ir ištremti į Sibirą. Ištrėmus J. Borutą, liko kūdikio besilaukianti J. Borutos žmona su dviem mažais sūneliais – 2,5 metukų Jonuku (tapusiu Telšių vyskupu) ir 1 metukų Vaidotėliu. Intos lageriuose J. Boruta kalėjo 8,5 metų. Negalėdamas būti su šeima, per tūkstančius kilometrų bent laiškais stengėsi palengvinti žmonos dalią, auklėti berniukus, kuriems taip reikėjo tėvo. Neįtikėtina, bet Intoje J. Boruta spėjo suprojektuoti ir pastatyti koplyčią. 1956 m. grįžo į Lietuvą ir, brolio rašytojo Kazio Borutos pakviestas, apsigyveno namelyje pajiesyje. Tais pačiais metais J. Boruta įsidarbino Rokų keramikos gamykloje. Darbininkams buvo griežtas, reiklus, bet teisingas, rūpinosi jų buitimi. Daugelis inžinierių J. Borutą mena su pagarba. Be jokio atlyginimo jis projektavo Rokų gatvių namus. 1981–1988 m. inžinieriaus J. Borutos atlikta gamyklos technologinė rekonstukcija – pavyzdys visoms statybinių medžiagų įmonėms. Kiekviena Rokų gyvenvietės žemės pėda J. Borutos apžiūrėta, išmatuota ir

Koplytstulpis Z.Borutienei atminimui

panaudota žmonių labui. Ligi šiol akį džiugina J. Borutos įkurtas parkas netoli Rokų lopšelio-darželio esančiame šlaite. Medžiai buvo pasodinti, kad sutvirtintų ir paslėptų plytinės išverstą broką – drenų duženas. Inžinierius visada liko ištikimas savo įsitikinimams – ir sovietiniais metais kas sekmadienį važiuodavo į bažnyčią, per katalikiškas šventes neidavo į darbą. Trys Borutos sūnūs ir dukra Vilmantė nebuvo nei pionieriai, nei komjaunuoliai. Sovietiniais metais Borutų sodybos kieme pastatytas medinis koplytstulpis motinos Z. Borutienės, herojiškai ištvėrusios pokario metų negandas, atminimui. Borutų sodyboje rinkdavosi Eucharistijos bičiulių draugija, žygeiviai, Lietuvos istorijos būrelis.

Rokų keramikos gamyklos konstruktorių biuro pastatas

Prie Rokų keramikos gamyklos 1983 m. pastatytas dviejų aukštų 1200 m² ploto pastatas statybinių medžiagų pramonės konstruktoriams. Čia dirbo inžinieriai Audronė Kačiulienė, Antanas Jankus, Petras Dzikaras, Marija Jočienė.

1983–1989 m. įmonėje buvo įdiegtos naujos drenažo vamzdžių gamybos mechanizacijos priemonės: formavimo, srovinio statymo ir nukrovimo automatai. Jų dėka įmonė tapo mechanizuota aukštos gamybos kultūros įmone.

1989 m. Rokuose buvo 3 069 gyventojai.

Sovietiniais laikais Rokuose atsirado gatvių pavadinimai.

Sovietiniais laikais Rokuose atsirado gatvių pavadinimai. Gražiai prižiūrimos, išgrįstos ar išasfaltuotos gatvės tikrai nusipelnė vardų. Rokų keramikos gyvenvietės gatvių pavadinimai buvo susieti su keramikos gamyklos istorija: Ąžuolo gatvė priminė seniausią Rokų ąžuolą, po kuriuo apsistodavo, statydavosi palapines atvykę per vasarą į plytinę padirbėti žmonės. Molio, Drenažo, Keramikos gatvės liudijo čia esant plytinę. Šlaito gatvė atsirado ant šlaito pastačius individualius ir daugiabučius namus. Biznierių rajonu praminta Rokų dalis (čia buvo statomi prabangesni namai, kai sklypus gauti būdavo sunku) gavo Jovarų ir Pievų gatvių pavadinimus, nes aplink plytėjo pievos, augo jovarai. Kolūkio gyvenvietės gatvių vardai siejosi su Jiesios draustiniu: Lakštingalų, Lazdynų, Apynių, Alksnių, Ievų, Kranto, Jiesios, Šaltinio, Aviečių. Kadangi tarybiniais metais Rokuose numatyta statyti Saulės mikrorajoną, tai ir gatvių pavadinimai turėjo būti susiję bent su Saulės sistema. Taip atsirado Spindulio, Mėnulio, Saulės gatvės.

Rokų kolūkio gyvenvietė

Rokų gyvenvietė, esanti kitoje viaduko pusėje, kur keliai veda į Prienus, Marijampolę, sovietmečiu priklausė Rokų kolūkiui. Toje pusėje Rokų ir aplinkiniuose kaimuose tarpukariu gyveno stambūs ūkininkai. Ūkių sovietizacija prasidėjo nuo 1940 metų. Buvo siekiama pakirsti privatinį žemės ūkį. Iš pradžių iš ūkininkų atimdavo dalį vadinamosios „perteklinės" žemės, o kartu su ja ir atitinkamą kiekį gyvojo ir negyvojo inventoriaus. 1945 m. žemės buvo galima turėti jau tik 5 ha. 1947 m. gruodžio 12 d. LKP CK nutarimu „Dėl buožinių žemės ūkių" turintiems nuosavos žemės ir neinantiems dirbti į kolūkius buvo taikomi specialūs žemės ūkio mokesčiai ir kitokios represinės priemonės. 1948 m. visoje Lietuvoje įvesta kolūkinė žemės ūkio valdymo santvarka, bet masinis kolūkių organizavimas sekėsi sunkiai. Tik po 1949 m. kovo ir birželio masinių deportacijų kolūkių organizavimas įgavo masinį pobūdį ir 1950 m. pabaigoje jau 90% ūkininkų buvo suvaryti į kolūkius. Rokuose ir aplinkiniuose kaimuose kolūkiai susikūrė 1949 m. Rokų apylinkėje buvo trys kolūkiai: I. Mičiurino (iki 1956 m. vadinamas Stalino vardo kolūkiu), „Nemuno", „Gintaro". I. Mičiurino kolūkiui priklausė Rokų, Rokelių, Frandzeliavos, Patamulšėlio, Raželių, Paraželių, Pavytės kaimai. „Nemuno" kolūkiui – Vainatrakio, Dangstytės, Girininkų, Pamoterio, Linksmakalnio kaimai, dalis Kairiūkščių kaimo. Kairiūkščių kaime firma „Genmapo" gamino miltelius kiaulių penėjimui. Dangstytės kaime buvo įkurta Dangstytės bendrovės lapių ferma. „Gintaro" kolūkiui priklausė Vaišvydavos, Armališkių, Abromiškių kaimai. Ilgametis „Gintaro" kolūkio pirmininkas – Lebedevas. I. Mičiurino kolūkiui vadovavo Lietuvos Žemės ūkio akademijos profesorius Ogintas, vėliau – jaunas žuvęs pirmininkas Šukaitis, po Šukaičio – Algimantas Obelenis. „Nemuno" kolūkio pirmasis pirmininkas – Napoleonas Mikšys, sukūręs daug gražių tradicijų: javapjūtės pradėtuves ir pabaigtuves, per kurias vainikuodavo ne tik kombainininkus, bet ir jų kombainus, juos išlydėdavo ir sutikdavo su muzika; Derliaus šventes, per kurias ant stalų puikuodavosi didžiuliai sūriai ir duonos kepalai, vykdavo koncertai, būdavo apdovanojami darbščiausieji. Vėliau „Nemunui" vadovavo Juozas Maleckis, Stanislovas Garšva. Girininkuose buvo pastatytos kiaulidės, veršidės, sandėliai, mechaninės dirbtuvės. Visuose kolūkiuose didžiausi renginiai būdavo kasmetiniai ataskaitiniai susirinkimai, per kuriuos metų programą parodydavo kultūros darbuotojai. Kolūkiuose veikė pučiamųjų orkestrai, ansambliai, kapelos, šokių, dramos rateliai.

Rokų kolūkio gyvenvietė išaugo 7–9 dešimtmetyje – be senųjų gyventojų, čia įsikūrė melioracijos iš aplinkinių kaimų ir iš vienkiemių iškeltieji gyventojai, nemažai atvažiavo dirbti į kiaulidžių kompleksą iš kitų Lietuvos vietų.

Melioruojant išnyko kai kurie kaimai, daugelis sunyko.

Intensyviai vyko melioracijos darbai – reikėjo sąlygų gausiam ir pastoviam žemės ūkio derliui užtikrinti. Melioruojant išnyko Dangstytės kaimas, Kairiūkščių kaimas (išliko tik dalis Kairiūkščių dvaro pastatų), Pamoterio kaime liko tik Kužaičio sodyba. Girininkų kaimo gyventojai, išvengę tremties – Šeškai, Rakauskai, Starkevičiai, Marcinkevičiai, Griškos, Varkalos, Dubickai, Raulinavičiai, Kavaliauskai, Čekavičiai, Zavadskai, Juodžiai – buvo iškelti melioracijos arba jų sodybos nugriautos karinio dalinio. Girininkų kaime liko tik penkios senosios sodybos. Per melioraciją iškelti beveik visi Vainatrakio gyventojai, išvengę tremties. Melioracija nekliudė Vainatrakio senkapių, kuriuose dar aštuntojo dešimtmečio pradžioje buvo daug gražių juodo blizgančio akmens antkapių su įrašais lietuvių ir lenkų kalbomis, bet vėliau antkapiai turbūt buvo išvogti, nes kapinės atsidūrė nuošalioje vietoje. Rokų apylinkių teritorija į pietryčius, pietus, pietvakarius buvo numelioruota kasant kanalus, ištiesinta Vyčiaus upelio vaga. Jau 1969 m. didžiuliai augalininkystės derliai užtikrino sąlygas gyvulininkystei.

Aštuntajame penkmetyje (1966–1970 m.) Rokų apylinkės kolūkiuose pastatyta 10 gamybinių pastatų: 200 vietų Pavytės karvidė, 220 vietų Vainatrakio karvidė, 220 vietų Patamulšėlio veršidė, 1 500 vietų Patamulšėlio kiaulidė, 1 000 tonų talpos bokštinis grūdų sandėlis, žolės miltų agregato pastatas, didžiulės remonto dirbtuvės.

1973 m. baigti statyti I. Mičiurino kolūkio kultūros namai, biblioteka ir administracinis pastatas. Bibliotekos Rokai ilgą laiką neturėjo. 1949 m. Marijos Kairiūkštienės nacionalizuotame name iš pradžių veikė tik klubas-skaitykla, kuriai vadovavo šešiolikmetis Kastytis Kemežys. 1951 m. klubas-skaitykla perorganizuota į biblioteką. Fondą sudarė apie 3 tūkst. knygų. Bibliotekoje skaitė iki 250 skaitytojų. 1953 m. K. Kemežys įstojo į Vilniaus bibliotekininkystės technikumą, neakivaizdinį skyrių, baigė 1957 m. Nuo 1959 m. pradėjo dirbti valsčiaus pirmininku. Bibliotekos vedėja paskirta rokiškė Birutė Rinkevičienė. Apie 1966 m. biblioteka buvo iškelta į Patamulšėlio kaimą, o Rokuose liko tik knygų išdavimo punktas. 1973 m. biblioteka vėl grįžo į Rokus, į naują pastatą. Nuo 1973 m. biblioteka naudojosi TBA (tarpbibliotekiniu abonementu) – skaitytojams reikalingos knygos būdavo atvežamos iš kitų bibliotekų. Biblioteka sėkmingai dalyvaudavo respublikinėse apžiūrose, jai suteiktas „Puikiai dirbančios bibliotekos“ vardas. Rokų kolūkio kultūros namuose įsikūrusios bibliotekos vedėja iki 1983 m. dirbo rūpestingoji ir nuoširdžioji bibliotekininkė Birutė Rinkevičienė, trūkstamų knygų dviračiu pargabendavusi net iš tolimų bibliotekų. Pagrindiniai bibliotekos skaitytojai buvo besimokantis jaunimas. Nuo 1983 m. rugpjūčio 1 d. Rokų bibliotekai vadovauja Irena Petriškienė, besirūpinanti estetiška aplinka, fondų turtinimu.

Didžiausi Pakaunėje Rokų kultūros namai tapo viso Kauno rajono kultūros centru. Juose buvo organizuojami įvairūs renginiai, koncertai, veikė dramos būrelis, šokių, baleto mokykla, moterų ansamblis. Kultūros namams vadovavo J. Čenkus. Didžiulį kultūros namų fojė puošė dailininko Benedikto Vytauto Pranckūno keramikinis pano „Motina žemė“.

Rokų kolkūkio kultūros namai. Juose 1973–1992 m. buvo įsikūrusi ir kolūkio administracija

1981 metais minėti trys kolūkiai susijungė į vieną – Rokų kolūkį. Jo vadovu tapo Algimantas Obelenis. Ilgus metus agronomu dirbo Adolfas Dockevičius. Dešimtajame penkmetyje (1976–1980 m.) pastatytas 12 000 vietų kiaulidžių kompleksas su šalia esančia biojėgaine, pigia energija aprūpindavusia kiaulides ir saugojusia gyventojus nuo nemalonių kvapų. Daug žmonių darbu aprūpinusiam kiaulidžių kompleksui vadovavo Bielskis, Keršys. Besiverčiąs pieninininkyste, gyvulininkyste ir žemdirbyste Rokų kolūkis klestėjo. Pirmininko A. Obelenio rūpesčiu visi darbininkai gerai uždirbdavo. Kolūkiečiai sparčiai statėsi namus, išaugo graži Rokų kolūkio gyvenvietė, išasfaltuotomis gatvėmis ir pavyzdingai tvarkinga, nes tvarką prižiūrėdavo pats pirmininkas. Buvo pastatyta ir dviaukščių erdvių daugiabučių nenorintiems statytis individualių namų. Pirmininko A. Obelenio rūpesčiu Rokuose pastatydinti ne tik didžiausi rajone kultūros namai, darželis kolūkiečių vaikams, bet ir suorganizuota ir finansuota Lietuvoje garsėjusi „Rokų” krepšinio komanda, kurioje žaidė „Žalgirio“ komandos veteranai. Rokų kolūkio niekada neaplenkdavo į Lietuvą pasisvečiuoti atvykdavę aukšti TSRS KP CK pareigūnai, nes šis kolūkis buvo pavyzdinis. 1976 m. kolūkyje dirbo 503 žmonės, 24 žemės ūkio specialistai su aukštuoju išsilavinimu, 28 – su specialiuoju viduriniu. Algimantas Obelenis sėkmingai vadovavo Rokų kolūkiui iki pat jo reorganizavimo, buvo apdovanotas Darbo raudonosios vėliavos ir Garbės ženklo ordinais, VLŪPP aukso medaliu.

Rokų apylinkė įkurta XX a. viduryje, bet 1954 m. gegužės 25 d. buvo prijungta prie Rokelių apylinkės. 1963 m. sausio 12 d. Rokų apylinkė vėl buvo atkurta (iš Girininkų ir dalies Rokelių apylinkių). Apylinkė buvo įsikūrusi Girininkų kaime, knygnešio Varkalos sodyboje. 1973 m., pastačius naujus jaukius kultūros rūmus, apylinkė iš Girininkų kaimo persikėlė į Rokus. Pirmoji Rokų apylinkės pirmininkė buvo Marija Radvilavičienė, ją pakeitė Birutė Lukoševičienė, po jos Rokų apylinkėje pirmininkavo Jonas Kunigiškis, Stasys Bizulis, K. Šernas, Jonas Gerulis. Rokų apylinkės sekretore ilgiausiai dirbo Teresė Rugieniūtė, trumpiau – M. Juočienė.

Ugdymo įstaigos

Po karo pradinės mokyklos klestėjo – turėjo daug mokinių, kurie noriai mokėsi net ir sunkiomis sąlygomis. Tarybų valdžios metais dalis Rokų apylinkių pradinių mokyklų išnyko, nes išnyko ir kaimai – juos iškėlė melioracijos metu.

Dalis Rokų apylinkių pradinių mokyklų išnyko.

Rokelių pradinei mokyklai buvo lemta išnykti. Nuo 1939 m. dešimt metų šioje mokykloje išdirbo mokytojas Justinas Adomaitis. 1946 m., padaugėjus mokinių, Rokelių mokykla tapo dvikomplekte. Pradėjo dirbti antra mokytoja Angelė Abraitytė-Ankudavičienė, 1949 m. ji tapo mokyklos vedėja. 1949 m. mokykla perkelta į represuotam girininkui M. Eimaičiui priklausiusį namą (dabar girininko M. Eimaičio pavardė, kaip ir jo uošvio, Frandzeliavos dvaro savininko ir Lietuvos kariuomenės savanorio Sergejaus Fanstilio pavardė, įamžintos Frandzeliavos gatvių pavadinimuose). Antro komplekto mokytojais dirbo Ona Naujokienė, Kazys Valiūnas, Birutė Diedonytė-Milušauskienė. Nuo 1961 m., sumažėjus mokinių, liko viena mokytoja Angelė Ankudavičienė. Ji gerai paruošdavo mokinius, organizuodavo daug saviveiklos pasirodymų, pasodino mokyklos sodą. Rokelių pradinės mokyklos vedėjos mokytojos A. Ankudavičienės pasakojimas apie savo mokyklą leidinyje „Kauno rajono pradinės mokyklos Tarybų Lietuvos 25-mečiui“: „Rokelių pradinė mokykla, kurioje dirbu nuo 1946 m., randasi Samylų apyl. „Gintaro“ kolūkio ribose. Šiais 1964/65 m. m. yra 28 mokiniai, iš kurių 9 mokosi IV klasėje. Mokinių pažangumas 95–96 %. Kiekvienais metais išauginam 20 arų cukrinių runkelių plotą. Kolūkio valdyba stengiasi išklausyti mokyklos pageidavimų: laiku atlieka remonto darbus, skiria cukraus arbatai saldinti. Apylinkės Taryba ir tėvų komitetas aktyviai bendradarbiauja su mokykla. 5 pionieriai globoja spaliukų žvaigždutes.“ Nuo 1966 m. iki 1974 m. Rokelių pradinei mokyklai vadovavo mokytojas Jurgis Tamulevičius. Jis įkūrė meteorologinę aikštelę, bandomuosius sklypus, sporto kompleksą. Rokelių pradinės mokyklos sportininkai, saviveiklininkai, gamtininkai Kauno rajone visada užimdavo pirmąsias vietas, net mokinių tėvai stebėdavosi, ką mokytojas daraš, kad vaikai veržte veržiasi į mokyklą. 1974 m. mokykla dėl mažo mokinių skaičiaus likviduota. Jos mokiniai pradėjo lankyti Rokų aštuonmetę mokyklą.

Buvusi Rokelių pradinė mokykla

Vainatrakio mokykla, nelikus kaime gyventojų, išnyko. Vainatrakio pradžios mokykla buvo įsikūrusi ūkininkų Šliumpų namuose. 1965 m. albume „Kauno rajono pradinės mokyklos Tarybų Lietuvos 25-mečiui“ rašoma:

„Vainatrakio pradinė mokykla yra vieno komplekto, nuomojamose patalpose. Yra „Nemuno“ kolūkio Rokų apylinkės ribose. Šioje mokykloje dirbu nuo 1952 m. Šiais mokslo metais yra 19 mokinių: 6 pionieriai, 13 spaliukų. Iš 19 mokinių 2 nepažangūs.“

Vyčiaus pradinė mokykla taip pat neišliko. Vietinio gyventojo Jono Matiušino liudijimu, Vyčiaus pradžios mokykla buvo įkurta Raželių kaime, prie pat Vyčiaus kaimo ribos. Ji gyvavo nuo Smetonos laikų iki 1955 m. Mokytojai dėl nežinomų priežasčių labai keitėsi. Dingdavo be žinios: viena mokytoja išdirbo tik savaitę, o kitas mokytojas – mėnesį.

Patamulšėlio septynmetės mokyklos mokytojai

Patamulšėlyje visada buvo daug gyventojų, bet melioracijos darbai viską pakeitė. 1949 m. Patamulšėlio pradinė mokykla perorganizuota į Patamulšėlio septynmetę mokyklą. Ji įsikūrė ūkininko Vasiliausko sodyboje. Kadangi pritrūko klasių, iš Uzdilos parvežė dar vieną namą. Iš viso mokyklą sudarė keturi pastatai. Mokykla buvo apsodinta alyvų krūmais, prie jos plytėjo dideli rožynai, svarainynai, aplinką puošė tvenkinys. Buvo įrengta metereologinė stotis. Devynerius metus mokyklos direktoriumi buvo mokytojas Antanas Gabševičius. Prieš mokyklos uždarymą ir iškėlimą į Rokus (1968 m.) jai vadovavo Vladas Čižikas. Patamulšėlyje liko tik pradinė mokykla. Pirmieji šios mokyklos mokytojai, dirbę iki pat mokyklos uždarymo 1968 m., buvo A. Griškienė, Stratilovaitė, E. Marčiulionytė, A. ir K. Gabševičiai. Leidinyje „Kauno rajono pradinės mokyklos Tarybų Lietuvos 25-mečiui“ rašoma: „Mokosi 97 kolūkiečių vaikai ir dirba 9 mokytojai, iš kurių dviems suteiktas LTSR nusipelniusio mokytojo vardas. Mokykla neblogai aprūpinta inventoriumi ir mokymo vaizdinėmis priemonėmis. Anksčiau buvo tik vieno komplekto pradinė mokykla. 1939 m. ji perorganizuota į keturių komplektų pradinę mokyklą. Dirbama dviem pamainom. Mokykloje yra Raudonojo Kryžiaus organizacija, sporto kolektyvas, turistų, jaunųjų gamtininkų būreliai, saviveiklos rateliai.“

Girininkų mokykla

Girininkų pradinei mokyklai tarybų valdžios metais buvo lemta iš pradinės mokyklos tapti devynmete. 1941 m. Girininkų pradžios mokyklos mokytoją Juozą Kazlauską išvežus į Sibirą, Girininkų mokykloje (Petro Griškos nuomojamame nekūrenamame kambaryje) dirbo pradinių klasių mokytojas Matjošaitis. Vėliau mokykla buvo perkelta pas vietos

gyventojus P. Jančiauską, S. Joniką. 1959 m. atidarytas pradinės mokyklos komplektas. 1963 m. pastatyta Girininkų aštuonmetė mokykla. Jos pirmasis vadovas – kraštotyrininkas ir poetas mokytojas Jurgis Tamulevičius, direktoriavęs iki 1966 m. J. Tamulevičiaus rūpesčiu prie mokyklos įrengtas didelis nestandartinis stadionas, pasodintas didžiulis sodas, kuriame augo net 32 veislių obelys ir 18 veislių kriaušės. Ši mokykla tarybiniais metais klestėjo, nes Girininkų kaime, esant daug darbo vietų kolūkyje, buvo daug gyventojų. Direktorių J. Tamulevičių pakeitė pedagogė G. Briedytė, vadovavusi mokyklai 1965–1967 m. 1967–1983 m. direktoriaus pareigos patikėtos A. Sakalauskui, 1983–1988 m. – M.Sakalauskienei.

Kadangi žmonės iš vienkiemių ir kaimų buvo keliami į Rokų kolūkio gyvenvietę, be to, plėtėsi Rokų keramikos gamyklos gyvenvietė, Rokų pradinė mokykla sovietiniais metais iš pradinės išaugo įvidurinę.

Rokų mokykla ilgą laiką „keliavo“ iš vienos vietos į kitą.

1940 m. pradinė mokykla buvo valstiečio Rakausko seklyčioje. Buvo vieno komplekto. Patalpa ankšta, tamsi, mažai apkūrenama. Mokinių lankomumas blogas, nes rudenį ir pavasarį daugelis mokinių turėjo ganyti buožių gyvulius. Mažažemių ir bežemių vaikai buvo aunami autkojais ir klumpėmis. Knygas nešdavosi medinėse skrynelėse arba medžiaginiuose maišeliuose.

Mokykla Bartlingių name

1948 m. Rokų pradinė mokykla, kuriai vadovavo Birutė Paužaitė-Miniotienė, iš ūkininko tremtinio Bartlingio namų perkelta į didesnį dviaukštį deportuoto ūkininko Aduškevičiaus namą. Mokyklos vedėju paskirtas jaunas perspektyvus mokytojas Petras Sūnelaitis, kurio parodomąsias pamokas suvažiuodavo stebėti kitų pradinių mokyklų mokytojai.

Mokytoja Birutė Paužaitė

Rokų mokykla Aduškevičiaus name

Mokytojas netrukus mirė. Jo žmona, mokytoja Marytė Juodinykaitė-Sūnelaitienė, dirbusi antrąja mokytoja, organizuodavo įspūdingus mokinių meninius pasirodymus, pati gamindavo dekoracijas, kaukes, siūdavo mokiniams drabužius. Po mokytojo P. Sūnelaičio mirties antrąja mokytoja pradėjo dirbti Marija Ambrazienė, labai reikli, puikiai paruošdavusi mokinius pedagogė. 1951 m. ji buvo ištremta į Sibirą, grįžo 1959 m. be teisės mokytojauti. Šioje mokykloje dar dirbo mokytojos S. Žilėnienė, Šiupailienė. Be pradinės, tame pačiame pastate veikė septynmetė vakarinė, kurios direktorė buvo Šiupailienė. Mokytojavo studentai Semionovas, Bašinskas, Gailutė Paužaitė.

Mokytoja Marytė Sūnelaitienė

Mokytoja Marija Ambrazienė

1961 m., išaugus keramikos gamyklos gyvenvietei, kasmet daugėjo mokyklinio amžiaus vaikų. Gamyklos vadovų iniciatyva buvo suremontuotas buvusios kino salės ir skaityklos, vadinamos „raudonuoju kampeliu“, pastatas ir pritaikytas mokyklai. Joje nuo 1961 m. veikė 4 komplektų Rokų pradinė mokykla. Šios mokyklos vedėju paskirtas mokytojas Jonas Gerulis. Jis buvo muzikalus, grojo mandolina, mėgo sportą, meno saviveiklą, buvo darbštus, pareigingas. Pedagoginį darbą dirbo mokytojos Ona Bašinskaitė-Nečiūnienė, Birutė Diedonytė-Milušauskienė, nuo 1965–1966 m. m. vidurio – mokytoja Silva Greičienė. Rokų pradinės mokyklos vedėjo Jono Gerulio straipsnelis 1965 m. leidinyje „Kauno rajono pradinės mokyklos Tarybų Lietuvos 25-mečiui“: „Rokų pradinė mokykla ruošiasi išaugti iki aštuonmetės, nes didėja mokinių skaičius: 1940 metais mokėsi 28 mokiniai, 1950 m. – 45 mokiniai, 1960 m. – 55 mokiniai, 1961 m. – 66 mokiniai, 1962 m. – 67 mokiniai, 1963 m. – 65 mokiniai, 1964 m. – 68 mokiniai, 1965 m. – 78 mokiniai. 1965 m. mokykla trijų komplektų. Ji randasi Rokų keramikos dirbinių gamyklos raudonojo kampelio patalpose. Klasės erdvios ir šviesios. Daugumą vaikų sudaro fabriko darbininkų vaikai. Dirba 3 mokytojai, mokosi 68 vaikai. Jų pažangumas 95 %. Lankomumas labai geras, 20 nepraleidę nė vienos pamokos. Visi prenumeruoja ir skaito „Genį“, „Lietuvos pionierių“. Mokykla turi 300 knygų bibliotekėlę, gamykla – 200, Rokų viešoji biblioteka – 7000 knygų, kurias mokiniai noriai skaito. Visi priklauso spaliukų ir pionierių organizacijoms. Yra 19 pionierių ir 49 spaliukai. Kiekvienos šventės metu meno saviveiklos būrelis, kurį sudaro 24 mokiniai, pasirodo su savo gausia programa. Sporto būrelio nariai taip pat aktyviai dalyvauja užsiėmimuose. 1964 m. zoninėse varžybose užėmė 3 vietą.“

Rokų pradinės mokyklos pastate esančioje vakarinėje aštuonmetėje dirbo mokytojai Keršys, Eimutienė, Bronė Katkevičienė, Stanislava Talandienė.

Rokų pradinė mokykla didžiuojasi savo ugdytiniais.

Rokų pradinė mokykla didžiuojasi savo ugdytiniais Monika Griškonyte-Lazauskiene, VPU Edukologijos katedros docente, broliais Furmonavičiais – Liudu, VGTU Geotechnikos mokslo laboratorijos vedėju, Eurokomisijos programos „Growth“ nariu, Valdu, gydytoju neurologu, Algiu, veterinarijos gydytoju, Romualdu Apanavičiumi, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, VDU, KU profesoriumi, Lietuvos mokslo tarybos ekspertu, etninės kultūros globos tarybos nariu prie LR Seimo, knygų autoriumi, pasaulyje žinomu birbynininku, kunigu Jonu Raudonikiu, dailininke tekstilininke Zita Raudonikyte-Mateiča, grafike Audrone Onaityte, Seimo nariu Kazimieru Starkevičiumi.

Apytiksliais duomenimis, statyti Rokų aštuonmetės mokyklos atskirai stovintį priestatą ir jame atidaryti mokyklą buvo numatyta dar 1955 m. Pagal tų metų Rokų keramikos gamyklos gyvenvietės ir Rokų kaimo gyventojų skaičių suprojektuotame pastate turėjo pakakti vietos numatytiems 150 mokinių. Tačiau pastato statyba pradėta pavėluotai ir vykdyta su pertraukomis. 1967 m. vasarą statybos vietoje stovėjo jau pradėję griūti, piktžolėmis apaugę pamatai. Statyba atnaujinta tik 1967 m. rudenį ir baigta 1968 m. rugpjūčio mėnesio pabaigoje.

Rokų aštuonmetė mokykla baigta satatyti 1968 m.

Prieš 1968 m. rugsėjo 1 d. mokykloje sumontuoti ir sutvarkyti baldus padėjo mokytojai, mokiniai ir mokinių tėvai. Rokų keramikos gamykla įrengė takus, išasfaltavo aikšteles, parūpino įrengimus krepšinio bei tinklinio aikštelėms. Rokų kolūkis išlygino ir apsėjo mokyklos aikštyno teritoriją. Mokiniai ir mokytojai aikšteles bei teritoriją apsodino medeliais.

1968 m. rugsėjo 1 dieną pradėjusios veikti Rokų aštuonmetės mokyklos kontingentą sudarė buvę Rokų pradinės mokyklos I–IV klasių mokiniai,

Rokų aštuonmetė mokykla

didesnė dalis Patamulšėlio aštuonmetės mokyklos buvusių V–VIII klasių mokinių ir Rokų gyvenvietės V–VIII klasių mokiniai, persikėlę mokytis iš Kauno miesto mokyklų, daugiausia iš 13-osios vidurinės mokyklos.

Pirmasis Rokų aštuonmetės mokyklos direktorius Vladas Čižikas su šeima

Kai kurie Rokų aštuonmetės mokyklos mokytojai.

Pedagogų kolektyvą sudarė buvę Rokų pradinės ir Patamulšėlio aštuonmetės mokyklos dalykinės sistemos mokytojai. Į Rokų aštuonmetę mokyklą perėjo visos Rokų pradinės mokyklos mokytojos: Ona Nečiūnienė, Silva Greičienė, Bronė Katkevičienė, dalykinėje sistemoje dėsčiusi anglų kalbą, namų ruošą mergaitėms, Stasė Talandienė, dirbusi prailgintos darbo dienos grupės auklėtoja, dalykinėje sistemoje dėsčiusi lietuvių kalbą. Su mokytoju J. Geruliu pasikeitusi darbo vietomis, iš Patamulšėlio atėjo pradinių klasių mokytoja Antanina Vaitkevičienė. Iš Patamulšėlio mokyklos perėjo stiprūs mokytojai dalykininkai: lietuvių kalbos mokytojos Elena Marčiulionytė, dėsčiusi ir geografiją, bei Eugenija Čižikienė, dar dėsčiusi ir piešimą, namų ruošą mergaitėms, Lietuvos nusipelnęs mokytojas Antanas Gabševičius, dėstęs aritmetiką, fiziką, braižybą ir darbus berniukams, Lietuvos nusipelniusi mokytoja Kostancija Gabševičienė, dėsčiusi biologiją ir namų ruošą mergaitėms, Antanina Griškienė, dėsčiusi matematiką. Mokyklai vadovavo buvęs Patamulšėlio mokyklos direktorius Vladas Čižikas. Jis dėstė istoriją. Pavaduotojas Petras Venclova dėstė anglų kalbą, Leonas Ulevičius – muziką ir vadovavo chorui bei akordeonistų būreliui, Alicija Maskoliūnaitė-Jucienė buvo pionierių vadovė ir dėstė rusų kalbą, kūno kultūros mokytoju dirbo Henrikas Markevičius.

Pirmaisiais 1968–1969 mokslo metais mokykloje mokėsi 214 mokinių, kurie sudarė 8 klases-komplektus. Gausios buvo I–IV klasės – nuo 25 iki 36 mokinių. V klasę sudarė 30 mokinių. 1969–1970 m. m. mokykloje buvo 9 klasės-komplektai su 237 mokiniais. 1972–1973 m. m. mokykloje buvo 10 klasių komplektų su 317 mokinių. 1973–1974 m. m. Rokų aštuonmetėje buvo 12 klasių komplektų su 333 mokiniais. 1974–1975 m. m. Rokų aštuonmetėje mokykloje buvo 14 komplektų su 345 mokiniais. 1975–1976 m. m. mokėsi daugiausiai mokinių – 14 komplektų su 348 mokiniais. 1977–1978 m. m. mokykloje buvo 13 komplektų su 346 mokiniais.

Nuo 1969 m. iki 1978 m. mokykla išleido 10 aštuntokų laidų – iš viso 311 mokinių. Mažiausia laida buvo 1970 m. – 15 mokinių. Gausiausios laidos: 1973 m. – 43 mokiniai, 1976 m. – 42 mokiniai, 1977 m. – 43 mokiniai ir 1978 m. – 44 mokiniai. Žymi dalis mokinių įsigijo aukštąjį išsilavinimą. Daug mokinių, ypač berniukų, baigė technikumus. Mokyklą baigė pavyzdingu elgesiu ir vien labai gerais pažymiais (penketukais) šie mokiniai: 1971 m. – Dalė Bulbenko, Irena Čižikaitė, 1973 m. – Arvydas Greičius, 1974 m. – Vilmantė Borutaitė, 1975 m. – Leonora Bareišaitė, Regina Valentaitė, 1976 m. – Nijolė Juozapavičiūtė, Rimantas Nečiūnas, 1977 m. – Roma Rekutė, Dalia Rimaitė.

Visą šį laikotarpį mokykla dirbo dviejomis pamainomis. Padedant tėvų komitetui ir ypač komiteto pirmininkei Eleonorai Čepulienei, buvo suprojektuotas mokyklos priestatas.

Pirmasis Rokų aštuonmetės mokyklos direktorius (1968–1978 m.) Vladas Čižikas atsisakė direktoriaus pareigų ir nuo 1978 m. rugsėjo pradėjo dirbti istorijos ir teisės mokytoju. Vladas Čižikas pasižymėjo reiklumu, buvo nepaprastas eruditas, jo vedamos pamokos būdavo įspūdingos – daug įdomios ir vertingos informacijos, sąsajų su gyvenimu, lavinančios kritinį mąstymą.

Rokų aštuonmetėje mokykloje pradėjo dirbti naujų mokytojų: rusų kalbą dėstė Ina Kutnovskaja, rusų kalbą, o vėliau matematiką dėstė Regina Trubilienė, biologiją, chemiją – Palmyra Renatė Vingrienė, anglų kalbą – Nijolė Kučinskienė (Varkalienė), geografiją – Vida Ročkaitė, Ona Venclovienė, lietuvių kalbą – Merkevičienė, muziką – Vaidotas Stulga, Petras Bužinskas, Stela Lizaitytė, rusų kalbą – Dalė Mikulėnienė, fiziką, braižybą – Regina Andriušienė, rusų kalbą – Irena Nijolė Šabūnia, geografiją – Jugis Tamulevičius, fizinį lavinimą – Rimgaudas Karutis, pradines klases mokė Vanda Sedleckienė. Direktoriaus pavaduotoja buvo rusų kalbos mokytoja Vidūna Galinytė.

Direktorė Julija Šerėnienė su XI laidos aštuntokais ir mokytojais

Po Vlado Čižiko mokyklos vairą į savo rankas perėmė direktorė Julija Šerėnienė (1978-1980). Ji sudarė vidurinės mokyklos priestato statybų planą. Mokykloje pradėjo dirbti matematikos mokytoja Zita Dovydaitienė, pavaduotoja administracijos ir ūkio reikalams – Birutė Lukoševičienė, pradinių klasių mokytoja – Liuda Jūratė Mickienė, lietuvių kalbos mokytoja – Emilija Ambrizienė,

1978–1979 m. m. Rokų aštuonmetėje mokėsi 325 mokiniai. 1979–1980 m. m. – 330 mokinių. 1980–1981 m. m. mokykloje mokėsi 351 mokinys.

Kovo mėnesį direktorė J. Šerėnienė išėjo į pensiją ir mokyklai vadovauti pradėjo Stanislovas Jucevičius (1981–1911 m.), kurio rūpesčiu vėliau pastatydintas vidurinės mokyklos priestatas. Rokų aštuonmetėje dirbo pradinių klasių mokytojos Galina Talandienė, Julija Bakūnaitė, Virginija Praškevičiūtė, Jadvyga Jokubauskienė, Gintautas Stoškus, lietuvių kalbos mokytojos Audronė Rainienė, Vanda Šapokaitė, Angelė Deltuvienė, Virginija Starkevičienė, muzikos mokytojos Genovaitė Bužinskienė, Virginija Blaževičiūtė-Batutienė, matematikė Vita Kanapkytė-Rainienė, bibliotekininkė Vlada Matijevskaja, anglų kalbos mokytojos Nijolė Dūkštienė, Danguolė Šaltienė, dailės ir darbų mokytojas Petras Šaltys, fizinio lavinimo mokytojai Vidas Vyšniauskas, Egidijus Stankevičius. Pionierių vadovės dažnai keitėsi, nes, atsiradus pamokų, pereidavo į dalykinę sistemą. Pionierių vadovėmis dirbo Irena Zokaitė, Elena Zaleckaja, Vida Širkaitė, J. Vaičiulytė, Judita Zubavičienė, Valda Jančiauskaitė.

Direktorius Stanislovas Jucevičius

Sovietiniais laikais klasės turėdavo gamybinius vadovus – tai bendruomenės nariai iš aplinkinių įstaigų, padėdavę klasės auklėtojams vesti įvairius renginius, organizuodavę ekskursijas. Labai šiltai mokiniai mena gamybinę vadovę iš Rokų keramikos gamyklos inžinierę Aldoną Skrinskienę.

Dar vienas šių dienų jaunimui negirdėtas dalykas buvo įvairūs praktiniai darbai. Ką per juos veikdavo mokiniai, puikiai pasako II laidos abiturientos Egidijaus Machtejevo liudijimas:

Mokykloje būdavo privalomi praktiniai darbai – Rokų kolūkyje, keramikos gamykloje.

„Pradinėse klasėse vasaros atostogų metu turėdavome išdirbti apie 20 valandų mokyklos darže: kasti, sodinti, ravėti. Kartą porą valandų su mokytoju J. Tamulevičiumi klijavome senus istorijos žemėlapius.

4–9 klasėse vasaromis taip pat turėjome dirbi Rokų kolūkyje: prie šieno ar ravėjimo. Ravėti lengviau, bet tuomet pusę dienos praleisdavome laukuose spiginant saulei. Pamenu, vieną vasarą dirbome prie „kydkų“: atvažiuodavo sunkvežimis ir turėdavome iškrauti. „Kydkos“ sunkios, kaip mes ten išvaržų ar kitokiu traumų negavome, nežinau. Po tokio darbo parėjusį namo, pamenu, mama turėdavo nurengti, nes nebegalėdavau paeiti.

Kiekvieną rudenį maždaug kartą per 2 savaites užuot mokęsi važiuodavome rinkti bulvių. Per pusdienį mūsų klasė pririnkdavo pilną sunkvežimį. Negalėjau pakęsti šito darbo, nes nuo žemių man tindavo rankos, tačiau niekam tai nebuvo įdomu. Iki šiol aš bulvių nei sodinu, nei kasu – vaikystės trauma :-)

Kažkurioje klasėje, 6 ar 8, kažkas sugalvojo, kad turime kartą per savaitę po pamokų 4 valandas dirbti kiaulių komplekse. Smarvė baisi, o mes valydavome

kiaulių narvus, jas šerdavome ar šiaip perkasinėdavome pjuvenas. Yra posakis „Kiaulių neganęs, karaliumi nebūsi“, taigi, teoriškai galime būti karaliais :-)

Sekantys metai darbų atžvilgiu buvo įdomiausi: pradėjome dirbti Rokų keramikos gamykloje. Mes su Vidu Kupčinsku ardydavome senus automobilių variklius, tikrai susipažinome su vidaus degimo varikliais iš vidaus. Čia buvo ir dar viena nuostabi naujovė: Rokų keramikos gamykla mums už darbą mokėjo, gaudavome maždaug po 20 rublių per mėnesį. Mums tai buvo nemaži pinigai.“

Tarybiniais metais buvo itin rūpinamasi mokinių profesiniu orientavimu. Mokykloms būdavo patvirtinami planai, kur, baigę aštuonias klases, mokiniai turi mokytis. Kadangi Rokų mokykla buvo kaimo aštuonmetė mokykla, tai tolimesniam mokymuisi dalį aštuntokų reikėjo orientuoti į kaimo profesines mokyklas, o tai Rokų mokiniams buvo svetima, todėl tuos planus vykdyti direktoriui sekdavosi sunkiai ir reikėdavo aiškintis vyresnybei.

Labai svarbus buvo ateistinis mokinių auklėjimas, atitinkamos pasaulėžiūros formavimas. Mokyklos vadovai privalėdavo rajono vykdomajam komitetui pateikti sąrašus mokinių, kurie dažnai lanko bažnyčią, religingų šeimų sąrašus. Rokų mokyklos vadovai šiuo klausimu būdavo delikatūs ir nė vienas mokinys nenukentėjo.

1981–1982 m. m. Rokų aštuonmetėje mokykloje mokėsi 339 mokiniai. 1985–1986 m. m. – 359 mokiniai. Per 1968–1987 metus Rokų aštuonmetė mokykla išleido 19 aštuntokų laidų, aštuonias klases baigė iš viso 680 mokinių. 1986–1987 m. m. Rokų aštuonmetę baigė paskutinė, XIX-oji, aštuntokų laida, nes vėliau aštuonmetės mokyklos buvo reorganizuotos į devynmetes.

Išvykus direktoriaus pavaduotojai Vidūnai Galinytei, ją pakeitė Virgilijus Misevičius.

Mokyklą 1979–1987 metais baigė pavyzdingu elgesiu ir vien labai gerais pažymiais (penketukais) šie mokiniai: 1979 m. – Daiva Nugaraitė, Aušra Finevičiūtė, 1981 m. – Laima Trukanavičiūtė, Rasa Marcinkevičiūtė, Vilija Pakrosnytė, 1982 m. – Raimundas Micka, Neringa Kemežytė, Saturna Klevinskaitė, Loreta Lagunavičiūtė, Daiva Paulauskaitė, Kęstutis Stoškus, Laima Trubilaitė, 1983 m. – Kristina Andriušytė, Žilvinas Čeponis, Rasa Lisajūtė, 1984 m. – Rasa Sutkutė ir Ilona Sušinskaitė, 1985 m. – Rita Aniulytė, Violeta Vaitiekūnaitė, Vytautas Simonavičius, 1986 m. – Roma Jankauskaitė.

Rokų aštuonmetė mokykla didžiuojasi savo ugdytiniais.

Rokų aštuonmetės mokyklos bendruomenė didžiuojasi mokiniais, garsinusiais ir tebegarsinančiais Rokų vardą. II laidos mokinys Jonas Gudaitis, jaunystėje grojęs ir dainavęs estradiniame ansamblyje Rokų keramikos gamyklos kultūros namuose, tapo žinomu vargonininku, nuo pat Rokų koplyčios, vėliau bažnyčios atidarymo vadovavo bažnyčios chorui. Žinomiausi V laidos atstovai: Dalė

Mačiulaitytė – Kauno rajono Rokų seniūnijos seniūnė, Birutė Matusevičiūtė – sesuo vienuolė, baigusi teologiją Milano religijos mokslų aukštojoje mokykloje, Kaune įkūrusi pirmąjį katalikišką vaikų darželį, Sigitas Jakubaitis – skulptorius, tapytojas, keramikas, prie Rokų vidurinės mokyklos Rokų 505 metų jubiliejaus proga pastatė Rokų globėjo šv. Roko paminklą. Žinomiausia Lietuvoje VI laidos mokinė – akademikė profesorė Vilmantė Borutaitė 1991 m. apgynė daktaro disertaciją, 1998–2006 m. dirbo mokslinį darbą Kembridžo universiteto Biochemijos departamente, 2006 m. pradėjo vadovauti Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) Neuromokslų instituto Biochemijos laboratorijai, nuo 2014 m. LMA tikroji narė, Tarptautinės mitochondrijų fiziologijos draugijos (MiP society) narė, Ateitininkų fondo valdybos narė. VIII laidos mokinė Bronė Gudaitytė, Rokų Šv. Antano Padavučievio parapijos vargonininkė, filosofijos mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytoja, ypač mylima ir gerbiama studentų, VDU tradiciniuose bendruomenės rinkimuose 4 metus iš eilės laiminti „Metų širdies“ apdovanojimą, Marijos radijo laidų vedėja, dvasinės ekologijos propaguotoja. XII laidos mokinys Antanas Matusevičius pasirinko dvasininko kelią, yra plačiai žinomas kaip kunigas charizmatikas, Šakių dekanato vicedekanas, vyskupijos egzorcistas. XIII laidos mokinė Rūta Čepulytė-Jasutienė Dailės akademijoje įgijo taikomosios tekstilės specialybę, kasmet rengia personalines parodas Vilniuje, jos darbai ne kartą eksponuoti tarptautinėse tekstilės parodose Ispanijoje, Japonijoje. XIV laidos Rokų aštuonmetės mokyklos mokinys Raimundas Micka yra Lietuvoje žinomas gydytojas neurologas, ne kartą siūlytas nuoširdžiausio gydytojo nominacijai, ilgametis Šančių poliklinikos vadovas, Kauno miesto poliklinikos direktoriaus pavaduotojas medicinai. XVII laidos mokinė Violeta Vaitiekūnaitė-Kaunelienė šiuo metu dirba KTU Aplinkosaugos technologijos katedros docente, 2018 m. dėstė Aveiro universitete Portugalijoje. XVIII laidos žinomiausias Lietuvoje mokinys – boksininkas Vidas Bičiulaitis, 1995–2004 m. – Lietuvos olimpinės rinktinės narys, 1997 metais iškovojo aukso medalį II Baltijos jūros šalių sporto žaidynėse ir 1998 m. II Lietuvos tautinėje olimpiadoje, 2000 m. dalyvavo Sidnėjaus olimpinėse žaidynėse, 2003 m. net 14-ąjį kartą tapo Lietuvos bokso čempionu ir iki dabar yra Lietuvos rekordininkas.

Mokyklos priestato statyba buvo pati aktualiausia problema. Priestato projektas buvo paruoštas 1975 m., tačiau statyba atidėliojama, nes nebuvo aišku, ar Rokų teritorija bus prijungta prie Kauno miesto. Kauno rajono vykdomasis komitetas nesiryžo investuoti lėšų į priestato statybą. Paaiškėjus, kad Rokų teritorija nebus jungiama prie Kauno miesto, vidurinės mokyklos statybos darbai pradėti 1986 m. pavasarį. Priestato sąmatinė vertė buvo 840 tūkstančių rublių. Prie naujų patalpų įrengimo labai daug prisidėjo mokiniai, jų tėveliai, mokytojai. Įrengiant valgyklą, apželdinant mokyklos teritoriją, labai daug padėjo Rokų keramikos gamykla ir tuometis jos direktorius Algis Baltrušaitis.

Mokyklos priestatas pastatytas 1987 m.

1987 m. Rokų aštuonmetė mokykla reorganizuota į Rokų vidurinę mokyklą.

1987 m. direktoriaus Stanislovo Jucevičiaus rūpesčiu pastačius Rokų vidurinės mokyklos priestatą, Rokų aštuonmetė mokykla reorganizuota į Rokų vidurinę mokyklą. Mokiniai ir mokytojai džiaugėsi, kad nereikės mokytis dviem pamainomis. Naujojoje vidurinėje mokykloje visus džiugino sporto salė, berniukų ir mergaičių persirengimo kambariai su dušais ir tualetais. Prie mokyklos atsirado naujos krepšinio, tinklinio ir rankinio žaidimo aikštelės.

Rokų vidurinė mokykla 1994 m.

Seniau mokyklos dirbtuvės buvo kitame pastate, buvusioje Rokų pradinėje, bet gamykla ten apgyvendino darbininkus, o mokyklai buvo palikta nedidelė patalpa. Naujoje mokykloje įrengtos medžio ir metalo darbų dirbtuvės. Mergaitėms – 48 m^2 buities darbų kabinetas.

Semtis mokslo žinių įkvėpė nauji modernūs kabinetai. Įrengtas 66 m^2 chemijos kabinetas su 18 m^2 paruošiamuoju kabinetu, 18 stalų su įranga, 7 spintos su reagentais, laboratoriniais reikmenimis ir seifas degioms ir nuodingoms medžiagoms laikyti. Įrengtas modernus 65 m^2 fizikos kabinetas, 18 m^2 paruošiamasis kambarys, 15 tipinių fizikos kabinetui skirtų stalų ir mokytojo demonstraciniu stalu bei stalu tribūna, kurioje įtvirtintas KEF aparato valdymo pultas. Prie mokinių stalų per KEF aparatą prijungta 36 W elektros srovės įtampa. Įrengtas ir 66 m^2 biologijos kabinetas su 18 m^2 paruošiamuoju kambariu, 15 specialiai biologijos pamokoms skirtų stalų, daug spintų su vaizdinėmis priemonėmis. Pati didžiausia naujovė buvo lingofoninis kabinetas su specialia įranga svetimoms kalboms mokytis. Pagaliau mokykla turėjo valgyklą. Valgyklos salės plotas – 85m^2, joje buvo 25 keturviečiai stalai. Valgykla per dieną karštais patiekalais maitino iki 140 žmonių. Valgyklos gamybos vadove dirbo O. Siurbienė, virėjomis – V. Ardavičienė ir V.S imonavičienė, darbininkė – V. Dičkienė.

Praėjus keleriems metams po priestato pastatymo, vėl pradėtas svarstyti Rokų teritorijos prijungimo prie Kauno miesto klausimas, todėl tolimesniam mokyklos materialinės bazės stiprinimui nebuvo skiriamos lėšos.

Rokų mokykla iš aplinkinių Kauno rajono mokyklų išsiskyrė tuo, kad buvo pastatyta itin vaizdingoje vietoje – prie pat Jiesios kraštovaizdžio draustinio, netoli didžiojo skardžio. Iš kai kurių draustinio vietų atrodo, kad mokykla stovi tiesiog ant skardžio. Tas stovėjimas ant skardžio tarsi simbolizuoja nuolatinę Rokų mokyklos būseną – visada būti pasitempusiems, pavyzdingiems, gražiems aplinka, darbais, vidiniu pasauliu – būti savotišku kūno ir dvasios draustiniu.

Mokykla ant skardžio

JIESIOS KRAŠTOVAIZDŽIO DRAUSTINIS

Jiesios ir jos slėnių grožį apdainavo vietiniai daininkai. Yra išlikusi rokietės Rimienės dainuota, kaip ji pati sakė, liaudies daina apie Jiesią. Štai kaip skamba šios dainos pirmas posmelis su priedainiu:

Jiesios krantai žaliavo,
Ievos baltai žydėjo,
Prie Jiesios mes dainavom
Ir dainos mūs skambėjo.
Jiesia, o Jiesia, Jiesia tu gimtoji,
Vasaros vakarais mane tu vilioji...

Seniausias žinomas eilėraštis apie Jiesią yra parašytas Jono Užupio-Šerengos 1914 m. Seinuose išleistame epe apie lietuvių tautos kilmę „Lietuvos Eneida“. Poetas daug vietos skiria Jiesios grožio aprašymui:

Didei krantuota upelė, mažytė,
Vėliau tą – žmones ėm' „Jiesia“ vadytie;
Gamtos ten tikrai paroda berybė,
Kur, taip skrosť kalnų žavinčių; statybė!
Skroblai kepurėms, kur laik' ją apgaubę ,
Bei kiti medžiai – tarť drėgnumą sriaubia,
Saldus vėsums kur yr vasara tvankia,
O žiemą lokiai pakriaušėse krankia.

Jiesios apylinkių vaizdą pakeitė ne tik caro laikais nutiestas geležinkelis, bet ir sovietiniais metais nutiestas kelias į Garliavą – pietinis Kauno apvažiavimas. Buvo iškastas didžiulis tarpas Čigonkalnyje, judriu keliu atskyręs kaimynus rašytoją K. Borutą ir kalbininką N. Grigą. Statant tiltą per Jiesią, buvo vežamos ir pilamos žemės. Gyventojų sodybos atsidūrė po keliu, pievos užpelkėjo.

Prieš Kauno hidroelektrinės statybą iš kaimų, kurie turėjo atsidurti Kauno marių dugne, į Rokus, Panemunę, kitus aplinkinius kaimus atkelta dalis gyventojų. Prie Jiesios įsikūrė nauja Kalkinės gyvenvietė. Joje apsigyveno žmonės iš kaimų, atsidūrusių marių dugne. Pavadinimą gyvenvietė gavo nuo gamyklos – Jiesios žemupyje, kairiajame krante, pastatyta Kalkinė, didelė plytų gamykla, naudojusi vietines žaliavas. Šioje gamykloje dirbo daug Kalkinės gyvenvietės žmonių.

1960 m. gražiausia Jiesios slėnio atkarpa paskelbta kraštovaizdžio draustiniu.

1960 m. rugsėjo 27 d. gražiausia Jiesios slėnio atkarpa (apie 12 km, visas Jiesios ilgis – 68,5 km) nuo žiočių iki Kauno-Prienų plento, kur į Jiesią įteka Kumė, paskelbta kraštovaizdžio (landšaftiniu) draustiniu.

Nuo Jiesios skardžių atsiveria kvapą gniaužiantys vaizdai

Jiesia

Jiesios skardžių tvirtovės žiemą

Nuo 1971 m., išplėtus žuvivaisos tvenkinius, Jiesios vandeningumas sumažėjęs dvigubai. Dabar iš sraunios, vandeningos, žuvingos Jiesios likęs tik seklus drumzlinas ruoželis. Jiesios didžiausia puošmena – atodangos, dar vadinamos slankiais, skardžiais, kurių aukštis siekia 30–40 m. Jiesios šlaitai – pats geriausias geologijos vadovėlis: prieš penkiasdešimt metų čia puikiai matydavosi iš ko sudaryti žemės klodai, slūgsantys virš vandens lygio. Dabar jie nušliaužioti, apniokoti, dauguma sunuožulnėję.

Nors draustinis yra tik kraštovaizdžio ir, palyginus su kitais Lietuvos draustiniais, yra daug mažesnis, užima tik 380 ha (palyginimui – botaninio Punios šilo draustinio plotas – 2710 ha), augalų rūšių Jiesios draustinyje daugiau negu botaniniuose draustiniuose. 1980 m. duomenimis – net 666 rūšys, iš jų – 101 rūšis reta ir saugoma, o 14 įrašyta į „Lietuvos raudonąją knygą“. Tai šiaurės kraštų liana – paprastoji gebenė, klumpaitė, lieknoji plukė, tuščiaviduris ir tarpinis rūteniai, mažoji vištapienė, plačialapė gegūnė, didysis asiūklis, žirnialapis vikis, didžioji dantenė, didysis pūtelis, gležnalapė nertis, gegužraibė, kompasinė salota. Jiesios draustinyje auga 278 vaistinių augalų rūšys.

1974 m. duomenimis, Jiesios draustinyje buvo 84 paukščių rūšys, iš kurių 29 draustinyje žiemojo, o 1986 m. užfiksuotos jau tik

Beždžionių tiltas per Jiesią ties Žygiais pavasarį. Šis tiltas ilgai buvo Rokuose, netoli mokyklos (dabar tik vielos belikusios). Šiaip jis buvo gana aukštai virš Jiesios, daug kas bijodavo pereiti. Jį nusitiesė mokinys Kavaliauskas su draugu, kad arčiau būtų eiti į mokyklą. Čia tiltas nufotografuotas per ledonešio potvynį, kai kelias į mokyklą buvo atkirstas.

Paprastoji gebenė

53 rūšys. Pavasarį, kaip vaizdžiai yra rašęs ornitolgas J. Vaškelis, pajiesyje neatsiklausysi lakštingalų ir devynbalsių, vasaros pradžią skelbia griežlės, rudenį gudobelės kruta nuo puošniųjų svečių iš šiaurės – svirbelių, žiemą lyg žaisliukai atrodo raudonos sniegenos, žalsvi tulžiai, geltonpilvės zylės. Jau nebeperi puošnieji kukučiai, žalvarniai.

Jiesios draustinyje rastos 552 vabalų rūšys iš maždaug 2000 Lietuvoje esančių vabalų rūšių. Po akmenimis, išvartomis slepiasi puošniažygiai, įtraukti į „Lietuvos Raudonąją knygą“. Nemaža elniaragių, raganosių, auksavabalių, sprakšių, įvairių ūsuočių, straubliukų rūšių.

Iš 14 000 vabzdžių rūšių prie Jiesios rastos 603. Tyrinėtos ne visos drugelių ir dvisparnių rūšys. Rečiausia – tik prie Jiesios rasta kalninė cikada. Tai vienintelė giedančių cikadų rūšis Lietuvoje.

Jiesios upėje išnyko prosenelių žvejoti vėžiai, upinės nėgės, lydekos, šapalai, raudės, aukšlės, vijūnai, vėgėlės, žiobriai. Prisiveisė pūgžlių, karosų, ešerių.

Naktimis prie Jiesios medžioja šikšnosparniai, apie savo buvimą praneša žebenkštys, palikę negyvus kirstukus. Dažnokai prašliaužia žalčiai, driežai. Išgąsdina staiga prašvilpęs kiškis. Kartais pasirodo viena kita voverė. Vasaros vakarais sutiksi prapūškuojančių ežių. Upėje matosi bebrų „veiklos“ pėdsakų. Kartkartėmis praliuoksi stirnaitė.

Krioklys, vietinių gyventojų vadinamas Ūžiančiu tiltu

Jiesia srauni ir vingiuota upė. Joje gausu krioklių. Malonus čiurlenančio vandens garsas girdisi ir vaikščiojant stačiais Jiesios skardžiais, ir tolėliau nuo jų. Yra krioklys, kurio galingas šniokštimas girdėti jau už kilometro. Tai žmogaus rankų kūrinys. Virš šio krioklio – geležinkelio tiltas. Šį tiltą, esantį prie geležinkelio stotelės „Jiesia“, vietiniai vadina Ūžiančiu tiltu. Susikalbėti šioje vietoje sunku, tačiau ir nereikia – akys negali atsigrožėti įspūdingais vandens šleifais.

Jiesios upę maitina iš šlaitų besisunkiantys šaltiniai. Daugelis tiesiog srūva į upę, prie jų sunku prasibrauti. Esantys prieinamose vietose šaltinėliai tarnauja žmogui – atgaivina tyru kaip kristolas vandeniu.

Jiesia turi 16 intakų. Nuo žiočių paėjus 0,7 km, pirmasis kairysis Jiesios draustinio intakas – Sąnaša, 4,2 km ilgio upelis, pratekantis netoli Jiesios gyvenvietės geležinkelio pervažos. Paėjus dar 8,4 km, Rinkūnų kaime nuo Garliavos atiteka 6,9 km ilgio upelis Maišys. Už 0,8 km pasirodo trečiasis Jiesios draustinio intakas (jau dešinysis) – Vyčius, savo vandenėlius smėlingomis kilpomis atplukdąs pro Raželių mišką. 16,7 km ilgio Vyčius taip pat turi savo

intaką – 2,4 km ilgio Striaunią, įtekančią iš kairės, likus 8,5 km iki Vyčiaus žiočių, prie Patamulšėlio kaimo. Už 0,3 km į Jiesią įteka ketvirtasis draustinio intakas – Aukštažys. Jis tokio pat ilgio kaip ir Sąnaša, taip pat kairysis intakas. Dar už 1,3 km atvinguriuoja paskutinis draustinio upelis, kairysis Jiesios intakas Kumė. Kumės vaga, pilna bebrų užtvankų, tęsiasi 5,4 kilometro. Jos pakrantėse, anot botanikės R. Murkaitės, kaip dosnia ranka pabertos raudonuoja gegužraibės. Dar Rokų apylinkės ribose yra už 4,9 km nuo Kumės esantis kairysis Jiesios intakas – Šlapakšna, 9,6 km ilgio upelis. Už 2,3 km nuo jo į Jiesią atiteka Girmuonis. Šis dešinysis intakas, tekąs iš Girininkų kaimo per Dangstytės kaimą, turi ir savo intakėlių. Tai Girmuonio dešinysis intakas – Juodupė, atvinguriuojanti iš Juodgirės, kairysis intakas – Šunupė, atitekanti per Dangstytės kaimą, o prie Girininkų mokyklos atvingiuoja vasarą beveik išdžiūstanti Motera, kairysis Girmuonio intakas. Girmuonyje anksčiau veisėsi vėžiai, ūkininkas Varkala jį buvo užtvenkęs ir upelis suko vandens malūną.

Jiesios intakai Vyčius (nuotr. viršuje) ir Kumė

Senajiesis – užpelkėjęs ežerėlis, atsiradęs buvusioje Jiesios senvagėje. Tarpukario Lietuvoje jis buvo pamėgta ančių medžiojimo vieta. Jiesios didžiojoje kilpoje prieš Kalkinės gyvenvietę yra dar trys nedideli, vienas su kitu besujungiantys vandens telkiniai, greičiausiai taip pat Jiesios senvagės liekanos, nes Jiesia savo srovės kryptį kaitalioja akivaizdžiai.

Į pietvakarius nuo Rokų, Prienų rajone, Išlaužo seniūnijoje 1963 m. buvo įkurtas žuvininkystės ūkis, įrengti tvenkiniai, kurių plotas 645 ha. Tvenkiniai labai sumažino Jiesios vandens lygį.

Lietuvoje sovietiniais laikais atsirado pirmieji kolektyviniai sodai. Tai nebuvo tik poilsio vieta, į kurią nuo monotoniško darbo pabėgdavo socialistinis pilietis. Sodai gelbėjo nuo maisto trūkumo. 1987 m. Lietuvoje buvo 1064 sodų bendrijos, joms priklausė 143,3 tūkst. narių, o kolektyviniai sodai užėmė 13,3 tūkst. hektarų šalies ploto. Iš Armališkių kaimo į Rokų gyvenvietę iškeltos Randžių, Vaitkevičių, Pačėsų, Diedonių, Rakauskų, Kralikų, Zubrių, Kriuglų, Jankauskų, Petruškevičių, Varanavičių, Sprangauskų, Viršučių, Bartusevičių, Savickų, Kriščiūnų, Januškevičių šeimos, o kaimo plote įkurti kolektyviniai sodai. Septintajame dešimtmetyje įkūrus penkis kolektyvinius sodus Jiesios pakrantėse, pasidarė neįmanoma prieiti prie Jiesios, pasigrožėti didingais slankiais, nes ten buvo kolektyvinių sodų valdos. Kolektyviniai sodai sudarkė

Kolektyviniai sodai prie Jiesios

natūralų Jiesios kraštovaizdžio draustinio grožį, buvo išnaikinti retieji augalai, dėl sodų statinių, tvorų ir šiukšlynų išnyko natūrali upės želdinių juosta.

Laimei, kūrėsi žaliųjų organizacijos, kurių tikslas buvo išsaugoti neužterštą Lietuvos gamtą. Žaliųjų iniciatyva Jiesios šlaituose ties kolektyviniais sodais pasodinti skroblai, kad būtų sustabdytas skardžių slinkimas. Prie Rokų mokyklos skardžių pasodintas miškelis. Aktyviausia žaliųjų veiklų organizatorė buvo inžinierė Metrikienė.

TAUTINIO ATBUDIMO METAI

1988 metų gyventojų surašymo duomenimis Rokų keramikos gyvenvietėje buvo daugiau kaip 2000 gyventojų. Šie metai pažymėti tautinio atbudimo pradžios ženklu. Kartu su visa Lietuva rokiečiai aktyviai įsijungė į Lietuvos atgimimo veiklas. Inžinierius A. Zubauskas subūrė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio grupę Rokų keramikos gamykloje. Rokų vidurinėje mokykloje Kauno miesto sudėtyje įkurta 216-ta (iš 600 buvusių) Persitvarkymo Sąjūdžio grupė, vadovaujama mokytojo Jurgio Tamulevičiaus. Rokų kolūkyje Persitvarkymo Sąjūdžio grupę suorganizavo inžinierius Vytautas Baltakys. Atgimimo laikotarpiu Rokų apylinkės teritorijoje veikė 4 Sąjūdžio persitvarkimo grupės: Rokų kolūkyje, Rokų keramikos gamykloje, Vaišvydavos ir Rokų vidurinėse mokyklose. Sajūdžio dalyvių ir Rokų apylinkės tarybos deputatų iniciatyva buvo nutarta surengti pirmąją Rokų apylinkės jaunimo sporto kolektyvų spartakiadą. Jos dalyviai, parodę geriausius rezultatus, pagerbti diplomais ir pagyrimo raštais bei paskatinimo dovanėlėmis, o geriausiam kolektyvui įteiktas diplomas ir pereinamoji taurė. Kauno rajono Rokų apylinkės I-osios jaunimo spartakiados organizacinio štabo viršininkas buvo Stanislovas Jucevičius, Rokų vidurinės mokyklos direktorius, jo pavaduotojas Vytautas Baltakys – Rokų apylinkės gyvulininkystės komplekso inžinierius, sekretorius – J. Tamulevičius, Rokų vidurinės mokyklos mokytojas, organizacinio štabo nariai – Bronius Šlapkauskas, Rokų keramikos gamyklos vyr. energetikas, ir Henrikas Simanavičius, Rokų vidurinės mokyklos kūno kultūros mokytojas.

1989 m. rokiečiai tautinį atgimimą įamžino minėdami Vasario 16-osios šventę, pasodino tautinio atgimimo ąžuoliuką. Balandžio mėnesį grupė rokiečių pasodino ąžuoliukus J. Basanavičiaus tėviškėje Ožkabaliuose.

ROKAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

1990 metų kovo 11 d. Aukščiausiosioji Taryba – Atkuriamasis Seimas pasirašė Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aktą. Juo buvo paskelbtas 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Aktu paremtas šalies suverenumo atkūrimas, lėmęs Lietuvos atsiskyrimą nuo Sovietų Sąjungos. Antrojo pasaulinio karo politiniai padariniai faktiškai buvo likviduoti tik 1990–1993 m., kai Lietuva iškovojo nepriklausomybę, vėl įgijo tarptautinį pripažinimą ir iš jos teritorijos buvo išvesti paskutiniai Rusijos kariuomenės daliniai.

Istorinės atminties žadinimas

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, Jiesios draustinio zonoje pradėtas sodinti ąžuolynas – Nepriklausomybės parkas. Deja, didžioji dalis parko ąžuoliukų buvo išrauti iš karto po pasodinimo, nes trukdė ganytis vietos gyventojo karvei. 2004 m. dėl parko prasidėjo Rokų bendruomenės centro ir savivaldybės diskusijos – Kauno miesto savivaldybė, įsigaliojus nuosavybės grąžinimo įstatymui, dalį parko žemės išdalino sklypais. Parengus parko detalaus plano projektą, parkas sumažėjo nuo 11,2 ha iki 2,3 ha. Šiuolaikinis Nepriklausomybės parko kraštovaizdis yra liūdinantis: parko sodinimo atminčiai pastatytas akmuo vos matomas, apžėlęs žolėmis, netvarkomas jau kelerius metus, nors prie šalia esančių namų pievos skuste nuskustos. Lietuvos Nepriklausomybės ąžuolyną liudija tik keliolika dar nenukirstų ąžuolaičių.

Nepriklausomybės parko akmuo

Jiesios kraštovaizdžio draustinio pažintinis takas

2013 m. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba tvarkė Jiesios kraštovaizdžio draustinį ir įrengė pažintinį taką ties Jiesios slėnio atodangomis prie Nepriklausomybės parko ribų, vedantį iki pat Nepriklausomybės parko atminimo akmens. Dabar takas suniokotas:

nuplėštos informacinės lentelės, dažais užpurkšti likę informaciniai stovai. Džiugu, kad Nepriklausomybės laikais valstybės įstaigos rūpinasi gamtos, kultūros, istorijos paminklais, tik gaila, kad kai kurie žmonės to nevertina, niokoja tai, kas kitų sukurta, rūpinasi tik savo kiemu.

Laiptai į Jiesios piliakalnį

Jiesios kraštovaizdžio draustiniui priklauso 1997 m. įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros paminklų sąrašą Jiesios piliakalnis (Napoleono kalnas). 2012 m. birželio 23–24 dienomis Kaune minint Prancūzijos-Rusijos karo pradžios ir Prancūzijos pagrindinių karinių pajėgų persikėlimo per Nemuną ties Kaunu 200-ąsias metines buvo imituojamas prancūzų kariuomenės persikėlimas per Nemuną ir Deltuvos mūšis. 2019 m. kovo 19 d. buvo oficialiai atidengtas informacinis stendas piliakalnio viršutinėje apžvalgos aikštelėje, bylojantis apie vieną sėkmingiausių Prancūzijos armijos persikėlimo operacijų per upę karybos istorijoje. Buvo sumontuoti 127 m. ilgio laiptai, vedantys į piliakalnio viršūnę, nuo kurios atsiveria įspūdingas Nemuno slėnio, Žemosios Fredos ir Žemųjų Šančių urbanistinių kraštovaizdžių vaizdas.

Kauno tvirtovės IV-asis fortas

IV-asis fortas, Kauno tvirtovės dalis, esanti miesto pietinėje dalyje, Rokuose, Plytinės g. 15, 2002 m. įtraukta į Kultūros vertybių registrą. 2012 m. rudens pradžioje IV-asis fortas atgijo naujam gyvenimui. Iškirsti medžiai, krūmai, surinktos šiukšlės grąžino senąjį forto vaizdą. Išvalyti 8 hektarų plotą reikėjo norint apsaugoti retų šikšnosparnių rūšis – europinio plačiaausio ir kūdrinio pelėdausio. Krūmai trukdė patekti jiems į jų žiemojimo vietas. Dabar įspūdingu tvirtumu ir grožiu šis fortas stebina besilankančiuosius. Mokiniai per ekskursijas aikčioja, kad visai šalia, Rokų pakrašty, netoli jų gyvenamų namų, yra tarsi kitas pasaulis, kurio požemiuose gali nusikelti į tolimesnį istorijos laikmetį. Tačiau fortus reikia lankyti ypač atsargiai, nekelti triukšmo, nedrumsti ramybės į „Raudonąją knygą“ įrašytiems gyvūnams. Be to, pavojų patiems lankytojams kelia forte dar neišrankiotos minos, tamsoje ne visada matomi gilūs šuliniai.

Paraželių kaime, prie keliuko į Pavytės kaimą, pastatyta Švč. Jėzaus Širdies koplytėlė tarybiniais laikais buvo nuversta. 1989 m. koplytėlė atstatyta ir restauruota kaimo gyventojų Veprauskų, Radzevičių, Venckaus ir Baronaičio pastangomis.

Atgimimo laikais pastatyta naujų kryžių. 1989 m. iš Rokų kilęs menininkas Antanas Povilaitis rokiečio Prano Radzevičiaus užsakymu išdrožė jo sodybai kryžių. Taip atsirado pirmasis Atgimimo laikų kryžius Rokuose, pranašaujantis ir Lietuvos nepriklausomybės atgavimą.

Girininkų kaime, prie Varkalų namų, 1991 m. knygnešio Petro Varkalos dukra tremtinė literatė Antanina Varkalaitė-Baltrušienė pastatė koplytstulpį. Koplytstulpis – liudininkas sunkių 1864–1904 m. represijų, kai buvo draudžiama lietuviška spauda. Jis taip byloja: „Palaimink šią tėviškės žemelę šventą / Ir naštą knygnešių, ir ištremtųjų kančią, / Ir kruvinas rankas nuo darbo ir nuo pančių."

Jėzaus širdies koplytėlė

Rokų kaime aktyvios parapijietės St. Juozapaitienės iniciatyva atstatytas sovietmečiu nugriautas Rokų kryžius. Vėl atgijo tradicija giedoti „kryžiavas" dienas. Giesmes vedė Marija Rimienė, Marija Kimbirauskienė, Anelė Griškonienė, Malvina Mocevičienė, Mažlekas, Baliukevičius. 7–12 žmonių grupelės būrėsi į maldos grupes ir rinkdavosi butuose. Melstis priimdavo Zosė Kazakevičienė, Antanina Galeckienė, Albina Kimbirauskienė. Rokų mokykloje veikė mokytojos Reginos Andriušienės vadovaujamas maldos būrelis, į kurį kiekvieną sekmadienio pavakarę atvažiuodavo Kauno kunigų seminarijoje dirbęs kunigas, buvęs Rokų aštuonmetės mokyklos mokinys rokietis Antanas Matusevičius.

Koplytstulpis knygnešiui Petrui Varkalai atminti

1995 m. Rokų vidurinėje mokykloje įkurta Gustaitynės vaikų draugija savo idealu pasirinko kunigą ir švietėją poetą Motiejų Gustaitį. Draugijos nariai stengiasi dirbti ir ugdytis tose veiklos srityse, kurias puoselėjo M. Gustaitis – kūryboje, kraštotyroje, visuomenės švietime. Draugijai vadovauja Rokų

Paminklinis akmuo Gustaitynei įamžinti

Sodinama puošmedžių alėja M. Gustaičiui atminti

Gustaitynės vaikai prie pirmojo (nuotr. viršuje) ir antrojo kryžiaus, pastatytų Motiejaus Gustaičio atminimui

gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja Vanda Mažeikienė. Gustaitynės vaikai renka medžiagą apie poetą Motiejų Gustaitį ir kitus įžymius savo krašto žmones, įkūrė mokykloje kraštotyros ir etnografijos muziejų. M. Gustaičio tėviškėje, padedami Rokų keramikos inžinierės E. Čepulienės bei Rokų seniūno E. Pakalniškio, pastatė paminklinį akmenį. Gustaitynės savininkai Stasiulevičiai pavyzdingai prižiūri Gustaičio tėviškę – pagilino čia buvusius tvenkinius, įrengė tikrą botanikos sodą. Dendrologės Linos Stasiulevičienės iniciatyva, Gustaitynės vaikai su kudirkaičiais Gustaitynėje pasodino medžių alėją Motiejaus Gustaičio garbei.

1999 m. gegužės 27 d. poeto Motiejaus Gustaičio atminimui prie Rokų kultūros namų direktorės D. Daugėlaitės-Paršelienės ir Rokų seniūno E. Pakalniškio rūpesčiu pastatytas ąžuolinis kryžius (skulptorius A. Fokas). Aukštosios Panemunės parapijos klebonas kanauninkas Pr. Liutvinas pašventino kryžių ir pasakė pamokslą. Kryžių pagerbė Rokų vidurinės mokyklos kudirkaičiai, Gustaitynės vaikų organizacijos nariai ir Rokų gyventojai. 2012 m. rudenį Rokų klebonas Virginijus Gražulevičius pasirūpino nauju kryžiumi poeto Motiejaus Gustaičio atminimui.

2003 m. Vingytės kaimo savanorio Justino Griškonio dukra Monika Griškonytė-Lazauskienė kreipėsi į Kultūros paveldo centrą, kad jos tėvo, Lietuvos savanorio Justino Griškonio sodyba būtų įrašyta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą, tačiau jai buvo atsakyta ir patarta kreiptis į Kauno m. savivaldybę. M. Griškonytė-Lazauskienė 2004 m. apgailestavo, kad nesirūpinama apleistu Lietuvos savanorių kaimu: „Kodėl Lietuvos karių-savanorių (Justino Griškonio, Jurgio Astrausko, Povilo Musnicko, Vinco Zorskio, Kazio Marčiulaičio ir kitų) žemėms jau 14-ti metai leidžiama apželti alksniais ir kitokiais medžiais bei krūmais? (...) Gaila, kad į 10 procentų dar negrąžintos žemės patekęs ir Vingytės karių-savanorių kaimas: Lietuvos istorijos atmintis nyksta gyvųjų liudytojų akyse.“

2004 m. mokytojai lituanistai Danutė ir Zigmantas Vidrinskai parengė knygą „Trys Sibiro švyturiai“. 400 puslapių knygoje atskleidžiamas dramatiškas Sūduvoje gyvenusių ir dirbusių kunigų Pranciškaus Adomaičio, Antano Mieldažio (1907–1990) ir Pranciškaus Šliumpos (1916–1976), praėjusių baisią Sibiro golgotą, gyvenimas. Iš jaudinančių pamokslų, atsiminimų, nuotraukų atsiskleidžia tauri Vainatrakio kaime gimusio kunigo Pranciškaus Šliumpos dvasia. „Antros okupacijos metu, – teigia autoriai, – buvo areštuota per 300 kunigų. Daug jų, nepakėlę kankinimų, žuvo, o grįžusieji buvo ujami, persekiojami, blaškomi po nuošaliausias parapijas.“

2005 m. rugpjūčio 27 d. Gustaitynėje, savo tėviškėje, tremtinė Onutė Stasiulevičiūtė-Čepienė kartu su giminaičiais Lina ir Valentinu Stasiulevičiais suorganizavo paminklo rezistentams, žuvusiems Stasiulevičių sodyboje, atidengimo šventę. Didžiuliame respublikiniame renginyje, vadovaujami Antano Lukšos, dalyvavo rezistentai iš visos Lietuvos, atvyko LR Seimo narių, kitų garbingų svečių. Paminklą pašventino buvęs politinis kalinys, disidentas, monsinjoras Alfonsas Svarinskas. O. Stasiulevičiūtė-Čepienė prisiminė, kaip 1945 m. per Kalėdas prie Stasiulevičių namo žuvo jaunutis partizanas Tautmylys, kaip 1950 m. per susišaudymą žuvo partizanai Jurgis Miliauskas-Sapnas ir Albinas Juodis-Šturmas. Partizano Albino Juodžio-Šturmo motina Agota Juodienė, pagimdžiusi 6 sūnus, visus išleido Tėvynės ginti ir jų visų: Juozo, Algirdo, Vytauto, Motiejaus, Albino, Jono, – jaunų, gražių, balsingų, muzikalių – neteko. Jų net kapai nežinomi. Įsimintini O. Stasiulevičiūtės-Čepienės žodžiai, kad blogiui nugalėti daug nereikia – užtenka, kad žmonės nebūtų pasyvūs.

Monsinjoras AlfonsasSvarinskas šventina rezistentų kryžių

Rezistentai pagerbia žuvusius partizanus

Rokų vidurinės mokyklos mokiniai rezistentų pagerbimo šventėje

Rokų gimnazistai su rašytojo Kazio Borutos dukra

Inžinieriaus Jono Borutos sūnūs, duktė ir marti renginyje „Įmintos pėdos“ Rokų laisvalaikio salėje

2005 m. Kazio Borutos 100 metų jubiliejui jo duktė Eglė Borutaitė-Makariūnienė sudarė knygą „Susitikimai su Kaziu Boruta“. K. Borutos dukra daug metų rinko atsiminimų medžiagą ir pati parašė nuotaikingus atsiminimus, kupinus įdomių faktų.

2015 m. vasario 22 d. Rokuose buvo minimi sukaktuviniai Borutų metai: sausio 6 d. sukako 110 metų nuo rašytojo Kazio Borutos gimimo, kovo 9 d. – 50 metų po rašytojo mirties ir 70 metų nuo 1945 m. spalio mėnesio, kai buvo išleista apysaka „Baltaragio malūnas“. Be to, vasario 24 d. sukako 100 metų nuo Kazio Borutos brolio, inžinieriaus rezistento Jono Borutos gimimo.

Julija Bakūnaitė minėtų jubiliejų tema suruošė parodą Rokų koplyčios fojė, kartu su Eleonora Čepuliene sudarė knygą „Inžinieriaus Jono Borutos dovana gyvenimui“. Šventosios šeimos koplyčioje šv. Mišias aukojo net trys vyskupai – Jono Borutos sūnus Telšių vyskupas Jonas Boruta SJ, vyskupas augziliaras Linas Vodopjanovas ir Vilkaviškio vyskupas Rimantas Norvilas. Rokų laisvalaikio salėje vyko atminimui skirtas renginys „Įmintos pėdos“, kurio metu pristatyta knyga. Iškilmėse dalyvavo ne tik daugybė rokiečių, bet ir Borutaičių draugijos pirmininkė Zigrita Petraitienė su kolegėmis, Jono Borutos sūnus inžinierius Vaidotas su žmona Regina (dabartiniai Borutų namelio šeimininkai), duktė akademikė Vilmantė Borutaitė. Taigi, Jono Borutos atminimas Rokuose dabar įamžintas ne tik gatvės pavadinime, bet ir atsiminimų knyga. Be to, žmonės parką prie gamyklos vadina Jono Borutos vardu, nes, kol turėjo jėgų, J. Boruta jį prižiūrėjo. Čigonkalnio vardą taip pat daug kas pamiršo, kalną, ant kurio gyvena Borutos, vadina Borutos kalnu.

NAUJI VĖJAI

1996 m. Rokai padalijami – atsiranda Rokų seniūnija Kauno rajone ir Rokų seniūnaitija Kauno miesto Panemunės seniūnijoje.

Nuo 1996 m. balandžio 4 d. vyriausybės sprendimu 1 060 ha Rokų seniūnijos teritorijos su šešiais kaimais atiteko Kauno miestui. Rokų kaimiškoje apylinkėje liko 4 157 ha su 16 kaimų, kuriuose, 2007 m. duomenimis, gyveno 1 300 žmonių. Kaunui priskirtame Rokų mikrorajone – apie 4 000. Tarp Rokų ir Vingytės kaimų pastatytas kotedžų miestelis.

Gatvės pasakoja

Dalį Rokų prijungus prie Kauno, 1997 m., pakeisti Rokų gatvių pavadinimai. Nauji gatvėvardžiai atsirado dėl dviejų priežasčių: 1. Dubliavosi su Kaune jau esančiais, pvz., Šlaito, Nemuno, Lakštingalų; 2. Norėta, kad pavadinimuose būtų išsaugota Rokų istorinė atmintis – Rokų apylinkių vietovardžiai, amatai, draustinis, įžymių žmonių atminimas.

Pats unikaliausias turbūt visoje Lietuvoje Baltaragio gatvės pavadinimas. **Baltaragio** gatvė, buvusi Šlaito, tęsiasi aukštu Jiesios šlaitu. Iš jos atsiveria upės slėniai ir vingiai. Šituose vingiuose sukosi XVI–XVII a. istoriniai vandens malūnai, vešėjo tankūs pušynai, plytėjo Senajiesio ežeras, už jo tęsėsi klampūs raistai. Nuo aukštos kalvos – Čigonkalnio pro darbo kabineto langą rašytojas Kazys Boruta regėjo tą grožį ir Pajiesyje 1944 m. per keletą savaičių parašė apysaką „Baltaragio malūnas“. Kūrinio veikėjo vardu pavadinta Baltaragio gatvė, ko gero, vienintelė tokia Lietuvoje.

Baltaragio gatvė

Atsirado gatvių, įamžinusių Rokuose gyvenusių ar čia dažnai buvojusių įžymių Lietuvos žmonių atminimą. **Petro Babicko** gatvė, buvusi Molyno gatvės dalis, yra prie Rokų mokyklos, ji saugo pirmojo radijo diktoriaus, fotografo, miesto poeto atminimą. **Jono Borutos** vardu Rokuose pavadinta Ąžuolo gatvė primena garsųjį inžinierių, plytinės didžiosios rekonstrukcijos autorių, Rokų gyvenvietės planuotoją. **Napalio Grigo** vardu pavadinta

Jono Borutos gatvė

buvusi Pievų gatvė. N. Grigas – įžymus kalbininkas, žodynininkas, jis rengė akademinį 20 tomų lietuvių kalbos žodyną. Žemės reformos kūrėjo, prelato **Mykolo Krupavičiaus** gatvės pavadinimas duotas Frandzeliavos kaime esantiems namams identifikuoti. **Albino Rimkos** gatve pervadinta Geležinkelio gatvė. Ekonomikos fakulteto Vilniaus universitete įkūrėjas, statistikos mokslo Lietuvoje pradininkas Albinas Rimka tarpukariu gyveno Vingytės kaime (netoli Rokų gimnazijos). Rokų kaimiškoje dalyje atsirado Rokuose gimusio poeto simbolisto, pirmosios „Stilistikos“ autoriaus, kunigo **Motiejaus Gustaičio** gatvė.

Kai kurių Rokų gatvių pavadinimai primena Jiesios draustinį. **Krioklio** (buvusi Lakštingalų g.) pavadinimas atsirado nuo krioklio, krintančio Jiesioje ties Rokais. **Lazdynų** gatvės pavadinimas išliko. Pajiesyje auga daug lazdynų, ko gero, tai dažniausias Jiesios draustinio krūmas. **Vijūnų** gatve pavadinta Pajiesio gatvė. Seniau Jiesioje veisėsi itin gėlų vandenų žuvys vijūnai. **Upėtakių** gatvė įamžina faktą, kad upėtakiai kažkada buvo dažniausiai Rokų kaimo žmonių sugaunamos Jiesios žuvys.

Rokų apylinkės seniausią amatą – plytininkystę įamžina **Plytinės** ir **Bernardinų plytinės** gatvių pavadinimai. Bernardinų plytinės gatve pavadinta anksčiau buvusi Keramikos gatvė. Ji primena, kad nuo 1603 m. Rokakiemyje veikė bernardinų įrengta plytinė. Plytinės gatvė tarsi įamžina visų Rokų apylinkėse buvusių plytinių atminimą. Pytinių pastatai seniau nebūdavo ilgalaikiai: išbaigus molį, plytinės vietą keisdavo, tradiciškai likdavo tik vardas.

Rokų gatvių pavadinimuose įamžinti išnykusių ar dar tebegyvuojančių vietovių pavadinimai.

Rokuose atsirado gatvių, įamžinusių išnykusių ar dar tebegyvuojančių vietovių pavadinimus. **Dankstytės** gatve pervadinta Ateities gatvė. Seniau Rokų apylinkėje buvęs savanorių kaimas Dankstytė. Dangstytės kaimo pavadinimas išnyko melioracijos metu. *Dangai* Lietuvių kalbos žodyne (LKŽ) – smunkanti pieva, latviškai *danga* – klampi pelkėta vieta. Dankstytės pavadinimas – vertingas Užnemunės vietovardžių paveldas, kurį buvo privalu išsaugoti. **Girmuonio** gatve pervadinta Vingytės gatvė, nes slėnyje tebesančiamVingytės kaimui, dabar jau prijungtam prie Kauno, paliktas jo pavadinimas. Girmuonys pirmą kartą minimas 1639 m. LDK kanclerio Stanislovo Radvilos fundaciniame rašte, kur nurodomos bernardinų vienuoliams dovanojamos žemės ribos. Girmuonys – dešinysis Jiesios intakas, tekąs iš Girininkų kaimo per Dankstytės kaimą. **Grioviškės** pavadinimas suteiktas Tvenkinio gatvei. Grioviškės – knygnešio P. Varkalos vienkiemio pavadinimas. LKŽ *griova* – dauba, lenkė, tarpukalnė, griovys; griūvantis upės krantas, skardis. **Juodgirės** vardu pervadinta Saulės gatvė. Juodgirės gatvė įamžina išnykusį kaimą, kuriam pavadinimą bus davęs Rokų apylinkėje esantis Juodgirės miškas, pro kurį teka Juodupė. **Juodupės** gatve pervadinta Apynių gatvė. Pavadinimas rodo upės vandens spalvą. Juodupė yra dešinysis Girmuonio intakas, atitekantis iš Juodgirės miško. **Maišio** gatve pervadinta Spindulio gatvė. Taip įamžintas 6,9 km ilgio Jiesios

intakas Rinkūnų kaime, atbėgantis iš Garliavos. A. Vanago „Hidronimų žodyne“ žodis *maišys* siejamas su maišu, bet kartu aiškinamas ir kaip drumstimas, maišymas. Srauniai upei pavadinti toks žodis labai tinka. **Linksmės** gatvė įamžina Linksmės kalno pavadinimą. Kalnas linksmina pavasarį žydinčių įvairiaspalvių efemeroidų kilimais, šimtamečiuose ąžuoluose klegančių paukščių chorais. **Moliakelio** gatvė pakeitė Molyno gatvės pavadinimą, nes tiksliau atspindi vietovės specifiką. Taip, čia tikrai molynai, bet per juos eina kelias iš Panemunės į Rokus, kurį Rokų gyventojų proseneliai vadindavo Moliakeliu. Tai pats artimiausias kelias, kuriuo Rokų žmonės pasiekdavo Kauną, kai į Rokus dar nekursavo autobusai. **Pavytės** vardu pavadinta Sodų gatvė. Pavytė – tai vieta prie Vyčiaus upės. Raistupio gatve pervadinta Alksnių gatvė. **Raistupio** pavadinimas užfiksuotas 1639 m. LDK kanclerio Stanislovo Radvilos fundaciniame rašte Kauno bernardinų vienuoliams. Kaip galima spėti iš pavadinimo, upelis turėjęs tekėti iš raisto. Po visuotinės melioracijos Rokų apylinkėse raistų neliko, kartu išnyko ir Raistupis. **Rokakiemio** gatve pavadinta seniausia Rokų gatvė – buvusi Molio. Tai archajiškas, galbūt žymintis gyvenvietės pradžią, pavadinimas. Jis minimas lenkų istoriniuose šaltiniuose, Frencelio Panemunės dvaro sąrašuose. Rokakiemio gatvė kartu įamžina senąjį gatvinį Rokų kaimą. Ji tarsi visų Rokų gatvių prosenelė. **Rokelių** gatve pavadinta namų eilė, esanti buvusiame Rokelių kaime, abipus kelio į Prienus. Rokeliai – mažybinis Rokų pavadinimas, kuriuo turbūt buvo norima parodyti šio greta Rokų esančio kaimo statusą – jis mažesnis už Rokų kaimą. **Rokų** gatve tapo buvusi Drenažo gatvė. Rokų gatvė įamžina istorinę (Kauno–Sabalėnų) kelio dalį. **Rudbalės** vardu pervadinta Ievų gatvė. Rudbalės pavadinimas užfiksuotas 1639 m. LDK kanclerio Stanislovo Radvilos fundaciniame rašte Kauno bernardinų vienuoliams. Rudbalė minima kaip vienas iš bernardinų žemių ribas žyminčių upelių. Šis pavadinimas liudija, kad geležies amžiuje toje vietoje buvo išgaunama rūda (rūdos bala). **Sabalkalnio** (Sabalų kalno) vardu pervadinta Jiesios šlaito pakraščiu nuo Garliavos plento kylanti aukštyn Kranto gatvė. 1639 m. LDK kanclerio Stanislovo Radvilos fundaciniame rašte Kauno bernardinų vienuoliams minimas kelias iš Kauno į Sabalų kalną (lenk. *Sobola Gora*) yra tas pats, ir šiandien kertantis Rokus, Kauno-Prienų kelias. Vokiškajame 1807 m. žemėlapyje taip pat yra pažymėtas kelias iš Kauno į Sabalėnus. 1935 m. kraštotyros ekspedicijų metu iš gyvosios kalbos užrašytas Sabalkalnio kalvos pavadinimas ties Sodybų kaimu (Išlaužo apylinkėje). **Senajiesio** gatve pervadinta Jiesios gatvė. Senajiesis – užpelkėjęs ežerėlis, atsiradęs buvusioje Jiesios senvagėje. Senajiesis sudarytas iš žodžių sena ir Jiesia. **Striaunės** gatve pervadinta Šaltinio gatvė. Striaunia – kairysis Vyčiaus intakas, įsiliejantis į Vyčių 8,5 km iki Vyčiaus žiočių, Patamulšėlio kaime, netoli Prūskapių. Pavadinimas Striaunė lietuvių kalboje reiškia upės sraunumą, o prūsų kalboje

Moliakelio gatvė kadaise buvo artimiausias kelias iš Kauno į Rokus.

Rokakiemio gatve pavadinta seniausia Rokų gatvė.

šis žodis reiškia srovę. **Suvalkėlių** vardu pervardinta Aviečių gatvė. Ji įamžino išnykusį Suvalkėlių kaimą, kuris buvo žymimas tarpukario kartografijoje. Suvalkėlių pavadinimas yra ne tik istorinis, bet jis žymi ir kairiojo Nemuno kranto gyventojų etninę prigimtį (juk Rokai – jau Suvalkija). Suvalkėlių kaimas buvo prie Vyčiaus žiočių, prie pat Raželių miško. Sovietiniais metais šio kaimo vietoje įkurtas „poligonas" – karinis dalinys. **Tako** gatvė – siauras akligatvis, primenantis taką. **Tamulšios** gatve pervadinta Jovarų gatvė. Tamulšė – 5,1 km ilgio upelis, pratekantis pro Patamulšėlio kaimą (šio kaimo krikštatėvis). Įteka į Nemuną. Turi savo intaką – Bevardį. **Vainatrakio** gatve pavadinta buvusi Tilto gatvė. Vainatrakio kaimo pavadinimas labai archajiškas, siejamas su XIII–XIVa. ar dar ankstesniais laikais. Pavadinimas sudarytas iš dviejų žodžių: vainos (karo), trakas (iškirstas girioje kelias). Vainatrakio pavadinimas gali būti susijęs su senaisiais Lietuvos karo keliais. Jei čia ėjo karo kelias, tai gyventojų negalėjo būti, jie „susivilko" iš kitų Lietuvos vietų vėliau, ką liudija Suvalkėlių kaimo pavadinimas. **Viršutynės** gatve pervadinta Darželio gatvė. Istoriniuose Panemunės bažnyčios dokumentuose bei XIX a. pradžios kartografijoje minimas (šiandien jau išnykęs) Viršučių kaimas. Iš to kaimo 1980 m. buvo belikęs Viršutynės vienkiemis.

Naujoji gatvė – visų naujųjų Rokų gatvių pradžia.

Naujoji gatvė – pavadinimas liko nepakeistas. Jis įamžina faktą, kad Rokuose kadaise atsirado pirma nauja gatvė, nes ligi tol Rokų gatvinio kaimo pagrindą sudarė dabartinė Rokakiemio gatvė – Moliakelio tęsinys. Nuo Naujosios gatvės prasidėjo Rokų keramikos gamyklos gyvenvietės kūrimas: pradėti statyti nauji namai, kaimas virto gyvenviete. **Mėnulio** gatvė taip pat išliko nepakeista. Sovietmečiu Rokuose buvo numatyta statyti Saulės mikrorajoną, nes Rokai – pietinė Kauno dalis. Visos naujosios gatvės buvo numatytos pavadinti astronominiais, su Saulės sistema ir saule susijusiais vardais: Saulės, Spidulio, Mėnulio. Po nepriklausomybės atgavimo pakito požiūris į gatvių vardus – pavadinimai pakeisti norint įamžinti Rokų apylinkių istoriją. Mėnulio gatvės pavadinimas paliktas – atrodo, kad gatvė tarsi iš Mėnulio iškritusi – visai nesiderina prie kitų gatvių pavadinimų. Mėnulio gatvės pavadinimas tapo savotišku istoriniu reliktu – atspindi tarybinio laikmečio dvasią.

Sovietmečiu Rokuose buvo numatyta statyti Saulės mikrorajoną – iš čia Mėnulio gatvės pavadinimas.

Nemuno gatvė priklauso Rokų daliai, esančiai rajone. Kol visi Rokai priklausė rajonui, ši gatvė buvo daug ilgesnė – tai kartu ir kelio į Prienus per Rokus pavadinimas – juk kelias prasideda nuo Nemuno upės. **Orijos** gatvė atsirado tik nepriklausomybės laikais. Orija LKŽ aiškinamas kaip naujadaras, tarptautinio žodžio meteorologija pakaitalas, *orija* – atmosferos reiškinių tyrimas. Bet greičiausiai *orija* bus žodžio *orė* – arimas darinys, nes toje vietoje, kur dabar ši gatvė, buvo arimai. **Žemynos** gatvė viena naujausių, bet labai dera prie bendro Rokų gatvėvardžių konteksto: senais laikais dabartinių Rokų

apylinkėse plytėjo šventosios girios, kuriose pagonys lietuviai garbino savo dievus. Žemyna – žemės, duodančios vaisius, ir viso, kas gyva, deivė, suteikianti žemei vaisingumą.

Dvi Rokų gatvės pavadintos šventųjų vardais: **Švento Roko** gatvė atsirado todėl, kad su šio šventojo vardu siejama Rokų vardo kilmė, **Švento Antano** gatvė įamžina Rokų parapijos pavadinimą.

Švento Antano gatvė

2016 m. Kauno miesto taryba trims naujoms Rokų gatvėms pritarė suteikti pavadinimus, nesusijusius su Rokų istorija. **S. ir R. Samulevičių** gatvė įamžino tautodailininkę, knygelių vaikams autorę Stasę Samulevičienę ir jos sūnų Raimundą – dramaturgą, prozininką, gyvenusius Žaliakalnyje. **Adolfo Valeškos** gatvė primins tapytoją, vitražistą, dekoratorių, scenografą, lietuvybės puoselėtoją, visuomenės veikėją, meno bei kultūros tyrinėtoją, bažnytinio meno saugotoją A. Valešką. **Marijonų akligatvis** neleis užmiršti daugiau kaip prieš 250 metų Lietuvoje įsikūrusios Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų vienuolijos.

KASDIENYBĖ (BUITIS) KEIČIASI

Administracinis suskirstymas

Rokų gyvenviete ir jos aplinkiniais kaimais rūpinasi Kauno miesto Panemunės ir Kauno rajono Rokų seniūnijos, nes Rokai su aplinkiniais kaimais 1996 m. geležinkelio riba buvo atidalinti į miestiškąją ir kaimiškąją dalis, nors bendruomenė, vienijama Rokų šv. Antano Paduviečio parapijos, yra viena.

Panemunės seniūnija, persikėlusi iš Perlojos gatvės į Vaidoto g. 115, tapo rokiečiams prieinamesnė. Seniūnija organizuoja renginius senjorams, per šventes jos darbuotojai aplanko Rokų gyventojus, pagal turimas lėšas rūpinasi rokiečių buitimi: negalėdami išasfaltuoti žvyrkelių, juos palaisto specialiu tirpalu, neleidžiančiu dulkėms kilti. Panemunės seniūnė Rasina Žolynienė su pavaduotoja Loreta Knėpiene dažnai apžvelgia savo valdas, tikrina, ar visur tvarka. 2018 m. Panemunės seniūnija tapo nacionalinio konkurso „Valstybę kuriame mes“ nominante už prasmingas veiklas, vienijančias bendruomenę, skatinančias bendruomeniškumą. Panemunės seniūnijoje, Rokų miestiškojoje dalyje, yra sudaryta Rokų seniūnaitija, miesto rokiečių reikalais visuomeniniais pagrindais rūpinasi Rokų seniūnaitė, lopšelio-darželio „Rokutis“ direktorė Ramutė Stanislovaitienė.

Rokų seniūnijos plotas – 42 km^2. Jos administracija įsikūrusi Nemuno g. 14, Rokų kaime. Rokai – pats didžiausias seniūnijos kaimas. 1996 m. balandžio 4 d. vyriausybės sprendimu 1060 ha Rokų seniūnijos teritorijos kartu su šešiais kaimais atiteko Kauno miestui. Dabar seniūnijoje yra 16 kaimų, gyvena 1300 žmonių. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Rokų seniūnijai vadovavo viršaičiai V. Baltakys, O. M. Generauskienė, D. Pempienė. Dar vėliau seniūnai – E. Pakalniškis, A. Tatarūnis. Dabartinė Rokų seniūnė D. Žėkienė galėtų pasigirti gražiausia seniūnijos aplinka Lietuvoje – jos prieigos skęsta įstabiai sukomponuotoje gėlių jūroje, prižiūrėtas parkas, tvarkingi visi aplinkiniai kaimai. Garbingą Rokų seniūnijos praeitį liudija seniūnės Dalės Žėkienės rūpesčiu sukurtas Rokų herbas – raudonų plytų kaminas simbolizuoja bernardinų vienuolių laikus menantį seniausią Rokų amatą – plytininkystę, o abipus kamino susivijusios gebenės primena, kad Rokai įsikūrę prie draustinio, kuriame natūraliomis sąlygomis auga atlančio (6 tūks. m. prieš mūsų erą) reliktas – gebenė. Herbo etalono autorius – dailininkas Rolandas Rimkūnas. 2013.05.21 Lietuvos Respublikos Prezidentas herbą patvirtino dekretu Nr. 1K-1473.

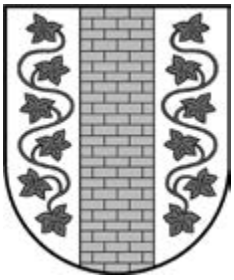

Rokų herbas

Stendas prie kelio šalia seniūnijos siūlo aplankyti įdomiausias Rokų apylinkių vietas, kryžius primena Rokuose gimusį kunigą ir poetą Motiejų Gustaitį, angelo skulptūra tarsi globoja ir laimina seniūnijos darbus.

Nepriklausomybės metais pasikeitė ir Rokų apylinkės kaimai. Panaikinus kolūkius, žmonės atsiėmė savo buvusias žemes, todėl kai kurie išnykę kaimai atgijo. Kad žemė būtų grąžinta savininkams, 1991 m. Rokų apylinkėje įkurta Rokų agrarinės reformos tarnyba. Vyr. specialistas Vygantas Sližys priimdavo žmonių prašymus susigrąžinti savo, tėvų arba senelių žemes, pats jas ir atmatuodavo. Rokų agrarinėje vietovėje žemė buvo sugrąžinta 800 savininkų.

2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Rokų seniūnijai priklausančiuose kaimuose buvo toks gyventojų skaičius: Dankstytės kaime gyveno 7 gyventojai, Girininkų kaime – 265 gyventojai, Kairiūkščių kaime – 54 gyventojai, Pamoterio kaime – 5 gyventojai, Paraželių kaime – 11 gyventojų, Patamulšėlio kaime – 133 gyventojai, Pavytės kaime – 42 gyventojai, Raželių kaime – 9 gyventojai, Rokų kaime – 254 gyventojai, Rokelių kaime – 29 gyventojai, Rokų Miško Kelmyno kaime – 54 gyventojai, Vainatrakio kaime – 17 gyventojų, Vaišvydavos kaime – 5 gyventojai, Vingytės kaime – 69 gyventojai. 2011metais Rokų seniūnijoje buvo 911 gyventojų.

2018 m. buvo pradėta geležinkelio atšakos Rokai-Jiesia, skiriančios Rokų miestiškąją ir kaimiškąją dalis, renovacija. Buvo platinamos vėžės ir rekonstruojamos pervažos. Taip pat buvo pastatyta garso slopinimo siena. Ši renovacija truko šešis mėnesius, tačiau dabar vietiniai gyventojai gali ramiai miegoti naktimis nebegirdėdami traukinių dundėjimo. Šiuo metu šiomis vėžėmis pervežami kroviniai, nafta.

Gyvybiškai svarbūs buities objektai, be kurių kasdienybė labai pasunkėtų, – tai gydymo įstaigos, paštas, parduotuvės, darbo vietos. Jie – gyvenimo kokybės rodiklis. Jeigu jie yra, gyvenvietė dar gyva.

Sveikatos priežiūra

Sovietmečiu vaistinės Rokuose nebuvo. Gyventojus vaistais aprūpindavo vaistinės punktas, kuris buvo įsikūręs Rokų ambulatorijoje, o vaistus jam tiekdavo Kauno rajono Centrinė vaistinė. Farmacijos specialistai čia nedirbo, gyventojus aptarnaudavo ambulatorijos medicinos personalas. Pirmąją vaistinę „Verbascum“ Rokuose įkūrė farmakotechnikė Rasa Mickūnienė savo name, Rokų gatvėje. Gyventojų patogumui vaistinę ji vėliau perkėlė į Jono Borutos g. 21 pusrūsį, šalia ambulatorijos. 2001 m. vasarą vaistinė „Verbascum“ nutraukė savo veiklą. Tose pačiose patalpose 2002 m. sausio 3 d. gydytojas Igoris Butylkinas ir vaistininkė Audronė Bartkienė atidarė vaistinės „Farma Bona ir Ko“ filialą. Jame dirbo dvi specialistės. Vėliau ši vaistinė persikėlė į buvusias „Salvinos“ baro patalpas, bet, neatlaikiusi Maxima parduotuvės patalpose įsikūrusios Eurovaistinės konkurencijos, buvo uždaryta.

Rokų ambulatorija, Rokus prijungus prie Kauno, tapo VšĮ Šančių poliklinikos padaliniu. Aptarnavo apie 3000 miesto ir daugiau kaip 1000 kaimo gyventojų. Jau 1989 m. ambulatorija buvo persikėlusi į specialiai pritaikytas naujas patalpas J. Borutos g. 16, šalia pastatytas, bet nespėtas įrengti ligoninės skyrius. Prijungus Rokus prie Kauno, ambulatoriją buvo norėta panaikinti, bet vietos bendruomenė rinko parašus, rašė paaiškinamuosius raštus, kad ambulatorija aptarnauja ir tolimesnių kaimų žmones, kad sąlygos ambulatorijoje puikios. Ambulatorija buvo palikta, bet sovietmečiu statytas ligoninės skyrius jau baigia irti. Ambulatorijoje dirbo dvi bendrosios praktikos gydytojos – ambulatorijos vedėja Vida Juškienė ir Virginija Petrauskienė bei vaikų gydytoja Virginija Lukoševičienė. Bendruomenės slaugytojos – Aldona Palubinskienė, Dalina Sadauskienė, Genovaitė Mickevičienė, Dalė Jančauskienė. Akušerė – Regina Dirmienė. Puse etato dirbo Šančių poliklinikos ginekologė. Buvo dvi stomatologės – Kristina Gaidukaitė ir Daiva Staniulienė. 2005 m. panaikinta laboratorija, tačiau visus tyrimus buvo galima pasidaryti vietoje: kraujo, šlapimo mėginiai vežami į apskrities ligoninę ir Šančių polikliniką. Vėliau buvo panaikintas akušerės ir vaikų gydytojos etatas.

Dabar Rokų ambulatorija pervadinta VšĮ Kauno miesto poliklinikos Šančių padalinio Rokų poskyriu. Rokų poskyryje dirba šeimos gydytoja Vaida Bučienė, šeimos gydytoja vyresnioji ordinatorė Auksė Bungardaitienė, šeimos gydytoja Danutė Kerbelienė, masažuotojas Stasys Viršilas. Fizioterapijos kabinete yra trys lovos. Čia taikomas reabilitacinis gydymas, daromos kardiogramos. Procedūriniame kabinete leidžiami vaistai, lašinamos lašinės, imamas

Odontologė Kristina Gaidukaitė

kraujas tyrimams, atliekami profilaktiniai skiepai. Ambulatorijoje yra elektrokardiografas, amplipulsas, ultragarso aparatas, elektrostimuliacijos aparatas TENS, magnetoterapijos aparatas, Bioptron lempa. Rokų poskyryje vėl veikia laboratorija. Susijungus poliklinikoms į vieną bendrą KMP, labai prasiplėtė atliekamų laboratorinių tyrimų sąrašas, pagerėjo prieinamumas, siūlomi įvairūs tyrimai ir jų kompleksai: hematologiniai, biocheminiai, imunologiniai, bendraklinikiniai, biocheminiai, kraujo krešėjimo, molekulinės genetikos. Rokų poskyris aptarnauja apie 2500 gyventojų, iš jų kaimo gyventojų – apie 800.

1997 m. gydytoja odontologė Kristina Gaidukaitė J. Borutos g. 23 įkūrė odontologijos kabinetą „Rodentė“. Jo pavadinimas susijęs su vietovardžiu Rokai. Pirko lizingu modernią aparatūrą, tos aparatūros kaupėsi vis daugiau ir daugiau. Dabar jau yra ultragarsinis aparatas akmenims nuimti, rentgeno aparatas su viziografine sistema – padarius rentgeno nuotrauką, ji iš karto matoma kompiuterio ekrane. Nuotraukai reikia tik 10 % rentgeno spindulių, palyginus su įprasta nuotrauka. Nuotraukos archyvuojamos – kompiuteryje jas galima rasti ir po keleto metų. Naujausias kabineto prietaisas – Diagnodent pieštukas. Tai lazeris, skirtas užsislėpusioms kariozinėms ertmėms ieškoti – nebereikia durti aštriu zondu. Kanalams praplatinti naudojamas apratas su tam skirtu antgaliu ir titano sukamaisiais instrumentais. Odontologė K. Gaidukaitė nuolat kelia kvalifikaciją. Specializavosi Vokietijoje – Verheime ir Elwangene, kur mokėsi estetinio plombavimo, metalo keramikos ir bemetalės keramikos protezų gamybos. Iš ten parsivežė idėjų kabineto interjerui. Kas dveji metai daktarė lankosi tarptautinėje parodoje Kelne. Daugybė ivairių eksponatų, didžiulės parodų salės, paskaitos, supažindinančios su naujovėmis, leidžia pajusti, kuo gyvena pasaulinė odontologija. Gydytoja stengiasi dalyvauti užsieniečių gydytojų praktikų paskaitose Lietuvoje, turi tarptautinių sertifikatų. 2019 m. gydytoja Kristina Gaidukaitė gavo Lietuvos Respublikos odontologų rūmų padėką už nuoširdų ir prasmingą darbą.

MB „Laudanta“ odontologijos kabinetas įsikūrė Rokuose, J. Borutos g. 23, 2015 m. „Mūsų stiprybė – komandoje dirbanti odontologė ir burnos higienistė – tokia komanda leidžia visapusiškai pasirūpinti kiekvienu pacientu. Nuolat kvalifikuojamės seminaruose, konferencijose, naudojame pažangias gydymo sistemas. Laukiame kiekvieno paciento, kuriam galime suteikti dantų gydymo, protezavimo paslaugas, visapusišką burnos priežiūrą. Mūsų tikslas – sveika šypsena,“ – teigia MB „Laudanta“ direktorė, burnos higienistė Lauryna Gružaitė ir odontologė Aiva Mezenaitė.

2020 m. birželio 1 d. rekonstruotame Girininkų mokyklos pastate atidaryti senelių namai „Rokų gerovė“. Senelių namai „Rokų gerovė“ – socialinės globos įstaiga, teikianti kokybišką ilgalaikę ir trumpalaikę socialinę globą su medicinine priežiūra senyvo amžiaus asmenims. Vienu metu čia gali įsikurti 30 senyvo amžiaus asmenų. Globos namų personalo pagrindinis uždavinys – padėti gyventojams kiek įmanoma ilgiau išlikti savarankiškais, gyventi visavertį gyvenimą ir jaustis visuomenės dalimi. VšĮ „Rokų socialinės gerovės centras“ direktorė – daktarė Virginija Petrauskienė. Įstaiga atvira ir vietos bendruomenei – laisvalaikio praleidimo ir sveikatinimo veiklos organizuojamos ne tik globos namų gyventojams, bet ir vietos bendruomenės vienišiems, senyvo amžiaus asmenims, bedarbiams, neįgaliesiems ir užimtumo stokojantiems bendruomenės vaikams bei paaugliams.

Paštas

Rokų paštas (J.Borutos g. 13), 1996 m. pervardintas į Kauno miesto 10-ąjį paštą, vienintelis Kaune aptarnauja ir miesto, ir kaimo gyventojus. Paštas teikia daug įvairių paslaugų: priima įmokas už komunalines paslaugas, siunčia siuntas į visus pasaulio kampelius, teikia finansines paslaugas, pildo „Kauniečio kortelę“ (autobusų bilietą), prenumeruoja leidinius, prekiauja įvairiomis prekėmis: knygomis, suvenyrais, atvirutėmis, gintaro dirbiniais, kanceliarinėmis priemonėmis. Šiais laikais labai populiari elektroninė prekyba, ypatingai iš Kinijos. Visos prekės, užsakytos šiuo būdu, atkeliauja paštu, todėl labai daug siuntų yra siunčiama registruotu būdu, kad klientai galėtų stebėti visą siuntos kelią. Kauno 10-ajame pašte dabar dirba keturi darbuotojai: trys laiškininkai ir pašto viršininkė Jolita Kudapčenkienė. Rokietė laiškanešė Danguolė Leščiovaitė turi ilgiausią darbo pašte patirtį.

Verslai

Nuo nepriklausomybės atkūrimo visoje Lietuvoje, taip pat ir Rokuose kuriami verslai. Įmonės tapo akcinėmis bendrovėmis (AB), uždarosiomis akcinėmis bendrovėmis (UAB), individualiomis įmonėmis (IĮ), mažosiomis bendrijomis (MB). Žmonės kūrė nuosavus verslus. Vieniems sekėsi gerai, kiti buvo priversti dėl įvairių priežasčių bankrutuoti.

Didžiausia Rokuose įmonė Rokų keramikos gamykla pokyčių taip pat neišvengė. 1990 m. prie jos prijungtas elektromechanikos cechas, remontuojantis elektros variklius. Tada Rokų keramikos gamykla turėjo keturis cechus – Rokų, Alytaus, Garliavos ir elektromechaninį cechą Šančiuose. Atkūrus valstybės nepriklausomybę, keitėsi ūkio politika, drenažo vamzdžių poreikis pradėjo

UAB „Roku keramika“ kiemas

mažėti. Prasidėjo privatizacijos laikotarpis. Rokų keramikos gamykla, 1991 m. nuo jos atsiskyrus Alytaus plytų cechui, 1992 m. tapo akcine bendrove „Rokų keramika“. Pagrindiniai akcininkai buvo įmonės dirbantieji, jų šeimų nariai, giminės, pažįstami ir tie, kurie tikėjo, kad statybos vyks ir toliau, nes žaliava vietinė ir jos yra daug. Tuo metu buvo 730 akcininkų. 1993 m. buvo parduotas Garliavos cechas. Sparčiai mažėjant drenažo vamzdžių paklausai, šalia jų pradėtos gaminti plytos ir nedideli keraminiai blokeliai, kurių gamybai tiko mechanizuotos drenažo vamzdžių gamybos linijos. Kartu buvo bandoma gaminti stambesnius ir daugiau tuštymėtus blokus, tačiau jų gamybai esamos linijos netiko. Jas teko perdaryti ir pritaikyti. Tai buvo labai sunkus laikotarpis, kai turėjo paaiškėti, ar įmonė išliks. Ilgą laiką veikė anksčiau įkurtos dailiosios keramikos dirbtuvės, gaminusios įvairias vazas, prizus, keramines plokštes. Buvo bandyta šias dirbtuves modernizuoti ir orientuoti į plataus vartojimo prekių gamybos cechą – gaminti buitinės paskirties indus, tačiau dėl augančios konkurencijos cechą plėtoti buvo netikslinga. Gamyba buvo nutraukta. Dirbantieji, pasižvalgę užsienyje, prisiminę pirmtakų gamintus blokus, bendradarbiaudami su Architektūros ir statybos institutu, drenažo vamzdžių gamybą per keletą metų visiškai pakeitė į keraminių blokų gamybą. 1994 m. laikomi keraminių sienų, pertvarų ir perdangų blokų gamybos pradžia. Buvo gaminama daugiau kaip 30 įvairaus profilio blokų. Keraminių blokų konstrukcija ir išmatavimai buvo nuolatos keičiami ir tobulinami, atsižvelgiant į užsakovų pageidavimus, gerinami kiti rodikliai – mažinamas svoris, efektyvinama gamyba, mažinamos energijos sąnaudos. Laikui bėgant, asortimentas sumažėjo, buvo gaminama daugiau stambių, didelių išmatavimų blokų. 1997 m. Lietuvos Pramonininkų konfederacija Rokų blokus pripažino geriausiu metų gaminiu. Keraminiams blokams suteiktas patentuotas pavadinimas „Keraporas“. Blokai buvo pristatomi įvairiose parodose: Litexpo rūmuose Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Rygoje, Karaliaučiuje. Bendrovė, tikėdama, kad statybos atsigaus ir norėdama įsitvirtinti rinkoje, 1998 m. nupirko naujai pastatytą ir mažai dirbusią Rašnavos plytinę. Tačiau statybų mažėjo, blokų poreikis taip pat. Rekonstrukcijos projektas ir planai morališkai paseno. 2003 m. įmonė tapo UAB „Rokų keramika“. Savininkais liko Simonas

UAB „Rokų keramika“ produkcija

Vytis Anužis, Pranas Krištopaitis ir 70 smulkių akcininkų. UAB direktorė – Violeta Čėsnienė. Dirbo 130 žmonių, gamino 24 mln. sąlyginių plytų per metus. Darbo sezonas truko 10 mėnesių (viduržiemį gamykla nedirbdavo). Rokų keraminiai blokai naudoti atstatant Valdovų rūmus Vilniuje. Dabar gamykla uždaryta, nes už keliolika milijonų pirkta itališka įranga nepateisino lūkesčių – gamybos našumas smarkiai sulėtėjo. Gamyklos administraciniame pastate įsikūrė privati kirpykla ir dėvėtų drabužių parduotuvė.

2000.02.09 UAB „Rokų keramika“ administraciniame pastate įkurtas UAB „Simpras“ padalinys. Įmonės pagrindinės veiklos kryptys – prekyba statybinėmis medžiagomis ir transporto paslaugos. UAB „Simpras“ atstovauja 7 Lietuvos įmones-gamintojas. Šių įmonių profilis – keraminių, silikatinių ir akytojo betono blokelių, apdailos plytų bei sausų statybinių mišinių gamyba. Bendrovės padalinys, įsikūręs Rokuose, šiuo metu nedirba.

2000 m. J. Borutos g. 23 įsteigta UAB „Ugnies ženklai“. Buvo įsikūrusi UAB „Rokų keramika“ buvusiose dailiosios keramikos patalpose. UAB „Ugnies ženklai“ gamino koklius ir įvairias keramines detales, skirtas židiniams, krosnims, viryklėms. Savo produkciją įmonė reklamuodavo Kauno ir Vilniaus prekybos centruose. Užsakymus priimdavo individualiai gamybos vietoje. Per metus įvykdydavo apie 40-50 užsakymų. Dirbo 5 žmonės. Įmonė bankrutavo.

Senajiesio g. 5 veikė Vyganto Jazersko įmonė „Puodžiai“. Tautodailininkas V. Jazerskas iki pat gyvenimo pabaigos (2019 m.) pagal senąsias lietuvių liaudies tradicijas žiedė puodynes, ąsočius, mėgino atgaivinti senuosius neolito laikų indus, dalyvaudavo archeologinėse ekspedicijose. Gamino ne tik molinius indus, bet ir skulptūrinę keramiką interjero puošybai. Menininkas dalyvavo parodose Lietuvoje, užsienio šalyse. V. Jazersko paskutinės parodos vyko Kauno pilyje, Lietuvos tautodailininkų sąjungos galerijoje Vilniuje („Suvalkietiška žiesta keramika“).

Kastyčio Gečo individuali įmonė-autoservisas, įsikūrusi Rokų g. 35, remontuodavo važiuokles, variklius, atlikdavo smulkius suvirinimo darbus.

Marijampolės pl. 21 pastatyta degalinė UAB „Lukoil Baltija“, Kauno filialas, kurioje dirbo 14 darbuotojų. Dabar degalinė pervadinta VIADA LT, pasikeitė ir adresas – Marijampolės pl. 29.

N. Žaltauskienės IĮ „Punia“ atidaryta 1994 m. rudenį Marijampolės pl. 20, Frandzeliavos kaime, Rokų seniūnijoje. „Punioje“ galima apsirūpinti degalais, sočiai ir skaniai pavalgyti – veikia kavinukė, baras. Tolimų reisų vairuotojai ir svečiai gali būti apnakvydinami, įmonė turi „Nakvynės namų“ statusą.

Marijampolės pl. 23 veikė UAB „Gerbūvis“, kurioje buvo galima užsisakyti betono gaminių: šulinių žiedų, šaligatvio trinkelių. Veikė vilnų karšykla. UAB „Gerbūvis“ 2013 m. išregistruota.

Buvusioje Bendoraitynėje, Plytinės g. 52, įsikūręs „Ąžuolo“ baldų cechas buvo pervadintas AB „Siringė“, AB „Siringei“ subankrutavus, jos patalpose įsikūrė ne viena įmonė:

1995 m. įkurta „Kelių technika“ – bendra Lietuvos-Rusijos UAB. Prekiauja atsarginėmis traktorių detalėmis;

1995 m. birželį įkurta E. Bakšio įmonė džiovino medieną, pjovė rąstus, faneravo. Nuo 2006 m. balandžio mėnesio pradėjo maumedžio čerpių gamybą. Įmonė išregistruota 2013 m. kovą;

1999 m. kovo mėnesį įsikūrusi UAB „Kardaja“ gamino faneruotas ir medines duris. Bankrutavo 2010 m.;

2002 m. sausio mėnesį įkurta UAB „Medžio harmonija“ gamina medinius laiptus, duris, baldus;

2002.02.18 įkurta E. Gedvilo firma gamina vidaus ir lauko duris, baldus pagal atskirus fizinių ir juridinių asmenų užsakymus ir pageidavimus. Firmoje dirba 5-7 darbuotojai;

UAB „DM langai“ gaminami langai iš klijuotos medienos;

2014 m. bankrutavus išregistruota UAB „Pušies baldai“;

2012 m. įkurta UAB „Metalurga“ yra viena iš nedaugelio kompanijų, kurios specializuojasi kokybiškų metalo konstrukcijų gamybos srityje. Gamina kokybiškas tvoras, balkonų turėklus, laiptus, lengvai valdomus kiemo vartus.

Plytinės g. 60 esančioje UAB „ARV-Auto“ vairavimo mokymo aikštelėje rengiami visi A, B, C, D, BE, CE kategorijų transporto priemonių vairuotojų pirminio vairavimo mokymai.

Kalkinėje, Sąnašos gatvėje 34A esantis UAB „Geralda“ filialas nuo 1995 m. gamina Vėlinių, dekoratyvias ir lauko žvakes. Priklausomai nuo sezono šioje įmonėje dirba nuo 40 iki 80 darbuotojų (centrinė įmonė įsikūrusi Žemaitijoje, Kartenoje).

UAB „Algimanto autobusai“ Sąnašos g. 37 nuomoja NEOPLAN autobusus, VIP klasės dviejų aukštų keleivinius autobusus, 19 vietų mikroautobusą.

UAB „Transela“ Sąnašos g. 41 perveža tarptautinius krovinius.

Nepriklausomybės pradžioje Lietuvoje prasidėjo kioskų era. Vienas tokių priklausė Vyšniauskams. Kioske dirbo Veronika Norvilienė, perėjusi iš privatizuotos Ąžuolo gatvės parduotuvės. Vyšniauskų kioską žmonės vadindavo Verutės kiosku.

Ąžuolo (J. Borutos) gatvės parduotuvę nepriklausomos Lietuvos laikais nupirko verslininkė A. Saveikienė, ją pertvarkė, pavadino „Salvina“, šalia įsteigė barą. Dėl nedidelės apyvartos parduotuvė pernuomota „Lordai“, „Express Market“, vėliau – klubui „Geras“, kuris įrengė dvi jaukias sales, planavo organizuoti teminius, džiazo muzikos vakarus, karaoke, suburti norinčius kultūringai praleisti laisvalaikį. Klubui neišsilaikius, patalpos pernuomotos konditerijos

cechui, dar vėliau – UAB „Grūstė“ parduotuvei. Dabar buvusios parduotuvės patalpos nenaudojamos.

Prekybos centras „Rokai“ įsikūręs Rokų g. 23, buvusios kolūkio parduotuvėlės vietoj. „Rokai“ viena iš 20 Kauno rajono centrinio vartotojų kooperatyvo parduotuvių. Jos visos, išskyrus Rokų ir Vaišvydavos, yra Kauno rajone. Maisto prekių parduotuvėje didelė maisto, gėrimų pasiūla. Tame pačiame pastate įsikūrusi ūkinių ir statybinių prekių parduotuvė.

Nepriklausomos Lietuvos laikais Jono Borutos gatvėje, Konstruktorių biuro pusrūsyje, atsirado trečia Rokų parduotuvė – „Bagaras“. Aktyvumą, susiklausymą ir vieningumą pademonstravo šiame pastate dirbę statybinių medžiagų pramonės konstruktoriai. Išpirkę 52 % akcijų, konstruktoriai įgavo teisę valdyti akcinę bendrovę. 1994 m. pastatas padalintas dviems uždaroms akcinėms bendrovėms priklausomai nuo turimų akcijų skaičiaus. Konstruktoriai 1994 m. kovo 1 d. įregistravo UAB „Bagaras“ ir jiems priklausančiose patalpose įkūrė maisto prekių parduotuvę, vėliau – ir kavinę-barą. 1997 m. UAB „Bagaras“ išsinuomojo Rokų keramikos valgyklą, kur perkėlė ir barą. Valgykloje maitinosi Rokų keramikos darbuotojai, rokiečiai ir atvykę svečiai. 2004 m. parduotuvės patalpos išnuomotos UAB „Saulius ir Kristupas“, kuri veiklos nepakeitė ir parduotuvė veikia iki šiol. Rokiečių ji vadinama „sklepuku“. UAB „Sauliuje ir Kristupe“ visados gausus prekių asortimentas, produktai švieži ir kokybiški, kainos prieinamos. Parduotuvę renkasi ir toliau nuo jos gyvenantys rokiečiai.

1993 m. J. Borutos g. 21, Konstruktorių biuro pastate, buvo įkurta UAB „Liuks“. Dirbo 50 darbuotojų, kurių dauguma buvo rokiečiai. Įmonė gamino vaistus – 20 pavadinimų tabletes. Šiuo metu įmonė pervadinta į UAB „Liuks Farmacija“, gamina trijų rūšių tabletes.

J. Borutos g. 23 esanti kavinė-baras dažnai keitė pavadinimus ir savininkus. Šiuo metu čia veikia kavinė „Pas Barborą“, viliojanti puikiais, iš šviežiausių produktų pagamintais patiekalais. Ji tapo populiaria vieta organizuoti įvairias šeimos šventes.

J. Borutos g. 21, buvusiose vaistinės patalpose, įsikūrė MB „Rigivika“, kur, anot Rokų mokinių, gaminama skaniausia pica Kaune, galima užsisakyti kebabų.

2004 m. Rokuose, Suvalkėlių g. 2, šalia buvusios buities prekių parduotuvės „Transilgė“, UAB „Generalinė prekybos agentūra“ atidarė tuo metu didžiausią parduotuvę Rokų gyvenvietėje, dirbančią visą parą – „Lorda“. Parduotuvė rengdavo įvairias akcijas, parodas, apdovanodavo akcijų dalyvius ne tik buičiai reikalingais daiktais, bet ir ekskursijomis. Parduotuvę pamėgo tiek vietiniai rokiškiai, tiek pravažiuojantys žmonės. Norėdami būti patrauklūs visiems Rokų gyventojams, UAB „Lordina ir Ko” 2005 m. atidarė dar vieną parduotuvę „Lorda“. Pirkėjams ši parduotuvė buvo gerai žinoma „Salvinos“ vardu. Parduotuvei

neišsilaikius, patalpos Suvalkėlių gatvėje parduotos leidyklai „Kūrybos sparnai“. Leidyklai išsikėlus, patalpos liko tuščios.

Šalia „Lorda“ parduotuvės Suvalkėlių g. 2 buvo atidaryti ir svečių namai „Lorda house“ – naujas, modernus keturių jaukių kambarių viešbutis: 1 kambarys liukso klasės, 2 standartiniai dviviečiai ir 1 vienvietis. Svečių namuose „Lorda house“ buvo sudarytos galimybės rengti konferencijas, išvykas pagal pasirinktas programas.

Naujausia parduotuvė Rokuose yra Rokų g. 17 pastatyta MAXIMA X prekybos centras, nukonkuravęs aplinkinių parduotuvių klientus – didžiulės erdvės, gausi prekių pasiūla, įvairios akcijos vilioja pirkėjus.

Bernardinų plytinės g. 16, Ona Pavlavičienė savo namuose yra įsteigusi duonos kepimo įmonę, kurios produkcija prekiauja šeštadieniais ūkininkų turgelyje prie Kauno pilies ir ūkininkų turgelyje Kauno Rotušėje.

Iškart po nepriklausomybės atkūrimo pradėti privatizuoti Rokų kolūkio objektai. Visoje Tarybų Sąjungoje buvęs moderniausias ir didžiausias kiaulidžių kompleksas 1992 m. buvo privatizuotas ir pavadintas AB „Vyčia“. Siekiant pelno, pradėta auginti daugiau nei galima kiaulių – vimdantis srutų dvokas, priklausomai nuo vėjo stiprumo ir krypties, pasiekdavo net Rokų mokyklą. Srutų skleidžiamas amoniakas alino žmonių sveikatą, į aplinką pilamos srutos ardė dirvožemį, teršė šulinių vandenį. Gyventojai kreipėsi pagalbos į įmonės savininkus, į seniūniją, į Aplinkos apsaugos ministerijos Kauno regioną, į spaudą, Niekas nepadėjo. Keliolika metų prasikankinę, pusšimtis Patamulšėlio gyventojų susivienijo į „Sėmenėlės“ bendruomenę ir kreipėsi į teismą. Po teismų maratono 2016 m. buvo pasiekta, kad oras nebūtų nuodijamas. Teismo metu kompleksą nupirko UAB „Sistem“. UAB „Sistem“ veiklą vysto toliau. Čia dirba 21 darbuotojas.

2002 m. nustojo veikusi Rokų kultūros centre įsikūrusi kavinė-baras.

UAB „Poliplastas“ (Nemuno g. 3, Kauno raj.) gamina vonias, mini baseinus, vonių sieneles. Į įvairias vonias montuoja austrų firmos KOLLER masažines sistemas.

UAB „Erelita“ (Nemuno g. 3, Kauno raj.) nuo 1996 m. gamino baldus, jais prekiavo, eksportavo į kitas šalis. Įmonėje dirbo 32 darbuotojai. Išsikėlė į Ežerėlį Kauno rajone.

Romo Floreskul įmonė (Nemuno g. 1, Kauno raj.) užsiima visų rūšių krovinių gabenimu, pervežimu autotransportu vietiniais ir tarptautiniais maršrutais, patalpų nuoma.

LR seimo narys, konservatorius Kazimieras Starkevičius – stambiausias Rokų ūkininkas. K. Starkevičius ūkininkauti pradėjo nuo paveldėtų 30 ha. Dabar jo ūkyje yra per 400 ha, iš kurių apie 100 ha – sava žemė, kiti hektarai

nuomojami. K. Starkevičius augina grūdines kultūras, verčiasi ir gyvulininkyste. Naujausia investicija – krūmais apaugusi sovietų priešlėktuvinės gynybos dalinio teritorija, kurios po žeme paslėptuose erdviuose gelžbetoniniuose angaruose ūkininkas augina greitai brėstančius mėsinius galvijus – angusus. Daugelis kauniečių pažįsta ir K. Starkevičiaus auginamas aveles, mat prieš Kalėdas avelės tampa modeliais netoli Kauno rotušės įrengiamoje prakartėlėje.

Sėkmingai ūkininkauja Rokų ūkininkas Antanas Jočionis.

Pavyzdinę sodybą, tikrą botanikos sodą savo vienkiemyje, buvusioje Gustaitynėje (Gustaičių sodyboje), Medelyno g. 14, atsiėmę senelio žemę, kuria Stasiulevičiai. Dendrologė Lina Stasiulevičienė įsteigė medelyną „Želdinta“, teikia apželdinimo paslaugas, prekiauja augalais.

Žygintas Stasiulevičius šalia tėvų medelyno įrengė savo ūkį-braškyną „Žygio braškės“ (Medelyno g. 14, Rokai). „Žygio braškės“ vasarą prekiauja uogomis, o pavasarį ir vasaros pabaigoje ūkyje galima įsigyti Lietuvos sąlygomis išbandytų kokybiškų braškių daigų, daugintų iš pirmamečių elitinių braškių sodinukų. Parduodami braškių daigai Frigo (šaldyti). Braškių daigai Frigo iškasami ramybės periodu (spalio mėn.) ir laikomi žemoje –2C temperatūroje iki sodinimo laiko. Toks braškių daigų „konservavimas“ leidžia kontroliuoti uogų derėjimą ir išauginti produkciją norimu laikotarpiu. Frigo braškių daigai dera jau po 6–8 savaičių nuo pasodinimo. Galima įsigyti braškių daigų užaugintų durpių indeliuose ir plikomis šaknimis. „Žygio braškės“ teikia ir daugiau paslaugų: specialia technika formuoja lysves įterpiant trąšas, paklojant plėvelę ir laistymo juostą, braškių sodinamąja mašina sodina indeliuose išaugintus braškių daigus į plėvelę, konsultuoja braškių auginimo klausimais.

Dabar atgijęs ir Patamulšėlio kaimas, pastatyta daug naujų modernių individualių namų. Kaimas garsėja vaikų darželiu jurtoje. Jurta stovi ūkininkų, medelyno savininkų Arvydo ir Rasos Rutkauskų sodyboje. Į šį darželį priimama nedaug vaikų, jie čia gyvena sveikoje aplinkoje, daro tik tai, ką nori daryti: patys sugalvoja žaidimus, patys kuria santykius, jiems nereikia vadovauti. Jie būna iš tikrųjų taip, kaip nori būti, o ne daro kažką dėl to, kad taip reikia. Kaip teigia auklėtojos, vaikui svarbu žaisti. Tam vaikas turi vos septynerius metus. Įrodyta, kad vaiko, kuris daug ugdomas iki septynerių metų, kenčia kūnas, „išlenda“ ligos. Vaikystė – tai laikas, kai vystosi vidaus organai, o smegenys turi suteikti jiems galimybę tai daryti. Kai smegenys apkraunamos, visam kitam nebeužtenka energijos ir laiko. Jurtos darželio vaikams, pradėjusiems lankyti mokyklą, viskas įdomu, nes jie – nepavargę.

Patamulšėlio kaime, Nakvišų g. 14, 1997 m. įkurtas Arvydo Rutkausko ūkis-medelynas UAB „Želdynėlis“ teikia apželdinimo paslaugas, augina ir parduoda dekoratyviuosius bei vaisinius augalus: spygliuočius, lapuočius, erikinius, alėjinius, vijoklinius, gyvatvorinius, besidriekiančius krūmus, vaisinius krūmus, medžius, daugiametes gėles, vejos sėklas, trąšas ir kitas sodo prekes. Medelyno

specialistai rūpinasi savalaikiu augalų persodinimu, šaknų ir lajų formavimu, tinkamu tręšimu bei kitais technologiniais procesais, būtinais norint išauginti kokybišką produkciją. UAB „Želdynėlis“ direktorius Arvydas Rutkauskas pirmasis pradėjo gėlynus formuoti tautinės juostos principu. A. Rutkauskas – Lietuvos dendrologų sąjungos pirmininkas, Rokų seniūnijos rėmėjas.

Patamulšėlio kaime, Nakvišų g. 24, 2014 m. įsikūrė Elijošių ūkis „Rožių sodinukai“. Ūkyje auginama šimtai įvairių rožių veislių. Elijošiai sukūrė nuostabų 1000 rožių parką ir 2020 m. liepos mėnesį savo sodyboje surengė įspūdingą pirmąją rožių šventę.

Patamulšėlio kaime, Pamiškės g. 8, 1998 m. įsteigta UAB „Anrika“, vadovaujama Rimanto Kairio. Besiplečianti įmonė teikia malkų gamybos bei medienos transportavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims visoje Lietuvoje. UAB „Anrika“ gali pasiūlyti įvairių lapuočių malkų (uosio, ąžuolo, beržo, juodalksnio). Malkų ilgiai ruošiami pagal individualius užsakymus.

Patamulšėlio kaime, Vyčiaus g. 14, 2002 m. pradėtas Egidijaus Gedvilo šeimos verslas. E. Gedvilo firma EUROPLAST.LT montuoja vietinės kanalizacijos įrenginius, jais prekiauja.

Patamulšėlyje, Sėmenos g. 52A, įsikūrusi UAB „Technogaja“. Žmonės į darbą šioje bendrovėje važiuoja iš miesto ir aplinkinių kaimų. Įmonė gamina oro filtrus, vėdinimo sistemas. Direktorius Ramūnas Katkevičius rūpinasi ne tik darbuotojų darbo sąlygomis, bet ir laisvalaikiu. UAB „Technogaja“ yra viena iš Rokų seniūnijos sponsorių.

Patamulšėlyje, Upelio g. 19, įsikūrusi MB „Grinera“ rengia melioracijos sistemų ir vandentiekio bei nuotekų šalinimo projektus.

Patamulšėlio kaime, Upelio g. 2, įsikūręs vokiečių dogų veislynas „Armada“.

Girininkuose, Knygnešio P. Varkalos g. 2B, nuo 2004 m. veikia žemės ūkio kooperatyvas „Stručių genetikos centras“. Jame anksčiau dirbo 11 darbuotojų, turinčių gyvulininkystės technologų, veterinarų, zootechnikų bei žemės ūkio technologų specialybes. „Stručių genetikos centre“ buvo auginami Afrikos raudonkakliai, mėlynkakliai ir pilkakaliai stručiai bei jų mišrūnai. Įmonė parduodavo stručių jauniklius, paaugintus bei suaugusius stručius, stručių mėsą, kiaušinius, riebalus, odą piniginėms ir rankinėms gaminti, plunksnas, kiaušinių lukštus suvenyrams. Strutienos buvo galima nusipirkti parduotuvėse MAXIMA, taip pat restoranuose. Žemės ūkio kooperatyvas „Stručių genetikos centras“ veikė iki 2015 m.

Knygnešio P. Varkalos g. 55, Girininkų kaime, 2003 m. įsikūrė UAB „Kauno marių žuvys“. Bendrovės veiklos sritys buvo žvejyba Kauno mariose, didmeninė prekyba gyva žuvimi, žuvies auginimas uždaruose baseinuose, šaldytos žuvies apdorojimas. 2018 m. UAB „Kauno marių žuvys“ bankrutavo.

Girininkų kaime iki 2004 m. veikė „Dankstytės“ bendrovės lapių ferma.

Knygnešio P. Varkalos gatvėje 57 įsikūrūsi žemės ūkio bendrovė „Minkuva“ augina brangiakailius žvėrelius – audines. Audinių kailiukus parduoda Kopenhagos, Helsinkio tarptautiniuose aukcionuose. Bendrovėje dirba 18 darbuotojų. ŽŪB „Minkuva“ pagrindiniai Rokų seniūnijos sponsoriai: remia įvairius renginius, vaikų stovyklas, padėdavo Girininkų mokyklai.

Girininkų kaimo laukuose įsikūrusi vila „9 vėjai“ stebina savo jaukumu, subtiliu, originaliu grožiu, sukurtu šeimininkų lakios fantazijos, išmoningumo ir darbščių rankų dėka. Viloje rengiami įvairūs pobūviai, stovyklos. Aptarnavimas itin aukšto lygio. „Grožis, elegancija, harmonija ir nuolatinis tobulumo siekis – šios vietos gyvybės šaltinis!“ – skelbiama vilos internetiniame puslapyje.

Gandrų g. 26, Vainatrakio kaime, 2015 m. įkurta UAB „Master coatings“. Įmonė atlieka sudėtingų metalo konstrukcijų fosfatavimo ir polimerizavimo darbus (dažo įvairias žaliuzes).

Vainatrakio kaime, visai šalia kaimo senkapių, Kauno miesto reikmėms 2014 m. kovo 25 d. atidarytos naujos Vainatrakio kapinės, užimančios 112 ha plotą. Šalia atsirado ne viena paminklų dirbtuvė.

Rokų bendruomenės centras

Buitį – kasdieninius gyventojų poreikius – su būtimi – dvasiniu tobulėjimu – sujungia Rokų bendruomenės centras. Jo istorijos pradžia 2003 m. kovo 31 d., kai Kauno apskrities Šeimų dvasinio ugdymo centro „Šeimyna“ vadovė Janina Danielienė sukvietė Rokų bendruomenės susirinkimą, kuriame buvo išrinktas bendruomenės aktyvas bei bendruomenės centro taryba. 2003 m. gegužės 30 d. buvo svarstomi organizacijos įstatai. Bendruomenės pirmininku išrinktas teisininkas Kastytis Kuzmickas. Pirmieji bendruomenės savanoriai buvo mokytoja Regina Andriušienė, lopšelio-darželio „Rokutis“ direktorės pavaduotoja Julija Bakūnaitė, inžinierė Eleonora Čepulienė, socialinis pedagogas Medardas Juršėnas, mokytoja Vanda Mažeikienė, inžinierė Aldona Skrinskienė, ekonomistė Audronė Sližienė, mokytoja Renatė Palmyra Vingrienė. Šiek tiek ėliau į bendruomenės centro veiklą įsijungė inžinierė Audronė Koncevičienė, daugumos Rokų bendruomenės centro projektų autorė. Organizacijos vykdoma veikla – socialinė, kultūrinė, ekologinė, ekonominė.

Kasmet parašomi 2–4 projektai. Tik per pirmuosius trejus bendruomenės centro veiklos metus pasirūpinta, kad būtų atnaujintas šaligatvis J. Borutos parke, suorganizuotas namų bendrijų pirmininkų susitikimas su Kauno būsto tarnybos specialistais, pasirūpinta įranga, užtikrinančia normalų vandens spaudimą daugiabučių viršutiniuose aukštuose, organizuota rudens švaros talka,

Viename iš Rokų bendruomenės centro susirinkimų

nuolatinės priežiūros dėka užtikrintas normalus gyvenvietės šildymas, surengta kalėdinė labdara socialiai remtinoms šeimoms, išleistas leidinys apie Rokų istoriją, išrūpinti projektai vandentiekio ir dujotiekio tiesimui, kasmet organizuojamas Vasario 16-osios koncertas ir ataskaita Rokų bendruomenei, penkerius metus iš eilės buvo organizuojamos Joninių šventės, tvarkomas ir genimas J. Borutos parkas, sukviestas susirinkimas Rokų bendruomenei aktualiais klausimais su Panemunės seniūnijos seniūnu A. Sklėniu ir LR Seimo deputate M. Čigriejiene, padedant Rokų verslininkams pastatytas paminklas šv. Rokui – Rokų globėjui (skulptorius Sigitas Jakubaitis), surengtas iškilmingas koncertas Rokų 505 m. jubiliejaus proga, išleista knygelė „Rokai šiandien – bendruomenės mokykla“, suorganizuotas susitikimas su LR seimo nariais V. M. Čigriejiene, V. Dagiu, D. Jankausku, V. V. Margevičiene, K. Starkevičiumi, A. Dumčiumi, taip pat suorganizuotas vienas tarybos narių posėdis ir du susitikimai gyventojams su Kauno savivaldybės, „Kauno vandenų“, „Kamestos“ vadovais dėl vandentiekio ir kanalizacijos tiesimo darbų. Rokų bendruomenės centro projektų dėka išleistos septynios knygelės apie Rokus. Taip darbų rutina kasmet kartojasi ne visiems gyventojams ir žinant, kas visuomeniniais pagrindais rūpinasi Rokų gerove.

DVASINGUMO (BŪTIES) ATSVAROS

Žmogus gyvas ne vien duona, jo sielai taip pat reikia peno. Buitis nuolat traukia prie žemiškų rūpesčių, būčiai reikia dvasios namų. Tais namais, pakylėjančiais žmogaus dvasią, suteikiančiais kūrybos sparnus, padedančiais ugdytis aukščiausias moralines nuostatas yra švietimo ir ugdymo įstaigos, bažnyčia, bibliotekos, muziejai.

Žmogų žmoguje ugdyti reikia nuo mažumės. Ne veltui liaudies išmintis moko: „Lenk medį, kol jaunas“, „Mokyk Jonelį, o ne Joną“. Tad ugdymas ir ugdymasis prasideda šeimose, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Rokų apylinkėje yra trys ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Be minėto darželio jurtoje, ikimokyklinės įstaigos yra Rokų keramikos gamyklos gyvenvietėje ir prie Rokų seniūnijos.

Lopšelis-darželis „Rokutis“

Rokų keramikos gamyklos žinybinis lopšelis-darželis, esantis Baltaragio g. 1, įsteigtas 1972 m. Pirmoji darželio vedėja Elena Marčiulionytė kūrybingai formavo naujos ugdymo įstaigos pamatus, įvaizdį. 1991 m. lopšelis-darželis perduotas Kauno rajono savivaldybės pavaldumui. Kauno rajono savivaldybės administracijos Rokų seniūnija 1993 m. rugsėjo 1 d. Rokų lopšeliui-darželiui suteikė lopšelio-darželio „Rokutis” pavadinimą. LR Vyriausybės 1996 m. balandžio 4 d. įstatymu lopšelis-darželis „Rokutis“ perėjo Kauno miesto savivaldybės pavaldumui. Lopšeliui-darželiui „Rokutis“ nuo 1986 m. sėkmingai vadovauja direktorė, turinti I vadybos kategoriją, edukologijos magistrė Ramutė Stanislovaitienė. Ji kupina naujų idėjų, diegia inovacijas, yra tikrasis darželio sėkmingo darbo variklis. Dvasinio klimato ir ugdymo pamatus darželyje padėjo ilgus metus dirbusi direktorės pavaduotoja, edukologijos magistrė, auklėtoja ekspertė Julija Bakūnaitė, 1996 m. parašiusi ir įgyvendinusi unikalią ikimokyklinio humanistinio ugdymo programą „Auginu Gyvybės medį“. Išskirtinė patirtis pasklido po daugelį respublikos darželių. Jos iniciatyva darželyje buvo įkurtas ir nuo 2006 m. iki 2014 m. veikė Metodinis dvasinio ugdymo centras.

Kauno lopšelio-darželio „Rokutis“ direktorė, Rokų seniūnaitė Ramutė Stanislovaitienė

Įstaigoje dirba gabios, darbščios, vaikus mylinčios auklėtojos. Nuo pat darželio įkūrimo vaikučius ugdė auklėtojos Jūratė Marcinkevičienė, Danutė Gudeliūnienė, muzikos vadovė Genovaitė Bužinskienė. Daugiau kaip 20 metų darželiui atidavė auklėtojos Zita Keturakienė, Renė Astrauskienė, Janina Matiušinienė. Šiuo metu sėkmingai ikimokyklinukų grupėse darbuojasi auklėtojos Lina Milienė, Renata Marcinkevičienė, Jūratė Gintvainienė, Vidmanta Banionienė, Daiva Stanionienė, Jovita Pravackienė, Sandra Survilienė, priešmokyklinukų – Dalė Šimkaitienė, Sandra Viršutienė. Darželis turi savo psichologę – Agnę Lingertaitienę, logopedę – Saturną Sporišienę, socialinę darbuotoją – Rūtą Dobrovolskienę.

Lopšelio-darželio kieme

Neformaliojo ugdymo mokytoja Jūratė Martinonytė organizuoja kūno kultūros užsiėmimus, rūpinasi ikimokyklinukų ir priešmokyklinukų sveikatos stiprinimu. Meninio ugdymo mokytoja Gina Tamulevičienė moko vaikučius šokio meno. Meninio ugdymo mokytoja Stela Jencienė lavina darželinukų

muzikinius gebėjimus. Kamilė Šimkaitienė, meninio ugdymo mokytoja, atskleidžia vaikams dailės paslaptis. Nuo 2008 m. direktorės pavaduotoja ugdymui pradėjo dirbti Lina Pochylienė. Ji tęsia pradėtas darželio tradicijas, diegia naujoves, skatina kūrybiškumą, rūpinasi dvasiniu bendruomenės tobulėjimu. Direktorės pavaduotoja ūkiui dirba Edita Sabaliauskienė, vaikučių maitinimu ir aptarnavimu rūpinasi Jolanta Gimžauskienė, Dalė Juozūnienė, Irena Barauskienė.

Darželyje sukurtos gražios tradicijos, plėtojama etnokultūra, kūrybiškumo ugdymas, rūpinamasi dvasine vaikų patirtimi. Diegiamos inovacijos: Reggio Emilia metodas, lauko pedagogika, STEAM metodas, IKT priemonių taikymas. Įstaiga palaiko glaudžius ryšius su Rokų bendruomene, Rokų gimnazija, Rokų koplyčia, biblioteka.

Darbeliai vasaros stovykloje

Nuo 2004 m. Kauno apskrities priešmokyklinio amžiaus vaikams darželyje kasmet organizuojamas mažųjų kūrėjų sambūris „Kas krenta širdelėn – virsta žodeliais“. Priešmokyklinėse grupėse pradėta įgyvendinti tarptautinė programa „Zipio draugai“. Įgyvendinama emocinio intelekto ugdymo programa „Kimočiai“. Komandinio darbo įgūdžiai padeda sėkmingai vykdyti ugdymo projektus, organizuoti seminarus, dalyvauti šalies ir tarptautiniuose projektuose. Įgyvendinta 10 tarptautinių projektų („Nuo sėklos iki augalo“, „SUP vaikai – aktyvus integracijos siekimas“, „Mažas paukštelis – trumpa pasakėlė“, Erasmus+2 projektas „Saulės nuspalvinti, jūros suvienyti“ ir kt.), kurie kuria palankias sąlygas ugdymo inovacijų diegimui, šeimos dalyvavimui, praturtina ugdymo turinį ir padeda siekti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ugdymosi ir pažangos. Partnerystės projektuose vaikai kartu su pedagogais reprezentuoja savo šalį, susipažįsta su kitų šalių vaikais, jų kalba, tradicijomis, skirtinga kultūra. Tarptautinių programų privalumas – galimybė praplėsti profesinį akiratį ir įgyti suvokimo apie kitur taikomas praktikas, veiklos metodus, tradicijas ir, visa tai įvertinus, siekti tobulinti savo veiklą.

Savo atsiliepimuose apie lopšelio-darželio „Rokutis“ veiklą Lietuvos ikimokyklinių įstaigų pedagogai, kaip išskirtinumą iš kitų įstaigų, pastebi sukauptą didžiulę vaikų dvasinio ugdymo patirtį, įžvelgia puikų, šiltą įstaigos mikroklimatą. Įstaigoje sukurta turininga, funkcionali, namų jaukumą primenanti ugdymo aplinka, panaudojant visas galimas darželio erdves. Teikiamas papildomas ugdymas, atsižvelgiant į tėvų pageidavimus. Šeima ir darželis kartu sprendžia iškilusias ugdymo problemas, derina nuomones, poreikius ir reikalavimus, užtikrindami vaiko gerovę.

Įstaigos ugdytiniai dalyvauja Kauno miesto bei respublikos ikimokyklinių įstaigų organizuojamuose renginiuose: konkursuose („Giesmių giesmelė“, „Dainų dainelė“), festivaliuose, akcijose, projektuose ir kitose veiklose. 2019 m. Europos judrumo savaitėje darželis iškovojo „Judriausios ikimokyklinės įstaigos 2019“ titulą!

Vaikų kūryba, aktualiausios darželio akimirkos, ugdymo klausimai pradėti publikuoti įstaigos laikraštėlyje „Rokučio dienos“, vietinės reikšmės spaudiniuose. Kasmet organizuojamos vaikų vasaros stovyklos.

Julija Bakūnaitė

Buvusi Rokų darželio direktorės pavaduotuoja Julija Bakūnaitė sukūrė ne tik unikalią humanistinio ugdymo programą „Auginu gyvybės medį“, kuri, tik pasirodžiusi knygynuose, buvo kaip mat išpirkta, bet ir spalvinimo knygelę su užduotimis, skirtą Advento laikotarpiui „Lauk. Ateis“. J. Bakūnaitė sudarė ir Gavėnios laikotarpio knygelių komplektą „Keliaukime Kryžiaus keliu“ su užduočių knygele „Kryžiaus kelias – mano kelias“, parašė knygelę „Šiluvos giesmė“. Ilgametė humanistinio ugdymo patirtis ir minėti leidiniai padėjo pagrindus Vaikelio Jėzulio mokyklėlei, kuriai vadovavo Julija Bakūnaitė. J. Bakūnaitės rūpesčiu Tėvo dienai buvo išleista tremtinio Jono Borutos laiškų knyga „Laiškai iš Šiaurės“ (bendraautorė D. Daugėlaitė). Jono Borutos jubiliejinio 100-mečio proga J. Bakūnaitės rūpesčiu išleista knyga „Inžinieriaus Borutos dovana gyvenimui“. Julija Bakūnaitė yra knygelių „Rokų šventovei 10 metų“, „Pirmoji Rokų šv. Antano Paduviečio parapijos istorija 2005–2015“ sudarytoja. J. Bakūnaitė – ir literatė: jos eilėraščių rasime ne viename poezijos almanache. Ji – daugelio renginių iniciatorė, scenarijų autorė ir vedėja. Jos pastangomis itin jautriai ir iškilmingai į kitą parapiją buvo išlydėtas ilgametis Rokų klebonas Virginijus Gražulevičius.

Rokų mokykla-darželis

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir suteikus motinoms sąlygas vaikučius auginti namuose, uždarytas Rokų kolūkio vaikų darželis. 1994 m. buvusiame Rokų kolūkio darželyje įkurta Kauno rajono Rokų pradinė mokykla. Niekas nesiryžo tapti šios mokyklos vedėju, nes buvusio prašmatnaus darželio patalpos, panaikinus kolūkį, o kartu ir darželį, buvo visiškai nuniokotos: išluptas parketas, nudraskyti sietynai, išdaužyti langai, išvogti radiatoriai, aplink pastatą palikti didžiuliai šiukšlynai. Patalpas valyti, remontuoti būsimą mokyklą pradėjo mokytoja Ona Nečiūnienė. Ji po langais pasodino darželius, Kauno rajono švietimo skyriaus padedama įsigijo inventoriaus. Į tuomet dar nekūrenamą mokyklą būsimuosius pirmokus ryžosi leisti penkiolika rokiečių

Pirmoji Rokų pradinės mokyklos laida

šeimų. 1995 m. į mokyklą dirbti buvo priimta mokytoja Virginija Batutienė, 1996 m. tapusi mokyklos vadove. Buvo suremontuota dar viena klasė ir mokykloje pradėjo dirbti mokytoja Inga Marcinkevičiūtė, o dar kitais metais – mokytoja Reda Petniūnienė. 1998 m. mokytoja O. Nečiūnienė išleido pirmąją šios mokyklos laidą ir išėjo į užtarnautą poilsį. Vietoj jos pradėjo dirbti mokytoja Ramunė Dumbravienė. Mokytojos stengėsi savo darbu, įvairiais projektais, pasitelkdamos tėvus, švietimo skyrių, ieškodamos rėmėjų, pakeisti mokyklos vaizdą. Mokykla buvo suremontuota, įrengta sporto salė, dailės kabinetas, mokytojų kambarys, moderni dujinė katilinė, pakeisti langai bei durys. 2002 m. buvo atidaryta priešmokyklinio ugdymo grupė. Mokykloje nuo pat pirmų jos gyvavimo metų buvo stengiamasi plėsti nemokamą papildomą ugdymą, suteikti vaikams reikalingą veiklą. Pirmasis mokykloje susibūręs būrelis buvo vaikų folklorinis ansamblis „Cibitis“, vadovaujamas mokytojos V. Batutienės. Etnokultūra buvo integruota į pamokas – mokiniai susipažindavo su įvairiomis senovinėmis apeigomis, šventėmis. Dailės studija, vadovaujama mokytojos R. Dumbravienės, ne kartą laimėdavo diplomų, pagyrimo raštų. Mokytojo Rimanto Jankausko vadovaujamas sporto būrelis varžybose iškovodavo nemažai asmeninių ir komandinių prizinių vietų. Tikybos būrelis „Noriu gyventi pas Tave“, vadovaujamas mokytojos I. Marcinkevičiūtės, aktyviai lankydavosi Rokų šv. Šeimos koplyčioje, giedodavo per šventes, rengdavo susitikimus su klebonu ne tik vaikams, bet ir tėvams. Mokyklos interjeru rūpinosi tautodailės būrelis, vadovaujamas mokytojos Linos Pochylienės. Mokytoja Lina Batutytė rūpinosi Rokų mergaičių sportiškumu, laikysena, lankstumu, sukūrė šokių grupę „Fortūna“. 2005 m. Rokų pradinės mokyklos neaplenkė Švietimo reforma – mokykla prijungta prie Girininkų pagrindinės mokyklos. Pasikeitė mokyklos pavadinimas: Kauno rajono Girininkų pagrindinės mokyklos Rokų skyrius. Naujuoju mokyklos direktoriumi tapo Gintaras Ringys.

Rokų mokykla-darželis

2016 m. uždarius Girininkų pagrindinę mokyklą, Rokų filialas pakeitė pavadinimą – dabar čia Kauno rajono Rokų mokykla-darželis (Nemuno g. 16A). Šios įstaigos didelis privalumas tas, kad nuo dvejų-trejų metukų iki vienuolikos metų broliai ir seserys gali lankyti vieną įstaigą, nejaučia įtampos pereidami iš darželio į pradinę mokyklą. Rokų mokyklai-darželiui vadovauja Audronė Milbutienė, mokykloje dirba pradinių klasių vyr. mokytojos Greta Meškevičienė, Irina Jurgelevičienė,

Reda Kundrotienė, mokytoja metodininkė Diana Laužadienė. Anglų kalbos moko vyr. mokytoja Aurelija Andriuškienė, muzikos – vyr. mokytoja Vilma Mockutė. Rokų mokykloje-darželyje suburta pagalbos mokiniui specialistų komanda: logopedas Raimondas Šimkevičius, psichologė Asta Stasiukaitienė, socialinė pedagogė Lina Stankevičiūtė. Iš 13-os Rokų mokykloje-darželyje dirbančių pedagogų net 8 turi edukologijos ar kitos srities magistro laipsnį. Tai A. Milbutienė, R. Kundrotienė, D. Laužadienė, A. Andriuškienė, A. Stasiukaitienė, A. Kuzminskienė, S. Akelaitienė, R. Žąsytienė. Visas šiuo laikotarpiu dirbantis mokyklos pedagoginis personalas įgijęs daugiau nei vieną specialybę ir sėkmingai derina veiklą keliose srityse: I. Jurgelevičienė moko ir tikybos, L. Stankevičiūtė, V. Mockutė dirba ir ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo mokytojomis. Darželio mokytojų padėjėjos yra Livija Antanavičienė bei Jolita Uleckienė. Mokyklos ūkvedžiu dirba Tomas Dunskus, o sekretorės-archyvarės pareigas eina Stasė Aldona Štreimikienė. Mokyklos privalumas – vaikų maitinimas mokyklos virtuvėje gaminamu šviežiu, subalansuotu ir tausojančiu maistu. Juo rūpinasi virėjos Laimutė Ališauskienė, Jurgita Andriukaitienė ir jų padėjėja Asta Kmitienė. Mokykla-darželis turi galimybę mokinius, gyvenančius toliau nei 3 km nuo mokyklos, vežioti mokyklos autobusiuku, kurį vairuoja Mindaugas Žibutis. Įstaigos teritoriją ir pastatą prižiūri Giedrius Rinkevičius ir Arūnas Drozdovskis.

2018 m. Kauno rajono Rokų mokykla-darželis, direktorės A. Milbutienės iniciatyva, tapo respublikos mastu pilotine Visos dienos mokykla (VDM). Projektui pasiteisinus, iniciatyva įgavo tvarumo ir štai jau treti sėkmingi VDM gyvavimo metai. Mokykla yra šalies EKO mokyklų bei Sveikos mokyklos tinklo narė, tarptautinio eTwinning projekto dalyvė. 2019 m. mokykla laimėjo išskirtinę inovacijų pradiniame ugdyme išbandymo galimybę, sėkmingai ja pasinaudojo ir tapo rengiamo metodinio leidinio bendraautore.

Kauno rajono Rokų mokyklos-darželio vizija – „Čia gera visiems“ yra ir istorija, ir nūdiena, ir ateitis. Tą patvirtintų ne vienas šiandienos „Boružėlių“ ar „Ažuoliukų“ grupės darželinukas, vedinas už rankutės mamos ar tėčio – vieno iš buvusių Kauno rajono Rokų mokyklos-darželio mokinių.

Rokų mokyklos-darželio vizija – „Čia gera visiems“

Girininkų pagrindinė mokykla

Nuo 1988 m. iki mokyklos uždarymo 2016 m. Girininkų pagrindinei mokyklai vadovavo direktorius Gintaras Ringys. Mokykla garsėjo jaunaisiais gamtininkais, sportininkais. Veikė dramos, kompiuterių, matematikos, rusų kalbos, gamtininkų, floristų, jaunųjų žurnalistų (buvo leidžiamas laikraštis „Girinukas“), darbščiųjų rankų, jaunųjų ūkininkų, turistų, dailės, Rytų kovos menų, krepšinio, stalo teniso, aerobikos būreliai, mergaičių ansamblis. Kasmetiniai tradiciniai renginiai būdavo „Derliaus šventė“, „Penktokų krikštynos“, „Matematikos LIK-as“, „Knygnešio diena“ (mokykla randasi Knygnešio P. Varkalos g. 26, netoli ir knygnešių P. Varkalos, K. Aglinsko sodybos), „Motinos diena“, „Turisto diena“, „Tarptautinė vaikų gynimo diena“, sporto šventės. Kasmet būdavo organizuojama stovykla „Einu vaivorykštės taku“. Sumažėjus mokinių, Girininkų pagrindinė mokykla buvo uždaryta, tačiau ji ir toliau liko traukos centru – Girininkų jaunimas ateina pasportuoti renovuotame aikštyne, pabendrauti lauko klasėje.

Kai mokykla dar buvo gyva

Kiekviena gyvenvietė gyva tol, kol turi mokyklą. Mokykla – tarsi širdis: kol ji varinėja kraują, tol organizmas gyvas, kol yra mokinių, lankančių mokyklą, kol yra natūrali kartų kaita, tol gyva ir gyvenvietė. Mokykla yra švietimo, kultūrinio gyvenimo centras, bendruomenės įvairių kartų susirinkimo vieta.

Lauko klasė, kurioje niekas nesimokys

Dvasinio ugdymo tęstinumu rūpinasi mokykla, todėl labai svarbus darželio ir mokyklos ryšys. Rokų mokykla-darželis tokį tęstinumą savo struktūra užtikrina iš karto. Lopšelis-darželis „Rokutis“ ir Rokų vidurinė mokykla šį tęstinumą puoselėjo nuo 1998 m. vykdydama bendrą projektą „Auginu Gyvybės medį“. Girininkų pagrindinė mokykla tęsė šeimų dvasinio ugdymo tradicijas, suteikdama joms kryptingumą, ir paliko dvasinio ugdymo šviesą ne vieno buvusio auklėtinio širdyje. Lietuvos miesteliai, kaimai išsivaikšto ir juose nesigirdi vaikų krykštavimo, jaunų žmonių juoko. Europos Sąjungos parama atrodo bevaisė. Kas iš nuostabių lauko klasių, renovuotų stadionų, jeigu nėra kam jais naudotis.

Rokų vidurinės mokyklos virsmas gimnazija

Paženklinti mokinių ir mokytojų kūryba 1990–1999 metai

Jau 100 metų plaka Rokų mokyklos širdis. Karta keičia kartą. Amžinybė šnekasi su šiandiena, o mokykla kasmet jaunėja, jeigu tik ugdytojai ir ugdomieji rūpinasi jos išlikimu, dvasine sveikata, savo darbais ją puoselėja.

Rokų vidurinę mokyklą nuo 1990 m. (1987 m. rugsėjo 1 dieną gautas vidurinės mokyklos statusas) iki 2014 m. (2014 m. liepos 14 dieną gautas gimnazijos statusas) baigė 24 abiturientų laidos, iš viso 651mokinys. Gavus vidurinės mokyklos statusą, direktoriui paskirti du pavaduotojai – Virginijus Misevičius ir užklasinio darbo organizatorė Onutė Špilkovienė, kurią vėliau pakeitė Dalė Mikulėnienė, o pastarąją – Jadvyga Jokubauskienė. Vidurinės mokyklos kolektyvas, vadovaujant direktoriui S. Jucevičiui, buvo stabilus, susiklausęs, visi dirbo darniai ir sutartinai, todėl Rokų vidurinė mokykla savo pasiekimais garsėjo ne tik Kauno rajone, bet ir Lietuvoje.

Rokų vidurinės mokytojų kolektyvas

Kauno Rokų vidurinėje mokykloje daug dėmesio buvo skiriama mokinių kūrybiškumo ugdymui, sportui. 1989 m. mokytoja Jadvyga Jokubauskienė įkūrė lėlių teatrą „Medinukas“, tais pačiais metais įvyko teatro premjera. Vėliau kas metai teatras sukurdavo po naują spektaklį. Rokų mokyklos „Medinuko“ lėlių teatras pasirodydavo net Vilniaus, Kauno teatrų scenose.

Lėlių teatro aktoriai

Mokyklai įsigijus elektrinę ir bosinę gitaras, klavišinį sintezatorių, stiprintuvą, kolonėles, mikrofonus muzikos mokytoja Sandra Kazaitytė-Valiuškienė subūrė grupę, kurioje dalyvavo Dainius Pilius, Salvijus ir Vilius Juškos. Salvijus Juška dar pritardavo violančele, Reda Vingrytė – fleita. Reda buvo pagrindinė grupės solistė, su ja dainuodavo ir balsingieji vaikinai.

1990 m. įkurta jaunųjų kraštotyrininkų, artistų ir poetų draugija, 1995 m. pavadinta Gustaitynės vaikais, ne tik rašė kūrybinius, mokslinius darbus, juos analizavo, bet ir kūrė spektaklius, rinko kraštotyrinę medžiagą.

Jaunieji kraštotyrininkai

Kudirkaičiai

Prizines vietas laimėdavo išraiškos šokių kolektyvas „Vėjelis“ (mokytoja J. Narbutienė), skaitovai (mokytojai E. Jankūnas, V. Praškevičiūtė, J. Narbutienė), mokinių etnokultūriniu auklėjimu rūpinosi mokytojos V. Sedleckienė, V. Praškevičiūtė. Įspūdingi būdavo K. Ambrulaitienės prevenciniai, kariniai patriotiniai, šauniausio moksleivio renginiai. Mokytoja R. Kavaliauskienė vadovavo Kauno ir mokyklos kudirkaičių organizacijoms. Mokytojas A. Baliukevičius su mokiniais važiuodavo į archeologines ekspedicijas, organizuodavo vasaros stovyklas. Mokytojo J. Milaknio vadovaujami jaunieji fotografai Kauno mieste užimdavo pirmąsias vietas.

Jaunučių choras

Jaunių choras Dainų šventėje

Mokytojos Gražinos Sauspreikšaitienės vadovaujamas mokyklos jaunių choras iškovodavo teisę dalyvauti visose Pasaulio lietuvių dainų šventėse, jaunučių choras – nuolatinis Kauno miesto dainų švenčių dalyvis, ansamblis „Rokita“ – „Dainų dainelės” laureatas. Rokų mokyklos choristai, ansambliečiai, solistai buvo kviečiami dalyvauti į daugelį miesto ir respublikos renginių, beveik visi dainininkų savaitgaliai būdavo užimti – jie garsino Rokų mokyklos vardą.

Teologijos mokslų magistrė, gitaristė K. Šmulkštytė per tikybos pamokas su mokiniais giedodavo šlovinimo giesmes, per Adventą statydavo spektaklius. Mokytoja I. Šabūnia organizuodavo įdomias diskusijas etikos klausimais.

Tautinės saviraiškos būrelio „Šuldu buldu“ vadovė mokytoja V. Praškevičiūtė pradėjo rengti kasmetines muges „Gurgu gurgu į Kaziuko turgų“.

Mokyklą puošė mokytojos S. Marčiulionienės kartu su mokinėmis austi kilimai. Estetine mokyklos išvaizda rūpinosi L. Jankūnienė, V. ir J. Diedoniai. Rokų mokykla buvo viena gražiausių Kaune. Tą liudijo ne tik interjero konkursai, kuriuose laimėtojais tapdavo minėtų mokytojų ugdytiniai, bet ir aplinkos konkurso trečioji vieta Kaune (mokytoja S. Marčiulionienė). Rokų mokykla per šventes lyg burtų lazdele pamojus virsdavo pasakų princese mokytojų V. ir J. Diedonių, L. Jankūnienės, G. Celiešienės dėka.

Kalėdų pasaka

Rokų mokyklos ugdymo pasiekimai buvo gana svarūs. Respublikinių apdovanojimų laimėdavo jaunieji filologai, vertėjai, skaitovai (mokytojai R. Kavaliauskienė, N. Dūkštienė, E. Jankūnas, V. Starkevičienė, J. Narbutienė), gamtininkai (mokytoja R. Vingrienė), matematikai (mokytoja E. Baronaitienė), geografai (mokytojas S. Jucevičius), informatikai (mokytoja L. Zailskienė), technologai (mokytojos S. Marčiulionienė, V. Diedonienė). Mieste prizininkais tapdavo jaunieji mokyklos chemikai (mokytoja O. Špilkovienė), matematikai (mokytojos J. Mickienė, E. Baronaitienė, R. Trubilienė, K. Ambrulaitienė), geografai (mokytojai S. Jucevičius, J. Jurčienė), lituanistai (mokytojai Ž. Šeškutė, V. Starkevičienė, E. Jankūnas), istorikai (mokytojai A. Baliukevičius, A. Petrovskienė), rusų ir vokiečių kalbų konkursų dalyviai (mokytojos L. Jankūnienė, R. Kašinskienė), gamtininkai (mokytojos R. Vingrienė, E. Baronaitienė), fizikai (mokytoja R. Andriušienė), technologijų ir dailės konkursų dalyviai (mokytojai J. ir V. Diedoniai). Mokiniai sėkmingai išlaikydavo valstybinius egzaminus. Mokykloje mokinių skaičius buvo stabilus, kasmet mokydavosi apie 500 mokinių.

Mokykloje labai populiarus buvo krepšinis ir mokinių pasiekimai džiugino: mokyklos vaikinų krepšinio komanda keletą metų iš eilės buvo Kauno rajono čempionai ir prizininkai, be to, atstovavo Kauno rajono komandą respublikinėse varžybose. Mokyklos krepšinio komandą, vadovaujamą mokytojo A. Sniečkaus, pagerbė atvykęs pasveikinti pats Arvydas Sabonis.

Arvydas Sabonis Rokų vidurinėje mokykoje

Mokytojos R. Judickienės lengvaatletės M. Belevičiūtė, Ž. Jackūnaitė, S. Survilaitė, R. Blinovaitė Kauno mokyklų vaikų lengvosios atletikos pirmenybėse, Lietuvos lengvosios atletikos vaikų čempionatuoe, tarptautinėse lengvosios atletikos varžybose visada užimdavo prizines, dažniausiai pirmas vietas.

1995 m. mokytojo E. Jankūno iniciatyva pradėtas leisti Rokų mokyklos laikraštis „Mokrokas“. Jo apimtis – 10 lapų, nes laikraštis rėmėjų turėjo net Garliavoje, Marijampolėje. Aštuntos

laidos abiturientė S. Kalinkevičiūtė nuo 1996 m. pradėjo leisti mokyklos laikraštį „Mūza“. Ji buvo šio jaunųjų kūrėjų laikraščio sumanytoja bei vyriausioji redaktorė, kartu organizuodavo susitikimus su įžymiais Rokų mokyklą baigusiais mokiniais. 1997 m. X laidos vienuoliktokių S. Steponavičiūtės (Kauno miesto moksleivių laikraščio „Tegyvuoja druska“ korespondentės) ir J. Subaitės iniciatyva pradėtas leisti laikraštis „Po mokyklos stogu“.

1996 m. Atviros Lietuvos fondo lėšomis išleista Rokų vidurinės mokyklos individualioji programa „Vertimai lietuvių kalbos pamokose“. Į šią programą Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija atsižvelgdavo rengdama lietuvių kalbos egzaminą – į jį kasmet būdavo įtraukiama vertimo užduočių. Rokų vidurinėje mokykloje atsirado vertimų modulis, kurį galėdavo pasirinkti 11–12 klasių mokiniai.

1996 m. pavasarį Rokų vidurinė mokykla pakviesta dalyvauti tarptautiniame Šiaurės ir Baltijos šalių projekte „Ugdymo turinio ir pedagogų profesinės kultūros plėtotė“. Rokų vidurinė mokykla tapo inovatyviausių mokyklų tinklo (jį sudarė 30 mokyklų) dalimi.

1996 m. lapkričio ir 1997 m. gegužės ir spalio mėnesiais Atviros Lietuvos fondas parėmė JAV Švietimo plėtros centro aktyvaus mokymosi metodų seminarus, į kuriuos pakvietė 30 Lietuvos pedagogų (16 dėstytojų, 14 mokytojų). Į šią grupę pasirinktas ir Kauno rajono Rokų vidurinės mokyklos atstovas.

1996 m. dalį Rokų gyvenvietės prijungus prie Kauno miesto, Kauno rajono Rokų vidurinė mokykla tapo Kauno miesto vidurine mokykla. Buvo žadėta švietimo įstaigos statuso nekeisti. Kad Rokų vidurinė mokykla turėtų tinkamas sąlygas kultūrinei veiklai, 1997 m. Rokų keramikos gamyklos direktorius Algis Baltrušaitis sutiko gamyklos salę atiduoti Rokų mokyklai ir koplyčios reikmėms. Perimti ir apžiūrėti salės atvažiavo Kauno miesto švietimo skyriaus vedėjas A. Jarušauskas su inspektoriumi V. Mažeika. Po rinkimų nauja švietimo skyriaus vedėja S. Sležienė nesutiko perimti salės. Mokyklos direktorius ir pedagogų kolektyvo atstovai kreipėsi pagalbos į apskrities viršininką rokietį K. Starkevičių, siuntė parašus Rokuose išrinktam deputatui V. Landsbergiui, bet atsakymų į savo prašymus negavo.

„Pažinimo vaisiai“

1998 m. Tautodailinikės Irenos Deltuvienės vadovaujamos Giedrė Deltuvaitė su Jūrate Vilkevičiūte mokyklai padovanojo koliažą „Pažinimo vaisiai“, įprasminantį Šiaurės-Baltijos šalių projekto idėjas.

Rokų futbolo komanda, taurių laimėtojai

1998 m. Rokuose prasidėjo futbolo era. Ją pradėjo praeityje garsus, nusipelnęs Lietuvos treneris Vladas Ulinauskas. Būdamas didelis futbolo entuziastas, išskirtinė asmenybė, jis užkrėtė moksleivius futbolo „bacila“ ir futbolas Rokuose tapo sportu Nr. 1. Turintis didžiulę patirtį profesionalus treneris netruko pasiekti puikių rezultatų ir Rokuose. Jo suburta vaikinų komanda sėkmingai dalyvavo Kauno miesto ir respublikinėse varžybose, o ugdytiniai Paulius Grybauskas, Aurimas Šimkus, Kęstutis Krasnoumovas, Neilandas Kulikauskas buvo pakviesti į miesto rinktinę. Rokų mokyklos futbolininkas Mantas Pocius tapo 2003 m. tarptautinio futbolo turnyro Švedijoje nugalėtojas. Vėliau futbolo estafetę perėmė Kūno kultūros mokytojas Audrius Sniečkus ir gana sėkmingai ją tęsė. Rokai tapo vienu iš Kauno futbolo centrų, kur treniruotis vyko vaikai iš aplinkinių rajonų: Šančių, Panemunės, Aleksoto. Tai buvo Rokų futbolo „aukso amžius“.

„Bendraminčiai“

1999 m. Rokų mokiniai aktyviai dalyvavo Kauno apskrities šeimų dvasinio ugdymo centro „Šeimyna“ veiklose, susibūrę į klubą „Bendraminčiai“, sėkmingai vykdė projektus, dalyvavo respublikiniuose jaunimo renginiuose, rūpinosi Rokų ateitimi. Pirmas laimėtas projektas – „Jaunimas – Kaunui“. Tai buvo kaime gyvenančio Rokų jaunimo ir Rokų miesto dalies jaunimo kaip vienos bendruomenės bendradarbiavimas, veikimas išvien. Rokų jaunimas dalyvavo narkotikų ir alkoholio prevencinėje programoje „Sniego gniūžtė“ ir gavo teisę vadovauti kitoms grupėms.

1999 m. vienuoliktokų Viktorijos Jaruševičiūtės ir Raimundo Ambrulaičio iniciatyva pradėtas leisti laikraštis „Rokmokas“.

1999 m. Rokų mokyklai skirtas psichologo etatas. Psichologė Aurelija Andriuškienė ne tik teikė psichologo konsultacijas, bet ir vedė įvairius renginius, akcijas, dėstė psichologijos modulį vyresnėms klasėms. Psichologės A. Andriuškienės dėka Rokų vidurinėje mokykloje tradiciniu renginiu tapo Pasaulinė psichikos sveikatos diena.

1996–1999 m. Šiaurės ir Baltijos šalių projekte „Ugdymo turinio ir pedagogų profesinės kultūros plėtotė“ Rokų mokykla buvo pirmoji respublikoje, įgyvendinusi vieningo ugdymo su lopšeliu-darželiu programą (remtasi darželio

metodininkės Julijos Bakūnaitės sukurta humanistinio ugdymo programa „Auginu Gyvybės medį“). Kad pamokos būtų integruojamos ne tik pagal projekto „Auginu Gyvybės medį“ temas – „Kas aš esu?“, „Žemė – gyvybės nešėja“, „Gyvybė ten, kur vanduo“, „Saulė ir žemė. Kosmosas“, „Šviečianti ir šildanti ugnis“, „Mano tėvynė Lietuva ir pasaulis“, „Laikas. Gamtos cikliškumas. Oras“, – bet ir tame pačiame dalyke (pavyzdžiui, mokant kalbos integruojama tautosaka, literatūra, vertimai), sumanyta pasitelkti dalykų namelius. Per juos nuspręsta išryškinti, kas yra svarbiausia kiekvienoje disciplinoje – kas jos pamatai, sienojai, stogas.

Mokyklos ąžuolynas

Ugdantis ir ugdant pagal projektą „Auginu Gyvybės medį“, sumanyta pasodinti mokyklos ąžuolyną. Visos klasės – nuo pirmokų iki dvyliktokų rudenį pasodino po savo klasės ąžuoliuką. Dalyvaujant projekte, buvo sukurtas ir mokyklos himnas, išreiškiantis svarbiausias Rokų vidurinės mokyklos idėjas: istorinę atmintį, bendruomeniškumą, meilę gimtinei ir artimui.

Mokyklos vadovai buvo pakviesti į atskiras Šiaurės ir Baltijos šalių projekto konferencijas. Buvo sukurtas Kauno Rokų vidurinės mokyklos projektas „Aktyvios mokyklinės bendruomenės kūrimas“, kuriame numatyti strateginiai, taktiniai ir artimieji mokyklos tikslai.

1999 m. Šiaurės Ministrų tarybos ir Atviros Lietuvos fondo lėšomis išleista knyga „Šiaurės ir Baltijos šalių projektas. Kuriame savo mokyklą“. Knygoje aptarti 1996–1999 m. vykusio Šiaurės ir Baltijos šalių projekto darbai atnaujinant ugdymo turinį. Leidinyje pristatytas Rokų vidurinės mokyklos pilietinio ugdymo projektas „Auginu gyvybės medį“.

Mokytojas Jurgis Tamulevičius

1999 m., mokyklos 80-mečio proga, mokytojas Jurgis Tamulevičius parengė solidžią mokyklos istoriją, savo apimtimi primenančią enciklopediją. Ji vadinosi „Rokų vidurinė mokykla 1919–1999. Mokyklos nueitas kelias per 80 metų“. Istorija keturiais egemplioriais buvo išspausdinta rašomąja mašinėle ir mokytojo rūpesčiu įrišta.

1999 m., minėdama 80-metį, Rokų vidurinė mokykla turėjo 8 pradinių ir 14 dalykinės sistemos klasių su 486 1–12 klasių mokiniais. 1– 4 klasėse mokėsi 156 mokiniai, 5–8 klasėse – 208 mokiniai ir 9–12 kl. – 126 mokiniai. Juos mokė 37 mokytojai.

2000–2011 metai – ilgosios gimnazijos idėjos brandinimas

2000 metų pavasarį Kauno laikraščiuose paskelbta, kad Rokų vidurinė mokykla reorganizuojama į pagrindinę. Kauno savivaldybės tarybos narė daktarė Kristina Gaidukaitė tarpininkavo, kad mokyklai būtų skirtas priėmimas savivaldybėje. Meras Vytautas Šustauskas ir vicemeras Gediminas Jankus norimoms reorganizuoti mokykloms leido ir toliau būti vidurinėmis, nors jiems teko bylinėtis su Vyriausybės atstove. ŠMM Bendrojo ugdymo turinio skyriaus vedėja, daktarė Loreta Žadeikaitė rugpjūčio 19 d. mokyklai pranešė, kad Rokų vidurinė privalo išlikti: Kauno švietimo skyriaus vedėja pažeidė ŠMM reikalavimą palikti priemiesčio mokyklas vidurinėmis. Vidurinės mokyklos poreikis Rokams kaip miesto pakraščio uždarai, augančiai gyvenvietei buvo įrodytas ir Vilniaus apygardos administracinio teismo 2000 m. gruodžio 14 d. nutartyje byloje Nr.1(6)-449: „Leisti 2000–2001 mokslo metais komplektuoti 11-ąsias klases“.

Rokų bendruomenės jaunimo klubas „Bendraminčiai“ 2000 m. laimėjo Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūros projektą „Ieškome talentų“. Kelionės, susitikimai su kitų rajonų veikliu jaunimu, seminarai Lietuvoje ir užsienyje — Danijoje, Lenkijoje, jaunimo lyderių stovykloje Amerikoje mokiniams padėjo įgyti pasitikėjimo savimi. Jaunimas mokykloje rengė veiklos stendus, projektų pristatymus, bendruomenės laikraštyje „Šeimyna“ leido puslapį „Jaunimėlis“. 2000 m. Jaunimo klubas kartu su „Šeimynos“ dvasinio ugdymo centro taryba laimėjo Lietuvių katalikų religinės šalpos (JAV) projektą „Keliaujanti šeimų stovykla“, kur tris dienas mokiniai buvo atsakingi už 78 dalyvių kelionės programą, užimtumą. Jie įrodė tėvams ir mokytojams, kad sugeba dirbti ir būti atsakingi. Įkurtas „Drama-Disco“ būrelis, pakvietęs bendruomenę į spektaklį „Mikė Pūkuotukas“. Nuo pat jaunimo klubo įsikūrimo jo prezidentas buvo Artūras Pučėta.

2000 m. vertimo dalykui mokyti Švietimo kaitos fondas finansavo Rokų vidurinės mokyklos knygos „Dešimtosios mūzos užkariavimo strategija ir taktika“ leidybą.

2000–2001 mokslo metais aktyvūs ir kūrybingi septintokai pradėjo leisti mokyklos laikraštį „Srovė“, kurio redaktoriumi tapo Andrius Baranovas, korespondentais – Gediminas Navikas, Rokas Bubelis, Laimonas Dzikaras (kartu ir maketuotoju). Visi jie buvo Gustaitynės vaikų organizacijos nariai, žygeiviai – kas savaitę būdavo rengiami penktadieniniai žygiai po Rokų apylinkes.

2001 m. rudenį buvęs Rokų keramikos gamyklos kultūros namų meno vadovas Petras Bužinskas Rokų vidurinėje mokykloje subūrė kaimo kapelą. Kapeloje dalyvavo Audrius ir Vaidas Baranauskai, Andrius ir Saulius Klimavičiai, Sondra Janušauskaitė, Inga Murauskaitė, Vaiva Mažeikaitė. Rokų mokinių kapela buvo tokia populiari, kad ji koncertuodavo ne tik mokyklos, Rokų

Rokų vidurinės mokyklos kaimo kapela

bendruomenės šventėse, ją kviesdavo į Kauno miesto renginius, koncertus užsisakydavo įmonės ir organizacijos.

2002 m. Rokų bendruomenės neformalaus jaunimo klubo „Bendraminčiai“ prezidentu išrinktas Giedrius Koncevičius. Pirmasis naujos kartos projektas buvo „Susitikimų vieta – Jiesia-Žaisa“. Tai ekologinio pobūdžio projektas tarp dviejų bendruomenių (Rokų ir Samylų). Jaunimas inicijavo prevencinį projektą „Aš galiu“. Be projektinės veiklos, vyko įvairūs susitikimai su kitų kraštų jaunimu, seminarai – „Jaunimo iniciatyvos žaliems“, „Pilietiškumo ugdymas“ jaunimo lyderiams. Po šių mokymų Rokų vidurinėje mokykloje įsteigta mokinių savivalda. Dar vienas projektas, į kurį buvo įtrauktas ne tik Rokų jaunimas, bet ir vyresnio amžiaus gyventojai – dvasinė programa ALFA. Jos metu vyko Šventojo Rašto studijos, diskusijos, katalikiškų filmų peržiūros. Vasarą taip pat atsirasdavo norinčių dirbti ir stovyklauti. Vyko du vasarų stovyklų projektai „Mokytis, pažinti, draugauti“ ir „Bebrų buveinės“. 2003 m. Mindaugo karūnavimo jubiliejui pastatytas spektaklis Just. Marcinkevičiaus „Mindaugas“.

Bendruomenė apjuosė savo mokyklą

2003 m. vėl iškilo Rokų vidurinės mokyklos reorganizavimo pavojus. Mokiniai, jų tėvai, bendruomenės nariai, mokytojai gyva grandine apjuosė Rokų gimnaziją. Į akciją atvažiavo net trys Lietuvos televizijos. Rokų vidurinę mokyklą išgelbėjo 2003.02.10 LR ŠMM ministro A. Monkevičiaus raštas Nr. 24-03-42 Kauno savivaldybės merui: „Išaiškėjus naujoms aplinkybėms dėl mokyklų pertvarkos, ministerija šiuo metu negali pritarti jų reorganizavimui“.

Radvilų kelių dalyviai

Nuo 2003 m. istorijos mokytojas, šaulių būrelio vadovas Andrius Baliukevičius pradėjo organizuoti kasmetines karines stovyklas Rukloje „Radvilų keliais“. Aktyvi mokytojo A. Baliukevičiaus pagalbininkė šiose stovyklose buvo socialinė pedagogė Laimutė Bekešienė.

2004 m. išleista knygelė „Rokai ir jų apylinkės penkių amžių įkandin“, skirta Rokų apylinkių paminėjimo istoriniuose šaltiniuose 500 metų (1500 m.) ir Rokų vardo paminėjimo 200 metų (2007 m.). Medžiagą leidiniui rinko Gustaitynės vaikai.

„Bendraminčiai“

2004 m. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra finansavo Rokų bendruomenės jaunimo klubo „Bendraminčiai“ projektą „Kino beprotnamis“. Pastatytas filmas jaunimo neformalaus ugdymo tema. Į „Bendraminčių“ veiklą pradėjo įsitraukti vis daugiau jaunimo ir iš kitų Kauno miesto vietovių. „Bendraminčiai“ dalyvavo jaunimo projekte „Tiltai“, jaunimo mainuose „Actio Catholica Patria“, mokymuose „Lijna“, tarptautiniuose mokymuose „Get in Net“. Rokų vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių moksleiviai dirbo su jaunesniaisiais mokiniais, bendradarbiavo su ateitininkų federacija, Psichologinės paramos ir konsultavimo centru, Rokų lopšeliu-darželiu „Rokutis“. 2005 m. įgyvendinti projektai: „Jaunime, sužinok“ (buvo motyvuojamas neaktyvus Rokų bendruomenės jaunimas), „I-opener“ (bendradarbiavimo tinklų projektas, vykdytas 6 ES šalyse: Lietuvoje, Ispanijoje, Maltoje, Rumunijoje, Vokietijoje ir Italijoje), „Gamtos pamokos vienkiemyje“ (kiekvienais metais sename Žemaitijos vienkiemyje vykstančių vasaros stovyklų tąsa).

Jaunimo klubo „Bendraminčiai“ veiklos kryptys buvo projektinis raštingumas, dvasinis ugdymasis, savanoriškumas, darbas bendruomenės labui. 2004 m. klubo prezidentu išrinktas dešimtokas Gediminas Navikas.

2005 m. Rokų vidurinė mokykla, realizuodama Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatas („laiduoti tautos ir krašto kultūros tęstinumą, nuolatinį kūrimą, tapatybės išsaugojimą, puoselėti šios kultūros atvirumą ir dialogiškumą...“), savo bazėje pradėjo kurti Bendruomenės mokyklą, besiremiančią vietos kultūriniu, istoriniu, gamtiniu kontekstu. Sukurti bendruomenės mokyklą padėjo labai dėkinga Rokų aplinka. Mokykla yra Jiesios draustinio teritorijoje, turinčioje unikalų kraštovaizdį (20 įspūdingų skardžių), gausiausią Lietuvoje augalų rūšių įvairovę (666 rūšys). Rokuose gausu istorinių kultūrinių objektų – piliakalnių, senkapių, fortifikacinių įrenginių, įžymių Lietuvos žmonių sodybų, gyvų ir mirusių kaimelių. Svarus materialiosios kultūros palikimas – 400 metų senumo bernardinų plytinė, pirmieji LDK popieriaus fabrikai prie Jiesios, kalkinė, dvarų verslai, medžio apdirbimas. Vietos sąlygas pradėta išnaudoti bendruomenės ugdymuisi.

Mokiniai rezistentų pagerbimo šventėje

Rokų vidurinė mokykla vėl tapo žinoma visoje Lietuvoje po 2005 m. rugpjūčio 27 d. vykusios respublikinės šventės, skirtos Lietuvos partizanams, kurią Gustaitynėje vedė Rokų vidurinės mokyklos Gustaitynės vaikai, padedami kudirkaičių. Partizanai buvo pagerbti Lietuvos karių salvėmis, įspūdinga atminimo programa. Į šventę suvažiavo daug gyvų išlikusių partizanų, tremtinių, sakiusių įsimintinas kalbas ir pasėjusių Rokų mokinių širdyse brandų pilietiškumo grūdą. Gustaitynės vienkiemyje, vidury plynų laukų, susirinko daugiau kaip tūkstantis žmonių.

Nuolat kylant reorganizavimo grėsmėms vidurinei mokyklai, mokytojai dirbo ir naktimis, ir per atostogas, kad sukurtų metodines priemones Bendruomenės mokyklai – norėjo parodyti, jog Rokų mokykla yra inovatyvi, unikali ir jos sunaikinti negalima. Taip Rokų mokykla tapo pirmąja respublikoje, sukūrusia Bendruomenės mokyklos pratybų sąsiuvinius. Rokų mokyklos iniciatyva sužavėjo „Lietuvos energiją“ ir jos finansuojama mokykla 2005–2006 m. išleido penkis pratybų sąsiuvinius, skirtus pradinei mokyklai, humanitariniams, socialiniams, gamtos ir tiksliesiems mokslams. Jų išskirtinumas tas, kad į visas užduotis buvo integruota Rokų ir jų apylinkių istorija, dvasinė ir materialioji kultūra, gamta.

Rokų bendruomenė nuolat rūpinosi mokyklos ateitimi: Rokų bendruomenės centras, Kauno Rokų vidurinės mokyklos taryba, pedagogų profesinė sąjunga, mokinių savivalda 2003–2005 m. siuntė kreipimosi raštus į LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetą, į LR Švietimo ir mokslo ministeriją. Buvo prašoma, kad Rokų gyvenvietėje, miesto pakraštyje, išliktų bendrojo lavinimo ir pagrindinė mokykla po vienu stogu, o mokinio krepšelis būtų miesto ir kaimo krepšelių vidurkis. Atsakymai dėl vidurinės mokyklos išlikimo buvo įvairūs: 1) LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas V. Gedvilas informavo, kad mokyklos tipas savivaldybės įgaliojimų sritis; 2) LR Švietimo ir mokslo ministerijos ministras R. Motuzas atsakė, kad klausimą svarstys; 3) Kauno m. savivaldybės administracijos Kultūros ir švietimo departamento direktorius V. Mažeika atsakė, kad Rokų mokyklai taikomos tokios pačios sąlygos kaip kitoms mokykloms, nes mokyklos steigėjas yra Kauno miesto savivaldybė; 4) LR ŠMM valstybės sekretorius D. Numgaudis informavo, kad ŠMM negali suteikti Rokų mokyklai pakraščio mokyklos statuso, nes negavo iš Kauno savivaldybės pasiūlymo.

Rokų bendruomenė, gindama Rokų vidurinės mokyklos statusą, Kauno miesto savivaldybės valdininkams Rokų mokyklos situaciją mėgino paaiškinti remdamasi valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. Nuostatomis,

Švietimo įstatymu ir ŠMM aiškinamuoju raštu. Akcentavo 15 specifinių Rokų vidurinės mokyklos vietos sąlygų aspektų.

Kauno miesto savivaldybė, švietimo ir ugdymo skyrius buvo nepatenkintas mokyklos pozicija dėl miesto pakraščio gimnazijos statuso reikalavimo, todėl mokyklos materialinės bazės turtinimui, patalpų remontui, kuris fiziškai ir morališkai buvo būtinas, lėšų beveik neskirdavo.

Bendruomenės mokyklos idėja sudomino Europos Sąjungos mokyklas. 2006 m. vasario mėnesį Rokų mokykla sulaukė svečių iš Nyderlandų, o kovo mėnesį atvažiavo Italijos, Ispanijos, Čekijos, Airijos atstovai. Nyderlandų fondui R. C. Maagdenhuis parėmus, 2006 m. išleista knygelė „Rokai šiandien – bendruomenės mokykla“. Tai buvo aštuntas Rokų bendruomenės mokyklos leidinys (su „Laiškais iš Šiaurės“, „Rokais ir jų apylinkėmis penkių amžių įkandin“ bei penkiais pratybų sąsiuviniais).

2006 m. Kauno Rokų vidurinė mokykla tapo viena iš Socrates Comenius I tarptautinio mokyklų partnerystės projekto „Youth in (E)-motion“ (Judantis jaunimas) dalyve. Šiame projekte dalyvavo 5 mokyklos iš skirtingų Europos Sąjungos šalių: Nyderlandų, Vokietijos, Italijos, Čekijos. Projekto dalyvius stebino, kiek daug Rokų mokiniai moka liaudies šokių (mokytojos Rasos Kavaliauskienės nuopelnas) ir labai noriai jų mokėsi, svečius sudomino „Molio kelias“ – lankėsi molio karjeruose, stebėjo molio apdirbimo etapus keramikos gamykloje, lipdė angelus ir žiedė vazeles keramiko Sigito Jakubaičio dirbtuvėse, susipažino su vienintelio Lietuvoje Statybinės keramikos muziejaus eksponatais.

Svečiai iš Nyderlandų vienoje „Molio kelio“ stotelių

Pastačius šventojo Roko paminklą, įgyvendinta idėja nuo 2006–2007 mokslo metų į 9–12 klasių ugdymo programą įtraukti slaugos ir gydymo kursus, pavadintus „Šv. Roko medicinos mokyklėlė“ (šventasis Rokas pasaulyje žinomas kaip ligonių ir gydytojų globėjas). Mokiniai iš Rokų ambulatorijos medikės Reginos Dirmienės per vieną savaitinę pamoką įgydavo kasdieniniam gyvenimui reikalingų sveikatos įgūdžių ir žinių.

Paminklas Šv. Rokui

Siekdama vidurinės mokyklos statuso, Rokų mokykla puoselėjo idėją Rokuose įsteigti katalikišką šventojo Roko mokyklą. Katalikiškos mokykos turėdavo 1–12 klases, o tai atitiko Rokų bendruomenės lūkesčius, juolab, kad jau buvo įkurta ir parapija, o ugdymo šaknys sėmėsi stiprybės iš krikščioniškųjų tradicijų.

Labai džiugus 2006 m. rudens įvykis Rokų mokyklai buvo futbolo aikštelės su atitvarom ir dirbtine danga atidarymas – Rokų futbolo komandos respublikinių pasiekimų įvertinimas.

2007 m. Švietimo ir mokslo ministerija paskelbė Ugdymo turinio įgyvendinimo pamokoje projektų konkursą. Rokų vidurinės mokyklos projektas „Gimtinės pamokos“ tapo laimėtoju. Iš projekto lėšų išleistos aštuonios knygelės. Šešios iš jų skirtos tautosakos paveldui. Knygelių serija pavadinta „Iš mokytojo kraštotyrininko J. B. Tamulevičiaus rinkinių“: „100 dainų kariams“, „100 dainų merginoms“, „100 dainų moksleiviams“, „100 rezistentų dainų“, „Gamtos garsų pamėgžiojimai“, „Rateliai ir žaidimai“. Išvardytas knygeles subtiliai ir išmoningai iliustravo mokytoja Loreta Jankūnienė. Kiti du leidiniai buvo iš Gustaitynės vaikų sukauptos medžiagos apie įžymius Lietuvos žmones, tremtinius. Dienos šviesą pagaliau išvydo dviejų knygelių rankraščiai, patikėti mokyklos muziejui. Juos dovanojo Lietuvos finansų ministro Albino Rimkos giminaitė Janina Kurienė ir rezistento, tremtinio, Adolfo Ramanausko-Vanago svainio Juozo Vasiliūno-Vasiliausko duktė, Rokų mokyklos anglų kalbos mokytoja Dalė Vasiliūnaitė. Buvo išleistos šios dvi knygelės: „Atsiminimai apie Albiną Rimką ir Balį Sruogą“, „Tremtinių ir rezistentų atsiminimai“. Taigi, 2007 m. Rokų bendruomenės mokyklos biblioteka išaugo iki 16 leidinių.

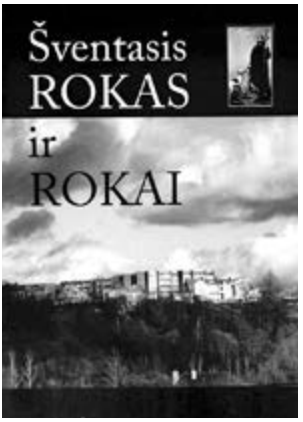

Kudirkaičių vadovės R. Kavaliauskienės koncertas knygelės „Šventasis Rokas ir Rokai“ pristaymo proga

2008 m., vykdant Rokų bendruomenės projektą „Susitelkimas – bendruomenės jėga“, išleista knygelė „Šventasis Rokas ir Rokai“. Į knygelę buvo sudėtos mažai žinomos maldos, giesmės į šventą Roką ir šventojo Roko litanija, kuriuos parūpino buvęs Rokų vidurinės mokyklos mokinys kunigas Arūnas Simonavičius. Tai buvo jau septynioliktas Rokų bendruomenės mokyklos leidinys.

Nepaisant visų Rokų mokyklos pastangų ir įdirbio, 2008 m. vėl grasinama reorganizacija.

2008 m. vasarą Rokų mokyklos mokiniai surinko 1 500 Rokų bendruomenės parašų dėl katalikiškos gimnazijos steigimo. Seimo narė profesorė V. M. Čigriejienė, pritardama Rokų bendruomenės siekiams Rokų vidurinės mokyklos bazėje kurti katalikišką mokyklą, organizavo susitikimą su Vilkaviškio vyskupu Rimantu Norvila ir jame dalyvavo kartu su Rokų parapijos klebonu Virginijumi Gražulevičiumi. Rokų vidurinei mokyklai tapti katalikiška mokykla neleista – vyskupas argumentavo, kad tokia mokykla toje pačioje vyskupijoje jau yra Aukštojoje Panemunėje.

Rokų mokykla labai glaudžiai bendradarbiavo su Rokų kultūros centru. Jų vadovė Danutė Daugėlaitė-Paršelienė nuolat kviesdavo mokinius į įvairius renginius, būrelius. Daug mokinių lankė jaunųjų gitaristų ansamblį, tautinių šokių kolektyvą, tautodailės studiją, režisieriaus Dariaus Armanavičiaus vadovaujamą Rokų teatrą. Renginiai, kuriuose gausiausiai dalyvaudavo mokiniai, buvo Rudens sambariai ir „Meno vartuos“.

Mokyklos gitaristai renginyje „Meno vartuos“ rašytojo Kazio Borutos sodyboje

2009 m. išleistos dar dvi Rokų bendruomenės mokyklos knygelės – „Rokų gatvių pavadinimai“ ir „Rokų šventovei – 10 metų“. Aštuonioliktoje knygelėje pateiktas Rokų gyvenvietės gatvių planas, pavadinimų kilmė. Ši knygelė praverčia ir per lietuvių, ir per svetimų kalbų, ir per matematikos, ir per geografijos, ir per istorijos, ir per kūno kultūros pamokas. Devyniolikta knygutė – tai liudijimas apie Rokų bendruomenės mokyklą kaip gyvosios bažnyčios dalelę.

2009–2010 m.m. Rokų mokyklai buvo ypatingai sunkūs. 2009 m. spalio 27 d. direktorius parašė raštą Švietimo ir ugdymo skyriui dėl mokyklos perspektyvos 2010–2011 mokslo metams, kuriame smulkiai išaiškinta mokyklos specifika, o 2009 m. gruodžio 8 d. išsiuntė kreipiamąsi į LR Seimą ir Švietimo ministeriją, kuriame ne tik smulkiai išdėstė mokyklos situaciją, bet ir pasiūlė 6 galimus pakraščio 1–12 klasių mokyklos kriterijus. Ir LR Seimas, ir LR Švietimo ir mokslo ministerija atsiuntė atsakymus, kurie buvo gana palankūs Rokų vidurinei mokyklai: žadama keisti teisės aktus, atsižvelgiant į Rokų vidurinės mokyklos siūlymus dėl miesto pakraščio 1–12 klasių mokyklos statuso, žadamas kaimo mokyklos krepšelis nuo 2010 m. rugsėjo mėnesio.

Savivaldybės pozicija tebebuvo priešiška Rokų mokyklai, vargino nuolatiniai kvietimai į posėdžius ir pokalbius, tvyrojo nepakeliama įtampa. Mokyklos kolektyvas gyveno nežinioje. 2010 m. vasario pradžioje kiekvienam Kauno miesto tarybos nariui buvo išsiųsti paaiškinamieji raštai dėl Rokų mokyklos

situacijos (paaiškėjo, kad iš 41 Kauno savivaldybės nario net 20 netikrina savo pašto dėžučių – laiškai atmetami). Į laiškus iš 21 gavusiojo atsakė tik trys deputatai: Orinta Leiputė, Stanislovas Buškevičius, Rimutė Prievelienė. Tada buvo išspausdinti minėtų laiškų popieriniai variantai, nuvežti į savivaldybę ir įmesti asmeniškai į kiekvieno tarybos nario pašto dėžutę.

2010 m. vasario 25 d. Kauno m. savivaldybės posėdyje dalyvavusi deputatė V. M. Čigriejienė viešai pareiškė ES pinigus, skirtus remontui, atiduodanti Rokų mokyklai, bet savivaldybė raštą paruošė taip, kad Rokų mokykla liko paskutinėje vietoje.

Dešimtokų tėvai, nenorintys, kad jų vaikai, likus 2 metams iki mokyklos baigimo patirtų psichologinę traumą, pradėjo rinkti parašus, kad Rokų mokykloje būtų palikta 11 klasė.

2010 m. vasario 26 d. Kauno savivaldybės sekretoriato puslapyje paskelbta, kad Rokuose vidurinės mokylos nebus. Vicemeras S. Buškevičius mokyklos tarybos pirmininkei atsiuntė Kauno tarybos narių balsavimo rezultatus – paaiškėjo, kad už vidurinę mokyklą Rokuose balsavo tik S. Buškevičius ir B. Kučinskas.

Rokų mokyklos tarybos pirmininkė ir profsąjungos grupė 8–10 klasių mokinių tėvams ir mokiniams parašė paaiškinamąjį raštą dėl mokyklos situacijos, informavo Rokų bendruomenės centrą.

Iš karto gauti mokyklą palaikantys ir net veiklos gaires nurodantys aktyviausių Rokų bendruomenės narių Janinos Danielienės, Julijos Bakūnaitės laiškai, Aldonos Skrinskienės ir Eleonoros Čepulienės skambučiai. Minėti bendruomenės nariai siūlė: reikštis spaudoje, Kauno savivaldybę, Seimą, Švietimo ministeriją atakuoti prašymais, telkti bendruomenę.

Rokų Bendruomenė pradėjo kovą už savo mokyklą: 2010.03.03 „Vakaro žiniose“ pasirodė straipsnis „Mokyklos kova su vėjo malūnais“. 2010.03.04 „Vakaro žiniose“ išspausdintas straipsnis „Griauti lengva“, 2010.03.13 „Laisvam laikrašty“ pasirodė straipsnis apie Rokų mokyklos kovas dėl išlikimo „Nesakykite švietimo sistema – ten nėra šviesos“, 2010.03.23 „Kauno dienoje“ pagal E. Čepulienės pateiktą straipsnį pasirodė publikacija „Reforma sugriaus Rokų mokyklą?“. Kiti laikraščiai į Rokų mokyklos išsiųstas publikacijas nereagavo.

2010 m. kovo 6 d. inžinierė E. Čepulienė organizavo bendruomenės atstovų pasitarimą dėl Rokų vidurinės mokyklos.

2010 m. kovo 9 d. gautas Švietimo skyriaus vedėjo A. Bagdono raštas, kuriame teigiama, kad Kauno m. meras kreipėsi į ŠMM dėl pakraščio mokyklos statuso ir kad kovo mėnesį bus Tarybos posėdis dėl klasių komplektavimo miesto mokyklose.

2010 m. kovo 9 d. mokykloje įvyko bendruomenės susirinkimas, kuriam pirmininkavo Rokų bendruomenės centro narė E. Čepulienė, sekretoriavo

Rokų bendruomenės centro narė A. Skrinskienė, dalyvavo Rokų bendruomenės centro pirmininkas K. Kuzmickas, Rokų bendruomenės centro narė A. Koncevičienė. Išrinkta iniciatyvinė tėvų grupė, perskaityti kreipimaisi į Kauno savivaldybę, Seimą, Švietimo ministeriją dėl pakraščio 1–12 klasių mokyklos statuso. Dvyliktoko ir aštuntokės mama advokatė D. Jurevičienė pasiūlė dešimtokų interesus (mokyklai uždrausta formuoti vienuoliktas klases) ginti teisme ir mokytojams perstoti į tokią profsąjungą, kuri gintų mokyklos interesus teisiškai. 2010 m. kovo 16 d. net dvidešimt šeši mokyklos darbuotojai įstojo į „Sandraugos“ (vadovaujamą teisininkų) profsąjungą, kad teisiškai būtų ginami mokyklos ir jos darbuotojų interesai.

2010 m. kovo 17 d. dešimtokų tėvai su Rokų bendruomenės centro atstovais buvo priimti Kauno m. savivaldybėje pas Švietimo ir kultūros departamento direktorių E. Balasevičių. Departamente išklausyta argumentų, neprieštarauta dėl vienuoliktų klasių išsaugojimo.

2010 m. kovo 18 d. „Sandraugos“ profsąjungos pirmininkas Kęstutis Juknis dviems mokyklos profsąjungos nariams Švietimo ministerijoje suorganizavo susitikimą su viceministru Vaidu Baciu, kuris, nors susitikimas neplaninis, skyrė pokalbiui beveik pusvalandį, dėmesingai vertino situaciją ir pažadėjo kuo skubiau organizuoti posėdį dėl pakraščio 1–12 klasių mokyklos statuso.

2010 m. kovo 19 d. mokyklos profsąjungos susirinkime buvo pildomos deputatės V. M. Čigriejienės atsiųstos formos „Pasiūlymas dėl švietimo įstatymo projekto“, kuriose buvo galimybė argumentuoti pakraščio 1–12 klasių mokyklos statusą remiantis naujo švietimo įstatymo straipsniais.

2010 m. kovo 23 d. dešimtokų tėvai susitiko su advokate D. Jurevičiene. Parašytas ieškinys Kauno apygardos administraciniam teismui – apskųstas Kauno tarybos vasario 25 d. sprendimas dėl vienuoliktų klasių naikinimo Rokų vidurinėje mokykloje.

2010 m. kovo 24 d. Rokų vidurinės mokyklos direktorius iš Švietimo ministerijos gavo „Sandraugos“ profsąjungai žadėtą pakvietimą į posėdį dėl pakraščio mokyklos statuso. Ministerija pakvietė Rokų ir kitų pakraščio mokyklų atstovus aptarti pakraščio 1–12 klasių mokyklos kriterijų (ministerijos darbuotojai nerimavo, kad apsukrūs Kauno valdininkai nepadarytų visų lojalių savivaldybei Kauno mokyklų pakraščio mokyklomis). Rokų mokykla pasiūlė keturiolika svarių kriterijų. Posėdžio naujienos džiuginančios – kuriamas įstatymas dėl pakraščio mokyklos statuso.

2010 m. kovo 29 d. į Rokų mokyklą džiugiąją naujieną apie ilgąją gimnaziją patvirtinti aštuntokų-dešimtokų tėvams atvažiavo Švietimo ir ugdymo skyriaus vedėjas Antanas Bagdonas.

2010 m. balandžio 10 d., prieš pat Velykas, Aldona ir Antanas Ramutis Skrinskos rokiečiams išleido specialų informacinį leidinėlį „Rokų bendruomenės

aktualijos“, supažindinantį su Rokų vidurinės mokyklos veikla kovoje dėl išlikimo ir pakvietė Rokų bendruomenę į susirinkimą – padėti mokyklai.

Inžinieriai A. ir A. R. Skrinskos, E. Čepulienė parengė išsamų, argumentuotą prisegtais dokumentais paaiškinamąjį raštą – kreipimąsi dėl Rokų mokyklos situacijos. Į Rokų bendruomenės centro 2010.04.23 rašytą kreipimąsi dėl miesto pakraščio 1–12 klasių mokyklos statuso teigiamai atsiliepė visos LR Seimo frakcijos. LR ŠMM ministro Gintaro Steponavičiaus rašte 2010.05.14 pabrėžiama, kad „Miesto pakraščio mokykla įvardyta kaip buvusi miestelio, kaimo mokykla, kuri kartu su rajono teritorija buvo prijungta prie miesto per paskutinius 20 metų. Projekte numatyta, kad miesto pakraščio mokyklos klasių komplektuose mokinių skaičiaus vidurkis yra toks pat, koks nustatytas miestelio ir kaimo mokykloms“.

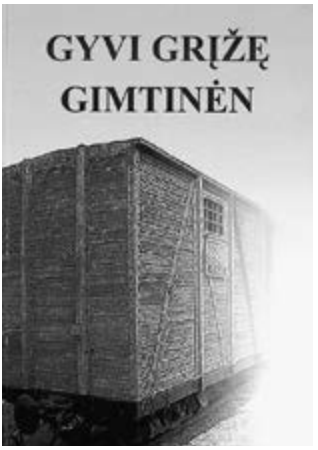

Knygos apie tremtinius „Gyvi grįžę gimtinėn“ bendraautoriai

2010 m., vykdant projektą „Rokai – bendruomenės mokykla“, išleista 20-oji bendruomenės mokyklos knyga „Gyvi grįžę gimtinėn“. Jos parengimu rūpinosi trijų kartų žmonės, kurių amžius nuo 12 iki 70 metų. Taip buvo pagerbti Rokuose gyvenantys ir gyvenę politiniai kaliniai ir tremtiniai, paruošta nesenstanti mokymo priemonė, tinkanti beveik visų dalykų mokytojams.

2011 m. kovo 7 d. „Informacijoje dėl klasių komplektų projekto“ Kauno savivaldybė pranešė, kad Rokų vidurinėje mokykloje 2011–2012 mokslo metais nebus komplektuojamos 11 klasės, nes mokykloje nėra 50 būsimų vienuoliktokų. Rokų vidurinei mokyklai vėl buvo taikomi miesto mokyklų kriterijai, remiamasi pasenusiais dokumentais, neatsižvelgta į 2010 m. pavasario sesijos pataisą – 41 straipsnio 7 dalies papildymą: „Vidurinė mokykla pertvarkoma į ilgąją gimnaziją pagal 3 kriterijus: 1. Ji yra vienintelė miesto pakraštyje. 2. Turi savitą mokymo pakraipą ir ilgalaikes tokio mokymo tradicijas. 3. Yra vietos bendruomenės iniciatyva ir pritarimas“.

2011 m. gegužės 4 d. Rokų bendruomenės centras Kauno miesto tarybai išsiuntė kreipimąsi, kuriame dar kartą buvo išdėstyti visi argumentai dėl miesto pakraščio ilgosios gimnazijos. Prašymą Kauno miesto merui

ir tarybai taip pat parašė profesinė sąjunga „Sandrauga“, atstovaujanti Rokų mokyklos mokytojus. Prašyme buvo pabrėžiama, kad nebuvo vykdomas informavimas ir konsultavimasis su darbuotojais bei darbuotojų atstovais pagal Lietuvos Respublikos Darbo Kodekso nuostatas, pažeisti LR Vietos savivaldos įstatymo 4 str. 5, 8 punktuose įtvirtinti teisėtumo, skaidrumo principai, nereaguojama į naujausius švietimo įstatymus.

2011 m. gegužės 30 d. inžinierių Skrinskų leidžiamame laikraštėlyje bendruomenei pasirodė paskutinius kovos dėl išlikimo įvykius apibendrinantis Aldonos Skrinskienės straipsnis „Rokuose ilgoji gimnazija tikrai bus“:

„Šį pavasarį, jau priėmus naująjį švietimo ir mokslo įstatymą, buvo bandymai Rokų vidurinėje mokykloje neleisti formuoti vienuoliktos klasės dėl mažo mokinių skaičiaus. Rokų vidurinės mokyklos mokytojams ir Rokų bendruomenės tarybos nariams teko išgyventi daug nerimo ir nežinomybės valandų, bet, būdami ganėtinai užsispyrę ir susitelkę, pasiekė teigiamo sprendimo. Svarstant klasių komplektavimo klausimą, Rokų vidurinės mokyklos mokytojai ir bendruomenės atstovai dalyvavo komisijų posėdžiuose ir Kauno miesto savivaldybės tarybos posėdžiuose. Dalyvavo aktyviai, aiškino, kad nuo liepos mėn. 1 dienos įsigaliosiantis įstatymas tikrai gina mūsų siekius turėti Rokuose ilgąją gimnaziją, ir buvo išgirsti. Priimant palankų mums nutarimą, padėjo Švietimo ir mokslo ministerija, ypač viceministras Vaidas Bacys, Tarybos posėdžio išvakarėse lankęsis Kaune, palankus buvo ministras Gintaras Steponavičius; mokyklos statuso juridiniais dalykais rūpinosi ir aktyviai bendravo su miesto taryba profesinės sąjungos „Sandrauga“ kvalifikuoti teisininkai ir pirmininkas Kęstutis Juknis, tėvelių atstovė advokatė Daiva Jurevičienė; priimant pakraščio mokyklos įstatymą aktyviai dalyvavo ir rūpinosi, kad jo būtų laikomasi seimo narė Vida Marija Čigriejienė. Džiugu, kad naujasis Kauno miesto tarybos Švietimo ir sporto komitetas buvo geranoriškas, supratingas, įsigilino į problemą ir suprato, kad, panaikinus Rokų mokykloje 11 klases, nuo liepos 1 d. vėl jas reikės formuoti, nes Rokų mokykla atitinka Švietimo įstatyme apibrėžtus pakraščio mokyklos statuso reikalavimus – yra vienintelė mikrorajone, turi savitą ugdymo kryptį (Rokų bendruomenės mokykla), nuo centro ją skiria dykvietės, prie miesto teritorija prijungta ne seniau kaip prieš 20 metų, ne mažiau kaip 20 metų sėkmingai vykdo vidurinio ugdymo programą, ketvirtadalis mokinių atvežami iš aplinkinių kaimų. Visose kadencijose Rokų vidurinę mokyklą palaikė ilgamečiai Švietimo ir sporto komiteto nariai Stanislovas Buškevičius, Gediminas Budnikas. Džiugina dabartinės komiteto pirmininkės Antaninos Medviedevienės gebėjimas įsigilinti į kitokį atvejį ir jį suprasti, vicemero Povilo Mačiulio, žadėjusio apsilankyti Rokų vidurinėje mokykloje, suinteresuotumas ir aktyvumas sprendžiant iškilusias problemas. Malonus mokyklos kolektyvui didžiausios įtampos dienomis buvo tarybos nario Simono Kairio laiškelis, žadantis palaikymą. Reikia padėkoti Rokų žmonėms, kurie lemiamu momentu moka susitelkti ir būti vieningi. Tik be galo darbščių ir kantrių žmonių dėka iki šiol sėkmingai dirba Rokų keramikos gamykla, turime

polikliniką ir paštą. Turėsime ir Rokų ilgąją gimnaziją, jeigu iki galo sieksime to, ką pradėjome. Kad viskas baigtųsi gerai, reikia, kad pradėtų grįžti į Rokų mokyklą iš jos išėję mokiniai. Šiuo klausimu gali padėti visi gyventojai.“

2011 m. išleista dvidešimt pirma Rokų bendruomenės mokyklos knyga „10 maršrutų po Rokų apylinkes“. Leidinyje siūloma 10 maršrutų tiems, kas nori geriau pažinti Rokų apylinkes.

Ilgametėse kovose dėl mokyklos išlikimo Rokų vidurinės mokyklos direktorius Stanislovas Jucevičius prarado sveikatą. Būdamas be galo korektiškas, inteligentiškas, nemokantis pataikauti, viešai kalbėti viena, užkulisiuose – kita, jis neprisitaikė prie konjunktūros. Paliko mokyklą 2011 m. vasarą, išleidęs XXII-ąją savo kurtos mokyklos laidą. Bendruomenė sukruto rinkti parašus, kad visų mylimas direktorius liktų, bet į Rokų gyventojų parašus Kauno savivaldybėje pažvelgta atsainiai ir pareikšta, kad sugrįžti senajam direktoriui nėra galimybių.

2012–2019 metų darbai garbingo mokyklos šimtmečio belaukiant

Rugpjūtį, per pirmą 2011–2012 mokslo metų pedagogų posėdį, Kauno miesto savivaldybės švietimo ir ugdymo skyriaus vedėjas Antanas Bagdonas Rokų vidurinės mokyklos pedagogų kolektyvui pristatė laikinąjį direktorių Audrių Noreiką, kuris iš karto ėmėsi veiklos sustiprinti Rokų vidurinės mokyklos pozicijas, kad mokykla galėtų akredituotis gimnazija. 2011 m. spalio 27 d. Kauno Rokų vidurinės mokyklos taryba Kauno miesto savivaldybės administracijos Kultūros ir švietimo departamento Švietimo ir ugdymo

XXIII laidos mokiniai ir jų tėveliai išgelbėjo Rokų mokyklą

skyriaus vedėjui Antanui Bagdonui išsiuntė pritarimą Rokų vidurinę mokyklą 2014 m. akredituoti pakraščio ilgąja (1–12 klasių) gimnazija.

Neperėjęs biurokratinių kliūčių, 2012 m. pavasario pradžioje laikinasis direktorius A. Noreika turėjo palikti mokyklą. Laikinojo direktoriaus pareigas keletą mėnesių ėjo chemijos mokytoja Asta Karlienė, spėjusi įvesti elektroninį dienyną ir laimėti tris projektus: europinį, respublikinį ir miesto.

2012 m. Rokų vidurinę mokyklą puikiais rezultatais baigė XXIII abiturientų laida. Šiai laidai ir jos tėveliams Rokų bendruomenė turi būti dėkinga už vidurinės mokyklos išsaugojimą. Net ir paskelbus, kad Rokų vidurinė mokykla lieka pagrindinė, mokiniai neišėjo į kitas mokyklas, o jų tėveliai pradėjo teisminį procesą. Aukso raidėmis į mokyklos istoriją įrašyti vardai tėvų, gynusių Rokų vidurinės mokyklos statusą – užprotestavusių Kauno tarybos sprendimą, aukojusių savo finansus teisminėms išlaidoms, pasiryžusių būti savo vaikų įstatyminiais atstovais Kauno apygardos Administraciniame teisme.

2012 m. Rokų bendruomenės centras ir Rokų mokykla, vykdydami projektą „Rokai – kūrybinės partnerystės bendruomenė“, iš Gustaitynės vaikų ir Rokų bendruomenės narių surinktos medžiagos sudarė ir išleido knygą „Rokų muziejai ir lankytinos vietos“. Ši knyga buvo Rokų bendruomenės mokyklos 22 leidinys.

2012–2013 mokslo metais Rokų vidurinėje mokykloje pradėtas vykdyti laikinai direktoriaus pareigas ėjusios Astos Karlienės laimėtas tarptautinis Produktyviojo mokymosi (PM) projektas, į kurį, perėjusios visus atrankos etapus, buvo pakviestos tik trys Lietuvos mokyklos. Produktyviojo mokymosi mokyklų modelis – miestas, gyvenamoji aplinka yra mokykla. Rokų produktyviojo mokymosi klasę pasirinko lankyti devintokai, kuriems įprastinės pamokos buvo neįdomios ar per sunkios. Teorinių žinių jie turėjo galimybę išmokti per praktiką, pasirinkę jiems patinkančią veiklos sritį. Kiekvienas PM klasės mokinys kartu su PM mokytoju susidarydavo individualų ugdymosi planą, atsižvelgdamas į savo poreikius ir galimybes. Kiekvienam mokiniui buvo rengiamos individualios užduotys, kad būtų užpildytos žinių spragos. Komunikacinėse grupėse mokiniai dalindavosi patirtimi, įgyta praktinio mokymosi vietose, padėdavo vieni kirtiems sukurti mokomųjų dalykų užduotis praktinio mokymosi vietoms (praktinių vietų mentoriai praktiškai padėdavo išspręsti kiekvieną probleminį klausimą), žaisdavo lavinamuosius žaidimus. Kas pusmetį iš abiejų PM mokytojų kiekvienas mokinys gaudavo asmeninį laišką, kuriame smulkiai buvo aptariami jo praktiniai ir akademiniai pasiekimai. Per dvejus metus dauguma mokinių išmėgino po šešias profesijas. Pirmąjį pusmetį mokiniai praktinius užsiėmimus rinkosi Rokuose: produktyviojo mokymosi mokinius sutiko priimti Rokų lopšelis-darželis „Rokutis“, Kauno rajono Girininkų pagrindinės mokyklos Rokų pradinio ugdymo skyrius, Rokų biblioteka, Rokų kultūros centras, Rokų kultūros centro keramikos dirbtuvės, UAB „Rokų keramika“, įmonė

Mokiniai, dalyvaujantys Produktyviojo mokymosi projekte, Švietimo ir mokslo ministerijoje pas viceministrą V. Bacį

„Poliplastas“, Rokų ambulatorija, odontologijos kabinetas „Rodentė“, kirpykla, Rokų pašto skyrius, parduotuvė „Rokai“. V. Mažeikienė ir A. Karlienė 2013 m. vasarą paruošė ir išleido metodinį 50 puslapių leidinį „Pirmi produktyviojo mokymosi (PM) metai“ bei lankstinuką „Produktyvusis mokymasis (PM) – veža. Naujausias kelias į sėkmę“. Šiuos leidinius galima laikyti 23 ir 24 Rokų bendruomenės mokyklos leidiniais, nes juose perteikta medžiaga apie Rokų bendruomenės patirtis.

Kryptingai vidurinio ugdymo programos akreditavimui – tapimui gimnazija Rokų mokykloje pradėta ruoštis nuo 2012 m. gegužės, kai konkursą Rokų vidurinės mokyklos direktoriaus pareigoms užimti laimėjo pedagogė Kristina Pažėrienė.

Rokų vidurinės mokyklos direktorė Kristima Pažėrienė

Direktorė K. Pažėrienė, padedama pavaduotojų ūkio reikalams Daivos Virbašienės, Ramunės Tamulionienės, rūpinosi Rokų mokyklos materialine baze: buvo pastatyti suoliukai lauke ir koridoriuose, nupirkti sėdmaišiai, išnuomotos spintelės, patiesta grindų danga su vaikų žaidimams skirtomis zonomis, atnaujinta valgykla ir jai nupirkti nauji modernūs baldai, suremontuotos patalpos rūsyje ir į jas perkeltas muziejus, įrengtas bevielis internetas, atnaujinti kabinetai, prie pradinukų korpuso įrengta vaikų žaidimų aikštelė, kapitaliai renovuota sporto salė, atnaujintos jos prieigos ir įrenginiai, neatpažįstamai pasikeitė stadionas – atsirado modernūs bėgimo takai, krepšinio ir tinklinio aikštelės, pastatyti treniruokliai, įrengta žiūrovų tribūna, klasėse atnaujinti baldai, įsigyta interaktyvių ir magnetinių lentų, įrengtos vaizdo stebėjimo kameros, atliktas modernus šiluminio punkto kapitalinis remontas. Skaitykloje atsirado kompiuteriai, internetas. Bibliotekos vedėja Rasa Baranauskaitė-Raškauskienė kas mėnesį organizuoja parodas rašytojų jubiliejams paminėti, rengia išvykas mokiniams į rašytojų muziejus, organizuoja integruotas pamokas, suskaitmenino knygų fondus, skaitytojų katalogus. 2015 m. kovo 6 d. Kauno Rokų gimnazijoje svečiavęsis Taivano Taipėjaus misijos ambasadorius Baltijos šalyse Rokų gimnazijos bibliotekai dovanojo keturis kompiuterius. 2015 m. rudenį gimnaziją pasiekė aktyvios klasės (jį

laimėjo mokytojos Sigitos Staškevičienės klasė) komplektas, kurį sudarė grafinė planšetė, kamera, apklausos sistemos pulteliai, 4 mokomųjų dalykų aktyvių pamokų komplektai. 2016 m. direktorei pavyko atnaujinti senuosius kompiuterius informacinių technologijų kabinete bei įrengti dar vieną informacinių technologijų kabinetą. Direktorė K. Pažėrienė išrūpino mokyklai mikroautobusiuką – jau nereikėjo jo nuomotis. 2017–2018 mokslo metais Rokų gimnazijoje įrengta planšečių klasė, kurioje ugdymo procesą gali planuoti ne tik vyresnių klasių mokiniai, bet ir pradinukai. Pavaduotoja Giedrė Ašmonienė rūpinasi šiuolaikinės mokymo(si) aplinkos kūrimu gimnazijoje. Šiuolaikinė mokymo(si) aplinka apima programinę bei kompiuterinę įrangą, belaidį internetą, e. dienyną, pažangiąją elektroninę mokymosi aplinką EMA, eduka KLASĘ bei populiariausią elektroninį korepetitorių Egzaminatorius.lt.

Jau 2012 m. rudenį direktorė K. Pažėrienė subūrė specialistų komandą, suprojektavusią Rokų mokyklos aktų salę. 2013 m. vasario 4 d. su Kauno meru A. Kupčinsku ir mokyklos bei Rokų bendruomenės komanda surado galimybių parengti techninį projektą, kad būtų pradėtos statybos. Svarbiausia, kad buvo pastatyta tiek dešimtmečių svajota aktų salė, jai nupirkta vaizdo ir garso įranga, multifunkcinė scena, kėdės žiūrovams.

Mokyklos materialinę bazę praturtino mokytojos Grasildos Celiešienės laimėti projektai: ekranas antro aukšto fojė, pranešantis mokyklos naujienas; skelbimų medis, pasipuošiantis renginių dalyvių atsiliepimų žiedais ir lapais; informacinė mokomoji lenta tarp pirmo ir antro aukštų „10 maršrutų po Rokų apylinkes“.

Nuo 2012 m. gegužės, mokyklos direktorės Kristinos Pažėrienės iniciatyva, kasmet švenčiama Šeimos diena. Nuo 2014 m.,

Rokų bendruomenės komanda pas Kauno merą A. Kupčinską

Rokų mokyklos aktų salės statybų pradžios aktą pasirašė Lietuvos Respublikos Seimo narės Vida Marija Čigriejienė ir Orinta Leiputė, Kauno miesto savivaldybės meras Visvaldas Matijošaitis, jo visuomeninis patarėjas Dainius Pavalkis, vicemeras Povilas Mačiulis, Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto dekanas, profesorius, architektas Jonas Audėjaitis, UAB „Rūdupis“ vadovas Naglis Jaruševičius, Rokų klebonas Virginijus Gražulevičius

Aktų salės statybvietėje apsilankė LR Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius

prasidėjus vasaros atostogoms, gimnazijoje dvi savaites šurmuliuoja dieninė vasaros poilsio stovykla pradinukams.

Direktorės K. Pažėrienės iniciatyva vyko daug projektų. 2012 m. lapkritį Rokų mokykloje startavo respublikinis projektas „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“. 2013 m., vykdant 2011 m. laimėtą Kauno miesto savivaldybės aplinkosauginio švietimo projektą, projekto komanda (Giedrė Jonytė, Virginijus Gražulevičius, Asta Karlienė, Vanda Mažeikienė, Vanda Palubinskienė) išleido lankstinuką, skirtą Jiesios kraštovaizdžio draustiniui „Gyvybės žiedas“. Kartu suorganizuota ir mokinių konferencija. 2014 m. kovo 17 d., įgyvendinant ES struktūrinių fondų projekto „Lyderių laikas 2“ mokymus, susipažinti su Rokų vidurinės mokyklos pasiekimais atvyko 12 Vilniaus savivaldybės atstovų, 2 mokyklų direktoriai bei viena mokytoja. Direktorė Kristina Pažėrienė jiems skaitė pranešimą apie mokyklos veiklos kokybės tobulinimą. 2014 m. kovo 22 d. 10 tėvų, 10 mokinių ir 10 mokytojų susirinko į mini mokymus „Kaip kurti gerą mokyklą kartu“. Vyko trys įvairių užsiėmimų sesijos. Mokymus organizavo ir vedė mokyklos direktorė Kristina Pažėrienė. 2014 m. kovo 24 d. Rokų mokykloje pradėtas vykdyti Tarptautinis AISEC projektas „Living diversity“. Rokų mokykloje du mėnesius dirbo šeši stažuotojai studentai iš Kinijos, Taivano, Armėnijos, Italijos, Ispanijos, Maroko. 2015 m. rugpjūtį buvo patvirtinta Rokų gimnazijos partnerystė eTwinning projekte „Show me your city“ („Parodyk man savo miestą“). Rokų gimnazijos partnerėmis tapo 27 mokyklos iš 18 Europos valstybių. Direktorės iniciatyva startavo projektas MMM, kuriame mokosi visi: mokiniai moko mokytojus, mokytojai moko mokinius, mokiniai moko mokinius, mokytojai moko mokytojus. 2016 m. birželį Kauno Rokų gimnazijos direktorė Kristina Pažėrienė, kaip perspektyvi ir gabi gimnazijos vadovė, pakviesta dirbti eksperte Europos socialinio fondo agentūros administruojamame Europos Sąjungos projekte „Švietimo sistemos kokybės užtikrinimo ir kontrolės kokybės stiprinimas“, skirtame Makedonijos švietimo sistemos kokybei tobulinti.

Tarptautinio projekto AIESEC renginys Rokuose

Į gimnazijos strategijos kūrimą direktorė įtraukė visą gimnazijos bendruomenę: tėvus, vaikus, mokytojus, mokinius, techninį personalą. Visi dalyvavo mokymuose, seminaruose, rinkdavosi net savaitgaliais, diskutuodavo, siūlydavo, ką reikia keisti, tobulinti. Rokų gimnazijoje tris kartus per metus pagal tėvams patogų grafiką organizuojami pradinių, pagrindinių, vidurinių klasių trišaliai pokalbiai tarp kiekvieno mokinio, jo tėvų ir auklėtojo. Per šiuos

pokalbius aptariama, kaip ištaisyti ugdymosi spragas, kokias kompetencijas ir kaip ugdysis mokinys – tam pildomos specialios formos, iš kurių akivaizdžiai matyti, kas mokiniui sekėsi, o kas nepavyko, kad būtų galima ieškoti susidariusių problemų sprendimo, numatyti tolimesnius tobulėjimo kelius. Direktorės K. Pažėrienės iniciatyva Rokų vidurinėje mokykloje pradėjo vykti „Atvirų durų dienos“, per kurias tėvai, seneliai gali lankytis pamokose, stebėti mokytojų bei mokinių pamokinę ir popamokinę veiklą, pabendrauti su mokytojais.

Flashmob akcija „Laisvės paukščio skrydis“

2012 m. rugsėjo 1 d. direktoriaus pavaduotoja ugdymui pradėjo dirbti buvusi Rokų aštuonmetės mokyklos XI laidos auklėtinė Daiva Nugaraitė-Klimavičienė. Ji išradingai vadovavo dramos būreliui, pasirinkusi mokykloje nemotyvuočiausių paauglių grupę. Visiems įsimintinas buvo šventom Kalėdom sukurtas spektaklis mokyklos kieme su šviesos ir vaizdo efektais. Pavaduotoja inovatyviai organizuodavo šventes, flashmob akcijas, stengėsi į užklasinį gyvenimą įnešti naujų vėjų. Ji savo buvusią mokyklą norėjo matyti modernią, patrauklią, įkūnyti joje geros mokyklos idėją, todėl ėmėsi kūrėjui itin sunkios veiklos – tarptautinių projektų rašymo, reikalaujančio galybės biurokratinio darbo, šūsnių dokumentų pildymo. 2012–2019 m. D.Klimavičienė parengė ir pateikė 15 paraiškų tarptautiniam bendradarbiavimui.

Rokų mokyklos Mozaikos tiltas

Ne ką mažiau prie Rokų gimnazijos įvaizdžio kūrimo prisideda ir Konstantinas Klimavičius, sumaniai ir išradingai tvarkantis gimnazijos svetainę, estetines erdves. 2016 m. balandžio 18–22 d. jis organizavo Lietuvos kultūros tarybos programos „Kultūros edukacija“ projektą „Kūrybinės dirbtuvės: Mozaikos tiltas“, po kurio buvo atidaryta projekto dalyvių kūrybinių darbų paroda „Žydintis mozaikos titas“, iki šiol puošianti gimnaziją.

2013–2014 m. dokumentus gimnazijos statusui gauti rengė mokytojų Grasildos Celiešienės, Loretos Jankūnienės, Laimos Zailskienės komanda, vadovaujama direktorės Kristinos Pažėrienės ir direktorės pavaduotojos ugdymui Laimos Buliuolienės. Pavaduotojos L. Buliuolienės pastangomis mokykloje kruopščiai sutvarkyti visi esami ir parengti trūkstami dokumentai, nuodugniai vykdytas vidaus auditas. Ji su direktore nuolat vizituodavo mokytojų pamokas ir teikdavo daug racionalių pasiūlymų, sukūrė išsamų pamokų vertinimo

lapą. Mokytojai buvo įpareigoti kasmet ruošti kompetencijų portfelius, pildyti „Savianalizės ir veiklos tobulinimo anketas“ ir birželio mėnesį su gimnazijos administracija aptarti individualios veiklos rezultatus.

2014 m. birželio 19 d. Kauno Rokų vidurinei mokyklai suteiktas gimnazijos statusas.

2014 metų birželio 19 diena buvo neprastai džiugi visai Kauno Rokų bendruomenei. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro Dainiaus Pavalkio įsakymu akredituota Kauno Rokų vidurinės mokyklos vykdoma vidurinio ugdymo programa. Mokyklai suteiktas gimnazijos statusas.

Seimo narė Vida Marija Čigriejienė įteikia Lietuvos Respublikos Seimo medalį

2014 m. liepos 17 d. brandos atestatai buvo įteikti 1-ajai Kauno Rokų gimnazijos laidai. Seimo narė V. M. Čigriejienė pasveikino abiturientus, pasidžiaugė akreditacijos rezultatais ir perdavė Lietuvos respublikos Seimo sveikinimą, kuriame linkima „...ir toliau vykdyti ne tik švietėjišką misiją, perduodant vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, darnų, bet kartu puoselėti ir tautinės kultūros ugdytojo misiją, jauname žmoguje įtvirtinant amžiais kauptą lietuvių tautos tapatumo lobyną“. Taip pat įteikė Lietuvos Respublikos Seimo medalį.

2014 m. Rokų gimnazijoje pradėjusi dirbti pavaduotoja ugdymui Rita Pociutė-Miliūnienė suorganizavo dramos būrelį, kurį pradėjo lankyti nemažai vyresnių klasių mokinių. Ji sėkmingai tęsė pavaduotojos D. Klimavičienės pradėtas netradicinio ugdymo veiklas. Buvo nustatytos kiekvieno mėnesio papildomo ugdymo dienos. Užklasinis darbas įgijo rėmus, tradiciniai renginiai suteikė gimnazijos gyvenimui subalansuotumą, kūrybinį stabilumą. Kiekvienas rugsėjis pradedamas integruotu projektu – bendruomenės auginimo dirbtuvėmis; po to vyksta būrelių mugės, integruotas sporto ir kalbų projektas Kalbų dienai paminėti. Viena spalio mėnesio diena būna skirta pasirinktų muziejų lankymui. Niūrų lapkritį praskaidrina socialinės veiklos projektas „Bendraukime“. Kiekvieną gruodį visa gimnazija puošia mokyklos interjerą, rengia kalėdinių kompozicijų parodas konkursui „Sveika gyva, Kalėdų viešnia“, ruošiasi netradicinio ugdymo dienai – integruotam menų projektui „Kalėdos su mokykla“ pagal pasirinktą metų temą. Vasario mėnesį vyksta pradinių klasių projektas „Mokykla be sienų“, o 5–IV klasių mokiniams – karjeros diena: „Laboratorija – planuoju ateitį“. Kovo mėnesį į Rokų gimnaziją suplūsta Rokų ir kaimyninės bendruomenės: visus vilioja tautinės saviraiškos ir pilietinės savimonės integruotas projektas „Kaziuko mugė“. Balandį mokiniai mokosi pasirinktuose muziejuose, dalyvauja aplinkos tvarkymo akcijose. Kiekvienais metais gegužės

mėnesį organizuojama Šeimos diena. Per Šeimos dieną mokyklos bibliotekai aukojamos naujos knygos. Gegužės mėnesį rengiama „Menų savaitė“, kurios kiekviena diena skiriama vis kitai meno rūšiai. Paskutinę mokslo metų dieną organizuojamas integruotas turizmo projektas. Kasmet gimnazijos pradinukams rengiama dieninė vasaros stovykla.

Pavaduotoja R. Miliūnienė yra atsakinga ir už projektus, vykdomus gimnazijoje, už miesto, respublikinių ir tarptautinių konferencijų organizavimą. 2016 m. balandžio 13 d. Rokų gimnazijoje vyko respublikinė mokslinė praktinė konferencija „Inovatyvus ugdymas(-is) gerojoje mokykloje“. 2016 m. lapkritį Rokų gimnazija organizavo tarptautinę mokslo praktikos konferenciją „Tarptautinių projektų įgyvendinimo praktika šiuolaikinėje mokykloje“. 2017 m. kovo 30 d. Kauno Rokų gimnazija, mokytojos Linos Čečinaitės pastangomis, tapo projekto „Olimpinė karta“ narė. Tai ilgalaikis projektas, skirtas vaikų ir jaunimo olimpiniam ugdymui, olimpinių idėjų ir sporto, kaip ugdymo priemonės, sklaidai Lietuvoje. 2017 m. rugsėjo 28 d. gimnazijoje vyko respublikinė mokslinė praktinė konferencija „Jaunasis pedagogas: lūkesčiai, perspektyvos ir galimybės sėkmingai profesinei pradžiai“. 2019 m. gegužės 15 d. – tarptautinė mokslinė praktinė konferencija „Mokykla visiems: tarptautinių projektų teorija ir praktika“.

2016 m. kovo 30 d. Valdovų rūmuose varžėsi 7 Lietuvos mokyklų komandos, laimėjusios abu nacionalinio konkurso „Mano pasaulis – darniai Lietuvai“ etapus. Nacionalinio konkurso nugalėtoja tapo Rokų gimnazija, parodžiusi puikias etnokultūros žinias. Rokų gimnazijos komandą sveikino LR ministras pirmininkas A. Butkevičius, popiežiaus nuncijus. Mokytojas E. Jankūnas 2014 m. laimėjo tarptautinį eTwinning 4–5 klasių mokinių tautosakos projektą „Košė“, nuo 2018 m. organizuoja kasmetinį tarptautinį esė konkursą.

Nacionalinio konkurso „Mano pasaulis – darniai Lietuvai“ nugalėtojai – Rokų gimnazistai – prie Valdovų rūmų

Mokytoja Sigita Staškevičienė vadovavo dvejų metų (2017–2019 m.) tęstiniam projektui „Kubas – kūrybinis ugdymas bendruomenėje ir asmeniniai siekiai“.

Sėkmingai vykdomi Daivos Klimavičienės laimėti projektai – 2017 m. Erasmus+ KA1 projektas „Mokykla visiems“ ir 2019 m. Erasmus+ KA1 projektas „Mokymosi motyvacija – individualios mokymosi pažangos garantas“ suteikė galimybę tobulintis gimnazijos darbuotojams. 2017 m. Erasmus+ Youth KA2 projektą „Dainuok pabėgėliams dainą“ („Sing a song for refugees“) vykdė muzikos mokytoja V. Masiliūnienė. Mokytoja S. Šimoniūtienė įgyvendino

tris tarptautinius projektus: „Literatūrinis lavinimas mokantis efektyvių skaitymo strategijų“ (Erasmus+ „Literacy Education through Teaching Effective Reading Strategies“ (LETTERS)) (2017–2019 m.), Lietuvos ir Lenkijos jaunimo mainų fondo ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamus projektus „POLITE: Lenkijos – Lietuvos patirtis“ („POLITE: Polish – Lithuanian experience“) (2017 m.), „Bendra istorija suvienija“ („Common History Unites“) (2018 m.). Erasmus+ KA2 projektą „Gyvenimas šalia vandens“ („Living beside the water“) (2019–2021 m.) vykdo mokytoja L. Jankūnienė, o pavaduotoja R. Miliūnienė, baigusi Erasmus+ KA2 projektą „Svetimi: svetimose šalyse“ (Strangers: in strange lands“ (2017–2019 m.), 2019 m. pradėjo vykdyti Erasmus+ KA2 projektą „Ne pagrindiniai lankomi objektai“ („Off the main highligts“).

Rokų gimnazijos komanda „Safe&Style“ – Arnas Subačius, Dovilė Imbrasaitė, Gabrielė Grybėnaitė, Simonas Kaunelis ir verslo mokytoja Vaida Valiuvienė

2019 m. LR Vyriausybėje vykusioje kalėdinėje mokinių bendrovių startuolių mugėje iš 49 mokinių verslo idėjų Rokų gimnazijos idėja pelnė II vietą. Kauno Rokų gimnazijos bendrovės „Safe&Style“ stilingi atšvaitai susilaukė paties LR Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio dėmesio. Rokų gimnazija ir verslo mokytoja Vaida Valiuvienė minima „Verslo žinių“ 2019.02.15 straipsnyje apie vasario 8 d. parodų centre „Litexpo“ vykusią parodą „Studijos 2019“ bei portalo Delfi straipsnyje apie 2019 m. gegužės 17d. Vilniuje, S. Daukanto aikštėje, vykusią mokinių verslo idėjų fiestą.

Mokytoja Lina Čečinaitė su ugdytiniais aktyviai dalyvauja tarptautiniuose renginiuose: projekte „Pasaulinė sniego diena“, „Europos sporto savaitė „BeActive“, „LTeam“ olimpiniame žiemos festivalyje, organizuoja orientavimosi sporto mokomąsias stovyklas įvairiose Lietuvos vietose, vadovauja Lietuvos sporto universiteto studentų praktikai.

2019 m. Rokų gimnaziją pasiekė džiugi žinia – tradicinius šokius puoselėjančių Lietuvos mokyklų konkurse „Visa mokykla šoka“, kurio veiklas koordinavo pavaduotoja ugdymui Rita Miliūnienė, Rokų gimnazija užėmė II vietą respublikoje gimnazijų grupėje.

Nuo 2016 m. rugsėjo iki 2019 m. rugsėjo ir nuo 2019 m. gruodžio Rokų gimnazijos direktorės pavaduotoja ugdymui Rūta Buinickienė sėkmingai vadavo ir vaduoja gimnazijos direktorę Kristiną Pažėrienę. Ji produktyviai bendradarbiavo su gimnazijoje statybos darbus vykdžiusiais rangovais, rūpinosi ugdymo procesu, pedagogų tobulėjimu, daug dėmesio skyrė bendravimui su ugdytinių tėvais.

Pabaiga vainikuoja darbą

„*Corona finit opus*“ (Pabaiga vainikuoja darbą), – sakydavo senovės romėnai. Karūną verta uždėti sąžiningai, kantriai besimokiusiems, pasiekusiems puikių rezultatų mokiniams.

Vienais penketais mokyklą baigė II laidos (1991 m.) abiturientė Danguolė Matijošiūtė. III laidos (1992 m.) abiturientė Sonata Marčiulionytė už puikų mokymąsi ir pavyzdingą elgesį apdovanota sidabro medaliu, pagyrimo raštais už labai gerą mokymąsi ir pavyzdingą elgesį apdovanotos Renata Diedonytė ir Živilė Matulevičiūtė. 1993 m. IV abiturientų laidos septyni mokiniai apdovanoti sidabro medaliais: Julius Dirma, Dalia Lenčiauskaitė, Vaida Randytė, baigę mokyklą vienais penketais; Rasa Gorinaitė, Mindaugas Juodis, Inga Marcinkevičiūtė, Eglė Varkalytė, atestatuose turėję tik po vieną ketvertą.

1994 m. buvo įvesta dešimtbalė vertinimo sistema. VI laidos (1995 m.) abiturientė Raminta Pučėtaitė mokyklą baigė vienais dešimtukais su pagyrimu. 1996 m. vienais dešimtukais mokyklą baigė VII laidos mokinė Vitalija Subaitė, tik vieną devynetuką turėjo Šarūnas Juočys. 1999 m. X laidos abiturientas Robertas Juočys mokyklą baigė su vienu devynetuku. 2000 m. vienais dešimtukais mokyklą baigė Danguolė Dičkutė.

2001 m. pradėti laikyti valstybiniai egzaminai. 2002 m. vienais dešimtukais mokyklą baigė ir labai gerai valstybinius egzaminus išlaikė XIII laidos abiturientas Artūras Pučėta – lietuvių kalba (testas) ir istorija po 99 balus, matematika – 91 balas, lietuvių kalba (interpretacija) – 91 balas. Vaida Dagilytė už lietuvių kalbos valstybinio egzamino testą gavo 92 balus, Erika Radzevičiūtė – 91 balą.

2003 m. vienais dešimtukais mokyklą baigė ir puikiai valstybinius egzaminus išlaikė XIV laidos abiturientas Tomas Jokubauskas – lietuvių kalba 91 balas, istorija 94 balai; po vieną devynetuką atestatuose turėjo Vaida Katkevičiūtė ir Andrius Klimavičius. Vaida per valstybinius egzaminus už lietuvių kalbą surinko 98 balus, už istoriją – 95 balus; Andrius už matematiką surinko 98 balus, už anglų kalbą – 91 balą.

2004 m. XV abiturientų laidos geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Marius Čepulis – matematika 98 balai, anglų kalba 92 balai; Rolandas Kašinskas – vokiečių kalba 93 balai.

Iš XVI laidos (2005 m.) abiturientų geriausiai valstybinius egzaminus laikė Giedrius Koncevičius – istorija 97 balai, lietuvių kalba 96 balai.

2007 m. vienais dešimtukais mokyklą baigė Gytis Bašinskas, Donatas Zailskas, vieną devynetuką turėjo Ada Misevičiūtė. XVIII abiturientų laidos geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Gytis Bašinskas – matematika 100 balų, fizika 100 balų, anglų kalba 94 balai; Vaidas Baranauskas – matematika 96 balai,

fizika 90 balų; Ada Misevičiūtė – istorija 99 balai; Donatas Zailskas – biologija 95 balai, chemija 98 balai.

2008 m. geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Eglė Montvilaitė – lietuvių kalba 92 balai; Evelina Gintvainytė – istorija 96 balai.

2009 m. geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Agneta Venckutė – istorija 97 balai; Edita Savickaitė – lietuvių kalba 89 balai.

2010 m. Rokų vidurinę mokyklą vienais dešimtukais baigė Santa Survilaitė. Geriausi egzaminų rezultatai: Agnė Banionytė – lietuvių kalba 97 balai; Santa Survilaitė – lietuvių kalba 89 balai, biologija 99 balai, chemija 94 balai; Audrius Alavočius – istorija 91 balas.

2011 m. geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Živilė Januškevičiūtė – anglų kalba 96 balai, Evaldas Juodsnukis – matematika 90 balų; Paulius Nastareika – matematika 89 balai.

2012 m. geriausi egzaminų rezultatai: Artūras Vyčas – matematika 93 balai, fizika 98 balai; Kasparas Pochyla – matematika 91 balas, informacinės technologijos 96 balai; Povilas Milušauskas – matematika 90 balų, fizika 96 balai; Vytautas Švitra – geografija 93 balai.

2013 m. Rokų mokykla išleido paskutinę vidurinės mokyklos laidą – XXIV. Vienais dešimtukais mokyklą baigė ir sėkmingai valstybinius egzaminus išlaikė Edita Sodaitytė ir Evelina Sodaitytė. Aukščiausi egzaminų pasiekimai: Evelina Sabastijanskaitė – lietuvių kalba 95 balai; Evelina Sodaitytė – matematika 94 balai; Ignas Floreskul – biologija 89 balai.

2014 m. liepos 17 d. brandos atestatai buvo įteikti 1-ajai Kauno Rokų gimnazijos laidai. Labai gerai mokėsi šios laidos gimnazijos prezidentė Žydrūnė Norkutė, Kostas Grigalius, Darius Kaminskas. Geriausias valstybinio egzamino rezultatas Kosto Grigaliaus 92 balai iš fizikos.

2015 m. geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Rokas Klemaitis – anglų kalba 100 balų, informacinės technologijos 100 balų; Marius Lapinskas – anglų kalba 98 balai, informacinės technologijos 98 balai; Aušrinė Aleksaitė – biologija 95 balai.

2016 m. III gimnazistų (27 abiturientų) laidos geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: Nerida Navickytė – anglų kalba 96 balai; Liucija Kamarauskaitė – anglų kalba 91 balas; Lukas Lideika – informacinės technologijos 97 balai.

2017 m. geriausi valstybinių egzaminų rezultatai: anglų kalba – Rokas Bobina 96 balai, Rasa Bliūdžiūtė 94 balai, Simas Matakas ir Ugnė Šachvorostovaitė 93 balai, Žygimantas Kuzmickas 92 balai, Laura Stasiukonytė 91 balas; matematika – Rasa Bliūdžiūtė 95 balai, Edmundas Gedvilas ir Žymantė Saveraitė 89 balai; biologija – Rasa Bliūdžiūtė 90 balų.

2019 m. VI-osios laidos abiturientai iš valstybinių egzaminų gavo tris šimtukus: Naglis Rimša ir Radvilė Saveraitė – po 100 balų iš anglų kalbos, Aušra Sakalauskaitė – 100 balų iš rusų kalbos. Džiugina ir kitų abiturientų anglų kalbos valstybinio egzamino rezultatai: Marius Stoškus surinko 99 balus, Audrius Šaučiūnas – 96 balus.

2020 m. Rokų gimnaziją baigė VII-oji gimnazistų laida. Vienais dešimtukais mokėsi Jovita Tamošiūnaitė. Jovita Tamošiūnaitė iš lietuvių kalbos surinko 89 balus, iš anglų kalbos – 90 balų, iš biologijos – 100 balų. Puikūs anglų kalbos rezultatai: 97 balus gavo Povilas Mazuronis, 94 – Simonas Kaunelis, 91 balą – Kristupas Urbanavičius.

Rokų gimnazija džiaugiasi ir didžiuojasi savo auklėtinių pasiekimais tolimesniame jų gyvenimo kelyje. Gaila, kad ne apie visų mokinių laimėjimus žinome, todėl minimi tik tie, apie kuriuos pavyko gauti ar rasti informacijos.

Rokų gimnazija džiaugiasi ir didžiuojasi savo buvusių auklėtinių pasiekimais.

Pirmos laidos (1990 m.) mokinys Salvijus Juška tapo biomedicinos mokslų daktaru. Jis ilgą laiką dirbo Kauno Medicinos universiteto klinikų Radiologinės diagnostikos skyriaus vadovu, dėstė rentgenologiją rezidentams. Šiuo metu Salvijus Juška gydytoju dirba Danijoje. Antros laidos (1991 m.) abiturientas Egidijus Machtejevas pasaulyje žinomas mokslininkas, chemijos mokslų daktaras. Ketvirtos laidos (1993 m.) abiturientas Julius Dirma baigęs teisės studijas dirbo LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete, šiuo metu dirba Briuselyje, Europos Parlamente. Kęstutis Straigis, baigęs teisės studijas VDU, dirbo LR Ūkio ministerijos Prekybos departamento direktoriumi, šiuo metu yra įmonės „Philip Morris Lietuva“ korporacijos reikalų vadovas Lietuvai. Odeta Mejerytė vilos „Devyni Vėjai“ Girininkų kaime, Rokų seniūnijoje, įkūrėja. Penktos laidos (1994 m.) klasės mokinys Arūnas Simonavičius tapo kunigu, jis Skriaudžių Šv. Lauryno parapijos klebonas, Ąžuolų Būdos Šv. Antano Paduviečio parapijos administratorius, laikomas vienu iš penkių populiariausių Lietuvos kunigų, pas kurį pasisemti dvasinės stiprybės atvažiuoja žmonės iš visos Lietuvos. Šeštos laidos (1995 m.) abiturientė Raminta Pučėtaitė – Kauno technologijos universiteto mokslo grupės „Viešojo valdymo tyrimai“ pagrindinė tyrėja, socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto docentė, daktarė. Devintos laidos (1998 m.) abiturientas Remigijus Bardauskas sėkmingai dirba krepšinio treneriu Kaune, Arvydo Sabonio krepšinio mokykloje, o Ramūnas Jucevičius pakviestas į Švediją treniruoti berniukų komandos. Savo darbo patirtimi ir metodika Ramūnas Jucevičius pasidalino su Švedijos krepšinio treneriais – švedų kalba parašė knygą apie krepšinio treniruočių metodiką. Dvyliktos laidos (2001 m.) abiturientas Raimundas Ambrulaitis, nors ir baigė Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją, aktyviai treniruojasi pats ir dar treniruoja krepšinio komandą. Tryliktos laidos (2002 m.) abiturientas Artūras Pučėta baigė žurnalistiką ir dirba „Lietuvos ryte“. Raminta Tvarijonavičiūtė apsigynė

vadybos mokslo krypties daktaro disertaciją „Atvirųjų inovacijų klientų žinių integravimo organizaciniai veiksniai“. Keturioliktos laidos (2003 m.) auklėtinis Tomas Jokubauskas šiuo metu yra UAB „Aconitum“ generalinio direktoriaus pavaduotojas finansams. Jauniausias penkioliktos laidos (2004 m.) mokinys Audrius Baranauskas KTU apsigynė disertaciją „Elektrinių ir energijos kaupimo sistemų valdymo modelis vėjo elektrinių galiai balansuoti“ ir tapo mokslų daktaru. Septynioliktos laidos (2006 m.) mokinys Andrius Baranovas Kaune garsus žurnalistas. Dar būdamas 11 klasėje jis išrinktas geriausiu Kauno miesto jaunuoju žurnalistu ir TV laidų vedėju, besimokydamas mokykloje dirbo „Pūko“ radijuje, o TV rengė ir skaitė reportažus. Nuo 2015 m. jis MB „Keturios medijos“ direktorius. Aštuonioliktos laidos (2007 m.) itin aukštų rezultatų pasiekę mokiniai įgijo trokštamas specialybes: Donatas Zailskas tapo gydytoju neurologu, Gytis Bašinskas, Vaidas Baranauskas – inžinieriais, Ada Misevičiūtė – lituaniste redaktore, Mantas Mikalauskas – UAB „Metalurga“ direktorius. Po mokyklos baigimo dvidešimtos laidos (2009 m.) abiturientas Mindaugas Beliauskas pakviestas studijuoti į JAV. Šioje klasėje iki įstojimo į konservatoriją mokėsi dabar Europoje žinomas solistas, vargonininkas Povilas Padleckis. Pirmos laidos (2014 m.) gimnazistas Kostas Grigalius baigė aviacijos mokslus. Rokas Krušnauskas, LFF taurės antros vietos laimėtojas (2015 m.), LFF Pirmos lygos antros vietos laimėtojas (2017m.), pradėjęs karjerą 2014–2015 Klaipėdos „Atlante“ (Lietuvos A lyga), toliau sėkmingai žaidžia užsienio komandoje.

Visai Rokų bendruomenei įdomu, kaip sekasi buvusiems Rokų mokyklos auklėtiniams. Jie gyvas pavyzdys dabartiniams mokiniams.

ŠDUC „Šeimyna“ – dvasinio gyvenimo atnaujintoja

Būtina atskirai paminėti Rokų bendruomenės, o ypač mokyklos gyvenimą praskaidrinusį, jaunimą į galybę veiklų įtraukusį Kauno apskrities šeimų dvasinio ugdymo centrą (ŠDUC) ,,Šeimyna”, apie kurio veiklas buvo pasakojama aptariant Rokų vidurinės mokyklos istoriją. Kauno apskrities šeimų dvasinio ugdymo centrą ,,Šeimyna” 1998 m. Rokų gamyklos kultūros namų pagalbinėse patalpose įkūrė į pasaulio aktyviausių žmonių šimtuką įtraukta Janina Danielienė. ŠDUC „Šeimyna“ tarsi nutiesė tiltą tarp kaimiškųjų ir miestiškųjų Rokų. Organizacijos tikslas buvo suburti šeimų bendruomenę, pedagogus, dvasininkus, menininkus ir kitus iniciatyvius žmones kartu puoselėti krikščioniškąsias ir tautines vertybes. „Šeimynoje“ rengtos labdaros akcijos, buvo rašomi ir įgyvendinami projektai Rokų apylinkės žmonių dvasinėms, kultūrinėms ir socialinėms reikmėms tenkinti. J. Danielienės parašyti projektai laimėjo lėšas koplyčios remontui, ji organizavo remonto darbus,

rado rėmėjų užsienyje bei Lietuvoje ir po metų, jos ir rokiečių iniciatyva, buvusiuose apleistuose Rokų kultūros namuose įsteigta Šventosios Šeimos koplyčia. Buvo leidžiamas laikraštis „Šeimyna“. 1999 m. J. Danielienė subūrė jaunimo klubą „Bendraminčiai“. Jaunuoliai rašydavo ir įgyvendindavo projektus. Projektas „Rokvizija“ padėjo įrengti mėgėjišką TV studiją, kuriai vadovavo Andrius Baranovas. Jaunimas kūrė filmą apie Rokus, informacines laideles. „Bendraminčiai“ rengdavo vasaros stovyklas, mokėsi projektinio raštingumo, statydavo spektaklius. 2003 m. J. Danielienės iniciatyva įkurtas Rokų bendruomenės centras, besirūpinantis socialinėmis, etinėmis, kultūrinėmis bendruomenės reikmėmis.

Janina Danielienė ir Rokų parapijos klebonas kun. Virginijus Gražulevičius

Nuo koplyčios iki bažnyčios. Rokų šv. Antano paduviečio parapija

Janinai Danielienei įkūrus Kauno apskrities šeimų dvasinio ugdymo centrą „Šeimyna”, nuo 1999 m. gegužės 1 d. rokiečiai pradėjo rinktis „Šeimynos“ didžiausiame kabinete, pussalėje. Ten įsirengė mažą altorėlį, jį puošė gražiausiais darželių žiedais, giedojo „mojavas“, „birželines“, iš visos širdies meldėsi. Žmonės vos tilpdavo. Juos dažnai aplankydavo klierikai Virginijus Gražulevičius ir Saulius Kosmauskas. Po litanijų mėnesių buvo surengta linksma vakaronė dar neremontuotoje salėje, po to suorganizuota ekskursija į Šiluvą, Tytuvėnus, Kryžių kalną.

1999 m. spalio 31 d. buvo pašventinta Rokų koplyčia.

Vyskupui Juozui Žemaičiui leidus Rokams steigti koplyčią, J. Danielienė rašė projektus, ieškojo rėmėjų, nes būsimos koplyčios – Rokų keramikos gamyklos salės, nenaudotos nuo nepriklausomybės atkūrimo laikų, – lubos buvo kiauros, lašėjo vanduo, parketas išpuvęs. 1999 m. vasarą prasidėjo didžiuliai griūvančios salės atnaujinimo darbai. Niekas netikėjo, kad Rokuose per kelis mėnesius gali atsirasti koplyčia. Tik liūdna, kad apskritis nedavė 5 000 litų paspirties, nes rėmėjai iš Nyderlandų buvo iškėlę sąlygą, kad, turėdama tokią

Rokų koplyčia 2004 m.

paspirtį, koplyčia gautų papildomai 36 000 litų. 1999 m. spalio 31 d. svajonė išsipildė. Koplyčios šventinime dalyvavo daug garbingų dvasininkų. Tai buvo laimingiausia Rokams diena. O paskiau – pirmos Rokuose Bernelių mišios, šv. Kalėdų agapė, Šventosios Šeimos atlaidai, penktadienių Stacijos, Didžioji savaitė, Velykų agapė, Šv. Antano atlaidai, Rokų bendruomenės agapė. Koplyčią puošė dailininko H. Ratauto drožtas altorius, sakykla, Šventosios šeimos skulptūra, kryžius, kunigo S.Kosmausko rūpesčiu nutapytas Šv. Antano paveikslas, dailininkės Z. Mateičos išausti angelai, vieno rokiečio, prašiusio neminėti jo pavardės, dovanotos balto gipso stacijos, per Šv. Kalėdų laikotarpį – P. Bužinsko dovanota prakartėlė. Koplyčioj veikė puikios parodos: buvo eksponuojami dailininkės Z. Mateičos gobelenai, Mažos Giraitės grafika, V. Lagunavičiaus tapybos darbų ciklas „Saulės kryžiai“, fotomenininkų darbai. Susibūrė profesionalus koplyčios choras, kuriam iš pradžių vadovavo B. Gudaitytė, vėliau – J. Gudaitis. Prie Šv. Šeimos koplyčios įkurta katalikiškos literatūros bibliotekėlė. Koplyčios reikalų tvarkymu rūpinosi M. Deltuvienė, J. Mocevičienė, I. Marcinkevičiūtė-Graužinienė, vadovaujanti ministrantams. Koplyčios komiteto pirmininku išrinktas Pranas Radzevičius. Buvo vykdomos programos „Alfa“, „Atgaivink“, skirtos norintiems pagilinti savo tikėjimą, veikė maldos grupelės. Primicijų mišias koplyčioje laikė iš Rokų kilęs kunigas Arūnas Simonavičius. Rokiečiai džiaugiasi ir didžiuojasi dvasiniais kunigų Arūno Simonavičiaus, Jono Raudonikio, Antano Matusevičiaus pašaukimais, vyskupu Jonu Boruta.

2005 m. rugsėjo 13 d. įkurta Rokų Šv. Antano Paduviečio parapija.

Rokų Šv. Antano Paduviečio bažnyčia 2020 m.

2005 m. rugsėjo 13 d. įkurta Rokų Šv. Antano Paduviečio parapija, klebonu paskirtas kunigas Virginijus Gražulevičius. Per aktyvią pastoracinę veiklą kunigas V. Gražulevičius tapo geriausiu administraciškai išdraskytų Rokų vienytoju. Nuo 2007 m. balandžio klebonas pradėjo leisti informacinį laikraštėlį „Parapijos naujienos“. Visą parapiją suburdavo iškilmingai švenčiami šv. Antano tituliniai didieji atlaidai, metus apvainikuojanti parapijos vakaronė „Tarp Kalėdų ir Naujųjų metų“. Malda sujungė parapijietes grupėje „Motinos maldoje“. Klebono V. Gražulevičiaus pastangomis atnaujintos koplyčios sienos, lubos, langai, grindys, naujai įvesti elektros ir vandens įvadai, pervedžiota elektros instaliacija, įvesta priešgaisrinė signalizacija, apšiltintos sienos, perdengtas ir apšildytas stogas. Panaikinus fojė, trečdaliu padidėjo šventovės plotas, atsirado stiklinė pertvara, atskyrusi sakraliąją erdvę nuo buitinės. Lauke sutvarkyta aplinka, įrengti gėlynai. Pritaikyti laiptai negalią turinčių

žmonių atėjimui. Aikštelė išklota trinkelėmis. Parapijos 10-mečiui pastatytas paminklinis akmuo. Džiaugsmingai nuteikia vakare virš bažnyčios šviečiantis kryžius. Klebono dėka žmonės turi savo šventovę – 2013 m. iš Rokų keramikos išsipirktos turimos patalpos, per trejus metus atiduota Garliavos parapijai skola. Galybę buities rūpesčių turėjo klebonas, bet su jais dorojosi Viešpaties vedamas sklandžiai. Pats ir remonto darbuose dalyvavo, ir plovė, ir šienavo, ir sniegą nukasdavo, ir gėles, krūmelius sodino. Skoningai papuoštas altorius, prižiūrėtos gėlės ant palangių – tai vis paties klebono rankų darbas. Dėstydamas tikybą Rokų gimnazijoje, klebonas tapo jaunimo ir pedagogų dvasiniu autoritetu. Klebono V. Gražulevičiaus buvimas kartu kovojant už gimnaziją Rokuose įkvėpė stiprybės ir pasitikėjimo. Klebonas su tikybos mokytoja Inga Graužiniene organizuodavo mokinių išvykas į Lietuvos jaunimo dienas (2013 m. Kaune, 2015 m. Alytuje, 2017 m. Vilniuje), į Vilkaviškio vyskupijos jaunimo centro šventes jaunimui, į parapijos jaunimo susitikimą su Popiežiumi Pranciškumi Vilniuje 2018 m., į kasmetinius Šiluvos atlaidus. Kiekvienam parapijiečiui užekdavo klebono dėmesio, kiekvieną išklausydavo, paguosdavo, pralinksmindavo. Jis visus pažinojo, visus vardais vadino, visų bėdas ir džiaugsmus žinojo, visus, atvėrusius duris, buvo aplankęs.

Su skausmo ašaromis akyse 2020 metų rugpjūčio 2 dieną Rokų parapijiečiai atsisveikino su visų mylimu klebonu V. Gražulevičiumi, paskirtu Vilkaviškio Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo parapijos klebonu ir Vilkaviškio dekanato dekanu. Ten jis prieš 21 metus gavo Šventimų sakramentą.

Klebonas Virginijus Gražulevičius

Aktyvios parapijietės Julijos Bakūnaitės iniciatyva mylimam klebonui į knygelę „Penkiolika nepamirštamų bendrystės metų“ surinkti širdingiausi parapijiečių žodžiai. Šiemet, rugpjūčio 7 d., būtų sukakę 15 metų, kaip Rokų parapijos įkūrėjas klebonas Virginijus Gražulevičius aukojo pirmąsias šv. Mišias naujai kuriamoje Rokų šv. Antano Paduviečio parapijoje.

Rytą kviečiantys darbuotis, dieną prisiminti į amžinąjį gyvenimą išėjusius, vakare prašantys Aukščiausiojo apsaugoti mus ir tėvynę klebono V. Gražulevičiaus parūpinti varpai parapijiečiams primena gyvosios meilės pavyzdį – ganytoją Virginijų Gražulevičių, Jo kiekvienam žmogui spinduliavusią meilę, trykštantį beribį džiaugsmą, kuris kaip saulės šviesa traukė savęsp visus, liudijo tikėjimą, Aukščiausiąjį Gėrį.

Rugpjūtį Rokų parapijoje ganytojišką veiklą pradėjo klebonas Vytautas Juozas Insoda.

Rokų kultūros centro virsmas laisvalaikio sale

Rokų kultūros centras

Kultūros namai nepriklausomoje Lietuvoje buvo pervadinti kultūros centrais. Rokų kultūros centras buvo ir yra ne tik vienas gražiausių, bet ir didžiausių Lietuvoje. Bendras jo plotas – 562,7 m^2, fojė - parodų salė – 104 m^2. Nuo 1994 m. Rokų kultūros centrui kūrybingai vadovavo direktorė Danutė Daugėlaitė-Paršelienė. Ji subūrė Kauno rajono literatus į „Polėkio“ bendriją. Pačios D. Daugėlaitės kūryba išspausdinta almanachuose „Ateini iš giesmės“ (1997); „Mudviejų vakaras“ (1998); „Kam pakėlei mane lig žvaigždžių“ (1999); „Žydintis amžius“ (2000); „Tylos kalba“ (2002). Kultūros centro direktorė rūpinosi „Polėkio“ bendrijos almanachų „Kai tyliai laša rytas“ (1998), „Palaima baltųjų aušrų“ (2002), „Daugiabalsė“ (2007) išleidimu. 2001 m. kultūros centras buvo pritaikytas žmonių su negalia reikmėms. Daug dėmesio D. Daugėlaitė skyrė neįgaliesiems: jiems būdavo rengiami poezijos ir dainų vakarai. Direktorė buvo ne tik puiki renginių vedėja, organizatorė, bet ir aktorė – vaidino Mokytojų namų liaudies teatre, vadovo K. Aleksyno trupėje, pati dalyvavo Rokų kultūros centro kantri šokių grupėje, padėdavo lopšeliui-darželiui, Rokų mokykloms, bendruomenės centrui organizuoti renginius. Meno vadovu ilgą laiką buvo Arvydas Tilindis. 1998 m. šiuos vienintelius Rokuose likusius kultūros namus norėta privatizuoti. Rokų bendruomenės pastangomis kultūros židinys buvo išsaugotas. Kultūros centro fojė D. Daugėlaitė nuolat organizuodavo parodas – profesionaliosios dailės, tautodailės, fotografijos, knygų, spaudinių, vaikų piešinių, darbelių. Rokų kultūros centre būdavo organizuojami respublikiniai, Kauno krašto bei rajono renginiai: Kauno rajono meninių kolektyvų apžiūros, šventės, kūrybiniai vakarai iš ciklo „Susitikimai su įdomiais žmonėmis“, Lietuvos neįgaliųjų atlikėjų vokalinių ansamblių konkursas „Dainuojanti santaka“, respublikinė šventė „Pasijuokime kartu“, Joninių šventė, kalėdinė eglutės socialiai remtiniems ir gausių šeimų vaikams, tradicinis Kalėdinis Padėkos vakaras bendruomenei „Tarp Kalėdų ir Naujųjų Metų“, Antaninių šventė. Rokų kultūros centro darbo kryptis – ugdyti bendruomenės kultūrinius poreikius tvarkingai, estetiškai aplinkai, dvasinėms vertybėms – poezijai, muzikai, dailei, senovės papročiams ir amatams, bendruomenės istorijai ir paminklosaugai, sudaryti sąlygas jaunimui sportuoti, lavintis muzikos, šokio, literatūros srityse. Rokų kultūros centras buvo intelektualiosios kultūros

Danutė Daugėlaitė-Paršelienė renginyje „Meno vartuos“ klabina jaunąsias dailininkes

Koncertas Rokų kultūros centre

židinys. Jo tradiciniai tęstiniai renginiai: kūrybinė popietė „Lėk, laisvės paukšte“, skirta Laisvės gynėjų dienai, koncertas, skirtas Lietuvos Valstybės atkūrimo dienai paminėti, Užgavėnių linksmybės, Kaziuko mugė Rokuose, atminties valanda prie knygnešio P. Varkalos koplytstulpio Girininkų kaime, skirta Knygnešio dienai, Rudens sambariai, Rokų apylinkių menininkų sambūriai „Meno vartuos“. „Meno vartuos“ parodose puikavosi vietos menininkų ir liaudies meistrų kūriniai: Zitos Mateičos gobelenai, Petro Šalčio, Eleonoros Čepulienės, Onutės Černajienės, Sigito Jakubaičio ir jo studijos mokinių Mindaugo ir Loretos Drozdovskių, Audronės Štreimikytės, Aurelijos Kašiubienės, seniūnijos darbuotojų Rimantės Žirgulevičienės ir Vitalijos Milevičienės tapybos darbai; Audronės Jasaitienės kūriniai iš odos, Loretos Valantiejienės dirbiniai iš rago, įvairūs dailininkų Ramunės ir Zigmo Bateikų darbai, Irenos Deltuvienės drožiniai iš medžio, Sigito Jakubaičio keramikos darbai, Linos Pochylienės ir Kamilės Pochylaitės papuošalai, Birutės Liepinš nuostabaus grožio paveikslai, siuvinėti kryželiu, Janinos Krasnovienės darbai iš veltinio. „Meno vartuos“ vėliau išaugo į menų savaitę. Kiekvieną dieną buvo mokomasi vis kitos meno rūšies darbų: tapybos ant šilko, sodų pynimo, origamio, tapybos, keramikos. Mokytojais tapdavo visi Rokų menininkai, padėdavo Rokų vidurinės mokyklos mokytojos: Vilija Diedonienė, Loreta Jankūnienė, Grasilda Celiešienė. Rokų kultūros centre veikė daug kolektyvų: lietuviškos muzikos ir dainos ansamblis, jaunųjų gitaristų ansamblis, vaikų tautinių šokių kolektyvas, suaugusiųjų kantri šokių kolektyvas, dainuojamosios poezijos grupė, skaitovų grupė, Kauno rajono literatų svetainė „Polėkis“, tautodailės studija, teatras. Nors Rokų bendruomenė priešinosi, Rokų kultūros centras buvo paverstas laisvalaikio sale ir prijungtas prie Samylų kultūros centro.

Profesoriaus Romualdo Apanavičiaus konferencija Rokų kultūros centre 2011 m.

Iš Rokų kilusio mokslininko Romualdo Apanavičiaus pastabos dėl Rokų kultūros centro (VDU studija „Kaimo kultūrinės veiklos modeliavimo principai“): *„Pavyzdingai veikiantį Kauno rajono Rokų kultūros centrą, kuriame organizuojama daug ne tik Rokų kaimo, bet ir Kauno miesto Rokų mikrorajono bendruomenės renginių, kur nuolat veikia gyventojų kultūrinius poreikius tenkinantys meno kolektyvai, Kauno rajono savivaldybė 2013 m. nusprendė paversti laisvalaikio sale.*

Vienas iš pagrindinių motyvų – nėra Dainų šventėse dalyvaujančių kolektyvų. Pagal jau parengtą ir bendruomenei pristatytą projektą, prie pat Kauno miesto ribos veikiančiame erdviame kultūros centre, pavertus jį laisvalaikio sale, beliks tik vienas renginių organizatoriaus etatas, o centrą administruos už kelių dešimčių kilometrų veikiantis Samylų kultūros centras, įsikūręs XX a. ketvirtąjį dešimtmetį statytame mediniame name. Kitas formalus kaimo kultūros įstaigų pertvarkymo kriterijus yra vietovės gyventojų skaičius, pagal kurį nustatomas etatų kiekis, skiriant vieną etatą 1 000 gyventojų; jų skaičiui kintant, keičiasi ir etatų kiekis bei įstaigos statusas. Antras Rokų kultūros centro pertvarkymo į laisvalaikio salę motyvas – 1996 m. Rokų kaimo didžiosios dalies prijungimas prie Kauno miesto, kai čia beliko tik 200, o visoje Rokų seniūnijoje – per 1 000 gyventojų. Į tai, kad Rokų kultūros centras tenkina ir Rokų miestiškojo mikrorajono, kur yra per 4 000 gyventojų, bet nėra nei kultūros centro, nei salės, poreikius, atsižvelgta nebuvo. Apklausa parodė, kad šitokį Kauno rajono savivaldybės sprendimą neigiamai vertina net 4 iš 5 arba 80 % apklaustų kultūros darbuotojų bei visi 12 arba 100 % meno kolektyvų dalyvių ir žiūrovų. Savivaldybės darbuotojų apklausti neteko, tačiau stebėtų 2 jų susitikimų su Rokų bendruomene duomenimis, 2 savivaldybės pareigūnės šiai reformai visiškai pritarė. Reformos būtinumas buvo grindžiamas siekiu sumažinti kaimo kultūros centrų direktorių skaičių, todėl iki tol veikę 25 kultūros centrai sujungiami į 6 didelius darinius. Šitoks iki šiol galiojantis kaimo kultūros įstaigų gana formalus vertinimas ir jų pertvarkymas, nekreipiant dėmesio į jų veiklą, tenkinant bendruomenės poreikius, nesisieja su ES kultūros politika ir aiškiai yra sovietmečio palikimas. Kaip ir sovietmečiu, kaimo kultūros įstaigos ir šiandien priverstos dirbti ne dėl bendruomenės ir jos narių gerovės, o dėl „rodiklių“, be kurių tolesnė jų veikla skatinama ir remiama nebūtų. Todėl kaimo kultūros įstaigų veiklą ir jos vertinimą būtina keisti iš esmės, taikant bendruomenės, o ne institucijų poreikius tenkinančius principus.“

2014 m. sausio 1 d. Rokų kultūros centras virto Samylų kultūros centro Rokų laisvalaikio sale.

Nepaisant jokių mokslinių analizių, 19 rajono kultūros centrų prarado savo statusą. Nuo 2014 m. sausio 1 d. Rokų, Taurakiemio, Linksmakalnio, Ilgakiemio „laisvalaikio salės“ priskirtos Samylų kultūros centrui. Taigi, 2014–2015 m. D. Daugėlaitė-Paršelienė dirbo laisvalaikio salės renginių organizatore. Tuo laikotarpiu, be tradicinių renginių, atšvęstas šokių kolektyvo gyvavimo 15 metų, vyko respublikinis neįgaliųjų renginys „Muzikinė paukštė“, Kauno krašto neįgaliųjų sąjungos šventė „Sveika daina“.

2016 m. Samylų kultūros centro direktorės Jolantos Sidabrienės rūpesčiu buvo pradėta Rokų laisvalaikio salės renovacija, užtrukusi daugiau kaip metus.

Rokų laisvalaikio salė

Nuo 2014 m. Rokų kultūros centrą pavertus laisvalaikio sale, pastarosios misija – burti bendruomenes, organizacijas, laisvalaikio grupes, rengti edukacines programas, parodas, kalendorines šventes, įvairius renginius: lauko kinus, klasikinius ir populiariosios muzikos koncertus, susitikimus su įdomiais žmonėmis, puoselėti mėgėjų meną, padėti surasti savo vietą po saule kūrėjams, iniciatyviems žmonėms, suteikti kūrybines patalpas ir praturtinti kiekvieno svečio laisvalaikį. Rokų laisvalaikio salės kultūrinio darbo organizatorė Justė Vasilionytė-Stašaitienė nuo 2017 m. sėkmingai buria bendruomenę įvairioms veikloms, organizuoja patrauklius, novatoriškus renginius.

Rokų laisvalaikio salė

2017 m. Rokų laisvalaikio salėje įkurtas Damų klubas jungia aktyvias įvairaus amžiaus Rokų bendruomenės nares. Jauniausia narė 17, o vyriausia – 82 metų amžiaus. Susitikimų metu vyksta diskusijos įvairiomis temomis, organizuojamos edukacijos, ekskursijos. Damų klubo narės aktyviai dalyvauja ir prisideda organizuojant tradicinius renginius: vaikų Velykėles, Užgavėnes, advento vakarus.

Rokų laisvalaikio salėje vyksta gitaros pamokos, veikia Rokų teatras, Lietuviškos muzikos ir dainos ansamblis, šokių kolektyvas „Rokai“ (lietuvių liaudies bei kantri stiliaus šokiai), vyksta įvairios kūrybinės dirbtuvės, daug dėmesio skiriama sportinei veiklai – nemokamai vedamas aerobikos būrelis, bendradarbiaujant su Kauno rajono visuomenės sveikatos centru, organizuojamos sporto treniruotės vyresnio amžiaus žmonėms, vasarą vyksta treniruotės po atviru dangumi – joga ir zumba.

Rokų laisvalaikio salės mėgėjų teatro (vadovas Dainius Armanavičius) aktoriai

Rokų teatras įkurtas 2007 m. Jam nuo pirmų dienų vadovauja aktorius, režisierius Darius Armanavičius. Savo veiklą pradėjęs kaip vaikų teatras – buvo sukurti spektakliai vaikams: „Laikrodis su geguté“, „Pepė Ilgakojinė“, „Katės namai“, „Timba limba ir sniego malūnininkai“, „Mažylis ir Karlsonas, kuris gyvena ant

stogo“, – nuo 2013 m. teatras veikia kaip suaugusiųjų teatras, kurį sudaro dešimt aktorių. Jie įvairių profesijų atstovai, laisvalaikį praleidžia kurdami teatre. Pirmasis trupės spektaklis fantasmagorinė pasaka suaugusiems – „Ofelijos šešėlių teatras“ (2014 m.). Moljero komedijos „Tariamas ligonis“ pastatymas tapo XXIII respublikinio mėgėjų teatrų festivalio „Atspindžiai“ diplomantu. 2017 m. spalio mėnesį tikru anšlagu teatras pažymėjo savo veiklos dešimtmetį – dar kartą parodė komediją „Tariamas ligonis“. Didelio žiūrovų susidomėjimo susilaukė šiuolaikinio italų dramaturgo D. Fo komedija „Mes nemokėsim“, kurios premjera įvyko 2019 m. gegužės mėn. Bėgant laikui, atsiskleidė dar vienas teatro vadovo Dariaus Armanavičiaus talentas – 2020 m. rugpjūtį Rokų laisvalaikio salėje atidaryta jo tapybos darbų paroda.

Šokių kolektyvas „Rokai“

Suaugusiųjų liaudiškų šokių kolektyvas „Rokai“ aktyviai dalyvauja ne tik Kauno rajono, respublikiniuose renginiuose, bet ir tarptautiniuose festivaliuose-konkursuose, užima pirmąsias vietas. Į koncertinę veiklą buvo įtraukti liaudies šokiai, nepamirštas ir kantri stilius – 2019 m. laimėta I vieta „Baltic Amber“ šokių festivalyje Suvalkuose. Nuo 2015 m. kolektyvui vadovauja tautinių šokių specialistė Gintarė Milieškaitė. 2018 m. „Rokai“ dalyvavo Lietuvos Dainų šventėje. Kolektyvui suteikta III respublikinė kategorija.

Kūrybinės dirbtuvės Rokų seniūnijos parkelyje (vadovė Monika Areimė)

Lietuviškos muzikos ir dainos ansamblis susikūrė 2006 m., vadovas Edmundas Gumuliauskas. Ansamblis koncertuoja Kauno rajono ir respublikiniuose renginiuose, yra nuolatinis Kauno rajono ir respublikinių dainų švenčių dalyvis. Kolektyvui suteikta II respublikinė kategorija.

Kūrybinių dirbtuvėlių edukacijos skirtos įvairaus amžiaus žmonėms: vaikams, jaunimui, šeimoms, senjorams. Kuriama naudojant pačias įvairiausias medžiagas ir technikas – nuo dailės terapijos iki gipsinių lėlių ar afrikietiško stiliaus papuošalų gamybos. Užsiėmimus veda teatro kostiumų dailininkė, Kauno kamerinio teatro edukacijų kuratorė, Kauno rajono Samylų kultūros centro Rokų laisvalaikio salės kūrybinių dirbtuvėlių vadovė – Monika Areimė.

Rokų laisvalaikio salė nuolat dalyvauja įvairioje projektinėje veikloje. Ypač aktyviai įsitraukta į „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ pasiruošimo procesus. 2022 m. Kaunas ir Kauno rajonas taps Europos kultūros sostine, todėl jau nuo 2018 m. „Kaunas 2022“ komanda kvietė tapti kultūrinio vyksmo bei projekto „Šiuolaikinės seniūnijos“ dalimi. 2019 m. Rokams laimėjus šį projektą, svarbiausia užduotimi tapo savosios tapatybės atradimas (prisiminimas) ir gyventojų bendrystė. Taip Rokų ir Panemunės seniūnijose įsikūrusios institucijos, gyventojai tapo projekto „Molio kelias“ dalyviais. „Molio kelias“ – didžiausias Rokų laisvalaikio salės kartu su „Kaunas 2022“ bei partneriais (VšĮ „Kultūros kiemas“, VšĮ „Kauno tvirtovės parkas“, Girininkų kaimo bendruomenė, Kauno Rokų gimnazija, Rokų mokykla-darželiu, Kauno lopšeliu-darželiu „Rokutis“) organizuojamas renginys, kuriame jaučiama tradicijos ir modernumo dermė. Pirmaisiais (2019 m.) projekto įgyvendinimo metais vyko kūrybinės dirbtuvės, kurių metu gyventojai nulipdė 100 molinių indų bei 200 skambančių varpelių papuošė Svajonių medį, augantį Rokų seniūnijos kieme. 2020 m. gyventojai tęsė pradėtą kelionę „Molio keliu“. Šventės ašimi tapo menininkės Ievos Bertašiūtės-Grosbaha kartu su Rokų gyventojais sukurta instaliacija „Molio kelias“. Visą vasarą skirtingose Rokų ir Panemunės seniūnijų vietose vyko kūrybinės dirbtuvės, kurių metu sukurta 17 keramikos plytų. Kiekvienos plytos įrašas simbolizuoja svarbų Rokų istorijos faktą, asmenybę, geografinį objektą ir yra reikšmingas Rokų gyventojams. Instaliacija įprasmina ne tik kelionę „Molio keliu“, bet ir pažymi 520-ies metų Rokų jubiliejų. Renginių tikslas – iki 2022 m. sukurti keramikos muziejų po atviru dangumi.

„Molio kelio 2019“ metu nulipdyti puodai

„Molio kelio 2020“ molinių plytų instaliacija Girininkų kaime

Rokų laisvalaikio salė kūrybiškai bendradarbiauja su VšĮ „Kultūros kiemas“. Kartu įgyvendinami „Kaunas 2022“ remiami projektai „Fluxus kiemas“ (Kiemo ženklų kūrimas), „Molio kelias“ („Šiuolaikinės seniūnijos“), „Kiemo meno laboratorija“ (Knygų mainų namelio kūrimas ir įrengimas Rokų seniūnijos kiemelyje).

„Kultūros kiemas“ – įvairiausių kultūrinių kieminėjimų erdvė, vienijanti kūrėjus bei bendruomenes

Viešoji įstaiga „Kultūros kiemas“ jau 10 metų gyvuoja Rokuose. Organizaciją 2010 m. įsteigė rokietės Daiva Klimavičienė ir Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė. Viena pagrindinių VšĮ „Kultūros kiemas“ veiklos sričių – kultūros animacija. Kultūros animacijos principai, dar žinomi kaip bendruomeniniai menai (*community arts*), šiuo metu vis labiau įsitvirtina pasaulyje skatindami kurtis iniciatyvias ir funkcionalias bendruomenes. Orientacinė organizacijos kryptis – kultūros ir bendruomenės santykis, jų dialogo paieška, kai kultūra suvokiama kaip bendruomenės gerbūvio dedamoji, o ne autonomiškas reiškinys. Akcentuojamas stiprus kolektyvinis kūrybinis pradas, pereinama prie dialogiškos veiklos formų. „Kultūros kiemo“ komanda – įvairių sričių menininkai – inicijuoja ir įgyvendina plataus spektro bendruomeninio meno projektus.

VšĮ „Kultūros kiemas“ steigėjos Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė ir Daiva Klimavičienė festivalyje „Ošia“ 2010 m.

2010 m. rugpjūčio 20–22 d. organizuotas festivalis „Ošia“ Žeimių dvare (Jonavos raj.). Trijų dienų festivalyje pristatyta plati kultūrinė programa: parodos, seminarai, paskaitos, diskusijos, instaliacijos, video menas, muzika. Festivalio prodiuserė – Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2010 m. liepos 4–10 d. dvi „Kultūros kiemo“ savanorės dalyvavo „Nice to meet you!“ projekte, Baile Herculane, Rumunijoje.

2011 m. organizuotas seminarų ciklas „Prie kavos puodelio“ kavinėje „Coffe Inn“ (Laisvės alėja 72, Kaunas). Vesti seminarai: „Vyriškumo samprata smurto, nusikalstamumo ir kalėjimų tyrimuose“ (lektorė – Rūta Petkevičiūtė); „Miesto paraštes (at)koduojant. Arba – apie benamystės problematiką ir jos tyrimus“ (lektorė – Rasa Indriliūnaitė); „Moteris, patirianti smurtą šeimoje: auka ar provokatorė?“ (lektorė – Daiva Baranauskienė); „Graffiti: nelegalus miesto žymėjimas, netikėtos erdvės transformacijos“ (lektorė – Veronika Urbonaitė). Projekto vadovė – Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2011 m. vykdyta partnerystė VDU Teatrologijos katedros „Teatro klubas“ veiklose – bendradarbiavimas organizuojant paskaitų-diskusijų ciklą „Studentai apie teatrą“. Projekto vadovė – Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2011 m. vasario 23–25 d. „Kultūros kiemo“ savanorė dalyvavo Latvijoje, Siguldoje vykusiuose tarptautiniuose mokymuose „BiTriMulti“ (BTM).

2011 m. balandžio 25 – gegužės 2 d. šeši „Kultūros kiemo“ savanoriai dalyvavo „Veiklaus jaunimo“ programos finansuojamame mainų projekte „Discovery Europe“ Stambule, Turkijoje.

2011 m. liepos 11–17 d. septyni „Kultūros kiemo“ savanoriai dalyvavo Veiklaus jaunimo programos finansuojamame mainų projekte „Let your voice be heard“ Lenkijoje.

2012 m. organizuoti kvalifikacijos tobulinimo kursai pedagogams „Cultural Heritage in Digital Age“ (Comenius/Griundtvig programa) Kaune. Projekto vadovės – Rita Stoškienė, Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2012 m. balandžio 10-17 d. trys „Kultūros kiemo“ savanoriai dalyvavo „Veiklaus jaunimo“ programos finansuojamuose mokymuose „Create plan for Action“ Makedonijoje.

2014 m. vyko kultūros edukacijos projektas vaikams ir jaunimui „Kūrybinės dirbtuvės: MOZAIKA“. Projekto partneris Kauno rajono Samylų kultūros centras. Projektas vykdytas Samylų kultūros centre, Linksmakalnio bei Taurakiemio laisvalaikio salėse. Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba. Dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius, projekto vadovė Daiva Klimavičienė.

2014 m. vykdytas kultūros edukacijos projektas vaikams ir jaunimui „Pilotinė teatro edukacijos programa“– Teatras: žiūriu, suvokiu, diskutuoju. Projekto partneriai: VDU teatrologijos katedra, Nacionalinis Kauno dramos teatras. Projektas vykdytas Kauno dramos teatre. Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Kauno miesto savivaldybė. Projekto vadovė – Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2016 m. vykdytas šiuolaikinio šokio spektaklio „CC_DVASIA” sklaidos projektas. Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba. Projekto vadovė – Silvija Čižaitė-Rudokienė.

2016 m. vyko kultūros edukacijos projektas „Mozaikos tiltas“. Partneriai: Kauno Rokų gimnazija, Jurbarko krašto muziejus, Palangos Šventosios pagrindinė mokykla, Utenos švietimo centras. Projektas vykdytas Kaune, Jurbarke, Šventojoje, Utenoje. Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba. Dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius, projekto vadovė Daiva Klimavičienė.

Šokio spektaklis „CC_DVASIA” Rokų laisvalaikio salėje, choreografė ir šokėja Austėja Vilkaityte

2016 m. organizuoti kvalifikacijos tobulinimo kursai pedagogams (Erasmus+ KA1 programa): „Digital Dynamic Cultural Dialogue" Jungtinėje Karalystėje; „Hidden In The Open Space" Islandijoje; „Classroom with a Door to the World" Gvadelupėje, Prancūzijoje. Projekto vadovė – Rita Stoškienė.

2017 m. vykdytas kultūros edukacijos projektas „Mozaikos tiltas". Partneriai: Rokiškio turizmo ir tradicinių amatų informacijos ir koordinavimo centras, Zarasų rajono savivaldybės kultūros centras, Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras, Kintų Vydūno kultūros centras, Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centras. Projektas vykdytas Rokiškyje, Zarasuose, Kražiuose, Kintuose, Juodkrantėje. Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba. Dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius, projekto vadovė Daiva Klimavičienė.

Prie „Saulės ir Jūros tilto" dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius ir projekto vadovė Daiva Klimavičienė

2017 m. organizuoti ir vesti mozaikos kursai/seminaras Kauno lopšelio–darželio „Rokutis" Erasmus+ KA2 projekto „Saulės nuspalvinti – jūros suvienyti" dalyviams. Penkių dienų kūrybinėse dirbtuvėse dalyvavo 12 mokytojų iš Lietuvos, Prancūzijos, Rumunijos, Portugalijos, Danijos. Sukurtas bendras mozaikos darbas „Saulės ir Jūros tiltas". Darbas pristatytas vietos bendruomenei, parengta ilgalaikė ekspozicija (darbas eksponuojamas lopšelio-darželio„Rokutis" kieme). Kursų vadovas Konstantinas Klimavičius.

2017 m. bendradarbiaujant su VšĮ „Kauno bienalė", vestos mozaikos kūrybinės dirbtuvės Erasmus+ KA1 tarptautinių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo kursų dalyviams Kauno „Nemuno" mokykloje-daugiafunkciame centre. Į mokymus efektyvaus bendravimo tema susirinkę mokytojai iš Anglijos, Danijos ir Ispanijos visą savaitę kūrė bendrą mozaiką sveikatingumo tema, kuri buvo padovanota mokyklos bendruomenei. Dirbtuvių metu sukurtas mozaikos darbas „Sveikas" pristatytas vietos bendruomenei. Parengta ilgalaikė ekspozija. Dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius.

2017 m. skaitytas pranešimas „Kūrybinės dirbtuvės „Mozaikos tiltas" tarptautiniame VšĮ „Socialiniai meno projektai" organizuotame renginyje „Meno prieinamumas: muziejai, bendruomenės ir socialinės atskirties grupės".

2018 m. vykdytas kultūros edukacijos projektas – mozaikos simpoziumas „Tiltai sujungia" Šventojoje. Projektas bendram darbui – „Mozaikos tako" kūrimui apjungė dalyvius iš Kauno, Jurbarko, Kražių, Utenos bei Šventosios. Dirbtuvių vadovas Konstantinas Klimavičius, projekto vadovė Daiva Klimavičienė.

2018 m. Organizuoti ir vesti mozaikos kursai/seminaras Kauno Rokų gimnazijos Erasmus+ KA2 projekto “Strangers: In Strange Lands” (Lietuva, Vokietija, Ispanija, Vengrija) dalyviams. Sukurtas pano „Stranger“. Darbas pristatytas gimnazijos bendruomenei, parengta ilgalaikė ekspozicija (darbas eksponuojamas gimnazijos vestibiulyje). Kursų vadovas Konstantinas Klimavičius.

2019 m. bendradarbiaudamas su VšĮ „Kaunas 2022“ ir Kauno rajono Rokų seniūnija „Kultūros kiemas“ organizavo plačią bendruomeninę veiklą.

2019 m. gegužės mėn. organizuotas pėsčiųjų žygis „Jiesios kraštovaizdžio stebuklai“. Ekskursiją vedė Vanda Mažeikienė.

2019 m. gegužės mėn. vykdytas projektas „Papasakok savo kiemo istoriją“ (projekto autorius Konstantinas Klimavičius). Istorijos viešinamos organizacijos tinklalapyje http://kulturoskiemas.lt/fluxus/. Gražiausių istorijų apie savo kiemą autoriai – Vanda Mažeikienė, Gražina Katilienė, Ieva Aglinskaitė ir jos kaimynas Vladas bei Audronė Bartkienė buvo apdovanoti autoriniais Konstantino Klimavičiaus mozaikos darbais.

2019 m. liepos mėn. rokiečiams pristatyta VšĮ „Kaunas 2022“ remiama iniciatyva (autorius Konstantinas Klimavičius) „Kalbantys kiemai“. K. Klimavičius susirinkusiems pristatė projekto idėją ir pakvietė į kūrybines dirbtuves kurti kiemų ženklus. Renginys vyko „Kultūros kiemo“ kieme.

2019 m. rugpjūčio-gruodžio mėn. surengtos „Kalbantys kiemai“ kiemo ženklų kūrybinės dirbtuvės. Kuriant kiemų ženklus, rokiečiams talkino menininkai Eglė Vitkutė, Konstantinas Klimavičius, Jokūbas Bateika ir Eglė Valadkevičiūtė.

Projekto „Strangers: In Strange Lands“ dalyviai prie savo kurto pano „Stranger“ Rokų gimnazijoje

Rokų menininkai Ramunė Savickytė, Jokūbas Bateika, Loreta Valantiejienė ir Eglė Valadkevičiūtė „Kultūros kiemo“ kieme

„Kalbančių kiemų“ ženklų kūrybinės dirbtuvės „Kultūros kiemo“ kieme

2019 m. rugsėjo mėn. „Kultūros kiemo“ komanda (K. Klimavičius, E. Valadkevičiūtė, G. Klimavičiūtė-Minkštimienė) Kauno Rokų gimnazijos moksleiviams pristatė VšĮ „Kultūros kiemas“ projektus bei „Kaunas 2022“ bendruomenių programos „Visi kaip vienas“ iniciatyvas. Lektoriai pakvietė moksleivius prisijugti prie veiklų, organizuojamų Rokuose bei Kauno mieste.

2019 m. gruodžio 15 d. baigiamasis iniciatyvos „Kalbantys kiemai“ renginys, kalėdinių mozaikos žaisliukų kūrimo dirbtuvės Rokų laisvalaikio salėje. Renginio metu buvo pasidžiaugta, kad Rokus papuošė 18 „Kalbančių kiemų“ ženklų, įteikti padėkos raštai ir atminimo dovanėlės kiemų ženklų autoriams.

Suolelis „Rokams 520“

2019 m. vykdytas priemonės „Remti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ projektas – kūrybinės dirbtuvės „Mozaikos suolelis „Rokams 520“. Projektą finansavo LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Projektas bendram darbui apjungė Rokuose esančių organizacijų – Kauno Rokų gimnazijos, Kauno lopšelio-darželio „Rokutis“, Rokų Šv. Antano Paduviečio parapijos – bendruomenes. Spalio mėnesį Kauno Rokų gimnazijoje ir lopšelyje-darželyje „Rokutis“ vyko kūrybinės dirbtuvės, kurių metu Rokų bendruomenės atstovai vieningai dirbo, kurdami mozaikos rūbą bendruomenės suoleliui. Skraistę suoleliui kūrė Kauno Rokų gimnazijos 5 ir 8 klasių moksleiviai. Rokų kontūrą dėliojo visų organizacijų ir visų kartų atstovai: darželinukai, moksleiviai, jų tėveliai bei mamos, močiutės ir netgi promočiutės. Bendruomenės suolelį kūrė net 65 Rokų gyventojai. Dirbtuvėms vadovavo menininkas K. Klimavičius. 2019 m. spalio 27 d. vyko baigiamsis projekto renginys – „Mozaikos suolelio „Rokams 520“ pristatymas Rokų bendruomenei ir svečiams. Mozaikos suolelis „Rokams 520“, pastatytas prie Rokų koplyčios, tapo Rokų kraštovaizdžio dalimi, rokiečių bei svečių traukos objektu. Projekto vadovė Daiva Klimavičienė.

2020 m. Covid-19 karantino metu vykdyta iniciatyva „Apkabinkim vieni kitus ir susipažinkim!“. Iniciatyvos autorius Konstantinas Klimavičius. Akcijos metu virtualioje erdvėje apsikabino 24 Ringaudų, 27 Rokų, 3 Milano ir 1 Gvadelupės (Karibai) gyventojas. http://kulturoskiemas.lt/karusele/

2020 m. VšĮ „Kultūros kiemas“ tęsia bendradarbiavimą su Kaunas 2022.

2020 m. vykdomas projektas „Kiemo meno laboratorija 2020“ – meninių objektų sukūrimas su Rokų ir Ringaudų bendruomenėmis ir jų viešas pristatymas. Projekto vadovė Daiva Klimavičienė. Veiklos buvo vykdomos Ringauduose – Fluxus kiemo ženklų kūrimas – sukurta 16 kiemų ženklų ir

Projekto „Kiemo meno laboratorija 2020“ rezultatai – knygų mainų nameliai „Knyga – mano sparnai“ (Rokų lopšelio darželio teritorijoje) ir „Knyga – langas į pasaulį“ (Rokų seniūnijos parkelyje)

Rokuose – meninių mažosios architektūros objektų – Knygų mainų namelių – kūrimas. Namelių projekto autorius K. Klimavičius. Knygų nameliai, pastatyti Rokų seniūnijos ir Kauno lopšelio-darželio „Rokutis“ kiemuose, tapo Rokų kraštovaizdžio dalimi. Projektą vainikavo baigiamasis renginys „Ženklai“, pristatęs bendruomenių kūrybines veiklas. Kūrybinė komanda – Rokų menininkai: aktorė Eglė Valadkevičiūtė, tapytojas Jokūbas Bateika, keramikė Ramunė Savickytė, mozaikos menininkas Konstantinas Klimavičius, dailininkė iliustratorė Loreta Valantiejienė.

2020 m. buvo vykdomas „Ugdymas kultūra“ programos projektas „Daugiau šviesos“. Partneris Kauno Rokų gimnazija. Veiklos buvo vykdomos Kauno Rokų gimnazijoje. Gimnazistų sukurtos trys šviečiančios instaliacijos eksponuojamos Rokų gimnazijos teritorijoje. Projekto vadovė – Eglė Valadkevičiūtė, finansavo Lietuvos kultūros taryba.

Viena iš trijų projekto „Daugiau šviesos“ instaliacijų Rokų gimnazijos teritorijoje

2020 m. vykdomas „Etninės kultūros sritis: kultūros ir meno organizacijų naujų produktų ir (ar) paslaugų kūrimas 2020-4“ programos projektas – skaitmeninis paketas „Sakmių gaudyklė“. Tai tarpsritinis projektas, kurį realizuoja rokiečiai: programuotojas Arvydas Minkštimas, aktorė Eglė Valadkevičiūtė, menininkas Konstantinas Klimavičius, menotyrininkė Greta Klimavičiūtė-Minkštimienė.

2020 m. vykdomas priemonės „Remti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ projektas – leidinio „Knyga apie Rokus“ parengimas, publikavimas ir viešas pristatymas. Projektą finansuoja Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vadovė – Daiva Klimavičienė.

Knyga – dvasios turtų šaltinis

Biblioteka – vieta, kur gali pasiskolinti dvasios sparnus, rasti įkvėpimą kūrybai, apsigyvenęs knygos erdvėj ir laike užmiršti buitinius rūpesčius.

Rokų seniūnijoje, prie laisvalaikio salės, įsikūrusi Rokų biblioteka, Kauno rajono viešosios bibliotekos filialas. Rokų bibliotekai vadovauja bibliotekininkė Irena Petriškienė. Bibliotekos fondas per 6 000 vienetų egzempliorių knygų ir kitų leidinių. Skaitytojų skaičius – 315, iš jų 152 moksleiviai. Vidutiniškai per metus bibliotekoje apsilanko apie 4 500 lankytojų, kurie perskaito iki 6 050 knygų bei kitų leidinių.

Rokų bibliotekos vedėja Irena Petriškienė pristato knygų mainų namelį Rokų mokyklos-darželio mokiniams

2008 m. įkurtas viešas interneto prieigos taškas (VIPT2). Įgyvendintas „Bibliotekos pažangai“ projektas – 3 kompiuterizuotos darbo vietos vartotojams ir 1 – darbuotojui. Bibliotekos teikiamos paslaugos – knygos į namus suaugusiems ir vaikams, periodiniai spaudiniai, žaisloteka, fonotekos paslaugos, knygų šventės vaikams ir suaugusiems, kultūriniai renginiai, informacijos paieška LIBIS suvestiniame kataloge ir periodinės spaudos bibliografiniame straipsnių DB, KRSVB elektroniniame kataloge, nemokamas internetas, organizuojamos vaikų vasaros stovyklos.

Irena Petriškienė supažindina Rokų gimnazijos praktikantą Aivarą su katalogų sistematika

Biblioteka dalyvauja įvairiuose projektuose „Šiuolaikinės seniūnijos“, „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“, „Pažink istoriją per kultūrą“. Rokų bibliotekos misija – užtikrinti žinių ir informacijos prieinamumą visiems bendruomenės nariams, teikti bibliografinę informaciją ir kultūros paslaugas bibliotekos lankytojams, rinkti, užrašyti, išsaugoti ir populiarinti Rokų krašto kultūros palikimą, ugdyti vaikų ir jaunimo skaitymo įgūdžius ir įpročius, meilę knygai, kurti patrauklų ir jaukų bendravimo, laisvalaikio praleidimo bei kūrybiškos asmenybės ugdymo židinį.

Bibliotekoje nuolat veikia naujų knygų, tapybos darbų, rankdarbių parodos. Gyventojai mokomi naudotis internetinėmis technologijomis, vyksta susitikimai su rašytojais, knygų pristatymai, edukaciniai užsiėmimai. Renkama ir

saugoma kraštotyrinė medžiaga. Parengti aplankalai „Čia mano žemė, mano tėviškė“ , „Rokų apylinkės įžymūs žmonės“, „Rokų žemės šviesuoliai“ apie poetą kunigą M. Gustaitį, knygnešį P. Varkalą.

Rokų bibliotekos vedėja Irena Petriškienė organizuoja daug renginių Rokų mokyklai-darželiui, bendradarbiauja su Kauno Rokų gimnazija, Kauno lopšeliu-darželiu „Rokutis“. Yra priėmusi Europos produktyviojo mokymosi projekto mokinį pasipraktikuoti, išbandyti darbą bibliotekoje.

Vingytės biblioteka po remonto

V. Kudirkos viešosios bibliotekos Vingytės filialas 1974 m. įsikūrė AB „Rokų keramika“ administraciniame pastate. Biblioteka nedidelė, tik 46 m² ploto, bet stengiasi patenkinti Rokų mikrorajono gyventojų skaitymo poreikius. Šiuo metu filiale sukauptas 7178 egzempliorių knygų fondas. Patiems mažiausiems skaitytojams skolinamos 1794 knygelės. Kasmet biblioteka turi 500 nuolatinių skaitytojų, išduoda apie 12 000 spaudinių, kasdien vidutiniškai po 50 egzempliorių. Nuo 1984 m. Vingytės filialo vedėja dirba Sigita Nastareikienė. Ji produktyviai bendrabiauja su Rokų gimnazija – veda seminarus mokiniams ir mokytojams apie tai, kaip naudotis bibliotekų skaitmeniniais ištekliais, visuomet suteikia reikiamą informaciją.

Muziejai – istorijos ir dvasingumo mokytojai

Pirmojo muziejaus (Baublių) Lietuvoje įkūrėjas poetas Dionizas Poška rašė: „Vaistinė proto yr po šiuo stogu –/ Gal pralinksmint su nuomone žmogų./ Išmintingas ir mokytas atras, ką matyti,/ Bet jau durnius atėjęs netur, ką daryti...“ Tokių proto vaistinių Rokų apylinkėje yra keturios: du memorialiniai muziejėliai, vienas kraštotyros ir vienas keramikos. Muziejai moko istorijos, suteikia unikalių žinių, skatina dvasiniams ieškojimams, brandina asmenybę.

Rašytojo Kazio Borutos memorialinis kambarys

Rašytojo Kazio Borutos memorialinis kambarys yra geltoname mediniame namelyje iš tolo matomame žvelgiant nuo Rokų kalno į pajiesį. Jis stūkso ant kalnelio, vadinamo Čigonkalniu, prie pat kelio į Garliavą. Į kalnelį veda laiptai, išdekoruoti akmenukų gėlytėmis. Prie namelio pakabinta memorialinė lenta skelbia: „Šiame name gyveno rašytojas Kazys Boruta”. Name išsaugotas rašytojo darbo kabinetas. Kazio Borutos memorialiniu kambariu ir visa sodyba rūpinasi rašytojo sūnėnas Vaidotas su žmona Regina, anksčiau

namelį prižiūrėjo rašytojo sūnėnas Šarūnas su žmona Danute. Rašytojo giminės džiaugiasi, kad sodybai numirti neleidžia veikli borutaičių mokinių draugija su vadove Zigrita Petraitiene iš Garliavos Jonučių mokyklos. Mokytoja Zigrita parūpino nameliui memorialinę lentą, kiekvienų metų gegužės mėnesį ant Borutos kalno ji organizuoja poezijos pavasario šventę. Tada į Borutaičių draugiją priimami nauji nariai. Šventėje kasmet dalyvauja rašytojo Kazio Borutos duktė Eglė Borutaitė-Makariūnienė.

Kazio Borutos brolis inžinierius Jonas Boruta, po tremties rašytojo kvietimu apsigyvenęs jo namelyje, rūpestingai prižiūrėjo ne tik namelį, bet ir visą aplinką. Po inžinieriaus Jono Borutos mirties namelyje ilgą laiką niekas negyveno, todėl daug kas buvo pavogta. Net paveikslai. Neaišku, kam vagim prisireikė didžiulio rašytojo portreto, tapyto žymaus dailininko A. Vienožinskio. Iš asmeninių Kazio Borutos daiktų išliko knygų spinta su 700 rašytojo knygų, lova, rašomoji mašinėlė.

Prie rašytojo Kazio Borutos namelio-muziejaus

Čigonkalnyje tebegyva rašytojo Kazio Borutos dvasia. Prie visų valdžių kalintas, žemintas, stumtas nuo literatūros K. Boruta nepasidavė – kovojo, rizikavo, nesidavė suniveliuojamas, išsaugojo dvasinį tvirtumą, netapo prisitaikėliu. Grįžęs iš kalėjimo, nors ir ignoruojamas kaip rašytojas, 1955 m. išleido pasakų rinkinį „Dangus griūva“, 1960 m. – dokumentinę apybraižą „Sunkūs paminklai“, 1963 m. – humoristinę knygą „Jurgio Paketurio klajonės“. 1964 m. parengė spaudai stambų poezijos rinkinį „Suversti arimai“. Galinga K. Borutos aura tarsi gaubia visą sodybą: pasivaikščiojęs poeto tiestais takais „Gyvenimo tempas“, „Ramybės tempas“, pasisemi tvirtybės kovai su gyvenimo negandomis, neteisybėmis, įgyji galios ir stiprybės išlikti tikru žmogumi.

Dailininko Benedikto Vytauto Pranckūno sodyba

Viskas, kas išskirtinai gražu, kartu ir paslaptinga, nelengvai atrandama. Graži paslaptis ir dailininko Benedikto Vytauto Pranckūno sodyba Rokų Miško Kelmyne. Pirmiausia sodybos lankytojus pasitinka iškilus koplytstulpis dailininko B. V. Pranckūno atminimui, jo žmonos Marijos pastatydintas 1999 m. dailininko mirties metinėms. Dailininko name – paveikslų galerijoje – ant sienų, grindų – visur aliejumi tapytos drobės, kartonai, pastelės ir akvarelės. Prie durų sukabinti paveikslai, anot dailininko žmonos, – Pranckūno darbų vizitinė

kortelė. Žmona menininkė geriausiai jaučia vyrą menininką – ji taikliai pasakė: „Pranckūno menas – menui. Liaudžiai toks nepatinka“. Taip, tai ne saldūs, nudailinti vaizdeliai, kokius daugelis mielai perka turguje. Žvelgdamas į dailininko B. V. Pranckūno paveikslus, įsisąmonini, kad menininkas įsijaučia į gamtos pasaulį, ieškodamas jame atsakymų į visus egzistencijos klausimus. Yra dramatiškų, nerimastingų darbų, yra ir nepaprasta ramybe, susiliejimu su amžinybe dvelkiančių paveikslų, atspindinčių tai, ko plika akimi kasdienybėje nepamatysi, ką gali užfiksuoti tik dailininko teptukas – dvasios virpesius, anapusinio pasaulio siluetus, šviesą, besiskverbiančią kaip būtį pro kasdieninę buitį. Dailininko žmona, kviesdama aplankyti Pranckūno jubiliejines kūrybos parodas, rašė: „Jeigu norime pabūti visumoje ir tuo pačiu metu savyje, žiūrėdami į B. V. Pranckūno sukurtus paveikslus, turime peržengti dailininko vaizduojamos tikrovės fasado slenkstį ir įsibrauti į jo vidų, kad paveikslai mums taptų lyg sparnai, kuriais persikeliama į kitą būtį, į kitą suvokimą“. Daug dailininko paveikslų parodose po Lietuvą klajoja, nemaža pastelių saugoma M. K. Čiurlionio muziejuje. Netoli paveikslų galerijos stūkso senas pastatas, Pranckūnų šeimos kartu su visa sodyba pirktas prieš 40 metų. Tai dailininko kūrybinės dirbtuvės. Sienoje nerastum nė vieno laisvo tarpelio. Portretai, peizažai. Išėjusį Amžinybėn, bet darbuose amžinai pasilikusį dailininką mena ant stalelio paliktos sudžiūvusių dažų tūbelės, molbertas. Aplinka išlikusi ta pati, kaip ir dailininkui gyvam esant. Jauki krosnis, kurią pasikurdavo esant vėsiam orui, didelis langas, kaip akis į grožio pasaulį – už lango plyti sodas, pro sodą upelis teka. Marija Pranckūnienė pasakojo, kad dailininkas dirbdavo be šviesos, intuityviai. Per porą valandų nutapydavo didžiausią drobę. „Man atrodo, kad nereikia keliauti po platų pasaulį, nes Kūrėjo ranka davė visą gamtos ir sielos grožį žmogui visur...“ – yra sakęs dailininkas. Iš tikrųjų, Rokų Miško Kelmyne galima atrasti visą gamtos ir sielos grožį. Tą grožį dailininkas atrado ankstyvoje vaikystėje. Gimęs Garliavoje, smuikininko šeimoje, nuo pat mažens klausydamasis muzikos, jos garsus išvydo spalvomis. Pasak žmonos Marijos, Benediktas „buvo dykumoje ir išėjo amžinai, ateidamas su savo kūriniais“.

Dailininko Benedikto Vytauto Pranckūno name

Koplytstulpis dailininko atminimui

Statybinės keramikos muziejus

Statybinės keramikos muziejuje

Statybinės keramikos muziejus yra buvusios Rokų keramikos gamyklos administraciniame pastate. Vizija steigti keramikos muziejų atsirado 1980 metais. Tada turėjo būti įgyvendinta trečioji Rokų keramikos gamyklos rekonstrukcija, pastatytos dar dvi tunelinės krosnys ir nugriauta žiedinė krosnis. Kad būtų išsaugotas unikalus statinys, kilo mintis krosnyje įrengti statybinės keramikos muziejų. Buvusi TKS viršininkė Olga Tučina, išeidama į pensiją, kraštotyrininkų organizacijos pirmininkei Aldonai Skrinskienei parodė per visą darbo laiką senosios laboratorijos patalpose surinktus Rokų keramikos gamykloje gamintos produkcijos pavyzdžius. Tai ir buvo pagrindinis stimulas toliau rinkti būsimus muziejaus eksponatus. Į šį darbą įsijungė senieji gamyklos darbininkai. Daug eksponatų, nuotraukų ir dokumentų padovanojo buvęs gamyklos direktorius Alfonsas Zubauskas. 1985 m. eksponatai buvo sunešti į administracinio pastato patalpą ir pradėti aprašinėti, komplektuoti. Muziejaus idėją palaikė vyr. inžinierė Eleonora Čepulienė ir konstruktorius Jonas Boruta. Atsirado visai neblogos patalpos. Pardavus vaikų poilsio stovyklą Smarliūnuose, į gamyklą parvežtos spintelės labai tiko muziejui. Gamyklos statybininkų brigados jėgomis, vadovaujant inžinieriui J. Borutai, buvo įruošti stendai, išdėstytos spintelės ir įruošta pirmoji muziejaus ekspozicija. Prasidėjus atgimimui, 1989 m. vasario 16 d. proga muziejuje įvyko pirmasis renginys – spaudos, išleistos iki 1940 metų, paroda. Leidinius sunešė gamyklos darbuotojai. Parodą ruošė Lietuvos sąjūdžio Rokų grupės vadovas Alfonsas Zubauskas. Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, prasidėjus ekonominiams sunkumams, prireikus patalpų nuomininkams norvegams, muziejų reikėjo jiems užleisti, eksponatus sunešti į vieną mažutį kambarį ir padėti neribotam laikui. Pačią seniausią rankų darbo plytą, kraštotyrininkų parneštą iš Vingytės dvaro griuvėsių, pastebėjo restauratoriai. Ištyrus plytą, paaiškėjo, kad ji pagaminta iš Rokuose esančio molio ir priklausė Bernardinų vienuolynui. Tada buvo atkurta Rokų keramikos gamyklos metrika. 2003 m. vyko graži 400 metų Rokų keramikos gamyklos jubiliejaus šventė, bet muziejaus dar nebuvo, nors jubiliejiniam leidiniui panaudota daug eksponatų. 2005 m. vėl atsirado tinkamos patalpos muziejui. Jose nuo 2005 m. liepos 1 d. muziejus veikia iki šiol. Tai vizualinė gamyklos

Eleonora Čepulienė veda ekskursiją Rokų gyventojams „Molio kelio“ metu

istorija: surinkti gaminių pavyzdžiai, saugomi istoriniai dokumentai, eksponuojami buvusios technikos pavyzdžiai nuotraukose ir natūroje, nuotraukos, techniniai brėžiniai, net sovietinių laikų atributika ir apdovanojimai. Muziejaus ateitis nėra aiški. Viena akivaizdu – žiedinėje krosnyje jo nebus, nors galėtų būti. Žiedinė degimo krosnis išlikusi vienintelė Lietuvoje. Ją reikėtų įteisinti kaip technikos paveldo objektą. Rokuose turėtume valstybinės reikšmės technikos paveldo objektą su muziejumi, posėdžių sale, kavine… Objektas būtų lankomas turistų ir Rokams teiktų ne tik garbę, bet ir naudą.

Žiedinės krosnies labirintuose

Inžinierės Aldona Skrinskienė ir Eleonora Čepulienė, susirūpinusios muziejaus eksponatų išsaugojimu (naujasis gamyklos savininkas gali liepti išsikraustyti), užmezgė ryšį su IV forto atstovais. Jie jau išsivežė dalį eksponatų ir kitais metais planuoja atidaryti parodą. Inžinierės kraštotyrininkės A. Skrinskienė su E. Čepuliene pasiryžusios savanoriauti kuriant ekspoziciją.

Rokų gimnazijos kraštotyros muziejus

Rokų vidurinėje mokykloje esantis Rokų kraštotyros muziejus pradėtas kurti 1999 m. Pirmasis muziejui eksponatus dar 1988 m. pradėjo rinkti aštuntokas Arūnas Simonavičius (šiuo metu Vilkaviškio vyskupijos Skriaudžių parapijos klebonas). Didžiausią dalį eksponatų parūpino mokytoja Stanislova Marčiulionienė. Rokų keramikos inžinierė kraštotyrininkė Aldona Skrinskienė ir Rokų vidurinės mokyklos mokytojas Jurgis Tamulevičius muziejui dovanojo rankraščių. Muziejaus eksponatus nuplat papildydavo mokytojas Arūnas Baliukevičius. Muziejus tapo savu kampu savo šaknims pažinti. Jame buvo tokie eksponatų skyriai: „Senolių rankdarbiai“, „Vyrų senoviniai darbo įrankai“, „Moterų senoviniai darbo įrankiai“, „Seni namų apyvokos daiktai“, „Tautosakos lobiai“, „Leidiniai apie Rokus“, „Rokų apylinkių įžymūs žmonės“, „Rokų apylinkių šviesuoliai“, „Rokų mokyklos istorija“, „Švietimo ir kultūros įstaigos“, „Pramonė Rokuose“, „Istorija liudija“, „Jiesios kraštovaizdžio draustinis“, „Rokų apylinkių istorijos liudininkai“, „Mokslo židiniai“, „Iš močiutės skrynios“, „Senoviniai rakandai“, „Durys į katastrofų epochą“. Rokų vidurinės mokyklos kraštotyros muziejuje buvo sudaromos sąlygos studentams atlikti kraštotyros praktiką. Čia ją atliko Šiaulių universiteto lituanistai.

Rokų gimnazijos kraštotyros muziejus susilaukia svečių ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio. Muziejų perkėlus į gimnazijos rūsį, daug eksponatų nukentėjo ir nukenčia nuo nuolat trūkstančių vamzdžių turinio. Rūsyje esančiose patalpose 2018–2019 m. paruoštos penkios ekspozicijos: 1. Ilgame ir erdviame koridoriuje veikia ekspozicija „Rokų apylinkių gyventojų buitis XX a. pirmoje pusėje“,

kurią sudaro parodėlės „Nuo sėmens lig stuomens“ (lino apdirbimo įrankiai ir lino keitimasis nuo sėmenų iki audeklų), „Nuo norago iki pyrago“ (arklas, pjautuvai, spragilai, vėtyklės, vartytuvai, ližė, rugių pėdas), „Pykšt pokšt ant lentos, kybur vybur ant tvoros“ (žlugto žlugimo priemonės nuo kultuvių ir grundyklių), „Buvo gera gaspadinė“ (sviestamušės, dubenys, puodai, ąsočiai, pintinės, šaukštai, kavamalė, rėčiai, svarmenys, bezmėnas, staklės, rateliai, vytuvai, kočiotuvai, anglimis kuriami lygintuvai, naščiai, gelda – dauguma eksponatų pateikiami mįslių forma), „Koks šeimininkas, tokia ir tvarka“ (staliaus įrankiai, batsiuvio įrankiai, oželis, bitininko reikmenys, kalvio dirbiniai, kirviai, pjūklai, „liktarnės“, pakinktai ir kiti daiktai). 2. Pirmame šoniniame kambaryje (dešinėje pusėje) veikia paroda „Rokų mokyklai 100 metų“, kurioje eksponuojami žemėlapiai su Rokų apylinkių pradinėmis mokyklomis, laidų albumai, vinjetės, mokinių darbeliai, Rokų mokyklos metraščiai. 3. Antrame šoniniame kambaryje (dešinėje pusėje) veikia ekspozicija „Raudonasis kampelis“. Joje tarybinių laikų vėliavos, plokštelės, spausdinimo mašinėlė, radijo aparatai, televizoriai, siuvimo mašina, lagaminas (čemodanas), Lenino ir Stalino atvaizdai, knygos apie juos, mokslinio komunizmo vadovėlis, afišos, rašalinė, pionieriški, kariniai reikmenys (šovinių gilzės, apkabos, „bazuka“, šalmai, dujokaukės, žiūronai). 4. Pirmame šoniniame kambaryje (kairėje pusėje) atkurtas senovinis kambarys „Pas promočiutę užėjus“. Jame stovi siuvimo mašina „Singer“, audimo staklės, verpimo ratelis, siūlų vytuvas, stovi pusmergės ir piemenėlio maketai, aprengti tautiniais rūbais. Yra didžiulė skrynia, pilna Rokų ir aplinkinių kaimų močiučių rankdarbių. Sienas puošia Aušros Vartų Marijos, Švento Jurgio, Šeimos globos paveikslai. 5. Antrasis šoninis kambarys (kairėje pusėje) yra muziejaus klasė. Čia aplink stalą gali susėsti 20 mokinių, o ant šalia pastatytų suolų – dar 10. Šiame kambaryje veikia parodėlės: „Nuo akmens kirvuko iki keraminio bloko“, „Nuo caro rublio iki lietuviško lito“, „Dailininko J. Žario keramikos darbai“. Šio kambario stalas, kai nesimoko vaikai, tampa parodų stalu, ant kurio dažniausiai eksponuojami jaunųjų muziejininkų darbai ir Rokų bendruomenės įžymių žmonių leidiniai. 2017 m. rudenį Švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė Kauno Rokų gimnazijos kraštotyros muziejui įteikė diplomą „Šalies mokyklų muziejų apžiūros konkurse laimėjusiam II vietą“.

Rokų kraštotyros muziejaus eksponatai

Muziejuose sukaupta senelių ir prosenelių patirtis, kiekvienas daiktas skleidžia šilumą ir meilę. Muziejai – tarsi proto vaistinės – padeda geriau suvokti savo ir savo pirmtakų buitį ir būtį, ugdytis empatiją. Išbarstyti lengva, surinkti sunku. Surinkus dar reikia ir išlaukti, kol daiktai prabils.

KAD ROKŲ INKLIUZAS PUOŠTŲ GINTARINĘ ŠIRDĮ

Rokų inkliuzas gintarinėj Lietuvos širdy prabyla, pasakodamas kaimų ir atskirų žmonių istorijas, žadindamas vaizduotę, kviesdamas dirbti ir kurti savo gimtinei, Lietuvai, o per ją – visam pasauliui, kad taptų geresnis, gražesnis, švaresnis, dvasingesnis.

Gintare, gink Baltijos gentainių gentis.
Gintaro saule, amžių atminties šviesa
Apšviesk mūsų protus ir neapgintas širdis.
Nuo nuopuolių, išdavysčių, nuolankumo piktam,
Nuo pavydo artimui savo, nuo neapykantos gink.
Įkapės saugo gintaro ginančią saugą.
Sakų akmenie, ne kartą mainytas į auksą,
Mus saugok ir tikėjimo saule apšviesk.

Rokų bendruomenės mokyklos leidiniai

1. Julija Bakūnaitė. *Auginu gyvybės medį. Humanistinio vaikų ugdymo programa*. Vilnius: Eugrimas, 1998.
2. *Laiškai iš Šiaurės. Monografija apie Joną Borutą*. Kaunas: Dakra, 2003.
3. *Rokai ir jų apylinkės penkių amžių įkandin*. Kaunas: Dakra, 2004 (RBM).
4. *Rokų bendruomenės mokykla. Pradinis ugdymas. Pratybos pradinukams*. Kaunas: Dakra, 2005 (RBM).
5. *Rokų bendruomenės mokykla. Lietuvių ir svetimos kalbos. Dorinis ugdymas. Dailė. Muzika 5–12 klasėms*. Kaunas: Dakra, 2005 (RBM).
6. *Rokų bendruomenės mokykla. Biologija 5–12 klasėms. Fizika 7–12 klasėms. Chemija 8–12 klasėms. Šv. Roko medicinos mokyklėlė*. Kaunas: Dakra, 2006 (RBM).
7. *Rokų bendruomenės mokykla. Geografija. Ekonomika. Istorija. Pilietinis ugdymas. Teisės pagrindai. Kūno kultūra 5–12 klasėms*. Kaunas: Dakra, 2006 (RBM).
8. *Rokų bendruomenės mokykla. Matematika. Statistika. Vadyba. Informacinės technologijos. Braižyba. Technologijos 5–12 klasėms*. Kaunas: Dakra, 2006 (RBM).
9. *Rokai šiandien – bendruomenės mokykla*. Kaunas: Dakra, 2006 (RBM).
10. *Rateliai ir žaidimai*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
11. *Gamtos garsų pamėgdžiojimai*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
12. *100 dainų kariams*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
13. *100 dainų merginoms*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
14. *100 dainų moksleiviams*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
15. *100 rezistentų dainų*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
16. *Tremtinių ir rezistentų atsiminimai*. Kaunas: Dakra , 2007 (RBM).
17. *Atsiminimai apie Albiną Rimką ir Balį Sruogą*. Kaunas: Dakra, 2007 (RBM).
18. *Šventasis Rokas ir Rokai*. R., 2008 (RBM).
19. *Rokų gatvių pavadinimai*. R., 2009 (RBM).
20. *Rokų šventovei 10 metų*. Kaunas: UAB „Spaudos brokeris“ 2009.
21. *Gyvi grįžę gimtinėn. Politiniai kaliniai ir tremtiniai Rokuose*. Kaunas: UAB „Spaudos brokeris“, 2010. (RBM).
22. *Dešimt maršrutų po Rokų apylinkes*. R., 2011 (RBM).
23. *Rokų muziejai ir lankytinos vietos*. Kaunas: UAB „Spaudos brokeris“, 2013 (RBM).
24. *Pirmoji Rokų Šv. Antano Paduviečio parapijos istorija 2005–2015*, Kaunas: UAB „Spaudos brokeris“, 2015
25. *Inžinieriaus Jono Borutos dovana gyvenimui*. Kaunas: UAB „Spaudos brokeris“ R., 2015
26. *Rokų mokyklos šimtmečio kelias. Rokų bendruomenės atsiminimai.* K., 2019 (RBM)

Šaltiniai

Literatūra

1.Alenskaitė E., Apanavičius R., Griškus A. *Kaimo kultūrinės veiklos modeliavimo principai* [interaktyvus]. Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą https://vb.vdu.lt/object/elaba:6123200/6123200.pdf

2. *Archeologijos bakalauro studijų programos ir bioarcheologijos bakalauro studijų moduliai ir temos* [interaktyvus]. Vilnius, 2012. 299 p. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Archeologijos_programos_moduliai.pdf ISBN 978-609-417-041-6

3. Apanavičius R. *Kaimas į miestą ar miestas į kaimą? Kaimiškosios priemiesčio vietovės 1990-2012 m. gyvensenos raida: Rokų kaimo atvejis* [interaktyvus]. Šiauliai, 2012, 3, p. 22-43. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/obj/LT-eLABa-0001:J.04~2012~ISSN_2029-8846.N_1_3.PG_22-43 ISSN: 2029-8846

4. *Jiesios landšaftiniame draustinyje*. Kaunas: Šviesa, 1992.

5. *Jotvingiai (dainaviai, sūduviai, „poleksėnai" (palėkiai), ...)* [interaktyvus]. Nacionalistas - Tautininkas - Patriotas - Žygeivis - Laisvės karys (Kalba - Istorija - Tauta - Valstybė) „Diskusijų forumas" ir „Enciklopedija" (elektroninė virtuali duomenų bazė), 2008. Prieiga per internetą https://www.lndp.lt/diskusijos/viewtopic.php?p=26269&sid=fa06fc793091d2cc57353ae93c4ef09d

6. Kaminskas R. *Istorijos pamokos Kauno tvirtovės IV forte* [interaktyvus]. Lietuvos žydų bendruomenė, 2017. Prieiga per internetą https://www.lzb.lt/2017/10/23/istorijos-pamokos-kauno-tvirtoves-iv-forte/

7. Kamuntavičienė V. *Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia ir bernardinų vienuolyno istorija* (Išlikęs, k.k.v.r. 22349) [interaktyvus]. Architektūros ir urbanistikos tyrimų centras. Prieiga per internetą http://www.autc.lt/lt/architekturos-objektai/625

8. *Kauno tvirtovės 4-asis fortas* [interaktyvus]. Kultūros vertybių registras. Prieiga per internetą https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/2e09d464-1cda-4b09-b0fe-5d96743b6425

9. Kulikauskas P. *Iš metalų panaudojimo Lietuvoje istorijos. Iš lietuvių kultūros istorijos* II d. Vilnius, 1959. Prieiga per internetą http://lad.lt/data/com_ladlibrary/934/1-20.pdf

10. Nevardauskienė D. *Aukštosios Panemunės istorija.* Kaunas: UAB Prix Fixe, 2010.

11. Pertauskas G. *Laidosena viduramžių lietuvoje: mirusiųjų deginimo paprotys* [interaktyvus]. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2017. Prieiga per internetą https://epublications.vu.lt/object/elaba:24098012/24098012.pdf

12. Pociūnas A., Stoliarovas A. ir kt. *Abiejų Tautų Respublikos karai su Švedija XVII amžiuje.* Vytauto Didžiojo karo muziejus, 2015.

13. Subatavičius Š. *Didysis 1710 m. maras Lietuvoje: kaip kilo ši baisi epidemija ir kaip žmonės su ja kovojo?* 15 min.lt, 2020 vasario 29d. Prieiga per internetą https://www.15min.lt/ar-zinai/naujiena/idomi-lietuva/didysis-1710-m-maras-lietuvoje-kaip-kilo-si-baisi-epidemija-ir-kaip-zmones-su-ja-kovojo-1162-1283208

14. Šapoka A. *Lietuvos istorija* – fotografuotinis leidimas. Vilnius: Mokslas, 1989

15. Taluntytė N. *Kauno priemiesčiai: praeitis ir problemos*//Kauno diena, 1997, spalio 4.

16. Taluntytė N. *Rokai ir jų gatvėvardžiai*//Kauno diena, 1997, gruodžio 6.

17. Vanagas A. *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas.* Vilnius: Mokslas, 1981.

18. *Viduramžiai. Geografijos samprata, raida ir geoinformacija* [interaktyvus]. Skaitmeninė mokymo priemonė geografijai. Prieiga per internetą https://smp2014ge.ugdome.lt/mo/11kl_visuomenine_geografija/GE_DE_3/teorine_medziaga_3.html

19. Zinkevičius Z. *Lenkų - jotvingių žodynėlis* [interaktyvus]. BALTISTICA Baltų kalbotyros žurnalas, 1985, Nr.1 , T.21. Prieiga per internetą http://www.baltistica.lt/index.php/baltistica/article/view/66

Nuotraukos

P. 3, 13 viršuje (toliau – v.), 59 a., 109 v.dešinėje, viduryje, apačioje (toliau – a.), 111, 148 – Vaivos Mažeikaitės nuotr.

P. 7 – Arūno Baliukevičiaus nuotr.

P 9, 13 a., 14 v., 27 v., P. 39 v., 45 v., 46, 72, 108 kairėje, 108 v. dešinėje, 109 v. kairėje, 114 v., 115 v., 140 v., 141, 163, viduryje, a., 165, 166, 174, 179 v., 181 v., 182, 183, 184, 185, 186, 187 v., 188 v., 192, 193, 195 – Konstantino Klimavičiaus nuotr.

P. 10, 11 v., 14 a., 20, P. 26 a., 43, 45 a., 48, 52, 58, 59 v., 60, 64, 69 a., 76, 84, 87, 90, 91 a., 107, 110, 112, 113,114 a., 115 a., 116, 117, 118 v., 119, 123, 126, 128, 136, 142 a., 144 v. kairėje, 144 viduryje, 146, 150, 152, 153, 154, 155, 167, 176, 177, 188 a., 190, 191, 194 – Vandos Mažeikienės nuotr.

P. 11 a. – Linos Marmaitės nuotr.

P. 19, 92, 158, 173 a. – Vyginto Mažeikos nuotr.

P. 22 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Napoleon_Neman.jpg

P. 23 – http://maironiomuziejus.lt/lt/idomus-eksponatai/balio-sruogos-slapyvardziai-624

P. 25 v. – http://alkas.lt/2017/10/16/garliavoje-iamzintas-lietuvybes-puoseletojo-k-aglinsko-atminimas-nuotraukos/

P. 25 a. – https://www.geni.com/people/Petras-Varkala/6000000020160113403

P. 26 v., P. 38 v., 86, 95, 96, 97 a., 98 v., 98 a., 145 a. dešinėje – Jono Milaknio nuotr.

P. 27 a., P. 39 a., 40 v. v., 40 v., 70, 85, 86, 89, 91 v., kairėje – Rokų gimnazijos kraštotyros muziejaus archyvo nuotr. (dovanota kraštotyrininkės, Rokų keramikos gamyklos inžinierės Aldonos Skrinskienės)

P. 30, 33, 98 a. kairėje – Rokų gimnazijos kraštotyros muziejaus archyvo nuotr. (dovanota Monikos Griškonytės-Lazauskienės)

P. 31 – Petrao Babicko knygos „Vakar“ viršelis (Leidykla Lietuvos šaulių sąjunga, 1931), inventorinis numeris 4310, © Žemaičių dailės muziejus, https://www.limis.lt/paieska/perziura/-/exhibit/preview/306223073?s_id=4gXRGugNJC2Dd63H&s_ind=858&valuable_type=BIBLIOTEKA

P. 32 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Krupavi%C4%8DiusM.jpg

P. 35 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sergey_Fanstill.jpg

P. 37 – Angelė Onos Baranauskienės nuosavybė (1985 m. Panemunės gyventojos dovanota)

P. 38 a., 97 v. – Dalės Mikulėnienės nuosavybė

P. 40 a. – Vandos Mažeikienės nuosavybė (Marytės Slavinskaitės-Meilutienės dovanota jos dukters Elenos Meilutytės Špokienės giminaitei Vandai Mažeikienei)

P. 40 a. a. – Angelės Slavinskaitės-Baranauskienės nuosavybė (dovanota Marytės Rimienės)

P. 49 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C5%A0imkusSt.jpg

P. 51, 89, 139 – Rokų gimnazijos kraštotyros muziejaus archyvo nuotr.

P. 53 – Autorius nežinomas, Motiejus Gustaitis, pirminės apskaitos numeris MLLM GEK 24245, © Maironio lietuvių literatūros muziejus, https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/130000001922023?s_id=U0VYN3VYKUbW4mvr&s_ind=15&valuable_type=EKSPONATAS

P. 55 – Arvydo Sauspreikšaičio nuotr.

P. 56, 57 – Perfotografuota iš P. Babicko name gyvenusio giminaičio Upsto pateiktų nuotr.

P. 61 – Perfotografuota iš K. Borutos namo-muziejaus darbo kambario nuotr.

P. 62, 63 – Napalio Grigo sūnaus Sauliaus Grigo asmeninio albumo nuotr.

P. 65 – Autorius nežinomas, Jadvyga Jovaišaitė, pirminės apskaitos numeris KMM PMM GEK 5539, © Kauno miesto muziejus, https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/63981923?s_id=OzW6fzLkOM1HksPe&s_ind=2&valuable_type=EKSPONATAS

P. 65 – Autorius nežinomas, Albinas Rimka, pirminės apskaitos numeris MLLM BVSNM GEK 8635, © Maironio lietuvių literatūros muziejus, https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/326419361?s_id=rNT70tgWuSx0ZVyi&s_ind=3&valuable_type=EKSPONATAS
P. 67, 68, 69 v. Iš Elenos Rimkaitės tėvų albumo, nuotraukas nusikopijuoti atnešė giminaitė Daina Dainelytė
P. 74, 75 v. – Rokų bibliotekos dovanoto albumo nuotr.
P. 75 a., 78, 79 – Onutės Stasiulevičiūtės-Čepienės šeimos albumo nuotr.
P. 99 – Angelės Onos Slavinskaitės-Baranauskienės asmeninio albumo nuotr.
P. 100, 102, 106, 118 a., 143 v., 147, 151, 160, 162 a., 163 v., 164, 168 – Rokų gimnazijos archyvo nuotr.
P. 101 – Pedagogų Eugenijos ir Vlado Čižikų asmeninio albumo nuotr.
P. 103 – Stanislovo Jucevičiaus asmeninio albumo nuotr.
P. 136, 137 – Rokų lopšelio-darželio archyvo notr.
P. 140 – Onos Nečiūnienės asmeninio albumo nuotr.
P. 142 v. – Girininkų mokyklos archyvo nuotr.
P. 143 a. – Jadvygos Jokubauskienės asmeninio albumo nuotr.
P. 144 v. dešinėje, a., – Rasos Kavaliauskienės asmeninio albumo nuotr.
P. 145 v. – Vilijos Diedonienės nuotr.
P. 148 a. – Rasos Kavaliauskienės nuotr.
P. 150 viduryje – Rimo Zailsko nuotr.
P. 150 a. – Arūno Baliukevičiaus nuotr.
P. 162 v. – Aušros Mikulskienės nuotr.
P. 173 v. Julijos Bakūnaitės asmeninio albumo nuotr.
P. 175 – Virginijaus Gražulevičiaus asmeninio albumo nuotr.
P. 179 a., 180, 181 a. – Rokų laisvalaikio salės archyvo nuotr.
P. 187 a. – Eglės Valadkevičiūtės nuotr.
P. 189 – Sigitos Nastareikienės nuotr.

Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonės 1.15 „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ projektas „Rokai – inkliuzas gintaro širdy“.

Vykdytojas – VšĮ „Kultūros kiemas“.

Knyga apie Rokus

Rokų inkliuzas gintaro širdy

Sudarytoja *Vanda Mažeikienė*
Dizaineris ir maketuotojas *Konstantinas Klimavičius*

Tiražas 250 egz.

VšĮ „Kultūros kiemas“
Rokų g. 19, LT-46136 Kaunas
daiklim@yahoo.com
www.kulturoskiemas.lt
www.facebook.com/KuturosKiemas

Spausdino UAB „Taurapolis“
Mūšos g. 9, LT-47176, Kaunas
info@taurapolis.lt
www.taurapolis.lt

Knygoje pasakojama apie Rokus Lietuvos istorinių įvykių kontekste. Įvykių, apie kuriuos liudija vietiniai žmonės, apie kuriuos rašoma knygose ir medijose, kuriuos stengiamės atkurti savo vaizduotėse, todėl leidinys toks margas: jame yra ir šnekamojo stiliaus pavyzdžių, ir mokslinių tyrimų medžiagos, ir publicistikos elementų, ir beletristikos. Kai kuriems medžiagos pateikėjams būtų arba yra jau ir šimtas, ir daugiau kaip šimtas metų, kai kurie medžiagos rinkėjai iš paauglių išaugo į keturiasdešimtmečius, kai kurie dar tebesimoko mokykloje. Knyga – visos bendruomenės darbas. Įvykių liudytojai ir kraštotyros medžiagos rinkėjai kaip bitutės į korio akutes sunešė savo darbo žiedadulkes, iš kurių išėjo visas korys. Jų darbo medumi galės mėgautis visi, kas nori susipažinti su Roku ir jų apylinkių praeitimi ir dabartimi.

9 786098 187090